

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

**BALABAN TEKKESİ ŞEYHİ HASAN HÜSNÜ EFENDİ VE TASAVVUFÎ
ESERLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

ESMA SEZER

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

**BALABAN TEKKESİ ŞEYHİ HASAN HÜSNÜ EFENDİ VE TASAVVUFÎ
ESERLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

ESMA SEZER

DANIŞMAN: Prof. Dr. Necdet TOSUN

İstanbul, 2019



T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ Anabilim Dalı TASAVVUF Bilim Dalı TEZLİ
YÜKSEK LİSANS öğrencisi ESMA SEZER'nın BALABAN TEKKESİ ŞEYHİ HASAN
HÜSNÜ EFENDİ VE TASAVVUFİ ESERLERİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim
Kurulunun 30.05.2019 tarih ve 2019-16/20 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği /
~~oy çokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 26 / 07 / 2019

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. NECDET TOSUN	
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. SAFİ ARPAGUŞ	
3.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. REŞAT ÖNGÖREN	

ÖZET

BALABAN TEKKESİ ŞEYHİ HASAN HÜSNÜ EFENDİ VE TASAVVUFÎ ESERLERİ

Çalışmamıza konu olan Balaban Tekkesinin son şeyhi Hasan Hüsnü Efendi eserlerinde Nakşbendî Müceddidî tarikatının büyüklerinin beyan ettikleri âdâb ve erkânı işlemiş, tarikat silsilelerini aktarmış ve bazı sûflerin terceme-i hâllerine yer vermiştir. Çalışmamızda Hüsnü Efendi'nin iki nüshası da yazma halde bulunan bir mecmua halindeki üç eserinin günümüz Türkçe'sine çevrimyazısı ve metin sadeleştirilmesi yapılmış, dipnotlarla açıklamalar eklenmiş, eserin muhtevası, Hüsnü Efendi'nin hayatı ve Balaban Tekkesi üzerine bir inceleme yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Balaban Tekkesi, Hasan Hüsnü Efendi, Nakşbendî Müceddidî, Tasavvuf.

ABSTRACT

HASAN HÜSNÜ EFENDİ SHEİKH OF BALABAN TEKKESİ AND HIS SUFİ WORKS

Hasan Hüsnü Efendi, the last sheikh of the Balaban Tekke, who was the subject of our study, also presented a group of books in which he mentioned the methods and morals suggested by elders of the modern "Naqshbandî Sufi Droler", the rules (âdâb) of Sufi orders and some biographies. In our study, two copies of Hüsnü Efendi's manuscripts were transcribed and translated into Turkish, and footnotes were added and also a research was done about the contents of the manuscripts, the life of Hüsnü Efendi and about the Balaban Tekke.

Key words: Balaban Tekkesi, Hasan Hüsnü Efendi, Naqshbandi Mujaddidi, Sufism.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
GİRİŞ	v
ÖNSÖZ	vii
KISALTMALAR	ix
BİRİNCİ BÖLÜM	1
BALABANTEKKESİ ŞEYHİ HASAN HÜSNÜ EFENDİ HAYATI, ESERLERİ, TEKKESİ	1
1) Hayatı:.....	2
a) Ailesi:	5
b) Seyahatleri:	5
c) Tahsili:	6
d) Vefatı:	6
2) Eserleri:.....	7
3) Balaban Tekkesi:.....	9
İKİNCİ BÖLÜM	17
HASAN HÜSNÜ EFENDİ’NİN ESERLERİNİN MUHTEVASI	17
1) Hasan Hüsnü Efendi’nin Eserleri	18
a) Nüshaların özellikleri.....	18
b) Eserlerin Özellikleri ve Uslûbu:	18
c) Eserlerin Yazılma Gayesi:	19
d) Eserlerin Kaynakları:	19
2) Hasan Hüsnü Efendi’nin Eserlerindeki Bazı Tasavvufî Mevzûların Değerlendirilmesi:	32
3) Hasan Hüsnü Efendi’nin Tasavvufî Görüşleri:.....	34

a) Tasavvuf- Şeriat İlişkisi:	34
b) İlâhî Feyz ve Rûhâniyetin Kesintiye Uğraması:	36
c) Nakşbendî Müceddidî Usûlü Üzere Tarikata İntisâb,Evrâd ve Ezkâr:	37
d) Kabir Ziyareti ve Tevessül:.....	41
e) Hacı Bektaş-ı Velî ve Tarikat Silsilesi:	44
f) Nisbet:.....	47
g) Teveccüh:	48
h) Sülûk Şartlarının Açıklanması:	50
i) Havâtır:	51
i) Latîfeler- Letâif-i Hamse:	53
j) Râbta:.....	58
k) Seyr u Sülûk:.....	62
l) Telvîn ve Temkîn:.....	66
m) Tevhid Mertebeleri:	70
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	74
HASAN HÜSNÜ EFENDİ’NİN ESERLERİ	74
1) Metin Yazımında Takip Ettiğimiz Usûl:	75
2) Hasan Hüsnü Efendi’nin Eserleri (Çevrimyazı)	76
a) Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye fî Vâridâtı’l-Kalbiyye	76
b)Risâle-i Mir’âtü’l-Ebrâr	96
c)Burhânü’s-Sâlikîn	113
3) Balaban Tekkesi Şeyhi Hasan Hüsnü Efendi’nin Eserleri (Sadeleştirilmiş Metin):	123
a) Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye fî Vâridâtı’l-Kalbiyye:	123
b) Mir’âtü’l-Ebrâr Risâlesi.....	145
c)Burhânü’s-Sâlikîn	162
LUGATÇE	172

SONUÇ	175
BİBLİYOGRAFYA	177
EKLER.....	185
EK-I: ESKİŞEHİRLİ MUSTAFA HÜDÂVENDÎ EFENDİ’NİN NEHC-İ KAVÎM RİSALESİ	185
a: Eskişehirli Mustafa Hüdâvendî Efendi’nin Nehc-i Kavîm Risalesi (Çevrimyazı)	185
b: Eskişehirli Mustafa Hüdâvendî Efendi’nin Nehc-i Kavîm Risalesi (Sadeleştirilmiş Metin).....	193
EK-II:Hasan Hüsnü Efendi’nin Eserleri, Süleymâniye Kütüphanesi, TahirAğa Tekkesi, nr. 321.....	201
EK-III: Hasan Hüsnü Efendi’ye Ait Olması Muhtemel Mezar Taşının Fotoğrafı	263
EK-IV: Balaban Tekkesi Bahçesinde Yer alan Mezar Taşlarının Fotoğrafları ...	265

GİRİŞ

Tasavvuf, ilk dönemlerden itibaren gündelik hayata İslâmî kültürün yansıması şeklinde yaşanmaya başlamıştır. Erken dönemlerde nefis terbiyesi ve kalb tasfiyesini hedefleyen, adına “zühd” denilen şahsî çabalardan ibaret iken zamanla sistemleşip, bir disiplin haline gelmiştir. Sistemleşen bu disiplinler zaman içerisinde gelişen ve değişen şartlara göre gelişimlerini sürdürmüş ve değişiklik arz eden ihtiyaçları karşılama doğrultusunda yol almışlardır. Bu anlayış tasavvufun ilk ortaya çıktığı zamandan itibaren insanların ilgisini üzerine toplamasına sebep olmuş, hemen her devirde tasavvufa ilgi duyan hatırı sayılır bir kitle söz konusu olmuştur.

Bu durum Anadolu coğrafyası açısından değerlendirildiğinde, bu toprakların İslam’la buluşmasında tasavvufî hareketlerin azımsanmayacak bir rolü olduğu görülmektedir. Anadolu’nun mayasına karışan tasavvufî kültür, Osmanlı Devleti’nin topraklarında oldukça kökleşmiş tarikatlar olarak vücut bulmuştur. Devlet ve halkın teveccühüyle tasavvuf ve tarikatlara olan ilgi zirvelere taşınmış, tekke ve zaviyelerin faaliyetleri yoğun bir biçimde devam etmiştir.

Bu tarikatlardan biri olan ve 14. yüzyılda Orta Asya’da doğan Nakşbendiyye tarikatı, 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İstanbul’a ulaşmaya başlamıştır. İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî (ö. 1624) tarafından kurulan Müceddidiyye kolu da 17. asrın sonuna doğru İstanbul’a ulaşmıştır. Bu tarihten sonra bu kol daha çok bürokrat kesim arasında yayılmaya başlamıştır.

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî’nin (ö. 1827) takipçilerinden oluşan Hâlidîyye kolu ise 19. yüzyılda Osmanlı Devleti’nde yayılmaya başlamıştır. Hâlid-i Bağdâdî Bağdat’a yerleşince İstanbul’a halifelerinden bazılarını göndermiştir. Tarikat aynı zamanda Doğu, Güneydoğu ve Balkanlar’da da faaliyet göstermiştir. Daha önce Müceddidîler’in daha çok üst tabakadaki insanlara hitap etmesine karşın Hâlidîler halk tabakasına da ulaşmayı başarmışlar ve böylece bu kol İstanbul’da ve Anadolu’da hızla yayılmıştır.

Osmanlı Devleti’nin çöküşü ve Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte, birçok alanda olduğu gibi, dînî alanda da oldukça zorlayıcı devrim ve değişiklikler yaşanmıştır. Bu değişikliklerden birisi de 30 Kasım 1925 tarihinde kabul edilen, tekke ve zâviyelerin kapatılmasını emreden ve

faaliyetlerini yasaklayan kanundur. Kanûnen kapatılan tekke ve zâviyeler, resmî bir şekilde faaliyetlerini devam ettiremeseler de, irşad faaliyetlerine devam etmişlerdir. Kapatılan tekkelerde hizmet eden zevât bu şekilde irşada devam etmişler, ancak hayatlarını idame ettirmek açısından oldukça sıkıntılı zamanlar yaşamışlardır. Tekke mensubu olan bu kişiler başka işlere geçiş yapmak suretiyle hayatlarının geri kalanını sürdürmüşlerdir.

Çalışmamıza konu olan, Balaban Tekkesi şeyhi Hasan Hüsnü Efendi de bu dönemi yaşamış, şeyhi olduğu Balaban Tekkesi'nin kapatılmasıyla bu tekkenin son postnişini oolmuştur. Tekke'de irşad faaliyetlerini îfâ eden Hüsnü Efendi, bir taraftan da bazı eserler kaleme almıştır.

Biz de bu çalışmamızda gün yüzüne çıkmayı bekleyen bu eserleri araştırmacıların istifadesine sunmak gayesiyle yola çıktık. Kütüphanelerde kayıtlı bulunup, ulaşabildiğimiz risalelerinin günümüz Türkçesi'ne çevrimyazısını ve sadeleştirmesini yaptık. Şeyh Efendi'nin *Nesemât-ı Rûhâniyye fî Vâridatı'l-Kalbiyye*, *Mir'atü'l-Ebrâr* ve *Burhânü's-Sâlikîn* isimli eserlerini çalıştık. Kaynaklarda müellifin başka eserlerinin varlığından bahsedilse de, biz araştırmalarımızda bu eserlere ulaşamadık. Eserler yeni harflere aktarılırken, müellifin metni aynen korunmuş, günümüzde kullanımı fazlaca yaygın olan bazı kelimelerin günümüzdeki kullanımı tercih edilmiştir. Yazım yanlışları olduğu tespit edilen yerlerde dipnot kullanılarak yanlışlar düzeltilmiştir. Varak numaraları köşeli parantez içinde gösterilmiştir. Eserde geçen âyet numaraları ve mealleri, hadisler ve kaynakları, bazı Arapça ibarelerin tercümeleleri dipnotlarda verilmiştir. Eserlerin kütüphanelerde kayıtlı iki nüshası bulunmaktadır. Süleymâniye Kütüphânesi, Tahir Ağa Tekkesi, 321 numarada kayıtlı nüsha çalışmamızda esas kabul edilmiş olup, "A nüshası" şeklinde isimlendirilmiştir. Diğer nüsha Süleymâniye Kütüphânesi, Tahir Ağa Tekkesi, 326 numarada kayıtlıdır, bu nüshaya da "B nüshası" diyerek, iki nüsha arasında bulunan farklılıkları dipnotlarda belirttik.

ÖNSÖZ

Osmanlı'nın son dönemini ve Cumhuriyet'in ilk dönemlerini yaşamış olan Üsküdar Balaban Tekkesi şeyhi Hasan Hüsnü Efendi (ö. 1928), tekkelerin kapatılıp faaliyetlerinin yasaklandığı döneme şahit olmuş bir sûfidir.

Bu çalışmamızda Hasan Hüsnü Efendi'nin, *Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye*, *Risâle-i Mir'at'ü-l Ebrâr* ve *Risâle-i Burhânü's-Sâlikîn* isimli risalelerinin yeni harflere çevrimyazısı ve sadeleştirmesini yaparak araştırmacıların istifadesine sunmak istedik.

Tezimiz üç bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölüm, Şeyh Hasan Hüsnü Efendi'nin hayatı ve eserleri hakkında, yine onun eserlerinden ve diğer kaynaklardan yararlanarak bir araya getirdiğimiz bilgilerden oluşmaktadır. Bu anlamda kaynaklarda çok geniş bir bilginin olmaması ve müellifimizin de eserlerinde kendine ait bilgilere fazla yer vermemiş olması sebebiyle bu kısmı çok geniş tutma imkanına sahip olamadık. Ayrıca bu bölümde Balaban Tekkesi'ne de yer vererek, öncelikle tekkenin yapım aşamasını ve zaman içerisinde geçirmiş olduğu tarihsel süreci ele aldık. Ardından tekkede vazife yapmış meşâyihî sırasıyla ele alıp, şeyhler hakkında kısa bilgilendirmeler yaptık.

Eserin muhtevasını işlediğimiz ikinci bölümde, Hüsnü Efendi'nin eserlerini tanıttık, öncelikle nüshaların özelliklerini, yazılma gayesini, üslûbunu ve eserlerin kaynaklarını tespit ettik. Müellifimizin işlediği bazı tasavvufî kavram ve mevzûları ele alarak Hasan Hüsnü Efendi'nin tasavvufî görüşlerini tespit etmeye çalıştık. Bu değerlendirmeleri yaparken, ilk başta müellifin eserlerinde yer verdiği görüşlerini aktardık, ardından mümkün olduğunca klasik eserlerde yer alan bilgilere öncelik verdik, yeri geldikçe de Nakşbendî Müceddidî kaynaklarına başvurarak konuları ele aldık. Konu başlıklarını kısa bir değerlendirmeye sonlandırdık.

Son bölümümüz olan üçüncü bölümde, Şeyh Efendi'nin eserlerinin yeni harflere çevrimyazısını yaptık, ayrıca bu metnin sadeleştirmesini de yaparak daha kolay anlaşılır hale gelmesini hedefledik.

Üçüncü bölümün akabinde lugatçe,sonuç, bibliyografyaya yer verdik. Çalıştığımız Osmanlıca yazma risalelerin sonunda Mustafa Hüdâvendî Efendi'nin, *Nehc-i Kavîm* isimli risalesi yer almaktadır.Mustafa Hüdâvendî Efendi de Balaban Tekkesi'nde bir süre vekâleten şeyhlik yapmıştır. Bu sebeple biz de çalışmamızın ekler bölümüne bu risalenin yeni harflere çevrimyazısını ve sadeleştirilmiş metnini ekledik. Ayrıca çalıştığımız eserlerin Süleymâniye Kütüphanesi Tahir Ağa Tekkesi 321 numarada kayıtlı nüshayı, Hasan Hüsnü Efendi'ye ait olması muhtemel mezar taşının fotoğrafını ve tekkenin haziresinde yer alan mezar taşlarının fotoğraflarını da ekler bölümünde sunduk.

Bu çalışmada ilk teşekkürümü hayattayken her yöndenmaddî, mânevî desteklerini benden esirgemeyen rahmetli anne ve babama sunmak istiyorum. Ve bu çalışmanın onlar için sadaka-i câriye niteliğinde olmasını Rabbimiz'den niyaz ediyorum. Çalışmamızın başlangıcında bu eseri bulmamızı sağlayan ve sonuna kadar bizi çalışmaya teşvik eden, kıymetli fikirlerinden istifade ettiğim tez danışmanım Prof. Dr. Necdet Tosun hocama, çalışmam boyunca imkanlarından istifade ettiğim Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi'ne ve kıymetli çalışanlarına şükranlarımı sunuyorum.

Gayret bizden, tevfik Allah'tandır.

Esma Sezer

Üsküdar, 2019.

KISALTMALAR

agm. :Adı geçen makale.

agmd.:Adı geçen madde.

agt. :Adı geçen tez.

as. :Aleyhisselâm.

age. :Adı geçen eser.

b. :İbn/Bin.

bkz. :Bakınız.

c. :Cilt.

çev. :Çeviren.

DİA. :Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.

Fot. :Fotoğraf.

h. :Hicrî.

Hz. :Hazret-i.

haz. :Hazırlayan.

İFAV.:İlahiyat Fakültesi Vakfı.

Ktp.:Kütüphane

m. :Milâdî.

nr. :Numara.

nşr. :Neşreden.

ö. :Ölüm tarihi.

s. :Sayfa.

SBE.:Sosyal Bilimler Enstitüsü.

sad. :Sadeleştiren.

ter.:Tercüme.

thk.:Tahkik eden.

trans.:Transkripsiyon.

tsh.:Tashih eden.

vb. :Ve benzeri.

vr. :Varak.

BİRİNCİ BÖLÜM

**BALABANTEKKESİ ŞEYHİ HASAN HÜSNÜ EFENDİ HAYATI,
ESERLERİ, TEKKESİ**



1) Hayatı:

Balabanî Hasan Hüsnü Efendi hakkında Abdurrezzak Tek tarafından yayınlanmış bir makale bulunmaktadır. Makale önce *Üsküdar Sempozyumu Bildirileri* içerisinde¹, daha sonra *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*'nde² yer almıştır. Bu makalede, Şeyh Efendi'nin risaleleri üzerine genel bir tarama yapılmış, ara ara risalelerden alıntılar yapılarak, Hüsnü Efendi hakkında bazı bilgiler, künyesi, icazetleri, bazı silsileleri ve risalelerde yer alan bazı tasavvufi kavramlar aktarılmıştır. Ayrıca başka kaynaklardan Şeyh Efendi hakkında genel bilgilendirmeler yapılmıştır.

Üsküdar'da doğan Hasan Hüsnü Efendi XIX. yüzyılın önde gelen şeyhlerindendir. C. Server Revnakoğlu Şeyh Efendi'yi Balaban (Yağcızâde) Tekkesi'nin son postnişi olarak kaydetmiştir.³ Ancak Mecmûa-i Tekâyâ'da yer alan listede Hasan Hüsnü Efendi'nin ismi kayıtlı değildir.⁴ *Sefine-i Evliyâ*'da Hasan Hüsnü Efendi'nin tekkesinin olmadığı bilgisi yer almaktadır.⁵ *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar Ansiklopedisi*'nde yer alan tekkenin şeyhlerinin aktarıldığı kısımda son şeyhin Hasan Hüsnü Efendi olduğu bilgisi mevcuttur.⁶ Tâhirü'l-Mevlevî, Şeyh Efendi'ye "Balabanî" denmesinin sebebi olarak Üsküdar'da Balaban İskelesine yakın ikamet etmesini göstermiştir.⁷

Çalıştığımız risalelerde Şeyh Efendi hayatına dair geniş bir bilgi vermemiştir, daha çok tasavvufî bilgiler aktarmayı tercih etmiştir. Başvurduğumuz diğer kaynaklarda da Hasan Hüsnü Efendi'nin hayatına dair geniş kapsamlı bilgilerin yer almadığını gördük. Hasan Hüsnü Efendi risalelerinde künyesini şu şekilde bildirmiştir; "el-Hâc Ebu'l-Hasan Hüsnü el-Hanefî en-Nakşbendî el-Üsküdârî b. el-merhum Ali Rızâ b. eş-Şeyh Halîl Sâhib b. İbrâhim b. Nazîf b. Ahmed b. Mustafâ Paşa."⁸ İlk intisabının Nakşbendî tarikatına olduğunu ifade eden müellif,

¹Abdurrezzak Tek, "Üsküdarlı Balabanî Hasan Hüsnü Efendi ve Tasavvuf Anlayışı", *Üsküdar Sempozyumu IV*, İstanbul, 3-5 Kasım 2006, c. II, s. 591- 606.

²Abdurrezzak Tek, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bir Şeyh Portresi: Üsküdarlı Balabanî Hasan Hüsnü Efendi ve Tasavvuf Anlayışı", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Vol. 16, No. 2, (2007), s. 155-168.

³ Revnakoğlu, Arşiv, nr. 139, fot. 153.

⁴ Zakir Şükri, *Mecmua-ı Tekaya*, (trans. Mehmet Serhan Tayşi), Berlin: Eingeleitet und Mit Indizes Versehen Von Klaus Kreiser, Klaus Schwarz Verlag, 1980, s. 26.

⁵ Hüseyin Vassaf, *Sefine-i Evliyâ*, (haz. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz), İstanbul: Sehâ Neşriyat, 1999, c. II, s. 385.

⁶ Mehmet Mermi Haskan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 2001, c. I, s. 117.

⁷ Tâhirü'l-Mevlevî, *Matbuat Alemindeki Hayatım İstiklal Mahkemesi Hatıraları*, (haz. Nurcan Boşdurmaz), 1. Baskı, İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları, 2012, s. 55.

⁸ Hasan Hüsnü Efendi, *Nesemât-ı Rûhâniyye fî Vâridâtı'l-Kalbiyye*, Süleymâniye Ktp, Tahir Ağa Tekkesi, nr. 321, vr. 1b.

ilk şeyhinin Hâce İsmâil Hakkı Efendi el-Üsküdârî olduğunu beyan etmiştir. Daha sonra, Allah'a yakınlık ve kulluğunu artırmak maksadıyla Üsküdar Selimiye'de ikamet eden "Harcağasızâde" diye bilinen eş-Şeyh Hasan Hüsnü Efendi en-Nakşbendî'nin meclislerine on sene iştirak etmiştir. Müellif Kâdiriyye tarikatının icazetinin Harcağasızâde Hasan Hüsnü Efendi'den olduğunu beyân etmiştir.⁹ Ayrıca Mekke'de bulunan Nakşbendî Müceddidî Hâlidî şeyhlerinden "eş-Şeyh el-Hâc Halîl Hamdi Paşa ed-Dağıştânî'den icazet almıştır.¹⁰ Bunlardan başka Beşiktaş'ta Neccârzâde Şeyh Mustafa Rızâeddîn Efendi'den yine tarîk-i Nakşbendiyye'den olmak üzere 1317(1899) tarihinde icâzet almıştır".¹¹ Celvetiyye Tarikatına ait silsilesini de beyân eden Hüsnü Efendi, bu tarikattaki şeyhinin Rûşen Efendi olduğunu belirtmiştir.¹²

Bunların yanında Üsküdar Mevlevîhânesi'ne vekâlet eden eş-Şeyh Halil Dede Efendi'nin sohbet meclislerine on altı sene katılmıştır. *Mesnevî* okuma icâzetini de Üsküdar Selimiye Tekkesi'nde bulunan eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Saîd Efendi'den almıştır.¹³

Mısır seyahati esnasında eş-Şeyh Muhammed el-Meslemî hazretleriyle tanışıp sohbette bulunmuş ve onun aracılığıyla Şazeliyye tarikatine de intisap etmiştir.¹⁴

Hüseyin Vassâf'ın ifadesiyle: Balabanî Şeyh veya Balaban Şeyhi Hüsnü Efendi diye meşhurdur. Pederinin ismi Ali Rıza Paşa'dır. Zamanının meşhur duâ-gûlarındandır¹⁵. Fakat son zamanlarında şeyhûhet¹⁶ tesiriyle diline rekâket¹⁷ gelmiştir. Fakr u uzleti ihtiyar eylemiş hoş bir zâttır. Mesleğine âşık ve sâdıktır. Takdire şâyan, misâl-i kemâldir.¹⁸

C. Server Revnakoğlu'nun ifadesine göre: Bazı şeyh efendiler, onu tamamen kendilerine bağlamış olmak için tarikatlerinden teberrüken birer icâzetnâme vermişler. Aslen Nakşbendiyye'den olduğu halde Kadirîyye'den, Rifâiyye'den, Sa'diyye'den, Halvetiyye-Cerrâhiyye ve Mevleviyye'den, üstelik bir de Bektaşîyye'den hatta Bektaşîliğin tam zıddı olan Hâlidîyye gibi en son çıkmış tarikatlerden bile ayrı ayrı, zaman zaman icâzetnâme

⁹ Hüsnü Efendi, *Nesemât-ı Rûhâniyye*, vr. 19a.

¹⁰ Hüsnü Efendi, *Nesemât-ı Rûhâniyye*, vr. 2a.

¹¹ Vassaf, age, c. II, s. 385.

¹² Hüsnü Efendi, *Nesemât-ı Rûhâniyye*, vr. 20b.

¹³ Hüsnü Efendi, *Nesemât-ı Rûhâniyye*, vr. 20a.

¹⁴ Hüsnü Efendi, *Burhânü's-Sâlikîn*, Süleymaniye Ktp, Tahir Ağa Tekkesi, nr. 321, vr. 44b.

¹⁵ Duâ-gû: Bir tören ve toplantıda, bilhassa resmî toplantılarda dua eden kimse

¹⁶ Şeyhûhet: Yaşlılık.

¹⁷ Rekâket: Konuşmada tutukluk kekemelik.

¹⁸ Vassaf, age, 384-386.

almıştı.¹⁹ Aslen Neccarzâde Rızâ Efendi'nin halifesidir. Fakat “şeyh türlü” denilecek şekilde, dua etmeye gittiği her tekkenin şeyhinden istihlaf olunmuştur. Selimiye Tekkesi şeyhlerinden Saîd Efendi ile Sağır Hidâyet Efendi'lerden de hilâfeti vardır.²⁰

Şeyh Hüsnü Efendi, kültürlü, anlayışı yüksek bir şahıs olduğundan dolayı cemiyetlerde yaptığı dualar bütün mekanlarda yinelenen, herkesçe bilinen belirli metinlerden meydana gelmezdi. Meclise ve lüzumuna uygun bir şekilde dua metninin biçimini, girişini düzenler, herhangi bir cemiyette yaptığı duayı, uzunca bir vakit geçmedikçe, başka bir mekanda tekrarlamazdı. Kullandığı dua metninin herkesçe dikkat çeken, bilinen özelliği meclise ve zamana uygun sözlerden oluşmasıydı. Çoğu kez dua metinlerini yeniden düzenler, içine doğduğu gibi sözsanatları kullanır, meclisin toplanma gayesine oldukça uygunsözler kullanırdı. Meselâ mâtem ayı Muharrem'in aşûre cemiyetlerinde, mersiyeden sonra yaptığı duaların sonu daima, “Sûz-ı dil-i ciğer pâre-i Zehrâ Şâh-ı şehîd-i deşt-i Kerbelâ” ile biterdi. Üsküdar Mûsikî Cemiyeti'nin açılışında da Balabanî dua etmiştir.²¹ Bahâriye Mevlevîhane'sinin açılışına da iştirak eden Balabanî Hüsnü Efendi, buranın açılışındaki dua merasimini icra etmiştir.²²

Balabanî Şeyh Efendi, oldukça süslü kelimelerle güzelleştirdiği, özenli kelimelerden oluşan, uyumlu, detaylı, eksiksiz dua metinleri, söyleyiş tarzı, tamlamaları, hâssatenkâfiyeleri kullanım şekli açısından son derece güçlü, gösterişli, yerine ve zamanına uygun, her yönden eşsizdi. Sarayda ve şehirde hiçbir duâgû onunla baş edemiyordu. Bu yüzden Balabanî Hüsnü Efendi'yi her yerde ararlar, bir an önce gelmesini hasretle, heyecanla beklerlerdi.²³

Hattı-ı ta'lik yazar, Mevlevî dergâhlarında ve diğer tekkelerin hilâfet ve aşûre cemiyetlerinde dua eder, duasına Molla Câmi'nin münacatını okuyarak başlardı. Arapça, Farsça bilir, *Mesnevî-i Şerîf* okurdu. Kadıköy, Mecidiye Dergâhı şeyhi Yusuf Bey kendilerinden *Mesnevî-i Şerîf* okumuştur. Üsküdar'ın ufak camilerinde kadınlara vaaz ederdi. Daha ziyade Doğancılar Camii'nde bulunurdu.²⁴

19 C. Server Revnakoğlu, “Tarikat Mensuplarında Zarafet, Nüktedanlık ve Hazırcevaplık”, **Tarih Konuşuyor Dergisi**, Vol. 7, No. 38 (Mart 1967), s. 3093. Ayrıca bkz, M. Baha Tanman, “Yağcızâde Tekkesi”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, c. 7, İstanbul, Tarih Vakfı, 1994, s. 397. Ayrıca bkz, C. Server Revnakoğlu, **Eski Sosyal Hayatımızda Tasavvuf ve Tarikat Kültürü**, İstanbul: Kırkambar Kitaplığı, 2003, s. 258.

20 Revnakoğlu, Arşiv, nr. 139, fot. 106.

21 Revnakoğlu, Arşiv, nr. 139, fot. 105.

22 Ekrem Işın, **İstanbul'da Gündelik Hayat**, 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 1995. s. 308.

23 C. Server Revnakoğlu, “Tarikat Mensuplarında Zarafet, Nüktedanlık ve Hazırcevaplık”, **Tarih Konuşuyor Dergisi**, Vol. 7, No. 38 (Mart 1967), s. 3093.

24 Mehmet Cemal Öztürk, **Cerrâhilik**, 1. Basım, İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2004, s. 229.

Rivâyete göre, nüktedânlığıyla meşhur Hüsnü Efendi, hatırını kıramayacağı kimselere istedikleri takdirde icazetli olduğu tarikatların icâzetnâmesini verir ve eğer icâzetnâmeyi bizzât kendisi yazarsa dört mecrediye paraalır, şâyet yazılı bir şekilde getirilirse ve sadece onaylamak için mühürlemesini talep ederlerse iki mecrediye alırmış. Zamanın Meclis-i Meşâyih Reisi ve Üsküdar'da Hazret-i Hüdâyî Hankah'ı postnişini Gülşen Efendi, yapılan ihbar üzerine Şeyh Hüsnü Efendi'yi çağırıp, kendisine sormuş:

- İki mecrediyeye icâzet verdiğini söylüyorlar, doğru mudur?

Balabanî hiç bozulmadan ve sinirlenmeden şu cevabı vermiş:

- Şeyhim, efendim hazretleri insaf buyursunlar, demiş, iki mecrediyelik icâzetnâmeyi gidip de Bâyezîd-i Bistâmî'den alacak değiller ya, elbette bu fakire gelecekler.²⁵

a) Ailesi:

Şeyh Hasan Hüsnü Efendi'nin babası, Şam valisi Ali Rıza Paşa b. Şeyh Halîl Sâhib Efendi'dir²⁶. Babası Ali Rıza Paşa 1295/1878 yılı, Muharrem ayının on birinde Filibe'de vefat etmiştir²⁷. Dedesi Halîl Sâhib Efendi Sinop'ta medfûn bulunan Seyyid İbrahim Bilâl hazretlerinin türbedârlığını yapmıştır. Bu sırada eş-Şeyh Ali Behcet Konevî, babası Halîl Sâhib Efendi'ye icâzet vermiştir.²⁸ *Sefîne-i Evliyâ*'da da Halîl Sâhib Efendi Ali Behcet Efendi'nin halifeleri arasında sayılmış ve Seyyid İbrahim Bilal Dergahı şeyhi olarak kaydedilmiştir²⁹, Halîl Sâhib Efendi 1242/1826 yılında Sinop'ta vefat etmiştir³⁰.

Teyzesi Cihanfer hanım, Ankara valisi Rıza Paşa'nın refİKası idi. 1312/1894'te vefat etmiş, Bandırmalızâde Tekkesi türbesi önüne defnedilmiştir.³¹

b) Seyahatleri:

Müellif, eserlerinde iki seyahatinden bahsetmektedir. Bunlardan biri Mekke'de ikamet eden Nakşbendî Müceddidî Hâlidî şeyhi, el-Hâc Halil Hamdi Paşa ed-Dağistânî

25 Revnakoğlu, Arşiv, nr. 139, fot. 107, 108, ayrıca bkz. Mustafa Özdamar, **Dersâdet Dergâhları**, İstanbul: Kırk Kandil Yayınları, 1994, s. 235.

26 Hüsnü Efendi, **Nesemât-ı Rûhâniyye**, vr. 1b.

27 Hüsnü Efendi, **Burhânü's-Sâlikîn**, vr. 60b.

28 Hüsnü Efendi, **Nesemât-ı Rûhâniyye**, vr. 8a, ayrıca bkz. Hüsnü Efendi, **Risâle-i Mir'atü'l-Ebrâr**, vr. 39b.

29 Vassaf, age, c.II, s. 214.

30 Hüsnü Efendi, **Burhânü's-Sâlikîn**, vr. 60b.

31 Öztürk, age, s. 229.

hazretlerini ziyaretidir. Şeyh Hasan Hüsnü Efendi burada Halil Hamdi Efendi'den icazet almıştır. Diğer seyahati de Mısır'a olup, burada Şeyh Muhammed el-Meslemî vasıtasıyla Şâzeliyye tarikatına intisap etmiştir. Buradaki araştırmaları neticesinde İmam Ali eş-Şâzeli'nin terceme-i hâlini ve Şâzeliyye tarikatının büyüklerinin terceme-i hâllerini içeren *Burhânü's-Sâlikîn* isimli risalesini kaleme almıştır.³²

c) Tahsili:

Zâhirî ilimleri tahsiliyle ilgili elimizde detaylı bilgi olmamasına karşın, Şeyh Hüsnü Efendi'nin Arapça ve Farsça bildiği, hatt-ı ta'lik yazdığı, camilerde vaaz ettiği, *Mesnevî-i Şerîf* okuduğu ve Kadıköy, Mecidiye Dergâhı şeyhi Yusuf Bey'in kendilerinden *Mesnevî-i Şerîf* okuduğu bilgileri³³, Şeyh Efendi'ninzâhirî ilimlerdeki yeterliliğine işaret etmektedir. Ayrıca çalıştığımız risalelerde birçok kaynaktan faydalanarak, aktarımlar yapması da bu durumu desteklemektedir.

Hasan Hüsnü Efendi'nin dedesi Halîl Sâhib Efendi'nin Şeyh Ali Behcet Konevî'den icazetli olması, Şeyh Efendi'nin aileden tasavvufî kültür içerisinde yetiştiğini göstermektedir. Müellifin mânevî tahsili için geçirdiğini belirttiği uzun yıllar göz önünde bulundurulunca erken yaşta mânevî tahsil hayatının içerisine girmiş olduğu söylenebilir.

d) Vefatı:

Balabanî Hüsnü Efendi, son zamanlarında Karacaahmet'te Şehitlik denilen yerde, merkez kumandanı Cevad Bey'in delâletiyle yaptırılan câminin imâmetini ifâ ediyordu.³⁴ Son zamanda, Üsküdar'da Nuh kapısında şühedâ mezarlığı muhafızlığı hizmeti uhdesine verilmiştir. Şehitlik Türbedârı ünvanıyla hizmet etmekte iken vefât eden Balabanî Duâgû-yı şehir eş-Şeyh Hasan Hüsnü Efendi İbni Bayandonî Ali Paşa 1347(1928) senesinde irtihâl eylemiştir. Üsküdar'da Şehitlik Mescid'i civarında bulunan Şehitlik'te medfûndur.³⁵ Kaynaklarda namına mezar taşının var olduğu³⁶ ve bu taşın bugün mevcut olmadığı bilgisi yer almaktadır.³⁷ Ancak biz bahsi geçen Şehitlik Mescid'i civarında bulunan Osmanlı mezar taşlarını incelediğimiz zaman 2. ada ve 4311 numarayla kayıtlı Hasan Hüsnü

32 Hüsnü Efendi, *Burhânü's-Sâlikîn*, vr. 44b.

33 Öztürk, age, s. 229.

34 Revnakoğlu, Arşiv, nr. 139, fot. 112.

35 Vassaf, age, c. II, s. 385, 386.

36 Behcetî İsmâil Hakkı el-Üsküdârî, *Merâkud-ı Mu'tebere-i Üsküdâr: Ünlülerin Mezarları*, İstanbul, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, 1976, s. 54.

37 Haskan, age, c. II, s. 567.

Efendi'ye ait bir mezar taşının bulunduğunu tespit ettik. Mezar taşında yer alan ifadelerden orada medfûn bulunan kişinincehrî ve hafî tarikatlardan feyz almış, Nakşbendiyye ve Celvetiyye tarikatlarının sırlarına mazhar olmuş bir şeyh efendiye ait olduğu anlaşılmaktadır. Bu mezar taşında vefat tarihi bulunmamaktadır. Bu mezarın kaynaklarda geçen Hasan Hüsnü Efendi'nin kabrinin bulunduğu yerin civarında bulunması ve mezar taşında yer alan bilgilerin Şeyh Hüsnü Efendi'yle uyumlu olması sebebiyle kabrin Hasan Hüsnü Efendi'ye ait olması muhtemeldir. Bahsi geçen mezar taşının fotoğrafı tezimizin ekler bölümüne ilave edilmiştir.

Çalıştığımız risâlelerde ve kaynaklarda Hasan Hüsnü Efendi'nin dedesi Halil Sâhib Efendi'nin Ali Behcet Konevî'nin icâzetli halifelerinden olduğu bilgisi yer almaktadır. Bu da bize Hüsnü Efendi'nin küçük yaştan itibaren ailesinden sağlam bir tasavvuf kültürü içerisinde yetiştiğini göstermektedir. Ailesinden bu kültürle büyüyen Şeyh Efendi, erken yaşlarından itibaren mânevî tahsilini ikmal etmenin gayreti içinde olmuştur. Bir kısım kaynaklarda yer almamakla beraber, kaynakların çoğuna göre müellifimizin bu gayretleri onu Balaban Tekkesi şeyhliği noktasına getirmiştir. Yine bu gayretleri neticesinde birçok tarikattan icazet almış ve vermiş, bu sebeple bazı eleştirilere maruz kalmıştır. Kendisinin birçok tarikattan icazet almasının yanında, birçok kimseye teberrûken icazet verdiği bilgisi de kaynaklarda yer almaktadır.

Balaban Tekkesi'ndeki vazifesine tekkelerin kapatıldığı yıl olan 1925'e kadar devam eden Şeyh Efendi, aradan uzun bir zaman geçmeden 1928 yılında vefat etmiştir. O dönemde tekkelerin şeyhlik vazifesine devam eden şeyhlerin, tekkelerin kapatılıp faaliyetlerinin yasaklanmasıyla zor günler yaşadıkları görülmektedir. Maddî olarak da zorluk yaşayan bu zevât geçimlerini sağlamak için çeşitli yollara başvurmuşlardır. Hüsnü Efendi'nin meclislerde dua okuyarak geçimini sağlamış olması ihtimali mümkün olsa da, Şeyh Efendi'nin babası paşa olduğu için varlıklı bir aileye mensup olduğu ve maddî sıkıntı çekmediği tahmin edilebilir. Vefatına yakın olan son dönemlerinde Karacaahmet'te yer alan, Şehitlik Camii imameti ve Şühedâ kabristanı türbedarlığı yaparak hayatını devam ettirmiş ve bu vazifeyi yerine getirirken vefat etmiştir.

2) Eserleri:

Tezimize konu olan risaleleri Süleymânîye Kütüphanesi, Tahir Ağa bölümü, 321 ve 326 numaralarda kayıtlıdır. Çalışmamıza esas olan 321 numarada kayıtlı olan nüshanın ilk sayfasında:

- *Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye*.

- *Risâle-i Mir'at'ü-l Ebrâr*.

- *Risâle-i Burhânü's-Sâlikîn*.

- *Risâle-i Silsile-i Ricâl-i Çiştîyye*.

- *Risâle-i Dîvânçe-i Hüsnü*, isimli beş risale belirtilmiştir, ancak *Risâle-i Silsile-i Ricâl-i Çiştîyye* ve *Risâle-i Dîvânçe-i Hüsnü* bu eserler arasında yer almamaktadır. *Risâle-i Silsile-i Ricâl-i Çiştîyye* ve *Risâle-i Dîvânçe-i Hüsnü* isimli eserlerin varlığından *Sefîne-i Evliya*'da da bahsedilmektedir.³⁸ Ayrıca müellif, Ali eş-Şâzelî'nin hikmetli sözlerini derlediği, *Behcetü'l-Etvâr* isimli bir risâlesinden daha bahsetmiştir.³⁹ Ancak biz araştırmalarımızda Şeyh Efendi'nin bu risalelerine rastlayamadık.

Revnakoğlu'na göre:

- 1) *Risâle-i Hüsnîye fî Âdâb-i'n-Nakşbendiyye*, 1305/ 1887'de yazılmıştır.
- 2) *Mücmel-i Târih-i İslâm*, 1333/1914'de yazılmıştır. Ayrıca *Mecmûa-i Eş'arı* ve E. Rıfkı'nın "Bektaşî Sırrı'na" cevaben Sabah'ta neşrettiği müselsel makalatı⁴⁰ olduğu kayıtlıdır.

Mevcut eserleri:

- 1) *Risale-i Nesemât-ı Rûhaniyye*: Nakşbendiyye-i Müceddidiyye tarikatının seyr u sülûkta takip ettikleri kaide ve usûlü içermektedir. Bu risalede Nakşbendiyye tarikatının âdâbı özetlenmiştir. Ardından sırasıyla Nakşbendiyye-yi Behcetîyye, Kâdiriyye, Hâlidiyye, Celvetiyye, Hacı Bektaş-ı Velî, Şattariyye, Çiştîyye silsilelerine yer verilmiş. Hasan Hüsnü Efendi'nin Mesnevi okuma yönünden silsilesi aktarılmıştır. Ayrıca meşhur tarikatların büyüklerinin isimleri ve vefat tarihleri listelenmiştir.
- 2) *Risâle-i Mir'at'ü-l Ebrâr*: Anahatlarıyla Peygamber Efendimiz'in hayatının işlendiği risalede, dört halifeden başlanarak, meşhur sûfilerin terceme-i halleri aktarılmıştır. Eserin son kısmında Nakşbendilik'te beyat usûlleri ele alınmıştır.

³⁸ Vassaf, age, c. II, s. 385.

³⁹ Hasan Hüsnü Efendi, *Burhânü's-Sâlikîn*, vr. 46a.

⁴⁰ Revnakoğlu, Arşiv, nr. 139, fot. 107.

- 3) *Burhânü's-Sâlikîn*: Bu risalede müellifin Ebu'l-Hasan eş-Şâzelî hazretlerinin terceme-i hâline dair araştırmaları yer almaktadır. Ardından Şâzeliyye büyüklerinin terceme-i hâlleri de aktarılmıştır. Eserin son kısmında Medeniyye-i Zâfiriyye, Celvetiyye, Hamzaviyye tarikatlarının silsilelerine yer verilmiştir.

3) Balaban Tekkesi:

Balaban Tekkesi ile ilgili daha önce Mimar İsmail Büyükseçkin tarafından bir makale yayınlanmıştır. Makale *Üsküdar Sempozyumu Bildirileri* içerisinde bulunmaktadır.⁴¹Büyükseçkin bu makalesinde, Üsküdar'da bulunan Sandıkçı, Balaban ve Sâdık Efendi Tekkeleri'ni ele almıştır. Bu kapsamda Balaban Tekkesini de inceleyen Büyükseçkin, tekkenin binasının yapısı, binanın zaman içerisinde geçirdiği süreçler ve tekkenin haziresinde bulunan mezar taşlarıyla ilgili bilgiler aktarmıştır. Bu inceleme daha çok tekkenin iç ve dış planıyla ilgili olup, burada derlenen bilgiler ışığında tekkenin projelendirildiği ve yeniden tesis edildiği belirtilmiştir.

Tekke, Şemsipaşa ve Doğancılar caddelerinin Keresteciler sokağıyla birleştiği yerdedir.⁴² Gülnûş Emetullah Valide Sultan Camii'nin ambarları önü ve Balaban Tekkesi'nin deniz taraflarının geçmişte deniz olduğu, çıkan kum, midye ve istiridye kabuklarından anlaşılmıştır. Çalışmalarda ayrıca kayık bağlamaya yarayan birçok kazık da meydana çıkmıştır.⁴³ Balaban İskeleyi civarında İsfendiyar ismiyle müsemma bir kimse tarafından bina olunmuştur. Bânisinin kabri malum değildir.⁴⁴ Bu ifadeyi aktaran İbrahim Hakkı Konyalı, biz kabrini ve ölüm yılını bulduk der ve şu bilgilere yer verir: “ Tekkenin bahçesine dört kitabeli mezar taşı vardır. Birisinin üzerindeki kitâbe şudur:

“ 1-Hüve'l-Bâkî

2-İsfendiyârzâdelerden

3-eş-şeyh Balaban Ahmed Baba

4- Hazretlerinin ruhuna

⁴¹İsmail Büyükseçkin, “Sandıkçı, Balaban ve Sadık Efendi Tekkesi”, *Üsküdar Sempozyumu IV*, İstanbul, 3-5 Kasım 2006, c. I, s. 377- 392.

⁴² Mehmet Mermi Haskan, age, c. I, s. 116.

⁴³ Haskan, age, c. I, s. 21.

⁴⁴ Hafız Hüseyin Ayvansarâyî, *Hadîkatü'l-Cevâmi*, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1281,1 c'de 2 c, s. 204.

5- el-Fatiha, sene 1047”

Bu tekkeyi ve mescidi yaptıran İsfendiyâr oğullarından Ahmed Baba’nın mezarıdır. Hicrî 1047, miladi 1637 yılında ölmüştür. Balaban Ahmed Baba, Şemsi Paşa manzumesini yaptıran Şemsi Paşa’nın ve doğancılar başı Hacı Ahmed Paşa’nın indığı İsfendiyâr oğulları ailesindendir.⁴⁵ Balaban Ahmed Baba’nın, İsfendiyâr oğullarının mülkiyetindeki büyük arazinin bir kesimine mescidi inşa ettirdiği tahmin edilebilmektedir. Ancak bu şahsın hayatı ve kişiliği hakkında hiçbir şey bilinmemekte, hangi tarikata bağlı olduğu da tespit edilememektedir. Bu arada bânisi olduğu hayır eserinin mescit-zaviye niteliğinde olduğuna dair de elimizde bir kanıt yoktur.⁴⁶ Bu bilgiler M. Baha Tanman tarafından aktarılmıştır, ancak Yılmaz Öztuna’nın *Devletler ve Hanedanlar* isimli eserinde Balaban Ahmed Paşa’nın, Doğancı Ahmed Paşa’nın oğlu olduğu bilgisi yer almaktadır. Burada da Balaban Ahmed Baba’nın ölüm tarihi 1637, mezarı Üsküdar Balaban İskeleyinde diye kayıtlıdır.⁴⁷ Buradaki bilgilerin, elimizdeki bilgilerle uyumlu olması neticesinde Balaban Ahmed Baba’nın, Doğancı Ahmed Paşa’nın oğlu olduğu anlaşılmıştır.

Doğancı Ahmed Baba, aslen Batı Anadolu Türkmen Beylikleri’nden olan Candaroğulları’ndandır. Bu beylik İsfendiyâr Bey’den (1392-1440) itibaren, İsfendiyâr oğulları diye anılmaya başlamıştır. Doğancı Ahmed Baba Yavuz ve Kanûnî’nin eniştesi olan Kızıl Ahmed Paşa’nın oğullarındandır.⁴⁸ Şemsi Ahmed Paşa’nın amcasıdır. Enderun’dan yetişmiş; ardından sırasıyla Büyük Emirahur, iki kez Konya valisi, Rumeli Beylerbeyi ve Şam valisi olmuştur. Sultan II. Selim’in ve Sultan III. Murad’ın has nedimi idi. Vefatında yaşının yüzü geçtiği rivâyet edilir. Şemsi Paşa gibi, padişahla beraber ava giderdi.⁴⁹ Doğancı Ahmed Paşa’nın kabri, Çakırcı Paşa Hasan Paşa, bugünkü adıyla Doğancılar Camiindedir. Kitabesinden Ahmed Paşa’nın kendi türbesini hayatta iken yaptırdığı anlaşılmaktadır.⁵⁰

Balaban Tekkesi’nin bânisi olan Balaban Ahmed Baba’nın, dedesi Kızıl Ahmed Bey Candaroğullarının son hükümdarıdır. Kızıl Ahmed Bey’in tasavvufla ilgilendiği, II. Bayezid devrinin Halvetî şeyhlerinden Dâvud Efendi’ye gönderdiği mektupta ondan sülûk ve devâir-i

45 İbrahim Hakkı Konyalı, *Âbideleri ve Kitâbeleriyle Üsküdar Tarihi*, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, Ahmed Said Matbaası, 1976, c. 1, s. 173.

46 Tanman, age, c. VVI, s. 396, 397.

47 Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hanedanlar İslam Devletleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları Başbakanlık Basımevi, 1969, c. II, s. 85.

48 Öztuna, age, s. 85.

49 Haskan, age, c. 2, s. 560.

50 Haskan, age, c.2, s. 559.

hamse hakkında mâlûmat istediği, şeyhin de gerekli cevabı gönderdiği, bu meseleye dair *Gülşen-i Tevhîd* adında bir kitap yazdığı anlaşılmaktadır.⁵¹

Ayvansarâyî; mâbedin bânisinin yeter derecede emlak tedarik ederek, mescidine imam ve müezzîn tayin ettiğini, bir zaman sonra bu mescide imamlık ve müezzînlik yapan, Sa'diyye Tarikatı'ndan Yağcızâde diye bilinen, eş-şeyh es-seyyid Ahmed Efendi'nin, III. Mustafa Han devrinde 1177/1764 tarihli vakfiye ile meşîhat konması üzerine Sa'diyye usûlü üzere âyin icra etmesi sebebiyle bu tekkeye Sa'diyye Tekkesi denildiğini söylemiştir.⁵² Caminin tahminen 1630 tarihinde yapıldığı⁵³ göz önünde bulundurulursa bu durumda mescidin takriben 130-140 sene sonra Sa'diyye tekkesi haline geldiği söylenebilir.

Tekke'nin şeyhleri muhtelif kaynaklarda farklı şekillerde yer almaktadır:

- 1- Tarîkat-ı aliyye-i Sa'diyye'den Yağcızâde Şeyh Seyyid Ahmed Efendi. Vefatı 1191 (1777). İlk şeyh Yağcızâde Seyyid Ahmed Efendi Abdüsselâmezâde Şeyh Mehmed Gâlib Efendi'nin halifesidir.⁵⁴ Sicill-i Osmanî yazarına göre kabrinin hazirede olması lazımdır. Fakat mevcut değildir.⁵⁵
- 2- Şeyh Seyyid Mehmed Saîd Efendi İbn-i Yağcızâde Şeyh Ahmed Efendi. Vefatı 1207 (1792).
- 3- Şeyh Mehmed Nizâmeddîn-i Sûzî b. Şeyh Yakub-ı Mudanyevî es-Sa'dî. Vefatı 22 C 1238 (1823).⁵⁶ Kabri İnadiye ile Tunusbağı arasında ve Bali Çavuş Camii karşısındaki mezarlığın ortasındadır.⁵⁷
- 4- Şeyh İbrahim Efendi Rumeli'dendir. Vefatı 1245.
- 5- Şeyh Mehmed Nizameddin Efendi b. Şeyh Yakub-ı Mudanyevî. Vefatı?
- 6- Şeyh Mehmed Emin Efendi b. Şeyh Nizameddin Efendi. 1297 (1880).
- 7- Şeyh ?
- 8- Şeyh Mehmed Âşir Efendi. Vefatı 19 Ş 1323 (1905).⁵⁸

51 Abdülkadir Özcan, "Kızıl Ahmed Bey", *DİA*, Ankara, 2002, c. 25, s. 543.

52 Ayvansarâyî, age, 1c'de 2 c, s. 204.

53 Haskan, age, c.1, s. 116

54 Şükri, age s. 26.

55 Haskan, age, c.1, s. 116.

56 Şükri, age, s. 26.

57 Haskan, age, c. 1, s. 117.

Burada yer alan şeyhler Zâkir Şükrî'nin, Mecnûa-i Tekâyâ'sında kayıtlı olduğu şekliyledir. Buradaki bilgilerin haricinde, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*'nde Mehmed Emin Efendi'nin halefi olan şahsın, “tekkenin haziresinde bulunan mezar taşında müjganlı Nakşbendi tacı kabartması bulunan ve adı Şeyh el-Hâc Seyyid Mustafa Hüdâvendî Hâlidî (ö. 1310/1892) olarak kaydedilmektedir. Mehmed Âşir Efendi'nin Mustafa Efendi'nin vefatından önce posta geçtiği tahmin edilebilir” bilgileri yer almaktadır.⁵⁹ *Sefîne-i Evliya*'da Mustafa Hüdâvendî Efendi'nin, Balaban Tekkesi şeyhlerinden olduğuna dair bir bilgi yer almamaktadır, vefat edince İsfendiyar Mescidi'ne defn olunduğu aktarılmıştır.⁶⁰ Müellifimiz Hasan Hüsnü Efendi de *Mir'âtü'l-Ebrâr* risalesinde, Eskişehirli Mustafa Hüdâvendî Efendi'nin terceme-i hâline yer ayırmış, fakat o da Mustafa Efendi'nin Balaban Tekkesi şeyhlerinden olduğu şeklinde bir bilgi aktarmamıştır. Hazret'in, Ahmed Çelebi Mescidi'nde Hatm-i Hâcegân ve müridânı teslik ile meşgul olduğunu ifade etmiştir.⁶¹ Ona ait *Nehc-i Kavîm* risalesini eserlerinin sonuna ekleyen Hasan Hüsnü Efendi, burada da böyle bir bilgilendirme yapmamıştır. Balaban Tekkesi'ne defn olunduğu bilgisini aktarmıştır.⁶² Mustafa Hüdâvendî Efendi de kaleme almış olduğu risalesinde⁶³, Balaban Tekkesi şeyhlerinden olduğuna dair bir ifade kullanmamıştır. Ancak Revnakoğlu arşivinde tekkenin şeyhliğine kısa bir müddet vekâlet ettiği bilgisi yer almaktadır.⁶⁴ Tüm bu bilgiler değerlendirildiğinde, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*'nde bu bilgiye Şeyh Mustafa Efendi'nin kabrinin tekke haziresinde bulunması sebebiyle yer verildiği, fakat Şeyh Mustafa Hüdâvendî Efendi'nin Balaban Tekkesi şeyhlerinden olmadığı, ancak kısa bir süre vekâleten vazife yaptığı söylenebilir.

Mehmet Mermi Haskan, tekkenin şeyhlerini bazı farklılıklarla şöyle nakletmiştir:

- 1- Yağcızâde Şeyh Ahmed Efendi
- 2- Yağcızâde Şeyh Ahmed Efendi'nin oğlu Şeyh Mehmed Saîd Efendi
- 3- Şeyh Yakub Mudanyavî'nin oğlu Şeyh Mehmed Nizameddin Sûzî Efendi.
- 4- Şeyh Yakub Mudanyavî'nin oğlu Şeyh Mehmed Nizameddin Efendi.
- 5- Şeyh Nizameddin Efendi'nin oğlu Mehmed Emin Efendi

58 Şükri, age, s. 26.

59 Tanman, age, c. VII, s. 397.

60 Hüseyin Vassaf, age, c. II, s. 384.

61 Hasan Hüsnü Efendi, *Risale-i Mir'âtü'l-Ebrâr*, vr. 41a, 41b.

62 Mustafa Hüdâvendî Efendi, *Risale-i Nehc-i Kavîm*, vr. 60a.

63 Detaylı bilgi için bkz. Mustafa Hüdâvendî Efendi, age, vr. 54b.

64 Revnakoğlu, Arşiv, nr. 139, fot. 157.

6- Şeyh Mehmed Âşir Efendi

7- Balaban Şeyh Hasan Hüsni Efendi.⁶⁵

Revnakoğlu arşivinde yer alan bilgiye göre Balaban Tekkesi şeyhleri şu şekildedir.

1- Yağcızâde Şeyh Ahmed Seyyid Efendi, Sultan III. Mustafa Han devrinde mescidin imamı olup, Sa'diyye'den meşihat vaz'etmiştir. Koska'daki Abdüsselâm Tekkesi Şeyhi, büyük Gâlib Efendi halifesidir. 1191'de vefat etti.

2- Oğlu Şeyh Ahmed Efendi. 1199'da vefat etti.

3- Şeyh Ahmed Celvetî, Balabanî diye ma'ruftur. 1230'da vefat etti.

4- Şeyh Mehmed Nizameddin Efendi Sûzî. Sofular'daki Alâeddîn Tekkesi'nin şeyhi Nureddin Efendi'nin kardeşidir. Bunlar hem Sa'dî, hem Celvetî'dir. 1239'da vefat etti.⁶⁶

5- Kayınbiraderi Şeyh Mehmed Emin Efendi. Emin Efendi ile bir de Celvetiyye'den Ali Dede 1251 tarihlerine kadar vekâlet üzere bulunmuşlardır. Ali Dede'nin vekâleti Emin Efendi'den sonradır.

6- Şeyh Emin Efendi (diğer bir zâttır) Şeyh Nizameddin Efendi'nin oğludur. Bu dahi Sofular'daki Alaeddin Tekkesi şeyhidir. 1275 tarihinde beş bin kuruşa tekkeyi tamir eylemiştir.⁶⁷

7- Şeyh Mehmed Emin Efendi, bu zât da üçüncü bir Emîn Efendi'dir. Rumelihisarı imam ve hatibi olduğundan, “ Rumeli Hisarı imamı” yâhud “Hisar imamı” diye ma'ruftur. Durmuş Dede Tekkesi şeyhi, Âşir Efendi'nin de damadıdır.

Hazret-i Nûreddîn Dergâhı şeyhi Gâlib Efendi'den hilafet almıştır. Durmuş Tekkesi'nde mükemmel bir cemiyet ve ziyafet vermiştir. Daha sonra kur'a kararıyla ceza alarak, Kütahya'ya gönderilmiştir. Bir müddet sonra cezadan kurtularak, bu tarafa gelmiş, yalnız uhdesinde meşihat ciheti kalmamıştır. Bu tarafa⁶⁸ eski kıyafetini tebdil edip, Mevlevî

65 Haskan, age, 117.

66 Revnakoğlu, Arşiv, nr. 139, fot. 159.

67 Revnakoğlu, Arşiv, nr. 139, fot. 158.

68 Revnakoğlu, Arşiv, nr. 139, fot. 155.

sikkesi ve hırkasıyla geri gelmiş. Rumeli Hisarı'nda ömrünün sonuna kadar deniz kenarındaki kahvede zamanını geçirmiştir. 1302 Ramazan'ında vefat etmiştir.⁶⁹

8- Şeyh Seyyid Hacı Mustafa Hüdâvendî Efendi, Kâdiriyye'dendir. Kısa bir müddet vekâlet etmiştir. 1310'da vefat etmiştir. Tekkenin haziresinde medfundur.

9- Oğlu Mesnevîhân Şeyh Mehmed Âşir Efendi, Şehzâdegân hocası denmekle meşhurdur. Hazret-i Nureddin Dergâhı şeyhi Yahya Gâlib Efendi'nin halifesidir. On beş yaşında hilafet almıştır. Durmuş Dede şeyhi, Âşir Efendi (1273) merhumun soyundandır. Tekkenin haziresinde medfundur. Seniha Sultan kethüdâ vekâletinde bulunduğu esnada, zâviyeyi yeniden yaptırmıştır. Daha ziyade refikâsının parasıyla yapıldığı kitabesinde yazılıdır.

Beşiktaş civarında sâkin olmakla, Şehzâde Süleyman Efendi hazretlerinin yanında yazı hocalığı ve Şehzâde Reşad Efendi'ye dahi bir vakit müezzinlik hizmetlerinde bulunmuşsa da bilâhare ref' edilmiştir.⁷⁰

Âşir Efendi'nin oğlu var ise de henüz bir tarika inâbe ve sülûk etmiş değildir.

10) Üsküdarlı Duâgû diye meşhur Balabanî Şeyh Hacı Hüsnü Efendi.⁷¹

Revnakoğlu, tekke şeyhlerini haklarındaki bilgilerle beraber, kapsamlı bir şekilde yer vererek aktarmıştır. Diğer kaynaklarda geçen bilgilerden farklı olarak, tekkede vekâleten, kısa süreli vazife alan şeyhlere de yer vermiştir. Ancak bütün kaynaklarda tekkenin ikinci şeyhi olarak kayıtlı bulunan Yağcızâde Ahmed Efendi'nin oğlu, Mehmed Saîd Efendi'ye yer vermemiştir. Mehmed Saîd Efendi'nin kaynaklarda yer aldığı ve tekke şeyhliği hakkında herhangi bir ihtilafın yer almadığı gözlenmiştir, bu sebeple Revnakoğlu'nun bu zâtı sehven kaydetmemiş olduğu düşünülebilir.

Balaban Tekkesi, 1829/1244 yılında Üsküdar'daki büyük yangında yanmıştır. Şeyh Âşir Efendi (ö. 1323) ve eşi Ayşe Sıdika hanım tamir ettirmiştir. İsmail Büyükseçkin tekkenin yeniden inşasının V. Mehmed devrinde yapıldığı bilgisini vermiştir.⁷² Ancak V. Mehmed'in hükümdarlık dönemi m. 1327-1336 yılları arasındadır. Yani Şeyh Âşir Efendi'nin vefat yılı olan 1323 yılından sonraki dönemi kapsamaktadır. Bu durumda tekkenin V. Mehmed

⁶⁹ Revnakoğlu, Arşiv, nr. 139, fot. 157.

⁷⁰ Revnakoğlu, Arşiv, nr. 139, fot. 157.

⁷¹ Revnakoğlu, Arşiv, nr. 139, fot. 153.

⁷² Büyükseçkin, c. I, s. 384, 385.

devrinde yeniden inşa edilmiş olması mümkün değildir. Bu konuda 25 Zilhicce 1306 tarihli *Mürüvvet* mecmuasında yer alan tekkenin yeniden tamir edilip yenilendiğine dair haber⁷³ tekkenin onarıldığı tarih hakkında daha net bir tespit yapma imkanı sunmaktadır. Bu tarih Mehmed Âşir Efendi'nin vefat tarihiyle de uyumludur. Tamirattan sonra bugün tekke mezarlığında bulunan kitabeyi kapısı üzerine koydurmuşlardır.⁷⁴ Bu kitabede dergâhın yandığı ve arsa halinde kaldığı, o zamanki postnişin Şeyh Âşir Efendi'nin ikinci bânisi olarak tekkeyi yeniden bina ettiği bilgileri yer almaktadır. Ayrıca bu tekkenin Sa'dî dergâhı olduğu belirtilmiş ve tarih olarak da 1327 (1909) senesi kaydedilmiştir. Hazirenin en sağında tıpkı bir mezar şahidesi şeklinde yontulmuş olan ta'lik hatlı, manzum bir kitabe bulunmakta, bir mühr-i Süleyman kabartmasının taçlandığı bu kitabede, Ayşe Sıdika hanımın Allah rızası için, masraflarını karşılayarak bu tekkeyi yeniden yaptığı belirtilmekte, diğer taraftan adı geçen kişiden kendi mezar taşında "sâhibetü'l-hayrat" olarak söz edilmektedir.⁷⁵ Tekkenin şeyhi ve ikinci bânisi olan, mesnevîhan Mehmed Âşir Efendi 1323 (1905) tarihinde vefat etmiş ve hazireye gömülmüştür. Şâhidesinde vefat tarihi 19 Şaban 1323, şeklinde kayıtlıdır. Tekke 1925 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiştir. Bütün tekkelerin kapatıldığı bu tarihte Balaban Tekkesi de kapatılmıştır. Tahsin Öz, tekkenin bânîsinin İsfendiyar, ikinci bânîsinin Şeyh Ahmed Baba olduğuna dair bir bilgi aktarmışsa da, bugün elimizdeki bilgiler aktarılan bu bilgiyi geçersiz kılmaktadır. Burada bahsedilen ilk bânî İsfendiyâr ile ikinci bânî Şeyh Ahmed Baba aynı kişi olmalıdır.⁷⁶

İ. Hakkı Konyalı tekkenin ahşap ve üç kat halinde olduğunu, ikisi küçük, üçü büyük beş derviş ve şeyh odasının bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca 30 Mart 1941'de tekkeyi incelediğini, harap halde fakat ayakta olduğunu bildirmiştir. Şimdi arsa haline gelmiştir, demiştir.⁷⁷ 1948 yılında kısmen ahşapları çökmüş ve daha sonra duvarları sıvanarak mesken haline dönüştürülmüş, zamanla harap olmuştur.⁷⁸ 1965 yılındaki tesbite göre, iki kısım mezarlık, bir ahşap baraka, bahçe duvarına monte edilmiş barok bir çeşme taşı ve tekke arsası kalmıştır.⁷⁹ Tekkenin fiziki yapısı hakkında ulaşılan bilgiler doğrultusunda 2007 yılında yeniden inşa edilmiş ve hayata döndürülmüştür. Şu anda kültür evi olarak hizmet vermektedir.

⁷³ Bedri Mermutlu, Belgin Bolu ve İsmail Büyükseçkin, **Üsküdar Balaban Tekkesi**, İstanbul; Üsküdar Belediyesi Yayınları, 2014, s. 53.

⁷⁴ Büyükseçkin, c. I, s. 384, 385.

⁷⁵ Tanman, age, c. VII, s. 397.

⁷⁶ Tahsin Öz, **İstanbul Camileri**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi, 1965, c. II, s. 33.

⁷⁷ Konyalı, age, c. I, s. 173.

⁷⁸ Büyükseçkin, agm, c. I, s. 385.

⁷⁹ Büyükseçkin, agm, c. I, s. 386.

1191 tarihinde vefat eden Yağcızâde Şeyh Seyyid Ahmed Efendi imamlık ve müezzinlik yaparken buraya Sa'diyye meşihatı konmuştur. O tarihten itibaren Sa'dî Tekkesi olarak anılan mabedin Seyyid Ahmed Efendi'den sonra gelen şeyhler olan, Seyyid Mehmed Saîd, Şeyh Nizâmeddin Sûzî, Şeyh İbrahim, Şeyh Mehmed Nizâmeddin, Mehmed Emin Efendi gibi zâtların da Sa'diyye Tarikatına bağlı olmalarından dolayı, tekkede Sa'dî usûlü devam etmiştir. Bir müddet vekâleten görev yapan Mustafa Hüdavendî Efendi, Kâdirî ve Nakşî Halidî şeyhlerinden olmakla tekkede birden fazla tarikatın varlığı söz konusu olmuştur. Ahmed Münib bu tekkeyi Cerrâhî tekkesi olarak kaydetmiş, o zamanki şeyhinin de Mehmet Âşir Efendi olduğunu belirtmiştir.⁸⁰ Mustafa Özdamar şöyle der: “Hazret Nakşbendî, Sa'dî tarikatlarından icazetlidir, ayrıca Mevlevî mesnevihanıdır. Son postnişin olan Hasan Hüsnü Efendi ise, Kâdirî, Rifâî, Sa'dî, Halvetî, Cerrâhî, Mevlevî, Bektaşî tarikatlarından icazetlidir. İlk dönemlerde tek bir tarikata bağlı olan şeyhler tarafından idare edilen tekke sonradan farklı tarikatlardan icazetli şeyhler tarafından yönetilmişse de tekke kapanıncaya kadar Sa'dilik yaşamaya devam etmiştir. Bu dergâhın devran-ı mukabele günü cumartesiydi.⁸¹

Tekkenin haziresinde, mescidin bânîsi Balaban Ahmed Baba'nın mezarı ve 1047 (1637) tarihli taşı küçük hazirede mevcuttur. Haziredeki diğer taşlar, 1310 ölüm tarihli Seyyid Mustafa Hüdâvendî hazretleri, Şeyh Mehmed Âşir Efendi (1323/1905) ve Âşir Efendi'nin zevcesi Ayşe Sıdika hanıma aittir. Aişe Sıdika hanımın ayak taşı da hazirede yer almaktadır. Tekkenin bahçesinde yer alan mezar taşlarının fotoğrafları tezimizin ekler bölümüne ilave edilmiştir.

80 Bandırmalızâde es-Seyyid Ahmed Münib Üsküdârî, **Mecmua-ı Tekâya**, İstanbul: Alem Matbaası, 1307, s. 7.

81 Özdamar, age, s. 235.

İKİNCİ BÖLÜM

HASAN HÜSNÜ EFENDİ’NİN ESERLERİNİN MUHTEVASI



1) Hasan Hüsnü Efendi'nin Eserleri

a) Nüshaların özellikleri

Çalıştığımız risaleler Şeyh Hüsnü Efendi'nin, “*Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye, Risâle-i Mir'ât'ü-l Ebrâr, Risâle-i Burhânü's-Sâlikîn*” isimli üç risalesinden müteşekkildir. Bu risalelerin yazma halde bulunan iki nüshasının da sonunda Eskişehirli Mustafa Hüdâvendî Efendi'nin, “*Risâle-i Nehc-i Kavîm*” isimli eseri de yer almaktadır. Mustafa Hüdâvendî Efendi'nin kısa bir süre vekâleten de olsa Balaban Tekkesi'nde şeyhlik vazifesi yapmış olması ve Hüsnü Efendi'nin eserlerinin sonuna ilave etmiş olması sebebiyle biz de tezimizin sonunda ek olarak bu risalenin çevrimyazısına ve sadeleştirilmiş metnine yer verdik. Eserlerin kütüphanelerde iki adet yazma nüshası bulunmaktadır:

1) Süleymâniye Kütüphanesi, Tahir Ağa Tekkesi, nr. 321, 61 vr.

2) Süleymâniye Kütüphanesi, Tahir Ağa Tekkesi, nr. 326, 36 vr.

Bizim çalışmamızda esas olan nüsha 321 numarada kayıtlı olan nüshadır. Eserler rika hattı ile yazılmış olup, okunaklı ve sağlıklı durumdadır. Nüshalar arasında ciddi farklılıklar bulunmamaktadır. Çalışmamızda eserler varak esasına göre numaralandırılmıştır. Çalışmamıza esas olan nüshada başlıklar siyah renkte yazılmış, âyet, hadis ya da Arapça ibarelerin üzeri yine aynı renk kullanılarak çizilmiştir.

b) Eserlerin Özellikleri ve Uslûbu:

Hasan Hüsnü Efendi, Türkçe olan risalelerinin kapağına bir beyit yazmış, kapağın alt kısmına da risalelerinin ismini kaydetmiştir.

- *Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye.*

- *Risâle-i Mir'ât'ü-l Ebrâr.*

- *Risâle-i Burhânü's-Sâlikîn.*

- *Risâle-i Silsile-i Ricâl-i Çiştîyye.*

- *Risâle-i Dîvânçe-i Hüsnü.*

Ancak bu risalelerden, *Risâle-i Silsile-i Ricâl-i Çiştîyye ve Risâle-i Dîvânçe-i Hüsnü* her iki yazma mecmuada da yer almamaktadır.

Ardından künyesini, şeyhlerini ve tarikatlarını aktaran müellif, eseri yazma gayesini ifade etmiştir. Her bir risale konu başlıklarıyla bölümlendirilmiş, bazen de başlık eklenmeksizin tasavvufî konular, ayrıca bazı sûfîlerin terceme-i hâlleri ele alınmıştır. Bölüm başlıkları, Arapça ve Farsça terkiplerden oluşmaktadır. Eserlerde az sayıda beyit bulunmaktadır. Bazı yerlerde âyet ve hadisler yer almakta, konular âyet ve hadislerle izah edilmektedir. Eserler müellifin nesebinin ve künyesinde yer alan aile büyüklerinin vefat tarihlerinin aktarımıyla son bulmaktadır.

Hasan Hüsnü Efendi, eserlerin yazımında istifade ettiği eserleri kimi zaman müellif ve eser ismini açıkça belirterek, kimi zaman da yalnız eserin ya da müellifin adını zikrederek eserlere atıfta bulunmuştur.

c) Eserlerin Yazılma Gayesi:

Müellifimiz bazı risalelerin yazımına başlamadan önce bu eserleri kaleme alma sebebini belirtmiştir. Hasan Hüsnü Efendi, *Risâle-i Nesemât-ı Rûhânîyye* isimli risalesini özellikle Nakşebendî Müceddidî büyüklerinin seyr u sülûkte beyan etikleri kural ve esaslardan faydalanmayı ve usûllerinin anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla yine tarikat büyüklerinin eserlerinden alıntılarla izahını hedeflediğini belirtmiştir. Müellifbu eserde daha çok müridler için en lüzumlu olacak açıklamaları yapmaya çalışmış, ayrıntıya girmekten kaçındığını ifade etmiştir. Hasan Hüsnü Efendi, meşhur sûfîlerin biyografilerini aktardığı *Mir'âtü'l-Ebrâr* isimli risalesini yazma gayesini beyan etmemiştir. *Burhânü's-Sâlikîn* isimli risâlesini özellikle İmam Ebu'l-Hasan Ali eş-Şâzelî hazretlerinin terceme-i hâline ayıran müellif, yine onun kudsî nefeslerine mazhar olmakümiyle bu risaleyi yazdığını kaydetmiştir.

d) Eserlerin Kaynakları:

Müellif eserlerinde birçok esere atıf yapmıştır, bu eserlerin bazılarında müellif ve eser ismi açıkça zikredilerek, bazılarında da sadece isim ya da eser belirtilerek faydalanılmıştır. Hasan Hüsnü Efendi'nin risalelerinde atıf yaptığı bu eserleri müelliflerinin

vefat tarihlerine göre kronolojik olarak sıralayıp kısaca tanıtmaya ve Hüsni Efendi'nin bu eserlerden hangi konularda ve ne şekilde faydalandığını tespit etmeye çalışacağız:

1) Muhammed b. Ahmed el-Gazzâlî et-Tûsî (ö. 505/1111), *İhyâü Ulûmi'd-Dîn*:

İmam-ı Gazali'nin en önemli kitaplarından olan, zahirî ve mânevî ilimleri bir araya getiren geniş hacimli bir eserdir. Müellif eserin mukaddimesinde, şahit olduğu ilmî kargaşaların selef-i sâlihînin takip ettiği yolun, insanlarca kaldırılıp, unutulmasına sebep olduğunu gözlemlediğini belirtmiştir. Ve bu durumun din adına tehlikeli bir hal alması üzerine, dinî ilimleri yaşatmak, Peygamberimiz ve ilk büyüklerin yollarını ve faydalı saydıkları ilimleri beyan etmek niyetiyle eseri yazdığını beyan etmiştir.⁸² Eser dört ciltten oluşmaktadır. Her ciltte “kitap” adı verilen on konu başlığı mevcuttur. Eser, ilk defa Bostanzâde Mehmed Efendi (ö. 1006/1598) tarafından *Yenâbü'l-Yakîn fî İhyâ-i Ulûmi'd-dîn* adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 2574). İhyâ'nın tamamını Ahmed Serdaroğlu (Ankara 1963; İstanbul 1974) ve Ali Arslan (İstanbul 1977) Türkçe'ye çevirmiştir.⁸³ Dilaver Selvi tarafından yapılan yeni tercümesi peyderpey neşredilmektedir.

Hasan Hüsni Efendi bu eserden *Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye* içerisinde, vr. 14a'dabahsetmektedir. Müellif burada râbitanın açıklanması bahsinde râbitayı bid'at kabul edenlere ve râbitayı Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî'nin ihdas ettiğini iddia edenlere karşı görüşlerini savunurken bu kaynağa başvurmuştur. Eserden herhangi bir alıntı yapılmamış, sadece Gazzâlî'nin ve eserin ismi zikredilerek, İmâm-ı Gazzâlî'nin de râbita bahsine eserinde yer verdiğine işaret edilmiştir. Bu kısımda geçen eser isimleri Mevlânâ Hâlid'in *Risâle fî İsbât-ı Râbita* içinde yer verdiği eser isimleridir. Hasan Hüsni Efendi râbita bahsini izah ederken büyük oranda Şeyh Hâlid'in risâlesinden faydalanmıştır.

2) Ebi Bekir b. Abdilcelil el-Fergânî el-Merginânî (ö. 593/1197), *el-Hidâye*:

el-Hidâye, *Bidâyetü'l-Mübtedî*'nin şerhidir. Müellif Merginânî önce *Bidâyetü'l-Mübtedî*'yi yazmıştır, bu ilim tedrisine ilk başlayanlar için bir başlangıç kitabı niteliğindedir. Bundan sonra ilimde nihayete ermiş kişiler için *Kifâyetü'l-Müntehi* isimli bir eser yazan müellif, bu eserin çok uzun olması sebebiyle okunmasının terk edileceği düşüncesiyle, daha

82 İmam-ı Gazâlî, *İhyâü Ulûmi'd-dîn*, (ter. Ahmed Serdaroğlu), 3. Baskı, İstanbul: Bedir Yayınevi, 1974, s. 4.

83 Mustafa Çağrı, “İhyau Ulûmi'd-Dîn”, *DİA*, İstanbul: 2000, c. XXII, s. 11.

muhtasar, faydalı bir eser olması gayesiyle *el-Hidâye*'yi yazmıştır. Kitap Hanefî fıkı kitabıdır. Kitabın dili Arapça'dır, Hasan Ege tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir.⁸⁴

Bu eserden *Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye* içerisinde vr. 9b'de bahsedilmektedir. Hasan Hüsnü Efendi burada Ali Behcet Konevî'nin ashabını insanları lanetleme ve kınamaktan menettiğini aktarmıştır. Bu bölümde el-Merginânî'ye “sâhib-i *Kifâye*” ifadesiyle atıf yapılmış, *Hidâye* isimli şerhinde yer alan lanetleme tanımına ve kısımlarına yer verilmiştir. Lanetlemenin eserde iki manada değerlendirildiği ifade edilmiş ve bunlardan ilkinin Allah'ın rahmetinden uzaklaştırmak olduğu aktarılmış, fakat bu türlü lanetin Müslümanlar için caiz olmadığı belirtilmiştir. İkinci şeklinin ise; ümmetin faziletleri makamından çıkarmak anlamına geldiği bilgisine yer verilmiştir. Ayrıca bu esere göre Haccâc ve Yezîd'e lanetin caiz olmadığı da aktarılmıştır.

3) Fahreddîn er-Râzî (ö. 606/1210), *Metâlibü'l-Âliye*:

Fahreddin Râzî'nin Kelam ilmine dair en hacimli eseridir. Kitap, Ahmed Hicâzî Sekkâ tarafından 1407/1987 yılında, Beyrut'ta yayımlanmıştır. Türkçe'ye tercümesi bulunmamaktadır. Dokuz ciltten oluşmaktadır.⁸⁵

Müellifimiz Hasan Hüsnü Efendi kabir ziyareti, kabirlere yönelme ve yardım dileme konularına yer verdiği bölümde bu esere atıf yapmıştır. Bu konunun izahında İbn-i Kemal'in *Hadis-i Erbâin* isimli hadis kitabında on sekizinci sırada yer alan hadisi aktaran müellif, bu hadisin şerhinde yer alan bilgilere de yer vermiştir. Bu şerhte *Metâlibü'l-Âliyye* isimli esere atıf yapılmış ve burada Aristo'nun öğrencilerinin onun kabrine yönelerek çözemedikleri meseleleri hallettiklerine dair bir alıntı yapmıştır. Müellif burada yöntem benzerliğinden yola çıkarak bir örneklendirme yapmayı hedeflemiş olmalıdır. Bu bahis *Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye* içinde, vr. 7b'de yer almaktadır.

4) Ali el-Mutarrizî el-Hârizmî (ö. 610/1213), *el-Îzâh Şerhu Makamâtî'l-Harîrî*:

Ali b. Muhammed el-Harîrî (ö. 516/1122)'nin *el-Makamât* isimli eserine yapılan şerhin mukaddimesidir. Süleymaniye Kütüphanesi'nde *Îzâhü'l-Burhân fî İlmi'l-Meânî* ismiyle kayıtlıdır (Laleli, nr. 3668/1). Eser Arapçadır, Türkçe'ye çevirisi yapılmamıştır.⁸⁶

⁸⁴ Ali b. Ebi Bekir el-Merginânî, **Hidaye Tercemesi**, (çev. Hasan Ege), İstanbul: Şelale Yayınları, 1982, s. 15.

⁸⁵ Yusuf Şevki Yavuz, “Fahreddin-i Râzî”, **DİA**, İstanbul: 1995, c. XII, s. 93.

Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye isimli eserde vr. 5a'da bu eserden bahsedilmektedir. Bu kısımda kabirlere bakıp ibret almanın, ölümü ve ölümün hallerini düşünmenin önemini anlatan müellif bu eserden bir hadis rivayetine yer vermiştir. Peygamberimiz'e gelerek kalbinin sıkıntısından şikayet eden bir kimseye Efendimiz'in kabirlere bakıp kıyametin hallerini düşünmesini tavsiye ettiği aktarılmıştır.

5) Şehâbeddîn Sühreverdî (ö. 632/1234), *Avârifü'l-Maârif*:

Tasavvuf ilminin ilk kaynaklarından. Müellif mukaddimesinde eseri yazma gayesiyle ilgili, büyüklerin hallerini beyan ederek, onların cemaatlerinin artmasını sağlamak olduğunu belirtmiştir.⁸⁷Çeşitli baskıları ve tercümeleri bulunan eser son olarak Edîb el-Kemdânî ve Muhammed Mahmûd Mustafa tarafından neşredilmiş (I-II, Mekke 1422/2001), Farsça'ya (trc. Ebû Mansûr İsfahânî, Tahran 1985) ve Türkçe'ye (trc. Yahya Pakiş – Dilâver Selvi, İstanbul 1988) tercüme edilmiştir.⁸⁸

Eserin ismi Hasan Hüsnü Efendi'nin risâlelerinde iki yerde geçmektedir. Bunlardan ilki *Nesemât-ı Rûhâniyye* risâlesi vr. 14a'da, râbitanın açıklanması konusunda yer almaktadır. Müellif burada râbitayı ispatlarken bu eserin ismini zikredip eserin içeriğinde râbitanın yer aldığına işaret etmiş, fakat eserden alıntı yapmamıştır. Bundan başka *Mir'âtü'l-Ebrâr* isimli risâlede vr. 39a'da Ali Behcet Konevî'nin terceme-i hâlinin yer aldığı başlık altında, Konevî'nin ikmal ettiği eserler arasında bu kitabın ismine de yer verilmiştir.

6) İbn-i Atâullâh el-İskenderî (ö. 709/1309), *Letâifü'l-Minen fî Menâkıbı's-Şeyh Ebi'l-Abbas ve Şeyhihî Ebi'l-Hasan*:

İskenderî'nin Şeyh Ebu'l-Hasan eş-Şazeli ve Şeyh Ebu'l-Abbas el-Mursî'nin faziletleri, hayatları, söz ve menkıbelerini aktarmak üzere yazdığı eserin adıdır. Müellif eserine kapsamlı bir mukaddime ile başlamış, burada eserin içeriği, bölümleri ve muhtevası hakkında açıklamalar yapmıştır.⁸⁹Şâzeliyye tarikatına dair en eski eser olma niteliğini taşıyan *Letâifü'l-Minen*'in çeşitli baskıları yapılmıştır (Tunus 1304; Kahire 1322; nşr. Abdülhalîm Mahmûd, Kahire 1974; nşr. Hâlid Abdurrahman el-Ak, Dimaşk 1992).⁹⁰ Eserin Türkçe'ye

86 M. Sadi Çöğenli, "Mutarrizî", *DİA*, İstanbul, 2006, c. VVVI, s. 376.

87 Şihabeddin Sühreverdî, *Avârifü'l-Meârif Marifet İhsanları*, (ter. Yahya Pakiş, Dilaver Selvi), İstanbul: Umran Yayınları, 1988, s. 16.

88 H. Kamil Yılmaz, "Şehâbeddin Sühreverdî", *DİA*, İstanbul, 2010, c. XXXVIII, s. 41.

89 İbn-i Atâullah el-İskenderî, *Allah'ın İki Veli Kulu İki Büyük Veli*, (ter. Abdullah Mağfur), İstanbul: Üsküdar Yayınevi, 2011, s. 17-26.

90 Mustafa Kara, "İbn-i Atâullah el-İskenderî", *DİA*, İstanbul: 1999, c. XIX, s. 337.

çevirisi Abdullah Mağfur tarafından yapılmış ve *Allah'ın İki Veli Kulu İki Büyük Veli* ismiyle basılmıştır.

Ebu'l-Hasan eş-Şâzelî ve Şâzeliyye tarikatının büyüklerinin terceme-i hâllerinin aktarıldığı *Burhânü's-Sâlikîn* isimli risâlede vr.46a'da bu eserden bahsedilmiştir. Hasan Hüsnü Efendi bu eserden ismini zikretmeden “İbn-i Atâullâh el-İskenderî, Hazret-i Şeyh'in ahvâl ve akvâline bir kitâbını tahsîs edip, âdetâ büyük bir cild yazmıştır” şeklinde bahsetmiştir. Ebu'l-Hasan eş-Şâzelî'ye tahsis edilen bu bölümde şeyhin doğum yeri ve tarihi, nesebi, aldığı ilimler, tarikatının yayıldığı ve etkili olduğu bölgelerle onunla alakalı bazı menkıbelere yer verilmiştir. Ancak fazla uzatmamak gayesiyle daha geniş bilgilerin yer aldığı bazı kaynaklara işaret edilmiştir. Bu esere de geniş kapsamlı bilgilerin yer aldığı bir kaynak olarak işaret edilmiştir.

7) Dâvud b. Ömer el-Bâhilî (ö. 730/ 1329), *el-Latîfetü'l-Marziyye fî Şerhi Duâi's-Şâziliyye*:

Dâvud Bâhilî, İbn Atâullâh el-İskenderî'nin talebesi ve halifesidir. Bu eser Ebu'l-Hasan eş-Şâzilî'nin *Hizbu'l-Bahr*'ı ve ona ait bazı duaların şerhini içermektedir. Eserin bazı kısımlarında, özellikle mukaddimesinde Şâzilî hakkında bilgiler yer almaktadır. Eserin dili Arapçadır. Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, 187 numara ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, 5691 numarada kayıtlıdır⁹¹. Eser Muhammed Abdülkadir Nassar'ın tahkikiyle basılmıştır. (Kâhire, 2011)⁹²

Bu esere Ebu'l-Hasan eş-Şâzelî'nin terceme-i hâlinin anlatıldığı *Burhânü's-Sâlikîn* risâlesinde vr. 45a'da yer verilmiştir. Burada eş-Şâzelî'nin nesebi bahsi geçen eserden alınmış ve şu şekilde aktarılmıştır: “Ebu'l-Hasan Alî eş-Şâzelî b. Abdullâh b. Abdülcebbâr b. Temîm b. Hürmüz b. Hâtem b. Kusay b. Yûsuf b. Yûşa' b. Verd b. Alî Battâl b. Ahmed b. Muhammed b. Îsâ b. Muhammed b. Hasan el-Müsennâ b. el-Hasan es-Sibt b. Alî b. Ebî Tâlib.”

⁹¹Mustafa Salim Güven, *Ebu'l-Hasan Şâzilî ve Şâziliyye*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 1999).

⁹²Dâvud b. Ömer b. İbrahim el-Bahilî, *el-Latîfetü'l-Marziyye bi-Şerhi Duâi's-Şâzeliyye*, (thk. Muhammed Abdülkadir Nassar) Kâhire: Dâretü'l-Karaz, 2011.

8) Şemsüddîn b. el-Kayyim (ö. 751/1350), *Kitâbu'r-Rûh*:

İbn Kayyim el-Cevziyye'nin, insanın hayatı, ölümü ve sonrasına dair yazdığı eserdir. Kitapta insanın rûhî varlığı, rûhânî varlıklarla ilişkisi Kur'ân, sünnet, sahabe ve tabiîn, âlim ve velilerin sözlerinden delillerle işlenmiştir. Kitabın Türkçe tercümesi bulunmaktadır.⁹³

Müellif Hüsnü Efendi'nin râbitanın ispatı hakkında Mevlânâ Hâlid'in *İsbât-ı Râbita* isimli risâlesinden yaptığı alıntıların içerisinde, vr. 14a'da eserin ismi geçmektedir. Eserden herhangi bir alıntı yapılmaksızın, râbitanın varlığına işaret eden kitaplar arasında sayılmıştır.

9) İbn-i Battûta (ö. 770/1368-69), *Rihletü İbn Battûta*:

İbn-i Battûta tarafından, *Tuhfetü'n-Nüzzâr fî garâibi'l-emsar ve acaibi'l-esfar* diye adlandırılan eser, İbn-i Battutâ'nın kısa aralıklarla yirmi sekiz küsur yıl süren gezilerini, kâtip İbn-i Cüzey el-Kelbî'ye aktarması, onun da düzenleyip yazıya aktarmasıyla oluşmuştur. Eserin İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 5081 numarayla kayıtlı meçhul bir müellif tarafından yapılmış Türkçe çevirisi mevcuttur. Terceme-i Seyahatname-i İbn Battûta 1290 yılında, Süleyman Efendi Matbaası'nda basılmıştır. Bundan başka Mehmed Şerif Paşa üç cilt halinde bir çeviri yapmıştır. Ayrıca İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde, 4904 numarada kayıtlı, 1917 yılında Maarif Vekâleti tarafından görevlendirilen bir heyetin yaptığı çeviri el yazması olarak beş cilt halinde mevcutsa da fihrist kısmında bazı isimler yanlış imla ile mevcuttur. Mümin Çevik tarafından, Mehmed Şerif çevirisinin sadeleştirilmesiyle yapılan baskıda çokça hatalar mevcuttur. Kültür Bakanlığı 1000 Temel Eser serisi için birkaç bölüm yayınlamıştır. Nurettin Bürol, İbn Battûta'ya Göre Deşt-i Kıpçak ve Türkistan başlıklı bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır (AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1991).⁹⁴

Risâle-i Burhânü's-Sâlikîn içerisinde vr. 46a'da bu eserden bahsedilmektedir. Risâlenin bu kısmında müellif Ebu'l-Hasan eş-Şâzelî'nin h. 606 senesinde, hac yolculuğu esnasında Mısır'ın Humeysêrâ mevkiinde vefatını anlatmaktadır. Burada daha evvel acı olan Ayzab mahallindeki suyun eş-Şâzelî'nin bedeninin toprağa defninden sonra tatlı su olarak akmaya başladığı rivayetine yer verilmiş ve bu rivayete müellifin ismi verilerek *Rihletü İbn Battûta* isimli eser kaynak gösterilmiştir.

⁹³ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Kitâbu'r-Rûh*, (ter. Şaban Haklı), İstanbul: İz Yayıncılık, 1993, s. 9.

⁹⁴ A. Said Korkut, "İbn Battûta", *DİA*, İstanbul: 1999, c. XIX, s. 363, 367.

10)es-Seyyid eş-Şerîf el-Cürcânî el-Hanefî (ö. 816/1413), *Şerh-u'l-Mevâkıf*:

Cürcânî'nin Adüdüddin el-Îcî'nin *el-Mevâkıf* adlı eserine yaptığı şerhtir. Müellif, geniş hacimli mukaddimesinde *el-Mevâkıf*'ı kelim ilminin en önemli ve öncelikli eserleri arasında olduğunu belirtmiş, eserin özelliklerine dikkat çekmiştir. Eserin dili Arapça'dır, Ömer Türker tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.⁹⁵

Hasan Hüsnü Efendi, bu eserden *Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye* içerisinde, vr. 14b'de bahsetmektedir. Müellif burada râbitanın açıklanması bahsinde bu kaynağa başvurmuştur. Eserden herhangi bir alıntı yapılmamış, sadece Cürcânî'nin ve eserin ismi zikredilerek, *Şerhu'l-Mevâkıf*'ta bulunan açıklamalar arasında râbitadan işaret yoluyla bahsedildiği aktarılmıştır. Hasan Hüsnü Efendi râbita bahsini izah ederken büyük oranda Şeyh Hâlid'in *İsbât-ı Râbita* isimli risâlesinden faydalanmıştır.

11) Bedreddin Aynî (ö. 855/1451), *İkdü'l-Cümân fî ehli'z-Zaman (Târihu'l-Bedrî)*:

Aynî'nin bu eseri yirmi cildi bulmaktadır. Müellif daha sonra eserini kardeşi Şehâbeddin Ahmed'le beraber kısaltarak sekiz ciltte toplamıştır. Eserin Memlûkler dönemini anlatan kısmı Muhammed Emin tarafından (Kahire, 1407/1987), 815-824 (1412-1421) yıllarını anlatan kısmı da Abdürrâzık et-Tantavî tarafından edisyon kritiği yapılarak neşredilmiştir. (Kahire, 1985)⁹⁶

Şâzeliyye tarikatı büyüklerinin terceme-i hâllerinin yer aldığı *Burhânü's-Sâlikîn* isimli risâlede vr. 46b'de bu eserden bahsedilmektedir. Bu bölümde Muhammed b. eş-Şeyh Hüseyin el-Hanefî'yle ilgili bilgiler yer almaktadır. Aynî'nin bu eserinde Şeyh Hüseyin'den “pek çok ulu şeyhin tabakat kitaplarını okudum. Gavs-ı Geylânî, İmâm-ı Şâzelî ve Ahmed el-Fâsî el-Bedevî'den sonra Muhammed Şemseddin el-Hanefî'ye husûsî olarak bahşedilen kerametler, izzet, rütbe, makam yüksekliği, kadrin çokluğuna başka hiç kimsenin nail olduğunu görmedim” ifadeleriyle bahsettiğini aktarmaktadır.

⁹⁵ Seyyid Şerif Cürcânî, *Şerhu'l-Mevâkıf Mevakıf Şerhi*, (ter. Ömer Türker), İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2015, s. 93,94.

⁹⁶ Ali Osman Koçkuzu, “Aynî, Bedreddin”, *DİA*, İstanbul, 1991, , c. IV, s. 272.

12) Ebû Abdillâh Muhammed b. Süleymân el-Cezûlî (ö. 870/1465), *Delâilü'l-Hayrât fi's-Salât-i alâEşrefi'-l-Mahlûkât*:

Eserin tam adı, *Delâilü'l-Hayrât ve Şevâriku'l-Envâr fî Zikri's-Salât ale'n-Nebiyyi'l-Muhtâr*'dır. Eseri, Kuzey Afrika'da Şâzeliyye-Cezûliyye tarikatının kurucusu, Süleyman el-Cezûlî salavatları bir araya toplayıp, derleyerek yazmıştır. Bu salavatlar sadece müellifin tarikatının müridleri tarafından değil, birçok tarikat mensubu tarafından evrâd olarak okunmaktadır. Delâil her gün, gün aşırı, dört günde veya haftada bir defa olmak üzere beş tertip üzere okunur. Kuzey Afrika'da ve özellikle Anadolu'da büyük bir rağbet gören *Delâil*, Mısır ve İstanbul'da 1260-1320 (1844-1902) yılları arasında on dört defa basılmıştır (bk. Karatay, *Arapça Basmalar*, s. 441).⁹⁷

Eserin adı Şâzeliyye tarikatının büyüklerinden olan Muhammed b. Süleyman el-Cezûlî'nin terceme-i hâlinin yer aldığı bölümde geçmektedir. Şâzeliyye tarikatı büyüklerine tahsis edilen *Burhânü's-Sâlikîn* risâlesi vr. 50a ve 50b'de *Delâil-i Şerîf*'in Süleymân el-Cezûlî'nin eseri olduğuna işâret edilerek eserden bahsedilmiştir.

13) Şeyh Zerrûk Ahmed b. Ahmed b. Muhammed b. Îsâ el-Burnusî el-Fâsî (ö. 899/1493-94):

A)en-Nasîhatü'l-Kâfiye:

Eserin tam adı, *en-Nasîhatü'l-Kâfiye li-men Hassahü'llâhü bi'l-Âfiye*'dir. Şeyh Zerrûk'un, tarikatının esasları hakkında yazdığı eserdir. Eserde fıkıhla tasavvufu birleştiren yöntemin doğruluğu savunulmuştur.⁹⁸ Ayrıca Şeyh Zerrûk, bu eserinde müridlerine tasavvufî kavramları izah ederek nasihatlerde bulunur ve onlara bu nasihatlere uymalarını öğütler.⁹⁹

B) Kavâidü't-Tasavvuf:

Şeyh Zerrûk'un en meşhur eseridir. Eserde tasavvufî kaideler, terimler açıklanmaktadır. Kitap 14 bab ve 217 kaideden müteşekkildir.¹⁰⁰ Eserde tasavvufun temel

⁹⁷ Süleyman Uludağ, "Delâilü'l-Hayrat", *DİA*, İstanbul: 1994, c. IX, s. 113,114.

⁹⁸ Derya Baş, "Zerrûk", *DİA*, İstanbul: 2013, c. XXXIV, s. 299.

⁹⁹ Ali Tenik, *Zerrûk el-Fâsî'nin Hayatı, Eserleri ve Düşünceleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi SBE, 1998) s. 35, 36.

¹⁰⁰ Tenik, agt, s. 34.

ilkeleri, şeriatla uzlaştırılmış, fıkıh, akaid ve tarikat bir araya getirilmiştir.¹⁰¹ Eserin dili Arapça'dır. Muhammed Uysal tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

Şeyh Zerrûk'un yukarıda değinilen iki eseri de Hasan Hüsnü Efendi'nin Burhânü's-Sâlikîn isimli eserinde, Şeyh Zerrûk'un terceme-i hâlinin yer aldığı bölümde vr. 49b'de geçmektedir. Burada bu iki eserin Şeyh Zerrûk'un eserleri olduğu ve eserlerin şeriat ve hakikat ilmini kendinde toplayan eserler oldukları bilgisi yer almaktadır.

14) Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî eş-Şâfî (ö. 911/1505):

A) Tenvîru'l-halek fî ru'yeti'n-Nebî ve'l-Melek:

Celâleddin es-Suyûtî'nin akaid, kelam alanındaki eseridir. Yazma bir nüshası Kayseri Raşid Efendi Yazma Eserler Kütüphanesi, 579 numarada kayıtlıdır. Eserin dili Arapça'dır, Türkçe'ye çevrilmemiştir.

B) el-Müncelî fî Tatavvuri'l-Velî:

el-Hâvî li'l-Fetâvî, Celâleddin es-Suyûtî'nin, fetvalarını bir araya getirdiği eseridir.¹⁰² *El-Müncelî fî Tatavvuri'l-Velî* bu kitabın içerisinde yer alan küçük hacimli bir risaledir. Suyûtî bu risalede, velilerin değişik şekillere girebileceğini savunmuştur. Suyûtî, bu risalesinde gerçek velilerin birçok sûrete girebileceğini, bu sûretlerin aynı anda birden fazla yerde görülebileceğini anlatmıştır. Birçok rivâyet naklederek görüşlerini desteklemiştir. Bu risale Suyûtî'nin *el-Hâvî li'l-Fetâvî* isimli eserinin 225-229 sayfalarında yer almaktadır.¹⁰³

Celâleddin es-Suyûtî'nin yukarıda bahsi geçen iki eseri müellifimiz Hüsnü Efendi'nin râbitanın ispatı bölümünde atıf yaptığı eserler arasındadır. *Nesemât-ı Rûhâniyye* içerisinde ve vr. 14a ile 14b'de yer alan bu bölümde bir çok eser ismiyle beraber bu iki eseri de zikreden müellif, bu eserlerde yer alan açıklamalarda es-Suyûtî'nin râbitayı kabul ettiğinin anlaşıldığını beyan etmiştir. Bu eserlerin ismi de Mevlânâ Hâlid'in *Risâle fî İsbât-ı Râbita* isimli eserinden alınmıştır.

¹⁰¹ Baş, agmd, s. 299.

¹⁰² Halit Özkan, "Suyûtî", **DİA**, İstanbul: 2010, c. XXXVIII, s. 194.

¹⁰³ Halim Gül, "Celâleddin Suyûtî ve El-Hâvî Li'l-Fetâvâ İsimli Eserindeki Tasavvufla İlgili Fetvaları", **İslami Araştırmalar Dergisi**, Vol. 24, No. 1, (2013), s.42.

15)Şemseddin Ahmed b. Süleyman b. Kemâlpâşazâde (ö. 940/1534),*Hadîs-i Erbaîn*:

Kemâlpâşazâde'nin 934/1527 tarihinde yazdığı kırk hadisın derlenmesinden oluşan kitaptır. Eserde yer verilen hadislerin sıhhat dereceleri ve kısa açıklamaları bulunmaktadır. Arapça olan eser 979/1571 tarihinde Âşık Netâî tarafından Osmanlıca'ya tercüme edilmiştir. Kitap matbudur.¹⁰⁴

Hasan Hüsnü Efendi, Kemâlpâşazâde'nin *Hadîs-i Erbaîn* isimli kitabından birkaç yerde faydalanmıştır. Bunlardan ilki *Nesemât-ı Rûhâniyye* isimli risâlede ve vr. 7a ve 7b'de yer almaktadır. Bu bölüm kabir ziyareti ve kabirlere yönelerek yardım isteme konusunun ele alındığı kısımdır. Burada İbn-i Kemâl'in on sekizinci sırada yer verdiği: “İşlerinizde şaşırduğınız (bunaldığınız) zaman, kabirde olanlardan yardım isteyin.” anlamındaki hadisine yer vermiş ve bu hadisın şerhinden de konuyu açıklamak üzere alıntı yapılmıştır.

Aynı risâlede ve vr.9b'de Ali Behcet Konevî'nin tavsiyelerinden olan müslümanın beddua, ayıplama, kınama gibi şeylerden uzak durması gerektiği hususu ele alınırken Kemâlpâşazâde'nin hadis kitabından otuz sekizinci sırada yer alan: “Mü'min lanet eden ve ta'n eden olamaz.” anlamındaki hadise yer vermiştir. Bu konu İbn-i Kemâl'in bu hadisine yaptığı şerhten faydalanılarak izah edilmiştir. Burada İbn-i Kemâl'e göre Muâviye'nin Efendimiz'in kayınbiraderi olması sebebiyle ona lanetin caiz olmadığı bilgisine de yer verilmiştir. Konunun devamı olan vr. 10a'da da Kemâlpâşazâde'ye göre Yezîd'e lanetin câiz olduğu, bunun sebebi olarak onun imandan çıkmış oluşunun ve kötülüğünün herkes tarafından bilinir bir halde olması gösterilmiştir.

16) Ahmed b. Ali eş-Şa'rânî el-Mısrî (ö. 973/1565):

A) Tabakâtü'l-Kübrâ:

Eser âlim ve sûfî biyografilerini, aynı zamanda tasavvuf terimlerini ihtiva etmektedir. Abdülkadir Akçiçek tarafından *Evliya Menkıbeleri* ismiyle Türkçe'ye çevrilmiştir. Şa'rânî bu

¹⁰⁴ Şemseddin Ahmed b. Süleyman b. Kemâlpâşazâde, **Hadîs-i Erbaîn**, (ter. Âşık Netâî), İstanbul: Cemal Efendi Matbaası, 1316, s. 1.

eserinden sonra *Tabakatü'l-Vusta* isimli bir eser daha yazmıştır (Süleymaniye Ktp., Pertev Paşa, nr. 497).¹⁰⁵

Hasan Hüsnü Efendi Şa'rânî'nin *Tabakâtı* isimli eserine *Burhânü's-Sâlikîn* risâlesinde vr. 46a'da yer vermiştir. Ebu'l-Hasan eş-Şâzelî'nin terceme-i hâlinin yer aldığı bölümde müellif daha geniş bilgi için başvurulması gereken bir eser olarak bu kitaba işaret etmiştir. Ayrıca aynı risâlede vr. 46b'de Şeyh Hüseyin el-Hanefî'nin terceme-i hâlinin yer aldığı bölümde *Tabakât-ı Vusta* isimli esere atıf yapılmış. Şeyh Hüseyin'in biyografisinde bu eserden özetlenerek bazı bölümlerin aktarıldığı beyan edilmiştir.

B) Nefahâtü'l-Kuds:

Eserin tam adı, *en-Nefehâtü'l-Kudsiyye fî Beyâni Kavâidi's-Sûfiyye*'dir. Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Veliyyüddin Efendi bölümü, 1835 numarada kayıtlı bir nüshası bulunmaktadır.¹⁰⁶

Şa'rânî'nin bu eserine, müellif Hasan Hüsnü Efendi *Nesemât-ı Rûhâniyye* risâlesinde, râbîta bahsinde vr. 14b'de yer vermiştir. Mevlânâ Hâlid'in *İsbât-ı Râbîta* isimli risâlesinden alıntılarla izah edilen konuda bir çok esere atıf yapılmış, bu eserlerin açıklamalarında râbîtanın kabul edildiği ifade edilmiştir.

17) İbn-i Hacer el-Heytemî (ö. 974/1567), el-Îâb fî Şerhi'l-Ubâb:

İbn-i Hacer el-Heytemî'nin, fıkıh alanında telif ettiği eserlerdendir.¹⁰⁷ Eser Şâfi fıkını ele almaktadır. Şâfilerce muteber kabul edilen fıkıh kitapları arasında ilk sıralarda yer almaktadır.¹⁰⁸

Hasan Hüsnü Efendi bu eserden *Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye* içerisinde, vr. 14a'da bahsetmektedir. Müellif burada râbîtanın açıklanması bahsinde bu kaynağa başvurmuştur. Eserden herhangi bir alıntı yapılmaksızın bu eserde bulunan açıklamalarda râbîtanın kabul edildiğini belirtmiştir. Hasan Hüsnü Efendi râbîta bahsini izah ederken büyük oranda Şeyh Hâlid'in *İsbât-ı Râbîta* isimli risâlesinden faydalanmıştır.

¹⁰⁵ Hayri Kaplan, "Şa'rânî", *DİA*, İstanbul, 2010, c. XXXVIII, s. 348.

¹⁰⁶ Hayri Kaplan, "Şa'rânî", *DİA*, İstanbul: 2010, c. XXXVIII, s. 348.

¹⁰⁷ Mohamad Esstîf, *Ecvibetü'l-İmam İbn Hacer el-Heytemî (h. 974) ala işkalat li'l-İzz b. Abdisselâm (h.660) adlı risâle in tahkik ve değerlendirmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi SBE, 2018), s. 24.

¹⁰⁸ Savaş Kocabaş, "Minhacü't-Talibin'in Meşhur Üç Şerhi Arasında Mukayese (Tuhfetü'l-Muhtac, Muğni'l-Muhtac ve Nihâyetu'l-Muhtac)", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, No. 17, (Ekim 2011), s. 535.

18) Aziz Mahmud Hüdâyî (ö. 1038/1628), *Habbetü'l-Mahabbe*:

Allah sevgisi, Peygamber sevgisi ve ehl-i beyt sevgisi bölümlerinden müteşekkil, muhabbetin derecelerinin anlatıldığı küçük bir risaledir. Ahmed Remzi Mevlevî (ö. 1950) tarafından tercüme edilen nüsha H. Selimağa Kütüphanesi, Hüdayi, 660 numarada kayıtlıdır.¹⁰⁹*Mahbûbü'l-ahibbe* adıyla tercüme edilen bu risâleyi Rasim Deniz yeni harflerle yayımlamıştır (*Habbetü'l-Mahabbe Tercümesi Mahbûbü'l-ahibbe*, Kayseri 1982).¹¹⁰

Eserden *Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye* içerisinde vr. 14b'de râbîta konusunda bahsedilmektedir. Bu konunun izahı Mevlânâ Hâlid'in *Risâle fî İsbât-ı Râbîta*'dan alıntılanarak yapılmıştır.

19) Tâceddin b. Zekeriyya (ö. 1050/1640), *Nefhatü'l-İlâhiyye fî Tarîkati'n-Nakşbendiyye (Tâciyye)*:

Risale, Nakşbendiyye tarikatı silsilesini ve tarikatın âdab ve usûlünü ele almaktadır. Tâciyye diye bilinen ve birçok nüshası bulunan eserin adı kütüphane kataloglarında ve bazı kaynaklarda *Nefhatü'l-ilâhiyye fî Mev'izeti'n-Nefsi'z-Zekiyye*, *Silsiletü Tariki's-Sâdeti'n-Nakşbendiyye*, *Risâle fî Beyâni Mu'tekadâti's-Sâdâti'n-Nakşbendiyye*, *Risâle fî Usûli't-Tarikati'n-Nakşbendiyye*, *Risâle fî Âdâbi't-Tarikati'n-Nakşbendiyye* şeklinde geçmektedir. Eseri Abdülganî b. İsmâil en-Nablusî *Miftâhu'l-Ma'îyye fî Tariki'n-Nakşbendiyye* adıyla şerhetmiş, bu şerh Osman Bahrî b. Muhammed Emîn tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir (İstanbul 1289).¹¹¹

Müellif Hüsnü Efendi'nin râbîtanın ispatı hakkında Mevlânâ Hâlid'in *İsbât-ı Râbîta* isimli risâlesinden yaptığı alıntılarının içerisinde vr. 14b'de eserin ismi geçmektedir. Eserden herhangi bir alıntı yapılmaksızın, râbîtanın varlığına işaret eden kitaplar arasında sayılmıştır.

109 H. Kamil Yılmaz, *Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları, 1984, s. 106, 107.

110 H. Kamil Yılmaz, "Aziz Mahmud Hüdayî", *DİA*, İstanbul: 1991, c. IV, s. 340.

111 Reşat Öngören, "Tâceddin b. Zekeriyya", *DİA*, İstanbul, 2010, c. XXXIX, s. 343.

20) Ahmed b. Muhammed el-Hamevî (ö. 1098/1687), *Nefahâtü'l Kurb*:

Eserin tam adı *Nefehatü'l-Kurb ve'l-İttisal bi-İsbâti't-Tasarruf li-Evliyaillâhi ve'l-Kerâmeti ba'de'l-İntikal*'dir. (Diğer bazı âlimlere ait risâlelerle birlikte bir mecmua içinde, Kahire 1318, 1319).¹¹²

Bu esere *Nesemât-ı Rûhâniyye* risâlesi vr. 14a'da, râbitanın açıklanması konusunda yer verilmiştir. Şeyh efendi burada râbitayı ispatlarken bu eserin ismini zikredip eserin içeriğinde râbitanın yer aldığına işaret etmiş, fakat eserden alıntı yapmamıştır.

21) Muhammed Hâlid el-Bağdâdî (ö. 1242/1827), *Risâle-i Nakşbendiyye*:

Eser *İslam Ansiklopedisi*'nde *Risâle fi't-Tarîk* ismiyle kayıtlıdır.¹¹³ Bu eser Muhammed Âşık'ın emriyle, 1257/1842 tarihinde Şerif Ahmed b. Ali tarafından Arapça'dan tercüme edilmiştir.¹¹⁴ Kitabın adı bu tercümede *Risâle-i Hâlidîyye* diye geçmektedir.¹¹⁵ Eserde Nakşbendiyye tarikatının esas ve prensipleri bir araya getirilmiş, mürşide karşı gösterilmesi gereken edepler sıralanmıştır. Eser Yakup Çiçek tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

Hasan Hüsnü Efendi râbitanın isbatı hakkında Halid-i Bağdâdî'den alıntı yapmış ve *Risale-i Nakşbendiyye*'ye atıf yapmıştır. Fakat müellifin yaptığı alıntılar *Risale-i Nakşbendiyye*'de yer almamakta, *Risale fi İsbat-ı Râbita* içerisinde bulunmaktadır, bu risale Türkçe'ye tercüme edilmiş ve *Mektubat* içerisinde basılmıştır.¹¹⁶ Bu konuyu Mevlânâ Hâlid'den yaptığı alıntılarla izah eden müellif, bu bölümde özellikle râbitayı bid'at kabul edenlerin ve önceden râbita olmayıp sonradan Mevlânâ Hâlid tarafından ortaya çıkarıldığını söyleyenlerinbu iddialarınınyanlış olduğu ispatlamaya çalışmıştır. Bunun için de Şeyh Hâlid'in eserlerinde de olduğu gibi sûfilerin eserlerinin yanında özellikle fıkıh ve kelâm âlimlerinin eserlerine atıflar yapılarak bahsi geçen iddiaların doğru olmadığının savunulduğu görülmüştür. Bu bahis *Nesemât-ı Rûhâniyye* risâlesi içerisinde vr. 14a ve 14b'de yer almaktadır.

112 Mustafa Sinanoğlu, "Ahmed b. Muhammed Hamevî", *DİA*, İstanbul: 1997, c. XV, s. 457.

113 Hamit Algar, "Hâlid el-Bağdâdî", *DİA*, İstanbul, 1997, c. XV, s. 285.

114 Hâlid el-Bağdâdî, *Risâle-i Hâlidîyye*, (ter. Şerif Ahmed b. Ali), Bulak: Dârü't-Tibâatü'l-Bâhire, 1262, s. 55.

115el-Bağdâdî, age, 2.

116 Bkz. Esad Sâhib, *Mektubat-ı Mevlânâ Hâlid*, (haz. Dilaver Selvi, Kemâl Yıldız), İstanbul: Umran Yayınları, 1993, s. 115-122.

22) Abdurrahman b. Muhammed el-Ayyâşî, *Envâr-ı Seniyye*:

Eserin tam adı, *el-Envarü's-Seniyye Şerhü'l-Vazifeti'z-Zerrûkiyye*'dir. Ahmed b. Muhammed b. Îsâ el-Burnusî el-Fâsî'nin, *el-Vazîfetü'z-Zerrûkiyye* isimli eseri, kendi müridlerine verdiği günlük virdlerin bir araya toplandığı bir eserdir.¹¹⁷ *Envâr-ı Seniyye* bu eserin şerhi niteliğindedir. Eser Arapça'dır.

Bu eserden *Risâle-i Burhânü's-Sâlikîn* isimli eserde, vr. 49a'da bahsedilmektedir. Burada Abdurrahman Ayyâşî'nin bu şerhinde Şeyh Zerûk'un biyografisinin geniş, ayrıntılı bir şekilde ele alındığına işaret edilmiştir.

Hasan Hüsnü Efendi eserlerinde ayrıca Şeyh Ahmed'in *Ünvânü's-Saâdeti'l-Ebediyye bi-Terâcimi's-Sâdati'l-Vefâiyye*, Şeyh Muhammed Vefâ'nın *Kasîde-i Tâiye*, İmâm Halîl'in *Zübdetü'l-Hakâyik* isimli eserlerinden bahsetmiştir. Ancak biz yaptığımız araştırmalarda bu eserlere rastlayamadık.

2) Hasan Hüsnü Efendi'nin Eserlerindeki Bazı Tasavvufî Mevzûların Değerlendirilmesi:

Hasan Hüsnü Efendi risalelerinde özellikle Nakşbendî Müceddidî tarikatı usûl, erkân ve esaslarını ele almıştır. Müellifin Nakşibendiyye tarikatı Hâlidî kolundan icâzetli olması sebebiyle, eserleri umuma da hitap etmekle birlikte, Nakşbendî tarikatı Hâlidîkolu açısından daha aydınlatıcı bilgiler içermektedir. Şeyh Efendi risalelerinde tasavvufî görüşlerini genelde başlıklar altında aktarmıştır. Bu başlıkların altında da bazı tasavvufî mevzulara yer vermiştir. Biz çalışmamızda müellifin başlıklar altında işlediği kavramları ve başlıksız ele aldığı tasavvufî mevzûları “Hasan Hüsnü Efendi'nin Tasavvufî Görüşleri” başlığı altında ele alacağız. Bu bölümlerin her birinde öncelikle müellifin eserlerinde yer verdiği tasavvufî görüşlerini aktaracağız, ardından öncelikle klasik eserlerden ve yeri geldikçe Nakşbendiyye tarikatının eserlerinden faydalanarak konuyu inceleyeceğiz son olarak da kısa bir değerlendirme yaparak konuyu tamamlayacağız. Şeyh Efendi'nin risalelerinin yeni harflere çevrim yazısında eserde yer aldığı şekilde müellifin ismini “Hasan Hüsnî Efendi” şeklinde kullandık, fakat çalışmamızın geri kalan kısmında günümüzdeki kullanıma daha uygun olması sebebiyle “Hasan Hüsnü Efendi” şeklinde kullanmayı tercih ettik. Burada ele alacağımız eserlerin isimleri ve ana hatlarıyla içerikleri şu şekildedir:

117 Baş, agmd, s. 299.

I) Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye fî Vâridât'il-Kalbiyye:

Müellif eserin girişinde bu risâleyi Nakşbendî Müceddidî büyüklerinin seyr u sülûkte takip ettikleri usûl, icâzet gelenekleri ve tarikatların silsilelerini izah etmek üzere kaleme aldığını ifade etmiştir. Eserin içeriğine bakıldığında Hüsnü Efendi'nin bazı tasavvufî konu ve kavramları başlıklar altında incelediği ve bu başlıklar altında başka tasavvufî mevzûları da ele aldığı görülmüştür. Konu ve kavramlar incelenirken müellifin en başta da beyan ettiği gibi Nakşbendî Müceddidî şeyhlerinin usûlü takip edilmiş, kaynak olarak da onların eserlerinden faydalanılmıştır. Bazı mevzûlarda âyet, hadis ve önceki dönem eserlerinden alıntılar yapılmış ve izahı yapılan konu bu şekilde desteklenmiştir. Eser tarikat silsilelerinin yer aldığı bölümle son bulmaktadır.

II) Risâle-i Mir'âtü'l-Ebrâr:

Eser Peygamberimiz'in doğumuyla başlamaktadır. Ana hatlarıyla Efendimiz'in hayatının aktarımından sonra yine aynı şekilde detaya girilmeden dört halifenin hayatından bahsedilmiştir. Ardından ilk dönemlerden itibaren meşhur sûflerin terceme-i hâlleri yer almaktadır. Açıklamalarda sûflerinde doğum yerleri, tarikata intisâb ettikleri zâtlar, vefat tarihleri ve halifelerine yer verilmiş, teferruatsız bir anlatım şekli tercih edilmiştir. Eser daha çok biyografi niteliğindedir, eserin son kısmında Nakşbendiyye tarikatının usûlü üzere mürşide biat etme şekli aktarılmıştır.

III) Risâle-i Burhânü's-Sâlikîn:

Müellifin ifadesiyle eser Mısır seyahati esnasında Şâzeliyye tarikatının büyüklerinden Şeyh Muhammed Meslemî ile sohbeti ve tarikata intisabından sonra kaleme alınmıştır. Müellif eseri Ebu'l-Hasan eş-Şâzelî'nin yaşam öyküsüne dair araştırmalarını aktarmak amacıyla yazmıştır. Ebu'l-Hasan eş-Şâzelî'nin doğum yeri, kaynaklarda geçen şekliyle tarikat nisbeti, sohbette bulunduğu kişiler ve tahsiliyle alakalı bilgilerin yer aldığı eser onun sözlerini ve onun hakkında söylenmiş sözleri de içermektedir. Bu eserde müellif Ebu'l-Hasan eş-Şâzelî hakkında tafsilatlı bilgileri aktardığı *Behcetü'l-Etvâr*¹¹⁸ isimli bir risâlesinden bahsetmişse de biz araştırmalarımızda bu esere rastlayamadık.

¹¹⁸Hüsnü Efendi, *Risâle-i Burhânü's-Sâlikîn*, vr. 46a.

3) Hasan Hüsnü Efendi'nin Tasavvufî Görüşleri:

a) Tasavvuf- Şeriat İlişkisi:

Müellifimiz risalelerinin başlangıcında ve yeri geldikçe başka mevzûların içinde tasavvuf ve şeriat arasındaki ilişkiye değinmiştir. Hasan Hüsnü Efendi, Rabbânî ilimlerin meydana gelmesinin ancak kitap ve sünnete uymakla mümkün olacağını belirtmiş, aksi halde bâtıl yollara sapılacağına işaret etmiştir. Şâyet kişinin davranışları şeriata uygun değilse, o kişinin bâtıl yollara sapacağına işaret eden müellif, bu gibi kimselerden uzak durmanın önemine de değinmiştir. Bunun gibi bâtıl yollara sapan topluluğun sözlerinin süratle tesir eden mânevî bir hastalık olduğu beyan edilmiş, bu durumdan korunmak için de ilim ve amel sahibi bir mürşidden feyz almak gerektiği ifade edilmiştir.¹¹⁹ Eserinin birçok yerinde şeriata sıkı sıkıya bağlılığın önemine vurgu yapan Hüsnü Efendi, risâlelerinde tarikat adı altında kendilerini derviş diye isimlendiren bazı kimselerin dinin sınırlarını çiğnediklerinden ve iyi niyetli bazı kişileri de kendilerinin düştükleri bu tuzağa çektiklerinden bahsetmiştir. Bu kimselerin şeytanın eğlencesi olduklarını ve sürekli bu tehlikeyi çevrelerine de yaydıklarını vurgulamış, bu gibi kimselerden uzak durmanın öneminin altını çizmiştir.¹²⁰ Bu sebeple kendisine intisâb edilecek mürşidin de şeriatin ahkâmına titizlikle uyması çok mühimdir. Ancak böyle bir kimseye tâbî olarak ilâhî feyz ve rûhâniyete erişmek mümkündür.¹²¹

Hasan Hüsnü Efendi'nin şeriata tabi olmanın gerekliliği konusundaki yaklaşımına yakın ifadeler klasik eserlerde de yer almaktadır. Bu hususa *el-Lüma'* isimli eserinde değinen Ebû Nasr Serrâc Tûsî, "Sûfîler, inanç konusunda hadisçiler ve fakihlerle aynı görüşü paylaşan, onların ilimlerini benimseyerek esaslarına karşı çıkmayan kimselerdir. Sûfîlerden bilgi ve anlayışta muhaddis ve fakihlerin derecesine ulaşamamış olanlar ahkâm-ı şer'îyye ve hudud-i islâmiyye konusunda karşılaştıkları müşkillerin halli için mutlaka muhaddis ve fakihlere başvururlar. Âlimlerin icma ettikleri konularda icma ederler."¹²² ifadeleriyle konuyu izah etmiştir.

Avârifü'l-Maârif isimli eserinde Sühreverdî de, kitap ve sünnete uygun olmayan, bu ikisinden istifade etmeyen, görüşlerinde bu ikisinden yardım almayan ve onlara dayanmadan

¹¹⁹ Hüsnü Efendi, **Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye**, vr. 2b. ayrıca bkz. vr. 3b.

¹²⁰ Hüsnü Efendi, age, vr. 10a.

¹²¹ Hüsnü Efendi, age, vr. 3b.

¹²² Ebû Nasr Abdullah b. Ali et-Tûsî Serrâc, **el-Lüma'**, (thk. Tahâ Abdülbâkî Surûr) Mısır: Darü'l-Kütübî'l-Hadise, 1960, s. 28.

olduğu gibi tek başına ortaya çıkan her ilim, faziletli değil, rezilânedir. Bu gibi ilimlerle insan dünya ve ahirette hafif, aşağılık ve rezil olur¹²³demiştir.

Kuşeyrî, *er-Risâle* isimli eserinde sûfîlerin, “zahirî ilmin doğruluğuna şahitlik etmediği müddetçe her düşünce bâtıldır” dediğini aktarmıştır.¹²⁴

İmam-ı Gazzâlî de *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*'de, dinî ilimlere gelince bunlar da taklid yolu ile peygamberlerden alınan ilimlerdir. Bu da Allah'ın kitabını ve Resûlu'nün sünnetini öğrenmek ve duyduktan sonra manalarını anlamakla hasıl olur.¹²⁵ şeklinde ifade etmiştir.

Bu ifadelerden sûfîlerin Kur'ân ve sünnete tâbi olmanın gerekliliği konusunda hemfikir oldukları anlaşılmaktadır. Sûfîler Kur'ân ve sünnete uymanın zorunlu olduğunu, aksi halde hak yoldan sapılacağını vurgulamışlardır. Şeriatin çizdiği çerçevenin dışına çıkmamakla birlikte, helalleri kullanma ve şüphelilerden sakınma konusunda daha ihtiyatlı davranmayı tercih etmişlerdir. İlâhî ilimlerin de ancak şeriate uymakla meydana geleceğini vurgulamışlardır. Kur'ân ve sünnete uyulmadan elde edilecek bilgilerin kişiyi bâtıl yollara sapıtacağını ifade etmişlerdir.

Kaynaklarda geçen ifadelere bakıldığı zaman sûfîlerin zâhirî ahkâma bağlılık konusundaki hassasiyetleri görülmektedir. Ancak müellifimizin de işaret ettiği gibi bazen şeriate uymayan kimselerin kendilerini tarikat ehli olarak tanıtmaları, bazen de ulemâ ile meşâyih arasında yaşanan ihtilaflarsûfîlerin şeriate uymadıkları gibi bir düşüncenin oluşmasına sebep olmuş, bu durum zaman zaman tekkelerle medreseleri karşı karşıya getirmiştir. Bir Nakşbendî Hâlidî şeyhi olan Hasan Hüsnü Efendi eserlerinde Hâlidîler'in en önemli prensiplerinden olan şeriate bağlılık konusunu sık sık vurgulamıştır. Hâlidîler'in Osmanlı Devleti'nde yayılmaya başladıkları 19. yüzyıl devletin asırlardır gelenekselleşmiş kurumlarının bozulduğu, var olan düzenin sarsıldığı ve dağılmaya başladığı sancılı bir dönemdir. Özellikle 1826'da II. Mahmud döneminde Yeniçeri Ocağı'nın ilgasından sonra şeriatin şartlarını yerine getirmedikleri bilinen Bektâşî Tekkeleri'nin kapatılması gibi hadiselerin yaşanması zâhirî ahkâma bağlılığa gösterilen hassasiyetin önemini daha da artırmıştır. Bu dönemde ve öncesinde şeriate bağlılığı kesin bir kaide haline getirmiş olan Hâlidîler büyük önem arzetmiş ve bu tarikatın bu esastan asla taviz vermeyişi hızla

123 Ebû Hafs Şehabeddin Ömer b. Muhammed Sühreverdî, *Avârifü'l-Maârif*, (nşr. Edib el-Kemdani, Muhammed Mahmud Mustafa) Mekke: el-Mektebetü'l-Mekkiyye, 2001, c.I, s. 48.

124 Ebu'l-Kâsım Zeynülislam Abdülkerim b. Hevâzin Kuşeyrî, *er-Risâletü'l-Kuşeyriyye*, (thk. Enes Muhammed Adnan eş-Şerfavi) Cidde: Darü'l-Minhâc, 2017, s. 284.

125 Muhammed b. Ahmed Gazzâlî, *İhyâu Ulûmi'd-Dîn*, Beyrut: Dârü'l-Ma'rife 1983, c. III, s. 25.

yayılmasında da etkili olmuştur. Risâlelerinde Halidiyye kolunun esaslarına sıkça vurgu yapan müellif tarikatın temel prensiplerden biri olan zâhirî ahkâma bağlılık vurgusuna eserlerinin hemen başlangıcında yer vermiş ve yeri geldikçe de bu hususun altını çizmiştir.

b) İlâhî Feyz ve Rûhâniyetin Kesintiye Uğraması:

Hasan Hüsnü Efendi, risalelerinde ilâhî feyz ve Nebevî rûhâniyetin kesintiye uğraması konusuna da değinmiştir. Müellifimiz feyz ve rûhâniyetin kesintiye uğrayacağı düşüncesinin yanlış olduğunu ifade etmiş, bu feyzin devamlı olacağına işaret etmiştir. İlâhî feyz ve Nebevî Rûhâniyetin zaman ve mekanla kayıtlandırılmayacağını savunan müellif, Allah'ın müslüman kullarına daima feyz ve rûhâniyet aktarmaya ehil olduğunu belirtmiştir. Önemli olan kişinin kendini sağlam bir yol ile Peygamberimiz'in rûhânî bağına dâhil etmesi ve kendisine gösterilen doğru yol üzere Hakk'a ulaşmaya gayret göstermesidir.¹²⁶ Hasan Hüsnü Efendi burada bir hususa daha değinmiştir, O ilâhî feyzin insanlara sadece bir tarîkten ya da mürşidden aktarılmayacağını ifade etmiş, silsilesi sağlam ve ilâhî feyzi almaya ehil bir mürşide bağlanmakla Nebevî rûhâniyetten faydalanmanın mümkün olacağını belirtmiştir. Bu sebeple kişinin kendi intisâb ettiği tarikatlardan başka tarikatlarda feyzin kesildiğini, ilâhî feyzin sadece kendi tarîkına has olduğunu ve diğer meşâyihin nâkıs olduğunu düşünmesi yanlıştır.¹²⁷

Feyz; bütün bilgilerin ve varlıkların Allah'tan zuhur ve tecelli etmesi anlamında olan tasavvuf terimidir. İlk sûfiler feyz ve ondan türetilen ifâza, istifâza ve tefeyyüz gibi kelimeleri tasavvuf terimi olarak kullanmamışlardır. Bu kavramı, oluş ve varlığı açıklamak üzere kullanan ilk mutasavvıf Muhyiddin İbnü'l-A'rabî olmuştur.¹²⁸

İbnü'l-A'rabî'ye göre de ilâhî feyz süreklilik arzeder ve veli kullar aracılığıyla insanlara daima ulaşır. Bu hususu *el-Fütûhat* isimli eserinde şöyle ifade etmektedir. “İlâhî ilimler, teorik düşünce ve tefekkür ürünü olsaydı, hiç kuşkusuz insan en kısa sürede onları öğrenirdi. Fakat onlar kulun kalbine peş peşe gelen Hakk'ın tecellileri ve onun saygın ruhlarıdır. Bunlar Hakk'ın gaybının âleminde “Kendi katından bir rahmet ile” ve “Kendi katından bir bilgi” ile kula iner. Hakk daima Vehhâb (veren) ve Feyyâz'dır (feyz veren). Mahal de sürekli kabul edicidir; ya bilgisizliği ya da bilgiyi. Mahal yatkınlık kazanır, hazırlanır, kalbinin aynasını temizler ve cilalarsa onun için sürekli ilâhî vergiler meydana

¹²⁶ Hüsnü Efendi, **Nesemât-ı Rûhâniyye**, vr. 3a, 3b.

¹²⁷ Hüsnü Efendi, age, vr. 4a.

¹²⁸ Selçuk Eraydın, “Feyz”, **DİA**, İstanbul, 1995, c. XII, s. 513.

gelir, o anda her hangi bir zamanda sınırlanması mümkün olmayan şeyler kalp için gerçekleşir.”¹²⁹

Mutasavvıflar feyzin kaynağının Allah olduğunu ifade etmişlerdir. Bu ilâhî kaynaklı feyz öncelikle Peygamberimiz’e aktarılmaktadır, Efendimiz’den sonra da ehil olan veli kullara ulaşmaktadır. Bu sebeple bir mürid için feyzin kaynağı mürşiddir, ancak feyzin aslî kaynağının Hakk Teâlâ olduğu unutulmamalıdır. Feyz ve rûhâniyetin kaynağı olan Allah sürekli iyilik ve ihsan sahibidir, O’nun iyiliği, ihsanı ve cömertliği zaman ve mekanla sınırlandırılmaz, bu sebeple ilâhî feyz kıyamete kadar devam edecektir. Önemli olan bu feyz ve Nebvî rûhâniyeti almaya ehil olmaktır. Bu ilâhî nimete ehil olan herkese Allah’ın feyzi ulaşacaktır. Bu feyzi zaman ve mekanla kayıtlandırmak doğru olmadığı gibi, yalnızca bir mürşide ya da tarikata has olduğunu düşünmek de aynı şekilde yanlıştır. Hasan Hüsnü Efendi de mutasavvıfların işaret ettiği bu hususa değinmiş, bu gibi düşüncelerin doğru olmadığını beyân etmiştir. O’na göre de feyzin Kaynağı Hakk Teâlâ’dır, Allah’ın cömertliği ve ihsan sahibi oluşu devamlıdır, belli bir zaman, mekan ya da kişiye has değildir. Bu sebeple bu feyz kıyamete kadar onu almaya ehil olan kullara ulaşacaktır. Onlara müntesib olan müridler de bu ilâhî feyz ve Nebvî rûhâniyet halkasına dâhil olacaklardır.

c) Nakşbendî Müceddidî Usûlü Üzere Tarikata İntisâb, Evrâd ve Ezkâr:

Nesemât-ı Rûhâniyye isimli eserde tarîkata girmek isteyen müridin yapması gerekenlere de değinen müellif, tarikata intisabı şu şekilde anlatmıştır: Mürid mürşidinin karşısında diz üstü oturup, istiğfar ettikten sonra gözlerini kapatıp, dilini damağına yapıştırmalı ve dişlerini bir araya getirerek nefesini serbest bırakmalıdır. Allah lafzının anlamını, لا موجد الا الله lafzıyla birlikte düşünmeli, bu mananın içine gömülmelidir. Bu hususlara uyduğu takdirde müridin ilâhî nurun eserlerini göreceği belirtilmiştir.¹³⁰ Nakşbendiyye tarikatında müridin mürşidine karşı davranış şekli büyük önem arz etmektedir, sâlik şeyhine karşı her zaman saygılı olmalı, ona karşı davranışları tevazu içerisinde olmalıdır. Müellif Hasan Hüsnü Efendi de bu kısımda tâlibin intisâb şeklini anlatırken bu hususa riayet etmiş ve müridin mürşidi karşısında oturuş şekline de değinerek tarîkata bağlanma usûlünü izah etmiştir.

¹²⁹Muhyiddin İbnü’l-A’rabî, **Fütûhat-ı Mekkiyye**, (çev. Ekrem Demirli), İstanbul: Litera Yayınları, 2007, c. I, s.153.

¹³⁰Hüsnü Efendi, **Nesemât-ı Rûhâniyye**, vr. 6b.

Hasan Hüsni Efendi, Nakşendiyye usûlü üzere evrâd ve ezkarın uygulanması hakkında da bilgi vermiştir. Buna göre sâlik, kalbini her türlü dünya meşgalesinden uzaklaştırıp abdestli bir şekilde تنها bir yere çekilmeli ve iki rekat namaz kılarak kendisine verilen zikir, salavat ve esma ile meşgul olmalıdır. Hasan Hüsni Efendi bu kısımda özellikle ölümü düşünmenin önemini belirtmiş, konuyu bir hadisle delillendirmiştir. Ayrıca zikrin önemine değinmiş ve zikrin zaman, mekân ve sayıyla kayıtlandırılmaması gerektiğini de beyân etmiştir.¹³¹ Müellif burada evrâd ve ezkâr usûlünü açıklarken bazı hususların altını çizmiştir, buna göre öncelikle müridin masivaya ait her şeyi kalbinden uzaklaştırması yanık kalbini dünyevî her türlü kaygı ve endişeden arındırması çok mühimdir. Nakşendiyye tarikatı, dış görünüşe yansıyan ibadetlerden çok kişinin kalben yönelerek yapacağı ibadetleri önemseyen bir karakterdedir. Bu risâlede de bu esasa altı çizilmiş, kişinin herhangi bir evrâd veya ezkârını yerine getirmeden önce kalbini tüm meşgalelerden temizleyip sonra ibadet etmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bunun için de تنها bir yere çekilmesi tavsiye edilmiştir. Bundan sonra mürid Kur'an'dan bazı sûreler okuyarak öncelikle Peygamberimiz ve ashabına, ardından da tarikatın büyüklerinin ruhlarına hediye ederek kalbiyleism-i celâl zikri veya nef-i isbatla uğraşmalı ve ölümü tefekkür etmelidir. Burada tarif edilen kalple yapılan gizli zikir de yine Nakşbendî Halidî tarikatının usûllerindendir. Burada detaylı bir şekilde izahı yapılan önemli bir husus da müridin ölümü düşünmesidir. Hüsni Efendi'ye göre ölümü düşünmek, kişinin kalbinin sıkıntısına mâni olup kalbinde ilâhî hakikatlerin belirmesine vesile olacaktır. İç âleme yönelerek yapılan ibadetleri ön plana çıkaran Nakşbendîlik tarikatının, müridlerine ölümü düşündürerek dünyanın geçici nimetlerinden kalplerini temizlemek, kalben ebedî olan ahiret hayatını kazanmalarını daha da önemlisi asıl maksat olan Allah'ın razı olduğu bir kul olmalarını sağlamayı hedeflediği söylenebilir.

Evrâd, sözlükte “gelmek, çeşmeye varmak, suya gelen topluluk, akan su ve dere” gibi manalara gelen vird kelimesinin çoğuludur. Vird; muayyen vakitlerde esma-i hüsnâ, âyetler veya dualardan oluşan mânevî vazifeyi âdet edinmek suretiyle okumak anlamında kullanılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de günün değişik zamanlarında Allah'ı zikir ve tesbih emredilmekle beraber vird kelimesi bu anlamda kullanılmamıştır.¹³²

Ebû Tâlib el-Mekkî, *Kûtu'l-Kulûb* adlı eserinde evrâd konusuna oldukça geniş yer vermiştir. Müellif öncelikle gece ve gündüz evrâdını ihtiva eden âyet-i kerimleri bir araya toplamıştır. Burada zikredilen âyet-i kerimelerde düşünüp ibret alma, gündüz ve gece Allah'a

131 Hüsni Efendi, *Nesemât-ı Rûhâniyye*, vr. 4b, 5b.

132 Mustafa Kara, “Evrâd”, *DİA*, İstanbul, 1995, c. XI, s.533.

şükür¹³³, Allah'ı zikir ve tesbih¹³⁴, secdeye kapanma, kıyama durma¹³⁵, korku ve ümit içinde Allâh'a dua etme¹³⁶, seher vakitlerinde bağışlanma dilenme¹³⁷ ve namaz kılma öğütlenmiş¹³⁸ ve bu vesilelerle Allah'ın rızasına erileceğine¹³⁹ işaret edilmiştir. Ardından günün belli vakitlerindeki evrâda işaret edilmiş, bu vazifelerin nasıl yapılması gerektiği detaylı bir biçimde, âyet ve dua metinleriyle birlikte verilmiştir¹⁴⁰. Gün içerisindeki evrâd, gündüzün yedi evrâdı¹⁴¹ ve gecenin beş evrâdı¹⁴² şeklinde taksim edilmiştir. Eserin devamında da yine belli gün ve vakitlerde yapılan zikir, tesbih ve ibadetlerin fazileti hakkında geniş bilgi verilmiştir.¹⁴³

Kelâbâzî'ye göre zikir; zikir esnasında mezkûrdan başkasını unutmaktır. *et-Taarruf* isimli eserinde zikir bahsini müstakil bir başlıkta anlatan Kelâbâzî, sûfilerin büyüklerinin zikir hakkındaki ifadelerine yer vermiştir. Ebu'l-Kâsım Cüneyd; Büyüklerden birine şunu sordum: “Ariflerin nefsi zikir esnasında neden bitkin düşüyor ve fikir halinde dinleniyor? Yoksa fikir, ruhu bir makama ulaştırmıyor ve zikrettiği sırada ruha sevineceği bir karşılık vermiyor mu? Şöyle dedi: Zikrin semeresi küçük görülür, bunun için sıkıntıya katlanılmaz. Fikrin ötesinde bulunan şerefli şeyler ruhu büyüler. Böylece kendinden geçen ârif, mücâhede ve sıkıntının elemi hissetmez.¹⁴⁴ Burada zikirle elde edileceği umulan cennet ve nimetlerinin nefsin arzu ve isteklerinden ibaret olduğuna işaret edilmiş, âriflerin ise maksadının bu olmadığı, onların Allah'ın heybeti, azameti, lütuf ve ihsanı üzerine tefekkürü tercih ettikleri şeklinde bir görüş aktarılmıştır. Ayrıca Allah'ın azametini müşahedenin kulu hayrette bıraktığı ve onu zikirden alıkoyduğu belirtilmiştir. Kelâbâzî'nin zikir başlığı altında belli gün ve vakitlere tahsis edilmiş şekilde evrâddan bahsetmediği, daha çok sûfilerden sözler, şiirler ve hâdiseler aktararak zikrin tesirlerini anlatmayı hedeflediği görülmüştür.

Gazâlî, *İhyâu Ulûmi'd-Dîn* isimli eserine dua, virdlerin tertibi ve geceyi ihya etmek konularını ayrı başlıklar açarak incelemiştir.¹⁴⁵ Duanın fazileti ve âdâbı âyetler, hadisler,

133 Furkân, 25/ 62.

134 İnsân, 76/ 25,26.

135 Zümer, 39/ 9.

136 Secde, 32/ 16.

137 Zâriyât, 51/ 17, 18.

138 Hûd, 11, 114.

139 Tâhâ, 20/ 130.

140 Muhammed b. Ali b. Atiyye el-Harisî Ebû Talib el-Mekkî, *Kûtu'l-Kulûb fî Muâmeleti'l-Mahbûb*, Kahire: Matbaatü'l-Meymeniyeye, 1892, c. I c'de I-II c, s. 4-6.

141 Ebû Tâlib el-Mekkî, age, c. I c'de I-II c, s. 14,15.

142 Ebû Tâlib el-Mekkî, age, c. I c'de I-II c, s. 19-22.

143 Ebû Tâlib el-Mekkî, age, c. I, s. 4-22.

144 İbrahim el-Buhârî Kelâbâzî, *et-Taarruf li-Mezhebi Ehli't-Tasavvuf*, (nşr. A. J. Arberry), Kahire: Matbaatü's-Saade, 1933, s.74,75.

145 İmam-ı Gazzâlî, age, c. I, s. 303.

rivâyetlerle aktarılmıştır. Ardından geniş bir şekilde dua metinlerine yer verilmiştir. Virdlerin tertibi ve geceyi ihya etmek başlığı altında evrâd; yirmi dört saat içinde yapılan nafile ibadetleri sıraya koymak ve gece ibadetleri şeklinde tarif edilmiş ve evrâdın devamlı oluşunun Allah’a giden yol olduğu beyan edilmiştir.¹⁴⁶Evrâdın tertibine işaret eden âyetler aktarılmış, gündüzün evrâdı yedi¹⁴⁷, gecenin evrâdı beş¹⁴⁸ olarak tespit edilmiştir. İnsanların hallerine göre virdlerinin değişeceği ifade edilmiş, gecenin bölümlerinde yapılması gereken ibadetler ile de geceyi ihya bahsi açıklanmıştır. Ebû Tâlib el-Mekkî’nin de gece ve gündüz virdlerini ayrı başlıklar altında aktardığını yukarıda ifade etmiştik. Gazzâlî’nin evrâd taksimâtının Ebû Tâlib el-Mekkî’nin taksimiyle paralellik arzettiği gözlemlenmektedir.

İlk sûfilerin vird ve zikir kelimelerine günün belli zamanlarında Kur’ân okuma, tesbih, Allâh’ı anma ve düşünme şeklinde anlam verdikleri görülmektedir. Klasik eserlerde bu istilahlarla daha çok nafile ibadetlerin belirli vakitlere riayetle, gün içerisine yayılması kastedilmiştir. Bununla birlikte günün belli vakitlerinde yapılması faziletli olan dua, zikir, tesbih ve ibadetler özellikle vurgulanmış ve bu ibadetlerin devamlılık arzetmesinin öneminin de altı çizilmiştir. V. (XI.) yüzyıldan itibaren gelişip kurumsallaşmaya başlayan tarikatlar evrâd geleneğine farklı bir boyut kazandırmışlardır.¹⁴⁹ Tarikat kurucuları âyet, hadis, zikir ve tesbihlerde özel usûller belirlemişler, her tarikatin ve kollarının kendilerine has evrâd ve ezkar şekilleri oluşmuş ve bu usûller kitaplarda toplanmış, bazıları da şerhedilmiştir. Bu durumda klasik eserlerde yer alan nafile ibadetlerin tarikat kurucuları tarafından belli sistemlere oturtulup, kendilerine has üslûplar belirledikleri söylenebilir.

Bu bağlamda bakıldığı zaman Nakşbendî Hâlidî tarikatının seyr u sülûkte kendine has bir üslûbu benimsediği görülmektedir. Nakşbendiyye tarikatı genel olarak gösterişe dayanan usûllerden kaçınan bir tarikattır. Bu esasa dayalı olarak bu tarikatte hafî yani gizli, sessiz zikir tercih edilmiştir. Zikir esnasında kalbin zikirden gafil olmaması da bu tarikatın yer verdiği önemli hususlardan birisidir. Bu uygulamanın kaynağı tarikatın silsilesinin Hazret-i Ebû Bekir’e isnad edilmesidir, çünkü Peygamberimiz Hazret-i Ebû Bekir’e hafî zikri telkîn etmiştir. Silsilesi Hazret-i Ebû Bekir’e dayanan bu tarikatın meşâyihî de müridlerine bu türlü zikri öğretmişlerdir. Nakşbendîler bu uygulamayla zikrin yavaş yavaş kalbe geçmesini beklemeye gerek kalmadan, doğrudan kalbe yönelmeyi hedeflemişlerdir. Nakşbendîler bu usûllerinden dolayı kendi tarikatlarının başlangıcının diğer tarikatların sonu olduğu şeklinde bir

146 İmam-ı Gazzâlî, age, c. I s. 330.

147 İmam-ı Gazzâlî, age, c. I, s. 331.

148 İmam-ı Gazzâlî, age, c. I s. 341.

149 Mustafa Kara, “Evrâd”, **DİA**, İstanbul, 1995, c. XI, s. 534.

ifadeyle kendilerini vasıflandırmışlardır. Burada bahsi geçen konular çalışmamızın sonunda ekler kısmında yer alan Mustafa Hüdâvendî Efendi'nin *Nehc-i Kavîm* risâlesinde de yer almaktadır.¹⁵⁰

Hasan Hüsni Efendi de eserinin bu kısmında Nakşbendiyye usûlü üzere düzenlenmiş olan âyet, salavât ve esmâ ile ilgilenmek isteyen tâlibin uyması gereken âdâbı anlatmıştır. Hafî zikrin ikrin icra şeklini anlatan müellif, ölümü etrafıca düşünmek ve zikir esnasında gafletten uzak olmak gibi bazı mevzuların altını özellikle çizmiştir. Ölümü tefekkür bahsinde *اطلع في القبور فاعتبر في النشور* hadisine yer verilmiştir.¹⁵¹ Müellifin bu bahsi açıklamak üzere kullandığı hadisi ve şerhini İbn-i Kemâl'in *Hadis-i Erbaîn* isimli eserinden alıntılarla faydaladığı görülmüştür. Eserde bu hadis on yedinci sırada yer almaktadır.¹⁵²

d) Kabir Ziyareti ve Tevessül:

Hüsni Efendi bu kısımda zor durumda kalınması halinde evliyanın hürmetine Allah'tan yardım dileme, şâyet veli kul hayatta değilse onun kabrine gidip, vesile edinerek yardım isteme hususuna oldukça geniş yer vermiştir.¹⁵³ Müellife göre kabir ziyaretinde bulunan kişi ile kabirde yatan mevta karşılıklı iki ayna gibidir. Ziyaret eden kabre gelince tıpkı aynada oluşan görüntü gibi, irfânî ilimler ona da aksedecektir. Hasan Hüsni Efendi, bu bahsi açıklarken *فاستعينوا من اهل القبور* hadisine başvurmuş ve kaynak olarak Kemâlpaşazade Ahmed Şemseddin İbn-i Kemâl'in *Hadis-i Erbaîn* isimli eseri göstermiştir. Bu eser incelendiğinde, bahsi geçen hadisin on sekizinci hadis olarak zikredildiği ve Hasan Hüsni Efendi'nin de belirttiği üzere bu bahsin açıklamasının bu hadisin açıklama kısmından alıntılandığı, fakat hadisin şerhinin tamamına yer verilmediği görülmüştür.¹⁵⁴ Örnek olarak Fahreddîn Tebrizî'nin şeyhinin kabrinden yardım istediği aktarılmış ve Fahreddîn Râzî'nin *Metâlib-i Aliye* isimli eserine atıf yapılmıştır.¹⁵⁵

Burada bahsi geçen mezarlara yönelme, bir veli kulun kabrine gidip ondan yardım dileme konusunu Hasan Hüsni Efendi gibi bir Nakşbendî Hâlidî şeyhi olan Abdülhakim

¹⁵⁰ Mustafa Hüdâvendî Efendi, *Risâle-i Nehc-i Kavîm*, vr. 58b.

¹⁵¹ Hüsni Efendi, *Nesemât-ı Rûhâniyye*, vr. 5a.

¹⁵² Kemâlpaşazade Ahmed Şemseddin İbn-i Kemâl, *Hadis-i Erbaîn Tercümesi*, (çev. Aşık Netâî), İstanbul: Cemal Efendi Matbaası, 1316, s. 26, 27.

¹⁵³ Hüsni Efendi, age, vr. 7a-8a.

¹⁵⁴ İbn-i Kemâl, age, s. 27-30.

¹⁵⁵ Hüsni Efendi, *Nesemât-ı Rûhâniyye*, vr. 8a. Ayrıca bkz. İbn-i Kemâl, age, s.28.

Arvasî de ele almıştır. Burada bir kimsenin kabirlere yönelerek yardım istemesi için bazı gerekliliklere vurgu yapılmıştır. Buna göre ziyaretçi olan mürid nefsinin her türlü dış alakadan boşaltabilecek, dünya kayıtlarından uzaklaşıp her türlü meşgaleden sıyrılacak yeterlilikte olmalıdır. Bununla birlikte ancak kâmil velîlerin rûhâniyetlerinin feyz kaynağı olacağını belirten Arvâsî, ziyaretçi feyz almaya ve mevtâ da feyz vermeye kabiliyetliyse kalpte bir eser meydana geleceğini beyân etmiştir.¹⁵⁶ Bu açıklamalara bakıldığı zaman kabirlere yönelme ve kabirlerden feyz ve yardım dileme şeklinde bir uygulamanın var olduğu görülmektedir. Ancak müridin bu uygulamaya başvurabilmesi için öncelikle müracaat etmeye ehil yaşayan bir şeyhin olmaması gereklidir, şayet şeyhi hayatta ise ona başvurulmalıdır. Bununla beraber kabirde medfûn bulunan kişinin kâmil bir şeyh olması lazımdır. Nâkıs şeyhin kabrine yönelmekle maksat hâsıl olmayacaktır. Ayrıca kabre yönelecek mürid de belirli bir mânevî dereceye sahip olmalıdır. Kabirlerden istifade edebilmek için burada sayılan hususlara dikkat edilmelidir.

Tasavvufta peygamber ve velilere sığınıp, onların aracılığıyla Allah'tan yardım istemek ve bu sebeple kabirleri ziyaret etmek istimdâd¹⁵⁷, istiâne¹⁵⁸, istişfa¹⁵⁹, tevessül¹⁶⁰, vesile¹⁶¹ gibi terimlerle ifade edilmiştir.

Çeşitli rivâyetlerde kuraklık yaşanan dönemlerde ashabın Peygamberimiz'le tevessül ederek Allah'tan yağmur istedikleri yer almaktadır. Bunun bir örneği olarak Hazret-i Ömer de yağmur duasında bu hususa işaret etmiş, Peygamberimiz'i vesile edinerek yağmur istediklerini ve dualarının kabul edildiğini ifade etmiş ve Efendimiz'in amcası Hazret-i Abbâs'la tevessül ederek dua etmiştir.¹⁶²

Kuşeyrî, *er-Risâle* isimli eserinde Ma'rûf-i Kerhî'den duası makbul ve kabrinin ziyaretinin bereketiyle şifa bulunan bir zat olduğundan bahsetmiştir. Ayrıca Bağdatlılar'ın onun kabri hakkında: “ Ma'rûf'un kabri, tecrübe edilmiş bir ilaçtır; yani onu ziyaret edip zatını vesile ederek yüce Allah'tan bir dilekte bulunana dileği verilir.” dedikleri rivâyet edilmiştir. Yine aynı eserde, Ma'rûf-i Kerhî'nin Serî-i Sakatî'nin üstadı olduğu ve ona: “Allah

¹⁵⁶ Abdülhakim Arvâsî, **Râbita-ı Şerîfe**, (sad. N.Fâzıl Kısakürek), 3. Basım, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1981, s. 23.

¹⁵⁷ İstimdâd: Yardım isteme, birinin avn ve merhametine müracaat. Düşmana karşı yardım için bir kumandandan ve yahut müttefik bir devletten asker talebidir. (Şemseddin Sâmî, age, s. 104.)

¹⁵⁸ İstiâne: Yardım isteme. (Şemseddin Sâmî, age, s. 101.)

¹⁵⁹ İstişfâ: Şifa talep etme, hastalığa ilaç ve çare arama. (Şemseddin Sâmî, age, s. 100.)

¹⁶⁰ Tevessül: Bir şeyi vesile itti haz etme, sarılma, itimad etme. (Şemseddin Sâmî, age, s. 451.)

¹⁶¹ Vesile: 1. Vasıta, tarik. 2. Sebep, bahane. 3. Fırsat. (Şemseddin Sâmî, age, s. 1492.)

¹⁶² Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, **Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi**, (ter. Mehmed Sofuoğlu), İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1987, c. II, s. 964, “İstiska”, 3.

Teâlâ'ya bir ihtiyacın olduğu zaman, O'ndan benim adıma yemin ederek iste!" dediği de yer almaktadır.¹⁶³

Ali b. Hüseyin es-Safî, *Reşehât*'ta kabre teveccüh konusunda Mevlânâ Yakub-ı Çerhî'den şöyle bir aktarım yapmıştır; "bu fakirin meskeninin bulunduğu Fethâbâd'da Şeyh Seyfeddin Bâharzî'nin mezarına teveccüh etmiştim. Allah'ın yardımı yetiştirdi. Bâtınımda bir kararsızlık hali peydâ oldu. Elimde olmadan Hâce (Bahâeddin) hazretlerinin yanına gittim. Evinin bulunduğu Kasrıârîfân'a vardım. Hâce hazretlerini yol üzerinde beklerken gördüm. Beni hoş karşıladı ve namaza gitti.¹⁶⁴ Evliyaullahın kabrini ziyaret hakkında, "büyük şeyhlerin mezarlarını ziyaret eden kişi, ziyaret ettiği ulu insanın sıfatlarından ne kadar almışsa ve hangi sıfatla o azizin merkadine yönelip gelmişse o oranda feyiz almaya güç yetirebilir. Her ne kadar mukaddes makamları ziyaret etmekle şeklî yakınlığın çok tesiri varsa da hakikatte mukaddes ruhlara teveccühte şeklî uzaklık bir engel değildir. "Kim bana bir salavat getirirse Allah bu sebeple o kimseye on misli mağfiret ihsan eder."¹⁶⁵hadis-i şerifi bu sözün doğruluğunu ispatlayan bir delildir,¹⁶⁶ demiştir. Eserde kabir ehlini ziyarette onların dünyadaki sûretlerini müşahade etmenin önemsiz olduğunu, asıl önemli olanın onların sıfatlarıyla sıfatlanmak olduğunu belirtmiştir. Kabir ziyaretinde asıl maksadın Allah'ın rızasını kazanmak olduğunu beyan etmiş, o velinin ruhaniyetini Allah'ın rızasını kazanmaya vesile edinmenin önemini vurgulamıştır.¹⁶⁷

Gazalî, *el-Madnûn bih ala Gayri Ehlih* (Beyrut 1986, s. 162) isimli eserinde istimdâdı savunur ve der ki: "Ziyaret ve istimdâddan maksat mağfiret talep etmek, ihtiyaçların görülmesini istemektir. Bu imdâd şefaât sözüyle anlatılır. Bir yandan istimdâd, öbür yandan imdâd bahis konusudur. Meşhed/meşâhid denilen ziyaret yerlerinin bu halin gerçekleşmesinde büyük bir etkisi vardır. İstimdâdda bulunan kişi şefaâtçinin zikrini zihnine nakş ve resmeder, kendini tümüyle ona verir, içi onunla dolar. Bu hal, şefaâtçiden ve kabirde medfûn bulunan zâttan imdad almasını sağlar. O âlemdeki birinin bazen bu yolla bu âlemdeki birinden bilgi alması, onun halinden haberdar olması mümkün olur. Aziz ruh hacet talep eden kişiyi istilâ

163 Kuşeyrî, age, s. 109.

164 Fahrüddîn Ali Safî b. Hüseyin es-Safî, *Reşehât-ı Aynü'l-Hayat*, (terc. İbn Muhammed Şerîf el-Abbâsî), İstanbul: Emin Efendi Matbaası, 1269, s. 77.

165 Müslim, Salât, 70.

166es-Safî, age, s. 103.

167es-Safî, age, s. 103, 104.

eder, onu etkiler. Bir insan bazen başka birini andığı ve hatırladığı zaman ondan etkilenir. Ziyaretçinin ziyaret ettiği kabirde medfun bulunan zattan etkilenmesi de böyledir.¹⁶⁸

Tasavvufta bir veli kulu vesile edinme, onun vasıtasıyla bazı ihtiyaçlarının giderilmesini dileme, şayet o veli kul hayatta değilse onun kabrini ziyaret ederek yardım talebinde bulunma ilk dönemlerden itibaren var olmuş, sonraki dönemlerde de kullanımı yaygın biçimde devam etmiştir. İman ve salih amelleri vasıta ederek Allah’a yaklaşma konusunda herhangi bir ihtilaf olmamakla beraber, zatlar vesile kılınarak yardım istenmesi hususu bazı tartışmalara sebep olmuştur. Bu durumun tehlikeli olacağı düşüncesi sebebiyle vesile kılma hususunu reddedenler olmuştur. Sûfiler arasında yaygın olan anlayışa göre, kendisiyle vasıta edinilen veli şer’î, zahirî ahkâma sıkı sıkıya bağlı, takva sahibi ve aynı zamanda ruhî olgunluğa erişmek gayesiyle kalbini temizlemek için hassasiyetle çaba sarfeden bir kimsedir. Yardım isteyen kişi Allah’ın bu sevgili kulunun vasıtasıyla isterse, talebinin kabul olma ihtimalinin artacağını düşünerek, bu vesileyle yine Allah’tan ister. Neticesinde de duası kabul olunca yine Allah’a şükreder. Fakat bunun yerine dileği kabul edenin o veli kul olduğunu düşünür, ona teşekkür eder ve Allah’ı aklından hiç geçirmezse bu durum sakıncalı bir hale gelmiş olur. Sûfilerin Allah’tan isteyerek ve neticeyi Allah’tan bilerek vasıta edinmek şeklinde olan tevessülde bir sakınca görmedikleri, böylece bu durumun kullanımının oldukça yaygın bir hal aldığı söylenebilir. Nitekim Hazret-i Ömer de yağmur duasında tevessül yapmıştır.

e) Hacı Bektaş-ı Velî ve Tarikat Silsilesi:

Müellifimiz Hasan Hüsnü Efendi *Risale-i Nesemât-ı Rûhaniyye* isimli eserinde, Hacı Bektaş-ı Velî’nin tarikat silsilesinin Ahmet Yesevî’den geldiğini kaydetmiştir.¹⁶⁹ Biz bu bölümde Hacı Bektaş-ı Velî’yle alakalı günümüzde elde edilmiş bilgileri aktarıp, Hacı Bektaş’ın silsilesini bu bilgiler ışığında değerlendirmeye çalışacağız. Ayrıca şeriatin şartlarını yerine getirmeyen grupların kendilerini Hacı Bektaş’a ve Yeseviyye tarikatına izafe etmeleri konusunda müellifimizin görüşlerini aktarıp mevzuyu değerlendirmeye çalışacağız.

Hacı Bektaş-ı Velî’nin asıl adıyla alakalı Esad Coşan şu bilgilere yer vermiştir. *Vilâyetname*’de bulunan bilgilere göre Hacı Bektaş-ı Velî’nin asıl adı “Bektaş”dır, babasının lakabı “İbrahim-i Sâni”, ismi de “Seyyid Muhammed b. Musâ Sâni”dir. Bazı eski kaynaklar

¹⁶⁸ Süleyman Uludağ, “İstimdad”, *Tasavvuf Dergisi*, No. 8, (Ocak 2002), s. 22.

¹⁶⁹ Hüsnü Efendi, *Nesemât-ı Rûhâniyye*, vr. 10b, vr. 22b. *Mirâtü’l-Ebrâr*, vr. 35b.

ondan “Hacı Bektaş-ı Velî” diye bahsederken, daha yakın dönem kaynakları da adını “Muhammed (b. Muhammed) b. İbrahim b. Musa b..... olarak kaydetmişler, “Bektaş”ı da lakap olarak bildirmişlerdir.¹⁷⁰ Hacı Bektaş’ın doğumuyla alakalı Gölpinarlı tarafından aktarılan Giritli Derviş Ali (Resmî Ali Baba)’nın istinsah ettiği *Vilâyetnâme*’nin ilk sayfasında bulunan bilgilere göre, Hacı Bektaş, 606 senesinde doğmuş, 63 yıl yaşamış ve 669 senesinde vefat etmiştir.¹⁷¹ Hacı Bektaş-ı Velî hakkında bilgi edinilecek kaynakların ikincil ve kısıtlı kaynaklar olması, O’nun Anadolu’daki yaşantısından öncesine dair net bilgiler edinme imkanını ortadan kaldırmıştır. Elde edilen bilgiler ışığında Hacı Bektaş’ın Kalenderiyye akımından, Horasan Melametiyye ekolünden olduğu söylenebilir.¹⁷² İrene Melikoff, Hacı Bektaş’la alakalı Aşıkpaşazâde’den aktardığı bilgilerle onun kardeşi Menteş ile birlikte Horasan’dan, Doğu’dan gelip, yine kardeşiyle birlikte 1240’da Baba İlyas Horasânî’nin yanında yer alarak Babaî isyanının öncülerinden olduklarını belirtmiştir.¹⁷³ A. Yaşar Ocak, Hacı Bektaş Velî’nin ve kardeşinin Baba İlyas’a intisap ettiği ve Hacı Bektaş’ın halifelik derecesine kadar yükseldiği bilgisine yer vermiştir. Ona göre Hacı Bektaş miladî 1239 yılında ekonomik sebeplere dayalı olarak Anadolu Selçuklu Devleti’ne karşı başlatılan Babaî isyanına bilfiil katılmamış, ancak bu isyanın lideri olan İlyas Baba Horasânî’nin halifesi olması sebebiyle bir süre bulunduğu yerini kaybettirmiş, daha sonra önceden Kırşehir’e şu anda Nevşehir’e bağlı Hacı Bektaş ilçesine (önceki adı Sulucakarahöyük) gelmiştir.¹⁷⁴ Bazı kaynaklarda Hacı Bektaş’ın, Ahmet Yesevî’nin ya da Yesevî’nin talebesi Lokman Perende’nin müridi olduğu bilgisi yer almaktadır, *Vilâyetnâmede* bu kaynaklardan birisidir. Ancak daha önceki döneme ait ve güvenilir kaynaklar olan Eflâkî’ye (ö. 761/1360) ait *Menâkibü’l-Ârifîn* ve Âşıkpaşazâde’ye (ö. 889/1484’ten sonra) ait *Tevârih* isimli kaynaklarda Hacı Bektaş’ın Vefâî şeyhi Baba İlyas’ın müridi ve halifesi olduğu kayıtlıdır. Bunların yanında, Hacı Bektaş-ı Velî’nin vefat tarihi olan 669 (1271) senesi ile, Ahmet Yesevî’nin vefat tarihi olan 562 (1166) tarihleri arasında bulunan yaklaşık bir yüzyıllık zaman göz önünde bulundurulunca bu iki sûfînin görüşmeleri, dolayısıyla aralarında müşîd-mürîd ilgisinin bulunması da pek mümkün gözükmemektedir. Tarihler arasındaki bu boşluk sebebiyle arada Lokman Perende isminin zikredilmiş olması muhtemeldir.¹⁷⁵ Bu bilgilere göre Hacı Bektaş-ı Velî, bir Vefâî şeyhi olan Baba İlyas Horasânî’nin müridi ve halifesi olmalıdır.

170 Esad Coşan, **Hacı Bektaş-ı Velî Makalat**, (Doçentlik Tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi SBE, 1971), s. VII.

171 Anonim, **Manakıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî Vilâyetnâme**, (haz. Abdülkadir Gölpinarlı), İstanbul: İnkılap Yayınevi, 1958, s.XX.

172 A. Yaşar Ocak, “Hacı Bektaş-ı Velî”, **DİA**, İstanbul: 1996, c. XIV, s. 455.

173 İrene Melikoff, **Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe**, İstanbul: Cumhuriyet Kitaplığı, 1998, s. 93.

174 Ocak, agmd, s. 456.

175 Necdet Tosun, “Yunus Emre Rifâî, Hacı Bektaş Vefâî”, **Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi**, Vol. XIV, No. 31, (2013 Ocak-Haziran), s. 113.

Hacı Bektaş fiilen isyana iştirak etmese de şeyhi Baba İlyas'ın, Babaî isyanını başlatmış olması onun müridi ve halifesi olduğunu açıklamasını engellemiş, Bektaşîler de isyan töhmetinden uzak kalmak için tarikat silsilelerinin Ahmed Yesevî'ye bağlandığını söylemiş olmalıdırlar.¹⁷⁶

Müellifimiz Hasan Hüsnü Efendi *Risale-i Nesemât-ı Rûhaniyye* isimli eserinde, Hacı Bektaş-ı Velî'nin tarikat silsilesinin Ahmet Yesevî'den geldiğini kaydetmişse de¹⁷⁷, bugün elimize ulaşan bilgiler ışığında onun Vefâî tarikatına müntesib ve Baba İlyas-ı Horasânî'nin halifesi olduğunu görmüş bulunmaktayız.

Hasan Hüsnü Efendi *Nesemât-ı Rûhâniyye* risâlesinde, tarikata intisâb ettiklerini iddia eden bazı kimselerden bahsetmiştir. Bunların kendilerine derviş ismini verdikleri, şeriatin esaslarını yerine getirmeyip esrar, şarap, yalan gibi gayr-ı meşrû yollara başvurdıkları ve kendilerince bir şeyhe samimiyetle bağlandıklarını söylediklerini belirtmiştir. Bu kişilerin kendileri şeytanın eğlencesi oldukları gibi bazı saf niyetli kimseleri de tuzaklarına düşürdüklerini beyan etmiştir. Müellif burada bahsi geçen kimselerden uzak durmayı altını çizerek öğütlemiştir. Hüsnü Efendi bu kişilerin kendilerini Yeseviyye Tarikatı ve Hacı Bektaş-ı Velî'ye nisbet ettiklerini beyan etmiş, bazılarının da kendilerini Yedikule dergahına mensup gösterdiklerini ifade etmiştir. Fakat bahsi geçen tarikatın, dergahın ve Hacı Bektaş-ı Velî'nin uygulamalarının kitap ve sünnete uygun olduğunu belirtmiştir.

Bektâşîyyetarikati müntesiplerinin irşadı ve mânevî eğitimleriyle ilgilenen, Yeniçeriler'in de bağlı oldukları tarikattır. Yeniçeri Ocağı, Bektâşîyye tarikatının bir nevî seyfi kolu olarak hizmet görmekteydi. Bektâşîyye tarikatı Horasan'dan gelen Türkmen topluluklarını irşad etmesi sebebiyle daha müsâmahakâr bir usûlü benimsemişti. Muhtemelen bu müsâmakâr tavır tarikatın içine batınî grupların sızmasını kolaylaştırmış, uzun yıllar içerisinde şeriatin şartlarından uzaklaşan bir tarikat haline dönüşmesine sebep olmuştur. 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kapatılmasından sonra, ocağın bağlı bulunduğu tarikat olan Bektâşîyye tarikatının tekkeleri de kapatılmıştır. Tekkeleri kapatılan Bektâşîler'in bazıları takibâtan kaçabilmek için, bazıları da görüşlerini devam ettirmek maksadıyla başka tarikatların tekkelerine sığınmışlar, buralarda kendi fikirlerini bazı dervişlere kabul ettirmeye çalışmışlardır. Tüm bu sebepler 19. yüzyılın ortalarına doğru Bektâşîler'in diğer tekkelerin arasına fazlaca sokulmasına sebep olmuş ve bu durum müellifimizin yukarıda bahsettiği gibi

¹⁷⁶ Tosun, agm, s. 113.

¹⁷⁷ Hüsnü Efendi, *Nesemât-ı Rûhâniyye*, vr. 10b, 22b. *Mirâtü'l-Ebrâr*, vr. 35b.

bazı tekke erbabının şeriatin şartlarını yerine getirme konusunda zaaf göstermesine zemin teşkil eden sebeplerden birisi olmuştur.¹⁷⁸

f) Nisbet:

Hasan Hüsnü Efendi'nin nisbet terimini açıklamasında öncelikle Nakşbendiyye tarikatının ileri gelenlerinin yaygın olarak kullandıkları kelimelere yer vermiştir. Buna göre nisbet terimi, huzur ve âgâhlık alışkanlığının kazanılması, muhabbet, aşk ve ilâhî aşk anlamında şarap ve mey gibi ifadelerle tanımlanmıştır. Hüsnü Efendi'ye göre tüm bu terimlerle anlatılmak istenilen mânâ aslında aynıdır, bu terimlerden maksat; müridin kalbinde daima Allah'ın ilmi ve sevgisiyle birlikte olması ve böylece daima Hakk'tan haberdâr olmasıdır. Burada müridin zikir sayesinde Allah'la kuracağı kalbî bağa işaret edilmiş, bu hususu ifade etmek üzere “ben, beni zikreden meclis arkadaşım.” hadisine yer verilmiştir. Ayrıca Abdurrahman Câmî'nin “bir kimse evvelkilerin ve sonrakilerin ilmini öğrenmiş olsa, son nefesinde bütün bilgi ve gözüyle gördükleri idrâkinin yüzeyinden yok olur. Yalnız kalpzikri nisbeti yok olmaz, elinden tutar.” sözü aktarılmıştır.¹⁷⁹

Nisbet; taalluk, mensûbiyyet, merbûtiyyet, irtibat anlamlarına gelmektedir.¹⁸⁰Bu ıstılahla ilgili başvurduğumuz *Kuşeyrî Risâlesi*, *Taarruf*, *er-Riâye*, *Keşfu'l-Mahcûb*, *Kûtu'l-Kulûb*, *İhyâu Ulûmi'd-Dîn* gibi bazı klasik eserlerin birçok yerinde bu lafzın terim anlamıyla kullanıldığı görülmüştür.

Ebû Nasr Serrâc Tûsî'nin, *el-Lümâ* isimli eserine göre nisbet; sahibi kendisiyle bilinen şeydir. Cafer Tayâlisî Râzî der ki: “Nisbet iki türlüdür; haz nisbeti, hak nisbeti. Yaratıklar kaybolunca hakikat zuhûr eder. Yaratıklar zuhûr ederse hakikat kaybolur.” Kannâd'a “garîbden soruldu: “Âlemde nisbeti olmayandır.” dedi. Nûrî şöyle der: “Gözler onu her gördüğünde ilme nisbet olunur. Kalpler onu her bildiğinde yakîn hâsıl olur.” Bunun için dedik ki: Nisbetin manası itiraftır. Amr b. Osman der ki: “Sırlara göz yummanın özelliği ru'yet ile kâim, nisbet ile mütecellî olmamak; yani bu tür sırlarını itiraf içinde olmamaktır.”¹⁸¹

Reşehât'ta es-Safî, nisbet lafzının Hâcegân büyükleri tarafından sıkça kullanıldığını belirtir. Onlar, kâh nisbet dediklerinde bu yüce topluluğun usûl ve esaslarıyla tutum ve

¹⁷⁸ Detaylı bilgi için bkz. İrfan Gündüz, **Osmanlılar'da Devlet-Tekke Münâsebetleri**, İstanbul: Seha Neşriyat, 1984, s. 133-180.

¹⁷⁹ Hüsnü Efendi, **Nesemât-ı Rûhâniyye**, vr. 5b, 6a.

¹⁸⁰ Şemseddin Sami, **Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1989, s. 1457.

¹⁸¹ Serrâc, age s. 435.

davranış prensiplerini kastederler. Kâh, herkesin baskın sıfatlarını ve kişilik melekesini murad ederler.¹⁸² Burada nisbet kelimesinin kişilik özelliklerini anlatmak üzere kullanımının da var olduğu belirtilmiştir.

Nisbet lafzını İmam-ı Rabbânî *Mektubât*'ında ele almıştır. Bu kelimeyi Nakşbendî büyükleri tarafından anlatılan şekliyle izah ettiğini beyân etmiş ve “bizim bağılılık nisbetimiz, bütün nisbetlerin üstündedir. Burada anlatılan nisbet tabiriyle şunu murad etmişlerdir; şuûr ve huzur. Bu büyüklere göre muteber olan huzur; gâiplik hali olmayan huzurdur. İş bu huzuru ise: Yâddaşt¹⁸³ ibaresiyle anlatmışlardır¹⁸⁴.

İsmâil Hakkı Bursevî'nin *Kitabü'n-Netice* isimli eserinde; “duyular ve çeşitli ihtiyaçlar, hakikatlerin vasıtalarıdır ki, kaderin aracılığıyla idrak olunur, yoksa doğrudan doğruya idrak olunmaz. Mesela Allah Teâlâ'yı idrak etmek esma, sıfat ve vasıtalarıyla mümkündür ki, ulûhiyet mertebesi ilah ve ona iman eden kişinin arasındaki bağına cem eder. Ve ona “nisbet” derler”¹⁸⁵, şeklinde bir tarif yer almaktadır.

Nakşbendî tarikatının genel karakteri olan içe dönük kulluk yaklaşımı nisbet terimine verilen anlamlarda da göze çarpmaktadır, buna göre sâlik zâhiren halkın arasına karışsa da bâtınında Allah'la olan nisbetini, kalbî bağına devam ettirmelidir. Nisbet bahsi açıklanırken müridin kalp âleminde daima Allah'ın huzurunda olduğunun bilincinde olması ve onunla bağına, nisbetini muhafaza etmesi önemle vurgulanmıştır. Bu bilinç ve bağın sağlam olması için de müridin zikre devam etmeye özen göstermesi gereklidir. Çünkü kişiye son nefesinde ancak Allah'la arasında olan kalbî bağın, yani Allah'ı zikrinin fayda vereceği, öğrenmiş olduğu diğer bilgilerin ise idrakinden yok olacağı belirtilmiştir. Müellifimizin nisbet konusunda Nakşbendî tarikatının eserleriyle paralel açıklamalarda bulunduğu, yaptığı tanımın Reşehât müellifinin ve İmam-ı Rabbânî'nin tarifiyle benzerlik gösterdiği görülmüştür.

g) Teveccüh:

Hasan Hüsnü Efendi bu bölümde Nakşbendî usûlü üzere şeyhin teveccühünü anlatmıştır. Buna göre bir müride teveccüh edecek olan şeyh öncelikle Peygamberimiz'e salât ve selam etmelidir. Sonra üç İhlâs ve bir Fâtiha sûresi okuyup peygamberlerin, evliyanın ve

¹⁸²es-Safî, age, s. 140.

¹⁸³ Yâddaşt: Hâcegân silsilesi ve Nakşbendiyye tarikatında sâlikin kalbinin her an Hakk'ın huzurunda olması anlamında bir terim.

¹⁸⁴ İmam-ı Rabbânî, *Mektûbât-ı Rabbânî*, (çev. Abdülkadir Çiçek) İstanbul: Cümle Yayınları, 1988. c. I, s. 105.

¹⁸⁵ İsmâil Hakkı Bursevî, *Kitâbü'n-Netice*, (haz. Ali Namlı, İmdat Yavaş), İstanbul: İnsan Yayınları, 1997, c. II, s. 206.

Nakşbendî büyüklerinin ruhlarına hediye edip “ ya Rabbî! Senin tarafından ve kerem sahibi sevgili Peygamberimiz tarafından Nakşbendiyye şeyhlerinin vasıtasıyla benim kalbime ulaşan feyz ve zikrin nurlarını bu mürîdin kalbine yerleştir ve lutfeyle” diye dua ederek o mürîde yardım eder.Şâyet şeyhin nisbeti, manevî hâli ve muhabbeti doğruysa birkaç teveccühle müridin kalbinde Allah’ın sevgisi ortaya çıkar denmiştir. Ardından şeyhin, müridin letaifî, nefy ü isbat, nisbet ve huzûru kalbine yerleştirmek için de aynı şekilde teveccüh etmesi öğütlenmiştir.¹⁸⁶ Hasan Hüsnü Efendi, teveccühü şeyhin müridinin kalbine yönelerek onun mânevî olgunluğa erdirmesi şeklinde ele almıştır. Burada maksat müridin mânevî seyrinde ilerlemesini sağlamaktır. Müellife göre teveccühün sâlikin kalbinde Allah’ın sevgisinin ortaya çıkması için teveccüh eden şeyhin nisbetinin, Allah’la kalbî bağının sağlam olması gereklidir, bunun yanında müridin de samimi bir şekilde tarikata bağlı olması gereklidir.

Teveccüh, Arapça’da; yönelmek demektir. Kâşânî’ye göre teveccüh; kalbin Hakk’a boyun eğmesi, ve her çeşit varlık ve olgunun sûretinden arınmakla Hakk’ı gözetmesi anlamına gelmektedir. Şeyhin bütün mânevî gücünü müridin kalbi üzerine yöneltmesi ve bu suretle ona aktarması. Bu müridin ruhunda filizlenmelere sebep olacak bir mânevî aşılama olayıdır. Yani müridin rûhî kabiliyet kapasitesinin artırılmasıdır. Mürid bu şekilde mürşidin mânevî özelliklerini yüklenmiş olur. Bu uygulamaya teveccüh-i kalbî denir.¹⁸⁷ Ardından latifelerin terbiyesi, nefy ü isbat zikrinin öğretilmesi ve cem’iyyet hâlinin ilka edilmesi için de şeyh müridine teveccüh etmelidir.

Keşfu’l-Mahcûb, Kuşeyrî Risâlesi, et-Taarruf, er-Riâye, Kûtu’l-Kulûb, el-Lüma’ gibi eserlerde teveccühün terim anlamıyla kullanıldığı, daha çok Hakk’a yönelme, kalben yönelme manalarında ele alındığı görülmüştür.

Bu terim müridin mürşidine bağlanıp yönelmesi anlamında kullanıldığı gibi, mürşidin müridini karşısına alıp nazar etmesi anlamında da kullanılır. Teveccüh daha çok Nakşbendilik’te kullanılan bir kavramdır.¹⁸⁸ Müceddidiyye öncesi Nakşbendilik’te teveccüh (yönelme) ve murakabe (kontrol etme) kavramları birbirine yakın anlamlarda kullanılmıştır.¹⁸⁹ Nakşbendî kaynaklarında dört ayrı teveccüh türüne rastlanmaktadır. 1.

186 Hüsnü Efendi, *Nesemât-ı Rûhâniyye*, vr 6a-6b.

187 Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, (1. Baskı), Ankara: Rehber Basın Yayın, 1997, s. 717.

188 Ebû Nasr Serrac Tûsî, *el-Lüma’ İslam Tasavvufu*, (ter. H. Kamil Yılmaz), İstanbul: Altınoluk Yayınları, (Mütercim Eki) s.507.

189 Necdet Tosun, *Bahâeddîn Nakşbend Hayatı, Görüşleri, Tarikatı*, (1. Baskı), İstanbul, İnsan Yayınları, 2002, s. 311.

Allah’a teveccüh (kalben yöneliş), 2. Kalbe teveccüh, 3. Müridin şeyhine teveccühü, 4. Şeyhin müridine teveccühü.¹⁹⁰

Ahmed Kâsânî teveccühü, her tarafta Allah’ın hazır ve mevcut olup, seni görmekte olduğunu düşünmendir, diye tarif eder.¹⁹¹ Abdurrahman-ı Câmî de teveccühü anlatırken râbîta yapılacak şeyhin müşahede makamına ulaşmış, zâtî tecellîlere mazhar, görüldüğünde Allah hatıra gelen kâmil bir zat olması gerektiği üzerinde durmuştur.¹⁹²

h) Sülûk Şartlarının Açıklanması:

Hasan Hüsnü Efendi, Halil Sâhib Efendi’ye Şeyh Ali Behcet el-Konevî’nin verdiği icazetnamede yer alan sülûk şartlarını tercüme etmiştir. Önce on iki madde zikretmiş, sonra buna on iki madde daha ilave etmiştir.¹⁹³ Ali Behcet Konevî’ye göre, mürîd bu on iki şartı yerine getirmedikçe tarîkata nisbetini muhafaza etmesi mümkün olmaz. Birincisi, mürîdin insanlar arasına karışmayı terk etmesidir. İkincisi, nimet, bolluk içinde bulunma ve zevk alınacak şeyleri terk ederek kismetine razı olma halini yaşamasıdır. Üçüncüsü, beş vakit namazı cemaatle kılmaya devam etmesidir. Dördüncüsü, faydasız söz ve işleri terk etmesidir. Beşincisi, helâl yemesi, şüphelilerden sakınmasıdır. Altıncısı, insanların eziyetine, cefasına tahammül etmesidir, tahammülsüz insan önder olamaz. Yedincisi, aile ve evlâdına aşırı sevgiden mümkün olduğu kadar sakınmasıdır, çünkü bu kalp kasvetine sebeptir. Sekizincisi, fakir ve miskinlere esirgmeden bolca vermeyi ve onları kendi nefesine tercih etmeyi alışkanlık edinmesidir. Dokuzuncusu, herkese güzel ahlakla davranmasıdır. Onuncusu, dünyaya gönül bağlamış kişilerden kaçınması ve onlara karşı gereksiz tevazuyu terk etmesidir. On birincisi, gece, gündüz günlük âyet ve duâlarını okumasıdır. On ikincisi, gönül huzuru ile zikre devam etmeye özen göstermesidir. Hazret-i Pîr’in diğer halifelerine tavsiye buyurdukları başka on iki şart daha vardır. Birincisi, insanların onu kabul etmeyişiine, ilgisine ve kabulüne istek duymamasıdır. İkincisi, yergi, övgü ve saygı göstermelerine bakmamasıdır. Üçüncüsü, dünya işlerine, fakirlik ve yoksulluğuna sabır, rıza ve Allah’a güven göstermesidir. Dördüncüsü, her işinde doğru olmasıdır. Beşincisi, kimseye düşmanlık göstermeyip, kimseyi küçük düşürmemesidir. Altıncısı, kimsesizleri kendinden daha üstün ve hayırlı görüp, kendini değersiz bilmesidir. Yedincisi, bayağı ve cahil kimselerle arkadaşlık etmeyip, âlimler ve sâlihlerle dostluk kurmasıdır. Sekizincisi, işlerinde istihâre yapmadan ve danışmadan iş

¹⁹⁰ Tosun, age, s.312-314.

¹⁹¹ Tosun, age, s. 311.

¹⁹² Necdet Tosun, “Râbîta”, *DİA*, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 378-379.

¹⁹³ Hasan Hüsnü Efendi, *Nesemât-ı Rûhâniyye*, vr. 8a-9a.

görmemesidir. Dokuzuncusu, her önemli işinde yüce velîlerin ruhlarından yardım istemesidir. Onuncusu, müminlerin yöneticilerinin ve âmirlerinin emirlerine uyup, iyiliklerini istemesi ve hayır duâda bulunmasıdır. On birincisi, bütün fakirler, zayıflar ve dervişlere şefkat, merhamet ve onları esirgemedi kusur ve onların işlerini görmekte tembellik etmemesidir. On ikincisi, mümkün olduğu kadar dünya işlerinden elini çekip, insanlardan uzak kalmayı tercih etmesidir, gibi ârifçe nasihatlarıyla gerek şeyhlere, gerekse tarikatların sâliklerine canlılık kazandırmışlardır. Hasan Hüsnü Efendi bu yirmi dört nasihatın çok değerli iri inci taneleri gibi ehline mânevî iksir olduğunu belirtmiştir.

Müellif Ali Behcet Konevî'nin dedesi Halil Sâhib Efendi'ye verdiği icâzetnâmeye kaydettiği sülûk şartlarını beyan ettikten sonra Konevî'nin müridlerine tavsiye ettiği birkaç hususa daha değinmiştir. Hüsnü Efendi, Behcet Efendi'nin sülûk esnasında sâliklere genelde mercimek çorbası yemelerini emrettiğini nakletmiştir. Bunun sebebini araştıran Hüsnü Efendi, hadislerde mercimeğin peygamberler tarafından mübarek sayıldığı ve kalbi yumuşatıp, kanı hızlandırdığı şeklinde ifadelerin geçtiğini aktarmıştır. Müellife göre Konevî mercimeği hadislerde ifade edilen bu faydaları sebebiyle tavsiye etmektedir. Hüsnü Efendi'nin yer verdiği bir başka husus da Behcet Efendi'nin müridlerini bir kimseye düşmanlık etme, beddua etme, ayıplama gibi şeylerden menetmesidir. Müellif burada “mümin çekiştiren, lanetleyen, kaba (sözü ve davranışı ağır) ve ağzı bozuk değildir.” anlamında ki hadise ve konuyla ilgili bazı alıntılara yer vermiş, özellikle lanetleme konusunu detaylıca anlatmış ve bir kimseyi lanetlemekten uzak durmak öğütlenmiştir.¹⁹⁴

1) Havâtır:

Hasan Hüsnü Efendi havatır bahsine kısa bir bölüm ayırmıştır. Hasan Hüsnü Efendi'ye göre havâtır altı kısma ayrılır, bu taksimat klasik eserlerden farklı bir yaklaşımdır. Havâtır klasik eserlerde genelde dört kısma ayrılarak incelenmiştir. Hüsnü Efendi'nin taksiminde yer alan ilk dört kısım klasik eserlerde geçen taksime uymaktadır. Müellife göre; nefis tarafından kalpte meydana gelen düşünce hevâcis, şeytan tarafından kalbe yerleştirilen vesâvis, melek tarafından kalbe yerleştirilen ilhâm, Hakk'tan kalbe doğan irâdât (doğrusu vâridât olmalıdır.), Allah'ın seçkin kulları tarafından kalbe gelen suver-i kâinât, akıl tarafından kalbe doğan ise ma'kûlâtır.¹⁹⁵

¹⁹⁴Hüsnü Efendi, *Nesemât-ı Rûhâniyye*, vr. 9b.

¹⁹⁵Hüsnü Efendi, *Nesemât-ı Rûhâniyye*, vr. 11a, 11b.

Hâtır kelimesinin çoğulu olan havâtır sözlükte; insanın düşünme ve hıfzetme kuvveti, fikir, zihin, akıl, kuvve-i hâfıza¹⁹⁶ anlamlarına gelir.

Tasavvuf ıstılahındaki kullanımına bakıldığında, Kuşeyrî'ye göre havâtır; kişinin kalbinde hissettiği sesleniş, ve fikirdir. Kuşeyrî havâtırı dört kısımda incelemiştir. Birincisi, meleğin kalbe düşüce atmasıdır ki buna; ilham denir, bu tür düşüncenin doğruluğu Kur'ân ve sünnete uygunluğu ile bilinir. İkincisi, nefsin gizli fısıltı ve vesveseleridir ki buna; hevâcis denir, genelde kişiyi bir şehvete uymaya, kibire veya nefsi bir sığata çağırır. Üçüncüsü, şeytan tarafından olandır ve buna; vesvese denir ve kişiyi haramlara davet eder. Dördüncü ve son olan ise Allah tarafından kalbe atılan duygu ve düşüncedir, buna da; hak düşünce denir. Bu düşüncelerin tamamı kalbe atılan bir çeşit konuşmadır. Nefsin söylediği yalanla, kalbin söylediği doğruyu ayırt edebilmek için, sâlikin yediği şeylerin helal olması gereklidir.¹⁹⁷

Sühreverdî, *Avârifü'l-Maârif* isimli eserinde, havâtırı tanıtırken; şeytanın kişiyi kötülüğe ve hakkı yalanlamaya yönelik etkisi ve meleğin hayra ve hakkı tasdike yönelik etkisi şeklinde bahsetmiştir. O'na göre havâtır, Allah'ın kuluna gönderdiği elçilerdir¹⁹⁸ ki, bunun doğru olanını, yanlış olanından ayırt etmeyi ancak ebrarın yolunu tutanlar önemser, müslümanların vasat seviyede bulunanları bunu ayırt etmeyi pek önemsemezler. Kalbi istikamet üzere olan kuldun şeytan ümidini keser, ancak nefsin en ufak kıpırdanmasıyla kalp lekelenir ve şeytan o kalbe yaklaşır. Havâtırın izahında müellif, nefsin hakları ve hazları diye bir ayırım yapmış, ve nefsin normal ihtiyaçlarının giderilmesinde bir sakınca olmadığını, ancak nefsin hazlarından uzak durmak gerektiğini belirtmiştir. Sühreverdî de havâtırı dört kısma ayırmıştır. O'na göre şeytanın etkilerinden kurtulan kişi için havâtır artık üçe inmiş olur, bu durumda şeytanın etkisi oldukça azalır, ardından nefsin hazlarından uzak durmakla onunda etkilerini zayıflatır.¹⁹⁹

Kelâbâzî, *et-Taarruf* isimli eserinde, havâtırın dört şekli olduğunu aktarmıştır, bunlar; Ulu ve yüce olan Allah'tan olan hâtır, melekten olan hâtır, nefsten olan hâtır, düşman ve şeytandan olan hâtırdır²⁰⁰ demiştir. O'na göre Allah'tan olan hâtır, kulu uyarıcıdır, melekten olan, onu taate teşvik edicidir, nefisten olan onu heva ve heveslere uymaya davet edicidir, şeytandan olan ise günahları cazip göstericidir.

196 Şemseddin Sâmî, age, s. 568.

197 Kuşeyrî, age, s. 284.

198 Sühreverdî, age, c. II, s.797.

199 Sühreverdî, age, c.II, 798.

200 Kelâbâzî, age, s. 62.

er-Riaye'de hâtırların kalbe üç şekilde geleceği ifade edilmiştir. İlki Allah'tan bir uyarma şeklinde olur. Muhâsibî'ye göre Allah kullarını akıllarına ihtarda bulunarak ikaz eder, bazen de bir melek vasıtasıyla kalp uyarılır. İkincisi nefsin emir ve teşvikiyle olur. Üçüncüsü ise şeytanın kötüyü süsleyip güzel göstermesi, vesvese vermesi ve dürtmesiyle olur. Bundan ötürü Allah, Hz. Peygamber'e böyle bir durumda kendisine sığınmasını emretmiştir.²⁰¹

Havâtır kelimesinin ilk dönemlerden itibaren kullanılan, klasik eserlerde yer alan bir terim olduğu görülmüştür. Ve ilk dönemlerden itibaren genelde aynı manayı ifade etmek üzere kullanılmıştır. Kalbe geldiği konusunda sûfilerin çoğu aynı fikirdedirler. Havâtırın taksiminde yaygın olan şekil dörtlü taksimdir, bunlar Allah'tan gelen hâtır ki buna hak düşünce denir, melekten gelen hâtır buna ilham denir, şeytandan gelen hâtır buna vesvese denir ve nefisten gelen hâtır buna da hevâcis denir. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi Hasan Hüsnü Efendi yaygın olan taksimden farklı bir şekilde havâtır altı kısımda incelemiştir.

i) Latîfeler- Letâif-i Hamse:

Hasan Hüsnü Efendi *Nesemât-ı Rûhâniyye* isimli risalesinde latifeler konusunu iki başlık altında incelemiştir. Bu konu Müceddidiyye sonrası Nakşbendî kaynaklarında önemli bir yer tutmaktadır. Risâlelerini Müceddidiyye büyüklerinin seyr u sülûkte takip ettiği usûlû açıklamak üzere kaleme alan müellifimiz bu konuya da aynı üslûpta yaklaşmıştır. Hüsnü Efendi'nin letâif konusuna iki ayrı başlık açarak geniş bir yer vermesi de Müceddidî geleneğin bu bahse verdiği önemden kaynaklanıyor olmalıdır.

Müellif ilk olarak latifelerin terbiyesini açıklamıştır.²⁰² Bunun için konuya kalp latifesinin terbiyesini izah ederek başlamıştır. Hüsnü Efendi'ye göre kalp latifesinin terbiyesi ve arındırılması, kişinin öncelikle kalbini havâtırdan temizleyip tam bir yönelişle Allah'a yönelmesine bağlıdır. Bu hâlin kazanılması için de sâlik Allah'tan başkasını arzulamamalı, O'na kulluktan bir an bile vazgeçmemelidir. Bu hususlara dikkat eden müridin sır latifesine Allah'ın birliği görünür hale gelir, yani sır latifesinin terbiyesi kalp latifesinin terbiyesine bağlıdır. Kalp latifesinin terbiyesi tamamlandıkça, sır latifesinin terbiyesi de ikmâl edilmiş olur. Müellife göre sır latifesinin mekanı ve kaynağı kalptir. Hüsnü Efendi ruh latifesinin izahına biraz daha geniş yer vermiş, öncelikle insânî ruh terimine değinmiştir. O'na göre gayb

²⁰¹ Hâris b. Esed Muhâsibî, *er- Riâye li-Hukûkillah*, (thk. Abdülkadir Ahmed Atâ) Kahire: Darü'l-Kütübi'l-Hadise, 1970, s. 105-107.

²⁰² Hüsnü Efendi, age, vr. 11b-13a.

âleminden olan insânî ruhun Allah’a yakınlıkta özel bir yeri vardır. Bu özellik başka hiçbir varlıkta yoktur ki bu insânî ruhun vasıtasız olarak meydana gelmesi, Allah’ın Hayy ve Kayyûm sıfatlarıyla dâimî olmasından kaynaklanmaktadır. Burada özellikle insânî ruhun vasıtasız meydana gelmesi büyük önem arz etmektedir. Hasan Hüsnü Efendi’ye göre beden ile ruhun birleşmesi ayette “ona ruhumdan nefhettiğim vakit”²⁰³ diye nisbet edilen bağın verdiği şerefle olmuştur, yani Hakk Teâlâ insanın bedeniyle, insânî ruhu kendi zâtına izâfe ettiği bir nefha ile bir araya getirmiştir. Bu husus insan için çok büyük bir şereftir, aynı zamanda oldukça hayret verici ve anlaşılması büyük incelik isteyen bir meseledir. Müellif ruhun ilâhî kaynaklı olması sebebiyle, onun terbiyesinin de ancak Rabbânî sıfatlarla donatılmasıyla mümkün olacağını belirtmiştir. O’na göre ruh ilim, Allah’ı bilmek, yumuşak huyluluk, cömertlik ve benzeri Allah’ın razı olacağı ahlakla tezyin olunursa fenâ fillâh makamına erişebilecektir. Bunun için sır makamında olan sâlik mürşidinin eşiğine başını koyup, ondan başka her şeyden yüz çevirerek, tüm benliğiyle şeyhinin benliğinde yok olmalı ve bu esnada dünya ile ahireti arzulamamalıdır. Muhammedî yardıma nâil olmak bu şekilde şeriatin emrettiği kulluk dairesinden sapmamakla mümkün olacaktır. Burada enfüsî sülûkun başka tarikatlarda da var olduğu belirtilmiş, ancak Nakşbendiyye tarikatında sülûkun enfüsî olup aynı zamanda ism-i Celâl ve letâif usûlü üzere olduğu beyân edilmiştir.

Hasan Hüsnü Efendi’nin letaif konusunda işlediği diğer bir konu başlığı da latifelerin nurlarıdır.²⁰⁴ Müellif bu bahiste söz konusu olan latifelerde nurların ortaya çıkmasını bazı şartlara bağlamıştır. Bunun için sâlik öncelikle samimiyetle Allah’a yönelmelidir, sülûkünün tam ve sağlam olması için silsilesi aralıksız Efendimiz’e ulaşan bir mürşid vasıtasıyla tövbe edip, Hakk Teâlâ’ya yönelmelidir. Bunların yanında her dâim zikre devam etmeli, kalbine gelen havâtırı defetmeli ve tarikatına olan bağını, nisbetini muhafaza etmelidir. Bu sayılan hususlara dikkat eden mürid iç âlemini arındırmış olacaktır, Nakşbendî Müceddidî büyüklerinin beyânına göre bunun belirtisi latifelerde çeşitli nurların ortaya çıkmasıdır. Bu tarikatın büyükleri her bir latifeye has bir nur rengi göstermişlerdir. Buna göre kalbin nuru; sarı, rûhun nuru; kırmızı, sırrın; beyaz, hafînin siyah, ahfânın nuru; yeşildir. Sâlikin bu nurları zahirinde, dış âleminde görmesine seyr-i âfâkî, bâtınında yani iç âleminde görmesine seyr-i enfüsî denmektedir. Seyr-i enfüsî, seyr-i iâfâkî’nin ilerisindedir. Hasan Hüsnü Efendi’ye göre bazı müridlerin kalp gözüyle keşifleri yoktur, ancak bu durum onların mânevî seyrine engel teşkil etmez.

²⁰³Hicr, 15/29.

²⁰⁴Hüsnü Efendi, age, vr. 15a-15b.

Latîfe, manası hoş olan söz, espri ve şaka gibi manaları ihtiva eden Arapça bir kelimedir. Hal inceliklerine sahip kalbe işaret eden bir kelimedir. Zihinde parlayan, anlayışla zuhur eden ve manasındaki incelik sebebiyle anlatılamayan bir işarettir, denilmiştir.²⁰⁵

Kâşânî'ye göre latîfe, sır, ince mana, anlayış gücünde parıldayan ve ibarenin aktaramadığı her çeşit ince anlam ve işaret, latîfe, nefs-i nâtika karşılığında da kullanılır.²⁰⁶

Seyyid Şerif Cürçânî latîfeyi, tatmakla bilinen ilimler gibi, ibarenin ifade edemediği ve ancak anlayışa beliren ince manalı her bir işarettir, diye açıklamıştır. O'na göre latîfe-i insâniye de, tasavvuf ehline kalp diye adlandırılan nefs-i nâtikadır. O gerçekte ruhun; bir vechle nefse uygun, bir vechle de ruha uygun olan, nefse yakın bir rütbeye inmesidir. Birinci vech, sadr ve ikincisi, fuad diye adlandırılır.²⁰⁷

Hucvirî *Keşfu'l-Mahcûb*'da latîfe kelimesini, halin inceliklerinden olmak üzere kalbe gelen bir işaret olarak tanımlamıştır.²⁰⁸

Serrâc *el-Lüma* isimli eserinde latîfeyi, idrake düşen, zihinde parıldayan, manasının inceliği sebebiyle ibarelerin kapsayamadığı durumlara işaret eden lafızdır şeklinde tanımlar. Ardından Ebû Saîd A'rabî şöyle der: “Cenâb-ı Hak sana, kendi katından ince bir idrak gücü vermeyi diler ve sen bu idrak ile, O'nun dilediği şeyi anlarsın” şeklinde bir aktarım yapar.²⁰⁹

Letâif-i hamse; Arapça, beş latîfe demektir. İnsana ait menfuh ruhun beş tavrı vardır: kalp, ruh, sır, hafî, ahfâ. Bunlar emr âlemine aittir. Bir de halk âlemine ait “nefs” latîfesi vardır. Bu latîfeler birbirinin içinde gizlenmiştir. Bir sonraki bir öncekinden daha latiftir. Her latîfe, bir peygamber'in ulaştığı mânevî hakikati temsil eder ve bu sebeple kalp latîfesi, Hz. Âdem'in kademi altında, ruh Hz. İbrahim'in, sır Hz. Musa'nın, hafî Hz. İsa'nın, ahfâ ise Hz. Muhammed (sav)'in kademi altındadır, denir. Bunların her biri, farklı kozmik renkler içerir: kalp kırmızı, ruh sarı, sır beyaz, hafî siyah, ahfâ yeşil renktedir.²¹⁰

Muhammed Pârsâ, *Risâle-i Kudsiyye*'sinde “Ben de sizi zikredeyim” âyetine Bahaddîn Nakşbend'in şöyle mana verdiğini aktarmıştır; Hak Teâlâ'nın kulunu zikretmesi, kula kendisini zikretmeyi nasip etmesi, dil, kalp, ruh, sır ve hafi mertebelerinde Hak Teâlâ'yı

205 Cebecioğlu, age, s. 470.

206 Abdürrezzak Kâşânî, *Tasavvuf Sözlüğü Letâiful'l-a'lâm fî İşârât-i Ehli'l-İlhâm*, (ter. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004, s. 475.

207 Seyyid Şerif Cürçânî, *Kitabu't-Ta'rîfât Terimler Sözlüğü*, 1. Baskı, İstanbul: Bahar Yayınları, 1997, s. 194.

208 Ebû'l-Hasan Data Gencbahş Ali b. Osman b. Ali Hucvirî, *Keşfu'l-Mahcûb*, (thk. İsmâ'îl Abdülhadi Kindil), Beyrut: Dârü'n-Nehdati'l-Arabiyye, 1980, c. I c'de II c, s. 629.

209 Serrâc, age, s. 449.

210 Cebecioğlu, age, s. 473.

zikretmeyi müyesser kılmasıdır. Kalp, cismânî ve rûhânî âlemler arasında bir vasıta. Ruh da, kalp ve sır âlemi arasında bir vasıta. Ehlullâhtan bazılarına göre sır mertebesi, ruh ve kalp mertebelerinden üstündür. Bazılarına göre ise kalp mertebesinden üstün ancak ruh mertebesinden aşağıdadır. Hakikatta “sır” ruh ve kalbin aynasıdır. Her biri makam ve mertebesinin sonunda, kendi makamının nihayetinde farklı bir vasıfla tecelli eder. Kalp ve ruh makamının nihayetine ulaşamayan kişide, bu farklı sıfat “sır” olur. Burada hafî mertebesindeki zikir hakkında büyüklerin, “o zikri melek duyamaz ki yazsın, nefis duyamaz ki kendini beğensin” diye işaret ettikleri zikir olduğu ifade edilmiştir. Bahaddîn Nakşbend’e göre, kalp cismânî ve ruhânî âlem arasında bir vasıta. Aynı şekilde ruh da kalp ve sır âlemi arasında bir vasıta. Sır mertebesinin kalp ve ruh mertebelerinin yanında üstünlüğü hakkında değişik görüşler olsa da ona göre sır, ruh ve kalbin aynasıdır.²¹¹

Müceddidiyye öncesi Nakşbendî kaynaklarında letâif konusu önemli bir yer tutmaz. Zaten bu tarikatla letâif kavramını sistematik hale getiren kişi Müceddidiyye’nin kurucusu Ahmed Sirhindî’dir (ö. 1034/1624).²¹² Sirhindî *Mebde’ ve Meâd* risalesinde, Hâce Bahaeddin Nakşbend’in “meşayıhtan her birinin aynasında iki yön vardır. Benim aynam ise altı yönlüdür.” sözünü açıklamış, burada iki yönden maksadın ruh ve nefis yönleri olduğunu belirtmiş, kalp makamına ulaşıncaya bu iki yönün ortaya çıkacağını beyan etmiştir. Hâce Nakşbend’in olduğu yolda ise, onların en sonda ulaştıkları hallere başta ulaşılmaktadır. Altı yönden kasıt da; nefis, kalp, sır, ruh, hafî ve ahfâdır. İnsan bedeninde bulunan bu altı letaif, kalpte de bulunmaktadır. Bu altı letaif iç içe geçmiş şekilde bulunmaktadır.²¹³

Ahmed Sirhindî’den önceki sûfilerde, özellikle Kübreviyye şeyhleri arasında letaifin isimleri, nurları ve irtibatlı olduğu peygamberler bilinmekteydi.²¹⁴ Necmeddin Dâye latîfelerden zuhur eden nurlardan ve renklerinden bahsetmiştir. Alâüddevle Simnânî de yedi letaiften bahsetmiş ve bu latîfeleri; latîfe-i kâlebî, latîfe-i nefsî, latîfe-i kalbî, latîfe-i sırrî, latîfe-i rûhî, latîfe-i hafî, latîfe-i hakkî şeklinde isimlendirmiştir. Bunların yanında kalbin zikri gibi, sır, ruh ve hafînin ayrı ayrı zikirleri olduğunu, bunların hisedilebilir ve birbirinden daha lezzetli zikirler olduğunu belirtmiştir.²¹⁵ Ancak letaifin yerlerinden yani insan bedenindeki farklı bölgelere yerleşmesinden bahseden ilk yazılı kaynak muhtemelen Sirhindî’nin *Mebde’*

211 Muhammed Pârsâ, **Risâle-i Kudsîyye Muhammed Bahâeddin Hazretleri’nin Sohbetleri**, (ter. Necdet Tosun), İstanbul: Erkam Yayınları, 1998, s. 53-54.

212 Tosun, age, s. 308.

213 İmâm-ı Rabbânî, **Rabbânî İlhamlar Mebde’ ve Meâd Risalesi**, (ter. Necdet Tosun), 1. Baskı, İstanbul: Sûfî Kitap, 2005, s. 40-41.

214 Tosun, **İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî Hayatı, Eserleri, Tasavvufî Görüşleri**, 1. Baskı, İstanbul: İnsan Yayınları, 2005, s. 56.

215 Tosun, **Bahaeddin Nakşbend Hayatı, Eserleri, Tasavvufî Görüşleri**, s. 308.

ve *Me'âd* adlı eseridir.²¹⁶ İmâm-ı Rabbânî'ye göre kalp emir âlemindendir ve ona halk âlemine karşı sevgi ve bağ verilmiş ve göğsün sol tarafındaki et parçası ile özel bir irtibat bahşedilmiştir. Ruh sağ taraf ehkindendir, ruhun üstündeki üç latîfe (sır, hafî, ahfâ) ise göğsün ortasındadırlar. Daha latif ve hassas olan ahfâ ortaya, sır ve hafînin ise biri sağda diğeri soldadır. Nefs hislere komşu olup, beyin ile irtibatlıdır.²¹⁷

Ahmed Ziyâüddîn Gümüşhanevî de insanın on latîfeden meydana geldiğini İmâm-ı Rabbânî Ahmed Fârûkî ve onun yolundan gidenlerin tesbit ettiğini beyan etmiştir. Gümüşhanevî'ye göre bu on latîfenin beşi emir âleminden, beşi halk âlemindendir. Emir âleminden olanlar, Allah'ın “کن- ol” emriyle meydana gelen; kalp, sır, ruh, hafî, ahfâ latîfeleridir. Bu latîfelerin makamı arşın üstündedir, bu sebeple bu latîfelere “âlî latîfeler” denmiştir. Halk âleminden olan latîfeler ise; nefis, toprak, hava, su ve ateştir. Bu latîfeler lüzumuna göre ve tedricen yaratılmışlardır ve yerleri arşın altındadır. Bu sebeple bu latîfelere “süflî latîfeler” denmiştir.²¹⁸ Kalp latîfesinin yeri sol göğsün iki parmak altındadır, ruhun yeri sağ göğsün iki parmak altında, sırrın yeri sol göğsün iki parmak üstünde, hafînin yeri sağ göğsün iki parmak üstünde, ahfânın yeri iki göğsün arası ve tam orta yeridir. Halk âleminden olan nefsin yeri de iki göz ve kaşların tam arasındadır.²¹⁹

Tasavvuf klasiklerinde latîfe kelimesinin yer aldığı ancak farklı anlamda kullanıldığı görülmüştür, bu eserlerde latîfe kelimesi geniş bir yer tutmamakla beraber daha çok manasını açıklama şeklinde yer verildiği görülmüştür. Bu tanımlarda bu kavramın tadılan fakat anlatılamayan halleri ifade ettiğinin özellikle altı çizilmiştir. Latîfe, Allah tarafından kalbe ya da idrake gelen, inceliği sebebiyle anlaşılamayan ve Allah katından bir idrak ile Allah'ın dilediği şeyi anlamaktır. Letâif-i hamse konusundaki bilgilere ise önce Kübrevî şeyhlerinin sonra İmâm-ı Rabbânî'nin eserlerinin kaynaklık ettiği görülmüştür. İmâm-ı Rabbânî mânevî seyrinde yaşadığı halleri yazıya aktararak, detaylı tasavvufî bilgilerin bize ulaşmasını sağlamıştır. Letâifler, nurları ve renkleri konusundan da daha önceki sûfiler bahsetmiş olmakla birlikte konunun detayları İmâm-ı Rabbânî'nin anlatımıyla karşımıza çıkmaktadır.

216 Tosun, *İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî Hayatı, Eserleri, Tasavvufî Görüşleri*, s. 56.

217 İmâm-ı Rabbânî, age, s.101.

218 Ahmed Ziyâüddîn Gümüşhanevî, *Câmiu'l-Usûl Veliler ve Tarikatlarda Usûl*, (ter. Rahmi Serin), İstanbul: Pamuk Yayınları, 1977, s. 276,277.

219 Gümüşhanevî, age, s. 105.

j) Râbîta:

Balabanî Şeyh Hasan Hüsnü Efendi râbîta konusuna râbîtanın yapılış şeklini izah ederek giriş yapmıştır.²²⁰Müellife göre râbîta yapacak olan sâlik öncelikle istiğfar etmeli, ardından eûzu besmele ile üç İhlâs ve bir Fâtiha okuyup başta Peygamberimiz'in, âl ve ashabının ve Bahaddin Nakşbend hazretlerinin ruhlarına hediye etmelidir. Sonra şayet kâmil ise şeyhinin rûhâniyetine bir süre yönelerek Allah'ın rahmetine ve lütfuna muhtaç oluşunu tefekkür etmelidir. Bunlardan sonra şeyhini kalbinin karşısında hayal etmelidir. Hüsnü Efendi'ye göre râbîta muhakkak kemâle ermiş bir şeyhe yapılmalıdır. Şayet şeyh mânevî olgunluğa erişmemişse ona yapılacak râbîtada büyük tehlike vardır. Şeyhi mânevî olgunluğa erişmemiş kişinin tarikat silsilesinden kâmil bir şeyhe yönelmesi ve ona râbîta yapması tavsiye edilmiştir. Ardından râbîtayı bidat kabul edenlerin ve daha önce râbîtanın olmayıp sonradan Şeyh Hâlid tarafından ihdâs edildiğini söyleyenlerin görüşlerinin aksini savunmuştur. Öncelikle râbîta bahsinin eski Nakşbendîler'in eserlerinde yer aldığını belirtmiş, dolayısıyla râbîtanın Şeyh Hâlid tarafından ortaya çıkarılmış olamayacağını ifade etmiştir. Kendi tarikatlarının eserlerinden habersiz olan ve başka tarikatların usûllerini takip ederek kendi tarikatlarının esaslarını unutan zümreyi eleştirmiştir. Hasan Hüsnü Efendi, râbîtanın Nakşbeniyye tarikatının büyükleri tarafından benimsenmiş olan büyük esaslardan olduğunu beyan etmiştir. O'na göre râbîta, mânevî seyrin başlangıcı olan fenâ fi's-şeyh sırrına erdirtirip ardından da asıl maksat olan fenâ fillâha ulaştıran en kestirme yoldur. Bu görüş aynı zamanda Hâlidîyye kolunun râbîta konusundaki genel düşüncesidir.

Nakşbendî Hâlidî şeyhi olan müellifimizin râbîta konusunda bu kolun klasik yaklaşımını benimsediği görülmektedir. Râbîta uygulaması Nakşbendî tarikatının diğer kollarında ve başka bir takım tarikatlarda da mevcuttur.²²¹ Ancak Hâlidîyye kolu bu uygulamayı yolunun esasları arasında saymıştır. Mevlânâ Hâlid'in yenilikçi siyâsî hedefleri ve kişiliğinin bıraktığı etki bir yana bırakılırsa, belki de Hâlidîliğin, Nakşbendîliğin bir alt kolu olarak ortaya çıkmasını sağlayan en büyük etken râbîtadır.²²² Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî'nin takipçileri de eserlerinde ve uygulamada râbîtaya çokça önem vermişlerdir. Bu kolun râbîtaya bu kadar çok önem vermesinin ve râbîtayı ön plana çıkarmasının bu uygulamayı Şeyh Hâlid'in ortaya çıkardığı düşüncesine sebep olduğu söylenebilir.

²²⁰Hüsnü Efendi, *Nesemât-ı Rûhâniyye*, vr. 13a-15a.

²²¹Hamid Algar, *Nakşibendîlik*, (haz. A. Cüneyd Köksal), İstanbul: İnsan Yayınları, 2007, s. 244.

²²²Algar, age, s. 242.

Müellifimiz de Mevlânâ Hâlid'in diğer takipçileri gibi râbîta bahsine eserlerinde yer vererek bu uygulamayı savunmuştur. Bu bahsin izahında Mevlânâ Hâlid'in *İsbât-ı Râbîta* isimli risâlesinden alıntı yapmış, Şeyh Hâlid'in eserinde olduğu şekliyle aynı isim ve eserleri zikrederek râbîta bahsini izah etmiştir. Müellifin faydalandığı kaynaklar bölümünde bu esere ayrıca değinilmiştir.

Arapça, bağlayan, rapteden ve bağ, ip demektir. Tasavvufî olarak, müridin zihnî planda, tefekkür ve muhayyile gücünü kullanarak mürşidiyle beraberlik halinde olmasını ifade eder. Rûhî terbiye için, bu mana beraberliğe ihtiyaç olduğu kaydedilir.²²³

Lugatta iki şeyi birbirine bağlayan ip, alaka, bağ, münasebet, ilgi ve sevgi ile mensubiyet gibi anlamlara gelen râbîta, tasavvuf terimi olarak kâmil bir mürşidin sûret ve sîretini, yani hem yüzünü hem de ahlak ve davranışlarını düşünmektir. Tasavvuf tarihinde önceleri şeyhi sevmek, kalbi ona bağlamak, bu sayede ondan feyz almak ve davranışlarını taklit etmek gibi uygulamalar zamanla gelişerek şeyhin sûret ve sîretini düşünmek şeklini almış olmalıdır.²²⁴

Râbîta; şuhûd makamına ulaşmış kâmil bir şeyhe kalben bağlanmaktır. Başka bir ifade ile Allah Teâlâ'nın zâtî sıfatlarıyla mütehakkık, müşahade makamına ulaşmış kâmil bir şeyhe kalbi bağlayıp, huzurunda veya başka bir yerde, o zatın sûret ve sîretini göz önünde bulundurmaktır.²²⁵

Şihâbeddin Ömer Sühreverdî, insanda bulunan iyi veya kötü şeylere ünsiyet kurma özelliğinden dolayı güzel ahlak sahibi, ilim ehli kimselerle yakın olmanın büyük fayda sağlayacağını ifade etmiştir. İnsanların iç âlemlerinin birbirini aşılayıp güçlendirdiğini belirtmiş, hatta salih kimselere sadece bakmanın bile insana iyi bir hal kazandıracağını aktarmıştır. Dıştan dışa bakmak bile, bakılan kimsenin ahlakının dışıyla münasebetinden dolayı, bir tesir bırakır demiştir. Salih kimselerle bir arada bulunmanın Allah Teâlâ'ya râbîta olduğunu ifade etmiştir.²²⁶

Râbîta ile alakalı ilk rivâyetlerde şeyhin sûretinin düşünüleceği ifade edilmiş, ancak detaylı bilgi verilmemiştir. Bu konuda ilk detaylı bilgiye Ubeydullâh Ahrâr'da

²²³ Cebecioğlu, age, s. 584.

²²⁴ Tosun, *Bahaeddin Nakşibend Hayatı, Eserleri, Tasavvufî Görüşleri*, s. 315.

²²⁵ Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, 4. Baskı, İstanbul: İFAV Yayınları, 1994, s. 384.

²²⁶ Sühreverdî, age, c. I, s. 479.

rastlanmaktadır. Ona göre râbıtada şeyhin iki kaşının arasını düşünmek gerekir.²²⁷ Çünkü burası feyz mahalli olarak telakkî edilmektedir.²²⁸

Reşehât'ta sohbet ve râbitanın önemine değinilmiş, sohbetin müekked sünnet olduğu, günde bir, iki kez âdâbına uygun usûl üzere sohbe devamın gerekliliği vurgulanmıştır. Zâhirî uzaklığın olduğu durumlarda ise sâlik şeyhine mektupla hallerini bildirmeli ve bulunduğu yerde şeyhiyle kalbî irtibatını, râbitasını devam ettirmelidir. Bu usûl sayesinde mürşidle olan alakanın kesilmesinin önüne geçmelidir.²²⁹ Eserde, Nakşbendiyye yoluna girip meşgul olmak isteyenlerin, önce bağlandığı şeyhin sûretini hatırına getirmesi gerektiği belirtilir. Ta ki kendinden geçme hali peyda oluncaya kadar, ondan sonra o hali koruyarak mutlak ruhun aynası olan pirin sûret ve hayaliyle kalbin hakikatine yönelmeleri gerekir. Müridler bu şekilde kendilerini yokluğa ulaştırmalıdır. Bu hal ne kadar kuvvet bulursa sâlikin bu âleme ilgisi o derece az olur. Bu manaya “adem²³⁰ ve gaybet²³¹” denir.²³² Bu yola girenler, öncelikle bağlandıkları şeyhin sevgi ve huylarının eseri kendilerinde ortaya çıkana kadar onu sûretini hayallerine getirmeye devam etmelidirler. Bu aşamadan sonra da yine o hayali nefy etmeyip, bilakis korumalı, gözü, kulağı ve sair bütün hisleriyle insan hakikatini cemedan o kalbe yönelmelidir. Ve ister ulvî, ister suflî ne varsa kainatta bulunan her şey onun detayıdır. Kalbine herhangi bir fikir geldiğinde o fikirden uzaklaşmalı, şâyet uzaklaşamazsa tekrar şeyhin sûretine iltica edilmelidir. Bu şekilde nisbet tekrar kurulur, böyle yaptığı halde de o hatıra yok olmazsa o zaman o sûret kendisi nefyolur, ama teveccüh eden şahsın sûreti nefyetmeye çalışmaması gerekir.²³³ Burada müridin kalbine gelen havâtırdan kurtulması için râbitanın bir metod olduğu belirtilmiştir ve şeyhin sûretini hayal edip, ona yönelmek tavsiye edilmiştir.

İmâm-ı Rabbânî, *Mektubât*'ında mânevî seyirde râbitadan daha yakın bir yol olmayacağını söylemiştir, râbita samimiyetle uygulanması gereken bir eğitim metodudur, şâyet bu şekilde yapılırsa fayda almaya ve faydalı olmaya sebep olacaktır. Hâce Ahrâr'ın, “delilin (mürşidin) gölgesi, Sübhan Hakk'ın zikrinden evlâdır” sözünü aktarmış ve bu sözden yola çıkarak mürşidin gölgesinde durmak, mürid için zikirden evlâdır sonucuna varmıştır.²³⁴ İmâm-ı Rabbânî'ye göre, bu tarikatta sülûk kendisine uyulan şeyhe karşı muhabbet râbitası ile

227 Esad Sâhib, age, s. 182.

228 Tosun, age, s. 316.

229es-Safî, age, s. 105,106.

230Adem: Yokluk, hiçlik.

231 Gaybet: Kendini kaybetme, kendinden geçme.

232es-Safî, age, s. 111.

233es-Safî, age, s. 116.

234 İmâm-ı Rabbânî, *Mektûbât*, c. I, s. 384.

mümkündür. O şeyh kemâlâtın sahibi olduğu için müriddeki mânevî illetlere şifa olur. Mürid mürşidine beslediği muhabbet sayesinde onun nurlarıyla nurlanacaktır, hatta hallere dair detaylı bilgi sahibi olmasa da muhabbet râbitası sebebiyle bu harika haller onda zuhura gelir. Allah’a vâsıl olma yolunda maksadına erişir.²³⁵

Râbita yapılacak şeyh “fenâ fillâh” makamına ermiş bir mürşid olmalıdır. Râbita yapan mürid şeyhinin sûretini gözünde canlandıracaktır, bu sayede şeyhinin yanında olmasa da ondan faydalanıp, feyz alacaktır. Râbita aslında bir vasıtaadır. Râbita ile müridin önce “fenâ fi’ş-şeyh”, ardından “fenâ fi’r-Resul” nihayetinde de “fenâ fillâh” makamına ulaşması hedeflenmektedir. Ancak burada önemli olan vasıtaların amaç haline gelmesinin önüne geçilmesidir.

XIX. yüzyıla kadar râbita hakkında önemli bir eleştiri yapılmamıştır. XIX ve XX. yüzyıllarda Hindistan’da kendisi de bir Nakşbendî Müceddidî olan Ahmed Şehîd Birîlvî ile Sıddîk Hasan Han Kannevcî ve İstanbul’da Hâfız Seyyid Hoca başta olmak üzere bazı kişiler tarafından râbitaya eleştiriler yöneltilmiştir. Eleştirenlerin çoğu râbitayı sadece bid‘at olarak görürken Hâfız Seyyid Hoca hem bid‘at hem şirk olduğunu ve putperestlik âdetlerine benzediğini öne sürmüştür. Bu eleştiriler üzerine bilhassa Nakşbendî Hâlidî mensupları râbitayı savunmak için eserler kaleme almışlardır. Eleştirenlerden bazıları râbitayı bir ibadet olarak algılamış, ibadetin de ancak Kur’an ve Sünnet’te belirlenebileceğini söylemiştir. Sûfilere göre ise râbita bir ibadet değil şeyh ile mürid arasında sevgi ve feyiz alışverişine vasıta olacak bir metottur.²³⁶

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî, Osmanlı Devleti’nde bulunan halifelerine yazdığı mektubunda râbitayı bidat sayanlara ve râbitanın hakikatının olmadığını savunanlara cevaplar vermiştir. O râbitayı, şeyhinin sûretini alnında tutarak, istimdat istemek şeklinde tanımlamıştır.²³⁷ Mevlânâ Hâlid’e göre râbita sünnete ittibadan sonra Allah’a vâsıl olmanın en büyük sebebidir. O’na göre râbitanın delili Tevbe sûresi 119. âyettir, âyette geçen “sadıklarla beraber olun” emri hem zahiri, hem de mânevî beraberliği gerektirmektedir. Râbita, tarikatta müridin, kâmil ve fenâfillah makamında bulunan şeyhinin ruhaniyetinden medet istemesidir.²³⁸ Mevlânâ Hâlid bu mektubunda râbitayı savunmuş, onun bidat ve şirk olmadığını belirtmiştir. Râbitanın faydaları konusunda velilerin görüş birliği içinde

235 İmâm-ı Rabbânî, **Mektûbât**, c. I, s. 571, 572.

236 Necdet Tosun, “Râbita”, **DİA**, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s. 378-379.

237Sâhib, age, s. 181.

238Sâhib, age, s. 115-116.

olduğunubeyan etmiş, bir kimse velilere inanmıyorsa şeriat imamlarının sözlerine inanması gerektiğini ifade ederek, birçok eserden alıntılar yapmış ve râbitayı bu şekilde açıklamıştır. Bu sebeple Zemahşerî'nin *Keşşâf*, İmam Ekmelüddin'in *Şerhü'l-Meşârik*, Seyyid Ahmed b. Muhammed el-Hamevî'nin *Nefahâtü'l-Kurb ve'l-İttisal*, Gazâlî'nin *İhyâ*, Şihâb el-Mekkî'nin *Şerhü'l-Bâb*, Sühreverdî'nin *Avârif*, İbn-i Hacer el-Mekkî'nin *Şemâil*, Celâleddîn Suyûtî'nin *Tenviru'l-Halek fî Rü'yeti'n-Nebiyyi ve'l-Melek*, *Kitâbü'l-Münceli fî Tatavvuri'l-Velî*, İmâm-ı Sübkî'nin *Tabakâtü'l-Kübrâ*, İmam-ı Şaranî'nin *Nefahâtü'l-Kudsiyye*, Seyyid Şerif Cürcânî'nin *Mevâkıf*, *Şerhu'l-Matalî*, Şeyh Tâcüddin el-Hanefî'nin *Taciyye Risalesi*, Abdülgani en-Nablusî'nin *Miftâhu'l-Maiyye* gibi eserlerinden alıntılar yaparak râbitanın isbatını yapmıştır.²³⁹

Râbita insanın psikolojik yapısından yola çıkılarak benimsenmiş bir eğitim metodu olarak değerlendirilebilir. İnsan toplum içerisinde ilgi alanları, çevresiyle kurduğu ünsiyeti ve alaka kurduğu bağlarıyla var olur. İnsanın tamamen bağısız ve hiçbir şeye ilgisi olmayan bir yapıda olması mümkün değildir. İnsan bu alaka ve bağların içinde kendini en yakın hissettiğine yoğunlaşır, bu sayede o alandaki yeterliliğini ve başarısını artırmış olur. Mutasavvıflar da insanın bu yapısından yola çıkarak, onun mânevî seyrinde daha kolay yol almasını sağlamak amacıyla bu yöneme başvurmuş olmalıdırlar. Râbitanın gayesi müridin mürşidi ile kalbî beraberliğini sağlayıp, bu sayede kalbini dünyevî düşüncelerden temizlemek, mürşidinden feyz almasını sağlamak, onunla muhabbet bağı oluşturmak, şeyhinin görünüşünü gözü önüne getirerek daima onun yanındaymış gibi edep dairesinde davranmasını sağlamak ve bu yolla asıl maksad olan Allah'ı hatırlayıp, O'nunla birliktelik tesis etmek olmalıdır. Burada müridin geçtiği makamlar; fenâ fi's-şeyh", ardından "fenâ fi'r-Resul" nihayetinde de "fenâ fillâh" olarak isimlendirilmiştir. Bu makamların isim ve sıralanışından da asıl gayenin, müridin Allah'a vâsıl olmasını sağlamak olduğu görülebilir. Öte yandan râbitayı şeyh ile mürid arasındaki muhabbet ve örnek alma derecesine indirmek ve şeyhi düşünmeyi kaldırmak günümüz insanı için daha uygun görünmektedir.

k) Seyr u Sülûk:

Hasan Hüsnü Efendi, bu bölümde İmâm-ı Rabbânî Ahmed es-Sirhindî'ye göre seyr u sülûk mertebelerini incelediğini beyan etmiştir, buna göre seyr u sülûk dört mertebedir.²⁴⁰ Burada bu mertebeler arasında geçiş müridin ilmî derecesinin değişmesi şeklinde

²³⁹Sâhib, age, s. 116-122.

²⁴⁰Hüsnü Efendi, *Nesemât-ı Rûhâniyye*, vr. 15b- 16b.

incelenmiştir, en alt derecedeki ilimle başlayan mânevî seyr sâlikin mertebesi yükseldikçe ilminin artmasıyla devam edecek, böylece bulunduğu makama göre ilâhî kaynaklı olan ilimden hissedâr olacaktır. İlâhî ilmin zirvesine ulaştıktan sonra zâhirî ilimlerle mutâbık olan eşyaya dâir ilme geri dönecek bu sayede halkı irşada ehil hale gelmiş olacaktır. Seyr u sülûkun birinci mertebesi; seyr ilallâhdır, bu seyrde olan sâlik dünyevî olan her türlü gönül eğlencesinden geçmeli ve bunları gönlünde yok etmelidir, böylece mümkün olan ilimler ortaya çıkacaktır. Bu mertebedeki ilim en alt derecedeki ilimden daha yüksek ve şerefli olan ilme ilerlemekten ibarettir ki bu hâli tarikatın büyükleri fenâ fillâh diye tabir etmişlerdir. İkinci meretebe; seyr fillâhdır. Bu mertebede olan mürid Allah'ın varlık mertebelerinin ilmi, esması, sıfatları, hâdiseleri, Allah'ı tazim ve tenzihe dair bilgilere vâkıf olduğu bir makama erişir ki, bu makamı ifade etmek, belirtmek ya da isimlendirmek imkansızdır. Bu makam tarikatın ileri gelenlerince bekâ billah diye isimlendirilmiştir. Üçüncü mertebesi; seyr anillahdır. Bu seyrde sâlik bir önceki mertebede erişmiş olduğu en yüksek dereceli ilimden, öne aşağı derecede, sonra da en aşağı derecede olan ilme geri döner, yani Allah'ın varlık mertebelerinin ilminden önce esma ve sıfat ilmine, oradan da mümkün olan eşyaların ilmine geri döner. Bu durum Cüneyd el-Bağdâdî'nin "başlangıca dönmektir." şeklinde tabir ettiği durumdur. Dördüncü mertebesi; seyr fi'l-eşyadır, bu seyr birinci seyrde var olan ve makamı yükseldikçe ortadan kalkan eşyaya ait ilmin tekrar geriye gelmesinden ibarettir. Büyükler bu duruma temkinden sonra telvin demişlerdir, bu çok yüce bir makamdır. Birinci ve ikinci seyr veliliği elde etmek içindir, ikinci ve üçüncü seyr ise velilerin kâmillerine has olup kulları irşad için gereklidir. Hasan Hüsnü Efendi'ye göre ilk iki seyrde ârifî bütünüyle saran mânevî bir lezzet vardır, bu sebeple şeyhlerin birçoğu bu makamda kalmayı tercih etmişlerdir ki bunlardan birisi de Hacı Bektâş-ı Velî'dir. Bu makamdaki zevk kişiyi kapsasa da, bu mertebede kalan veli halkı irşad edemeyeceğinden insanlara faydalı olamaz.

Seyr, Allah'a vasıl olmak isteyen sâlikin bir mürşidin rehberliğinde yaptığı mânevî yolculuğu anlatmak için kullanılan bir kelimedir. Sûfiler bu manaya işaret olmak üzere sefer, sülûk gibi kelimeleri de kullanmışlardır.

Sülûk, davranış ve hal olarak Rabb'e yakınlık mertebelerine yükselmektir. Bu ise insanın içinin ve dışının ilgilendiği mücâhedeler ve karşılaştığı yorucu sıkıntılarda birleşmesiyle gerçekleşir; artık nefsinde mücahede karşısında bir güçlük ve sıkıntı duymaz.²⁴¹

241 Kâşânî, age, 304.

Kuşeyrî'ye göre sefer iki türdür; biri beden en bir yerden diğ erine gitmektir. Diğ eri ise kalple yapılan yolculuktur. Bu da bir sıfattan diğ erine yükselmektir. Bedenen yolculuk yapanlar çok olmasına rağmen, kalple yolculuk yapanlar pek azdır. Sûfilere göre seferin anlamı farklıdır. Sûfiler sefer etmekle kimi zaman nefsin çirkin sıfatlarından uzaklaşmayı, kimi zaman dünyaya bağlanmamak için sürekli yolculuk halinde olmayı ve bu yolculuklarda mânen uyanık halde olmayı, bazen de şâyet uzaklarda bir Allah dostu varsa sadece onunla birlikte olmak, sohbetinden faydalanmak maksadıyla yola çıkmayı kastetmişlerdir. Bunların yanında kastettikleri manaların en önemlilerinden birisi de sâlikin iç âlemine olan yolculuğudur ki, bu vesileyle sâlikin Hakk'a vâsıl olması hedeflenir. Zaten sûfilerin asıl maksatları da budur.²⁴²

Sühreverdî, seyr u sülûk için öncelikle gerekli olan şeyin niyet olduğunu bildirmiştir. Mürid sûfilerin yoluna Allah için girmelidir, bu niyetle sülûk edip, vuslat yolunun sonuna varmadan vefat etse bile mükâfatını Allah verecektir. Ebû Zür'a, Cüneyd'in şöyle dediğini rivâyet etmiştir: "Seyr u sülûkü esnasında mânevî terakkiyi engelleyen alaka ve maniler, başlangıcın bozuk oluşundandır." Yolun başlangıcında niyetini sağlam alan sâlikin, sülûku sırasında da her işinde niyetinin Allah için olması gerekmektedir. Mânevî yolculuğunda seyr halindeyken mürid dünyevî işleri zaruret miktarınca yapar, aksi takdirde ihtiyaç sınırında duramaz ve kalbinin yönelişi dağılmaya başlar. Sâlik dünyaya değer verenlerle birlikte olmamalı, Kur'an'dan nasiplenmeli, kalbine dikkat etmeli, zikirden uzaklaşmamalıdır. Burada sayılan edepler gibi birçok edebe dikkat edip seyr u sülûkünde nihâî mertebelere eren müntehî müridlerin bâtın ve zâhirleri Allah için istikamet kazanmış olur. Nefsanî karanlıklardan temizlenip, kurbiyyet makamına ulaşmışlar ve ruhları en yüce makama erişmiştir. Gönüllerinde apaçık bir ilim maya tutmuştur.²⁴³ Cüneyd'den şöyle bir söz aktarılmıştır: "Dostun yoluna ya ilimle ya da sülûkla girilir. İlimsiz sülûk, güzel olsa bile eksiklik, bilgisizliktir. Sülûk ile beraber ilim olursa, işte izzet ve şeref odur."²⁴⁴

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî'nin mektuplarını derleyen Şeyh Esad Sâhib, *Mektubât*'ın mukaddimesinde sâlikin mânevî yolculuğundan bahsetmiştir. Öncelikle mânevî yolculuğa çıkma isteğinde olan müridin niyetinin önemi vurgulanmıştır. Bu yolda azim ve gayretle yürüyen kişi önce yakîn nuruyla nurlanacak, ardından Allah'ın mağfiretine doğru yürüyecektir. Kalbî yönelişinden vazgeçmeyen sâlik, niyet, kasd ve gayretin kanatlarıyla,

242 Kuşeyrî, age, s.602 -604.

243 Sühreverdî, age, c.II, s. 904-918.

244 Hucvirî, age, 662.

ilme'l-yakîn ve ayne'l-yakîn mertebelerini katlayıp, hakke'l-yakîne göz açıp kapayıncaya kadar varır. Niyeti, bütün masivadan kopup, hakke'l-yakînin haremine bürünüp, Rabbü'l-Âlemîn'in kudretinin müşâhedesine gark olur, artık O'nun kudret ve azametinden başka hiçbir şeyi görüp, müşâhede etmeyecektir.²⁴⁵

Tasavvuf tarihinde, mânevî yolculuğun aşamalarını bütün detaylarıyla anlatan ilk sûfilerden biri muhtemelen Ahmed Sirhindî'dir.²⁴⁶ İmâm-ı Rabbânî, *Maârif-i Ledünniyye* isimli eserinde, seyr u sülûkü mahiyet itibarıyla ilimdeki yer değişikliği olarak nitelendirmiştir. Allah'a olan bu yolculukta sâlikin bilgisi en alt dereceden başlayarak artış gösterir. En üst bilgiye vardıktan sonra, bu ilimlerin hepsini aşar ve ilâhî ilme kavuşur. Bu hal “fenâ” diye isimlendirilmiştir. İlk seyr; “seyr ilallâh”dır, burada sâlikte en alt derecedeki ilmin artışı söz konusudur, bu hale “fenâ” adı verilir. İkinci seyr; sâlikin varlık mertebelerindeki ilminin arttığı merhale; “seyr fillâh”tır, bu seyre “bekâ” denir. Üçüncü seyr; “seyr anillâh billâh”, bu merhale sâlikin yüksek ilimden, daha aşağı derecede olan ilme ve yaratılmış âleme geri dönüşüdür. Dördüncü seyr; “seyr der eşyâ”, sâlikin mânevî yolculuğunda ortadan kalkan eşyaya ait ilimlerin tekrar elde edilmesidir. Bu durumda dördüncü seyr, birinci seyrin, üçüncü seyirde ikinci seyrin karşılığıdır. Sirhindî'ye göre birinci ve ikinci seyr veliliği elde etmek, üçüncü ve dördüncü seyr ise halkı Hakk'a davet etmek içindir. Son iki seyr velilerin kâmil olanlarına hastır.²⁴⁷ Ayrıca bu ilimlerdeki yolculuk halinde bulunan kimsenin velâyet, şehadet ve sıddıklık makamlarında bulunacaklarına ve her birinin kendine uygun ilimleri bulunacağına da değinen Sirhindî, bu mertebeleri üç kısımda incelemiştir. Birincisi velilik mertebesidir, burada sekr gâlip, sahv mağluptur, diğeri şehâdet mertebesidir, burada sekr mağlup, sahv galiptir, ancak sekr tamamen kaybolmamıştır. Sonuncu ise sıddıklık mertebesidir ki, bu mertebenin üzerinde sadece nübüvvet makamı bulunur. Bu makamda sekr tamamen ortadan kalkmıştır, elde edilen ilimlerde şer'î ilimlere mutabıktır.²⁴⁸ Bunların dışında seyri, icmâlî ve tafsilî olarak da inceleyen İmâm-ı Rabbânî, tafsilî seyre düşen sâlikin vuslat yolunun kapalı olduğunu söyler. Çünkü Allah'a ulaşmak için isim ve sıfatları aşmak gereklidir. Allah'ın isim ve sıfatlarının sonu olmadığı için, bu isim ve sıfatları aşmak mümkün değildir, bu sebeple vuslat yolu onlara kapanmıştır. İcmâlî seyr yapan sâlik ise isim ve sıfatları icmâlî olarak süratle geçer ve zât mertebesine ulaşır. Daha sonra da

²⁴⁵Sâhib, age, s. 50.

²⁴⁶Tosun, *İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî*, s.69.

²⁴⁷İmâm-ı Rabbânî, *Ma'ârif-i Ledünniyye Ariflerin Halleri*, (ter. Necdet Tosun), 1. Baskı, İstanbul: Sûfî Kitap, 2006, s. 84. Ayrıca bkz. Rabbânî, *Mektûbât*, c. I, s. 318.

²⁴⁸Rabbânî, age, s. 95.

halkı Hakk’a davet için dünyaya dönmelidirler.²⁴⁹ Nâsiruddîn Hâce Ubeydullâh Ahrâr’ın şöyle buyurduğu nakledilmiştir: “Seyr iki türdür; seyr-i müstatîl (düz yolculuk) ve seyr-i müstedîr (dairese yolculuk). Seyr-i müstatîl uzaklık içinde uzaklıktır. Seyr-i müstedîr ise yakınlık içinde yakınlıktır. Seyr-i müstatîl, sâlikin maksud olan Allah’ı kendi dairesinin haricinde aramasıdır (seyr-i âfâkî). Seyr-i müstedîr ise kendi gönlü etrafında dolaşması ve maksudu orada aramasıdır (seyr-i enfüsî).²⁵⁰

İlk dönem eserlerinde sülûk ve sefer kelimeleri, nefsi terbiye etmek ve Hakk’a ulaşmak için uygulanan her türlü amel, davranış, ibadet ve hareketleri kapsayan mânevî yolculuğun ifadesi olarak kullanılmıştır. Bu eserlerin birçoğunun içeriği seyr u sülûk esnasında dikkat edilmesi gereken hususlar, bu yolculukta karşılaşılabilecek merhaleleri içeren hal, makamların izahından ibarettir. Sülûke bir tasavvuf terimi olarak ilk defa Abdülkerîm el-Kuşeyrî’nin *Tertibü’s-sülûk* adlı eserinde rastlanmaktadır. Sülûk, tarikatlar sonrası dönemde genellikle aynı anlama gelen seyr kelimesiyle birlikte (seyr u sülûk) kullanılmıştır. XII. yüzyılda tarikatların ortaya çıkmasından sonra daha çok “Hakk’a ulaşma yolunda belli tasavvufî âdâb ve erkânın uygulanması” anlamını kazanmıştır.²⁵¹ Nakşbendiyye’de bu kavram “sefer der vatan” şeklinde de kullanılmıştır. Müellifimiz Hasan Hüsnü Efendi de eserlerine başlarken belirttiği gibi seyr u sülûk kavramını da Nakşbendî Müceddidî usûlü üzere ele almış ve bu konuyu İmâm-ı Rabbânî’den alıntı yapark izah etmiştir.²⁵²

1) Telvîn ve Temkîn:

Hasan Hüsnü Efendi telvin ve temkin konusunun izahına telvini açıklayarak başlamıştır. Telvini, sâlikin kalbinden geçen halleri görmekten ibarettir şeklinde tanımlamış, bu tarifi yolun büyüklerine ait olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında başka bir tanıma daha yer veren müellife göre telvin, kalbe doğan ilâhî bilginin bazen var olması bazen de bu ilâhî hakikatlere engel olan halin yaşanmasıdır. Ona göre telvin halini sâlikte nefsânî sıfatların ortaya çıkması ve kaybolmasından anlamak mümkündür. Tasavvufî terimlerden bazıları karşılıklı sıfatlardan oluşmaktadır, bu terimlerden biri olan telvinin karşılığı da temkin sıfatıdır. Hüsnü Efendi temkini de yine tarikatın büyüklerine atfederek tanımlamıştır, buna göre temkin; ilâhî gerçeklerin müride görünmesi ve bu halinin dâimî olmasından ibarettir. Bu mahalde olan kulu Allah’a olan yakınlığı sebebiyle anlamak mümkün değildir. Görünüşü

249 Rabbânî, **Mebde ve Meâd**, s. 130,131.

250 Rabbânî, **Maârif-i Ledünniyye**, s. 38. Ayrıca es-Safî, age, s. 323.

251 Süleyman Uludağ, “Sülûk”, **DİA**, İstanbul,2010, c. XXXVIII, s. 127, 128.

252 Hasan Hüsnü Efendi, **Nesemât-ı Rûhâniyye**, vr.15b, 16a.

itibariyle zâhir ehline benzese de aslında birçok ilâhî ilme ulaşmıştır. Hüsnü Efendi bu açıklamalarının ardından Muhyiddîn A‘rabî’ye göre telvin halinin temkinden daha faziletli olduğunu aktarmıştır. Mutasavvıfların çoğuna göre temkin halinin daha üst bir merteye olarak anlaşılmasına karşın, İbn Arabî bu konuda aksi görüştedir. Burada “ O her an yaratma halindedir.” mealindeki ayete atıf yapılmış, makamların en faziletlisinin telvinde temkinolduğuna işaret edilmiştir. Konunun devamında atıf yapılan bir diğer sûfî Ebî Yezîd el-Bistâmî’dir, O da Arabî’ye benzer şekilde faziletli makamlarının en üstününün aslında telvinde temkin olduğu görüşündedir. Bu makamda sâlikin nisbeti tüm renklere birden olur ve her an bir rengin gereğince hareket eder. Hüsnü Efendi’ye göre bu hal zâhirde halkla, hakikatte, iç âlemde ise Hakk’la beraber olmaktır. İç âleminde sonsuz ilâhî hakikatlerden yansıyan renklere, sırlara devamlılık arzedecek şekilde vâkîf olan sâlik, dış âleminde insanların arasında yaşamaya devam edecektir. İşte bu hal makamların en üstünüdür.²⁵³

Telvîn: Değişmek demektir. Kulun hallerindeki değişiklik. Şeyh İbnü’l-A‘rabî, *el-Fütûhâtü’l-Mekkiyye*’de şöyle demiştir: “Telvin pek çok kimseye göre eksiklik, bize göre ise makamların en yetkinidir. Bu makamda kulun hali “o her gün bir iştedir”²⁵⁴ diye buyuran âyetin haline benzer. Temkin; lugatta, sebat demektir. Şeyhe göre telvindeki temkin, yani sürekli değişmek, başkalarına göre, ermişlerin halidir.²⁵⁵

Sühreverdî’ye göre, telvin, erbab-ı kulûb içindir. Onlar kalplerinin etkisi ve hicabı altında olduklarından kalbin yöneldiği her sıfatın sayısınca değişik istikametleri vardır. Kalpler ve kalp erbabı sıfat tecellilerinden öteye geçemedikleri için çok sayıda telvinleri olur. Temkin erbabı ise; kalp perdelerini yırtmış, hallerin olumsuz etkilerinden kurtulmuş, ruhları Hakk’ın tecellilerine ulaşmış olduğundan ve bu tecellilerde değişme söz konusu olmadığından telvin ortadan kalkmıştır. Çünkü Cenâb-ı Hakk’ın Zât tecellisi, olaylar, değişiklikler ve hal değişikliğinden münezzehtir. Temkin ise, kulda hiçbir değişikliğin olmaması demek değildir, çünkü kul beşerdir. Buna göre temkin, keşfolunan hakikatların ondan asla uzaklaşmaması ve eksilmeyip artmasıdır. Sühreverdî, telvinin kaybolmasının ancak kurbiyyet makamına ulaşmakla mümkün olacağını belirtmiştir. Kurbiyyet makamına erişenlerde telvin kaybolur fakat nefislerinde kalır, çünkü nefislerde telvinin kalması beşerî vasıflardandır.²⁵⁶

²⁵³ Hüsnü Efendi, age, vr. 16b-17b.

²⁵⁴ Rahmân, 55/29.

²⁵⁵ Kâşânî, age, s. 151, 152.

²⁵⁶ Sühreverdî, age, c. II, s. 902.

Herevî tasavvufî mertebeleri yüzlü tasnifle incelediği eseri *Menâzil*'de, temekkün mertebesine de yer vermiştir. O'na göre temkin, itminândan üstündür, çünkü temkin istikrarın nihayetine işaret etmektedir. Temkinin üç derecesi vardır; ilki, müridin temkinidir. Bu onu seyr u sülûke sevk eden kasdın doğruluğunun, onu taşıyan şuhûdun parıltısının, onu götürecektir yolun genişliğinin onda bir araya gelmesidir. İkincisi sâlikin temkinidir, ağıyardan alakanın kesilmesi, keşf şimşeği ve halin bir araya gelmesidir. Üçüncüsü ârifin temkinidir. Bu onun varlık nurunu giyip, talep perdelerinin üzerindeki mertebeyi elde etmesidir.²⁵⁷ Bu esere göre vakit mertebesine verilen anlamlardan biri de, sâlikin temkin ile telvin arasında gittiği yoldur.²⁵⁸ Herevî telvini ayrı bir mertebe olarak incelememiştir.

Kuşeyrî, telvini hal sahipleri, temkini de hakikat ehlinin sıfatı olarak nitelendirmiştir. Kulun terbiye yolunda ilerleyişi boyunca, sürekli hallerinin değiştiğini, bir sıfattan diğerine intikal ettiğini ve daima bir merhale değişikliğinin söz konusu olması sebebiyle telvin halinin devam edeceğini belirtmiştir. Sâlik ancak Hakk'a ulaşmış, istikrar kazanınca temkin sahibi olur. Telvin sahibinin değişimi sürekli mânevî ilerleme içinde olmasındandır. Temkin sahibi ise Hakk'a ulaşmış, O'nunla birlikte olmuş, beşerî sıfatları yok olup, hakikat sultanı onu tamamen hükmü altına almıştır. Temkin halinin devamlılığının caiz olup, olmadığı konusunda sûfîler arasında iki görüş hakimdir. Bazıları gelen halin devamlı olmayacağını savunurken, bir kısmı da halin devamlılığı sahihtir, demişlerdir.²⁵⁹

el-Lüma'da telvin, kulun hallerinde değişiklik göstermesidir, çünkü telvin Hakk'ın kudretinin zuhuru ve ondan gayret kazanılmasıdır, şeklinde izah edilmiştir. Telvin değişiklik manasına gelir, kalplerin telvinine, hallerin tağyirine işaret eden kimse, hakikatin alameti olarak "ref'-i telvin" olduğunu söylemiş olur. Kalplerin telvinine, kalplerin Allah için müşahedelerindeki sırlarına, tazim ve heybet türünden vâridâtına işaret eden kişi ise, telvinin hakikat alameti olduğunu söylemiş olur. Böyleleri Allah ile olan seyrlerinde telvinden sırları üzere gelen bir ziyadelik ile karşı karşıyadır.²⁶⁰

İmam-ı Rabbânî'ye göre, sâlik gerek mânevî yolun başlangıcında, gerekse sonunda hallerin telvinatından kurtulamaz. Şâyet telvin kalpte olursa, sâlik kalp sahiplerinden olur ve ona "ibnü'l-vakt" denir. Kalp hallerin telvinatından kurtulunca, bu durumda telvin hali nefse gelir. Bu tür telvin, temkin halinin meydana gelişinden sonra gelir. Bu telvin sahibine de,

²⁵⁷ Hâce Abdullâh b. Muhammedb. Ali el-Ensârî el-Herevî, *Menâzilü's-Sâirîn ile'l-Hakk'ü'l-Mübîn*, (tsh. Muhammed Nisâî), Kahire: Matbaatü's-Saade, 1908, s. 42.

²⁵⁸ Herevî, age, s. 38.

²⁵⁹ Kuşeyrî, age, 275- 276.

²⁶⁰ Serrâc, age, s. 443.

“ebu’l-vakt” denir. Nefis bu telvinattan Allah’ın fazlı ile kurtulup, temkin ve itminan makamına ulaşırsa, bu durumda telvinat kalıba gelir ve kalıbın telvini daimidir.²⁶¹

Gümüşhânevî, telvinin perde arkasında meydana gelen birçok mânevî hallerden sonra en son olgunluğa ulaşmak olduğunu söylemiştir. Fenâ fillâh’tan sonra ilâhî isimlerin tecellisinde bekâ billâh’a ermehtir. Daha önce Kâşânî tarafından, Muhyiddîn A‘rabî’den yapılan alıntıyı (“Telvin pek çok kimseye göre eksiklik, bize göre ise makamların en yetkinidir. Bu makamda kulun hali “o her gün bir iştedir”²⁶²)eserine aktaran Gümüşhânevî de İbnü’l-A‘rabî’nin yaklaşımını takip ederek, telvin halinin makamların en yücresi olduğunu belirtmiştir.²⁶³

Tasavvuf ıstılahında bazı terimler karşıt halleri ifade ettikleri için, izah edilirken aynı başlık altında ele alınmışlardır. Telvin ve temkin halleri de bazı mutasavvıflar tarafından karşıt kavramlar kapsamında incelenmiştir. Sühreverdî ve Kuşeyrî temkin ve telvini karşılıklı haller olarak izah ederlerken, Herevî temkini üç kısma ayırmış ve açıklamıştır. Serrâc, telvini iki farklı yönden ele almıştır. Şâyet telvin haliyle hallerin değişikliği kastediliyorsa, bu durumda hakikate ermenin göstergesinin telvin halinin yok olması olduğunu söylemiştir. Fakat telvinle sâlikin Allah’ı müşahedesindeki sırlar ve varidatına işaret ediliyorsa, bu durumda ise hakikatin göstergesi telvin halinin daimi olmasıdır demiştir. Serrâc’ın telvin haline yaklaşımının ilki sûfilerin genelinin benimsediği tanımla uyumlu olduğu görülmüştür. Ancak Serrâc telvinin başka bir manada da değerlendirilebileceğine işaret ederek, İbnü’l-A‘rabî’nin yaklaşımına yakın bir bakış açısı getirmiştir. Bu yaklaşımla telvin halinin devamlı olması daha faziletli bir makam olarak değerlendirilmiştir. Buna “telvinde temkin” denmiştir ki aslında temkin bu makama işaret etmektedir. İmam-ı Rabbânî, telvini yolun başında ve sonunda varolan daimî bir hal olarak nitelendirmiştir, O’na göre telvin önce kalpte, kalp telvinden kurtulunca nefiste, nefis telvinden kurtulunca ise kalıba gelir ve orada daimî olarak kalır. Gümüşhânevî de İbnü’l-A‘rabî’nin yaklaşımını benimseyerek, telvin halinin en faziletli makam olduğunu ifade etmiştir. Sûfilerin birçoğu tarafından, değişiklik halini ifade eden telvin halinin daha alt bir makam olarak değerlendirildiği, temkin halinin ise istikrar ve kararlılık halinin göstergesi olması sebebiyle daha yüksek bir makam olduğunun ifade edildiği görülmüştür. İbnü’l-A‘rabî ve O’nun yaklaşımını benimseyenler ise telvin halinin kemâlin

261 Rabbânî, **Mektûbât**, c.I, s. 376.

262 Kâşânî, age, s. 151, 152.

263 Gümüşhânevî, age, s. 328.

göstergesi olduğunu, ulaşılmak istenen asıl mertebenin de telvinde temkin hali olduğunu beyan etmişlerdir.

m) Tevhid Mertebeleri:

Hasan Hüsnü Efendi'ye göre tevhid; birlemek demektir ki bu; Allah'ın zâtını, sıfatlarını ve eserlerini birlemekten ibarettir. Müellif tevhid mertebelerini dört basamakta incelemiştir. Birinci mertebe eserleri birlemektir, burada eserlerden kasıt bütün kâinattır. Sâlik bu mertebede mümkün olan her şeyi Hakk'ın sanatının mahsülü, O'nun yarattığı şeyler ve fiillerinin eseri olarak görmektedir. Burada müslümanların kalbiyle iman ettiği hususları bu mertebede olan mürid gözüyle müşahade eder, bu müşahadesi sayesinde bir sonraki basamak olan fiilleri birlemek mertebesine yükselir. İkinci mertebe fiilleri birlemektir, yani bütün fiillerin Hakk'tan meydana geldiğini görmektir. Bu mertebede mürid Allah'a yakınlaştıran ya da uzaklaştıran fiillerinin tamamının Hakk'tan meydana geldiğini görür, buna fenâ fi'l-ef'al denir. Üçüncü mertebe sıfatları birlemektir. Sâlikin seyrinde gerek celâl gerekse cemâl tüm sıfatların Allah'a ait olduğunu görmesidir, bu mertebede mürid Hakk'ın sıfatlarında yok olur. Buna fenâ fi's-sıfât denir. Dördüncü mertebe, Zât'ı birlemektir. Bu makamda sâlik, Hakk'ın Zât'ından başka hiçbir şeyin varlığını göremez, hatta var olan kendi vücudu ile zâhirde görünenin Hakk olduğunu müşahade eder ve böylece kendi varlığını yok eder. Bu mertebe bütün tarikat pirlерinin ulaşmak istediği, fenâ fi'z-zât mertebesidir.²⁶⁴

Ehl-i hakikatin ıstılahında tevhid; Zât-ı İlâhî'yi anlayışlarda tasavvur, vehim ve zihinlerde tahayyül olunan her şeyden tecrid etmektir. Tevhid, üç şeyden ibarettir: Cenâb-Hakk'ı rubûbiyeti itibariyle ârif olmak, O'nun vahdaniyetini ikrar etmek, O'nun eşi ve benzeri olduğunu reddetmek.²⁶⁵

Tevhide, birlemek, Allah'ın birliğine inanmak anlamlarını veren Kâşânî, tevhidi kısımlara ayırarak inceler; bunların ilki, tevhidü'l-âmmе; bu avamın tevhididir ki Allah'tan başka ilâh olmadığına tanıklık etmekten ibarettir. İkincisi; tevhidü'l-hâssa, seçkinlerin tevhididir, Bu Hakk ile birlikte başkasını görmemek demektir. Bir diğeri de tevhidü hâssati'l-hâssa yani, seçkinlerin seçkinlerinin tevhididir. Tek zâttan başkasını görmemek demektir.

²⁶⁴ Hüsnü Efendi, *Nesemât-ı Rûhâniyye*, vr. 17b, 18a.

²⁶⁵ Cürcânî, age, s. 67.

O'nun birliği ve varlığının kaynağı kendisidir, herhangi bir çokluğun kendisinde bulunması söz konusu değildir.²⁶⁶

Herevî yüzlü taksim şeklinde incelediği tasavvufî mertebelerinin nihayet bölümünde tevhide yer vermiş ve son mertebe olarak ele almıştır. O'na göre tevhid, Allah'ı sonradan olan şeylerden tenzih etmektir. Sûfilerin yolunda tüm söylenenler, tahkik ehlinin tüm işaretlerinin amacı tevhide tashihtir. Bunun dışındaki tüm hal ve makamlarda eksiklik vardır. Herevî tevhide üç başlık altında ele almıştır, bu kısımlara verdiği isimler; avamın tevhide, havasın tevhide ve hâssu'l-havâsın tevhididir.²⁶⁷ Yukarıda belirttiğimiz gibi Kâşânî'ye göre tevhidein kısımları, Herevî'yle paralellik arz etmektedir. Kâşânî'nin, tevhid tanımlamasında Herevî'nin eserlerinden faydalandığı söylenebilir. *Menâzil*'de tevhid mertebelerinin ilki için, Hakk'ın yarattıkları ve peygamberlerin getirdikleri ile ortaya konan tevhid olarak nitelendirilmiştir. İkinci mertebedeki tevhid, aklın çekişmelerinden ve delillerle ilişkilendirilmekten uzaktır, burada delil, sebep ve vesile aranmaksızın illetlerin marifetine ulaşılmıştır. Bu fenâ ilmiyle sahih olan, cem' ilminde safa bulan ve cem' erbabının tevhideine cezbeden havâsın tevhididir. Üçüncü kısımdaki tevhid, Allah'ın kendisine has kıldığı, ancak seçtiği bazı kullarına parıltılar gösterdiği fakat bu kullarını da bu tür tevhidei vafedip, yaymaktan men ettiği tevhideidir. Bu yolun âlimlerinin işaretlerinin hareket noktası bu tür tevhideir, bu tevhidei vasıflandırmaya ve açıklamaya gayret edilmişse de, bu açıklamalar bu mertebeyi daha da anlaşılmaz hale getirmiştir. "aynü'l-cem"²⁶⁸ diye ifade edilen tevhid de bu mertebedir.²⁶⁹

Kuşeyrî, tevhidei yüce Allah'ın bir olduğuna hükmetmektir, şeklinde tanımlamıştır. Bu söz Allah'ın zâtı için parçalanmayı, O'nun zâtında ve sıfatları hakkında bir benzetme yapmayı, fiilerinde ve yarattıklarında kendisiyle bir ortağın bulunmasını ortadan kaldırır. Kuşeyrî de tevhidei üç kısımda incelemiştir. İlki, Allah'ın kendini birlemesi, yani bir olduğunu bilip, kullarına bildirmesidir. İkincisi, Hakk'ın halk için tevhidei, yani kulunun tevhid ehli olduğuna hükmedip, tevhid inancını yaratmasıdır. Sonuncusu da halkın Hakk'ı tevhidei, yani kulun Allah'ın birliğini bilip, kesin olarak hükmettiğini ilan etmesidir.

el-Lüma'da Zünnûn Mısrî'nin tevhid tanımına yer verilmiştir, buna göre tevhid: "Allah'ın eşyanın içine girmeyen kudretini, eşya ile bütünleşmeyen sanatını bilmek, her şeyin sebebinin Allah'ın sanatı olduğunu, ve O'nun sanatında bir arıza olmadığını kavramaktır.

²⁶⁶ Kâşânî, age, s. 166, 167.

²⁶⁷ Herevî, age, s.51.

²⁶⁸ Tam cem hali, cem halinin ta kendisi. Bu halde bulunan sûfî, her şeyi yok ve fânî, sadece Allah'ı var ve bâkî olarak görür. (Uludağ, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, s. 74.)

²⁶⁹ Herevî, age, s. 51, 52.

Göklerde ve yerde Allah'dan başka müdebbir yoktur, Allah senin vehim ve tasavvuruna gelen her şeyden ayrı ve farklıdır.” Cüneyd-i Bağdâdî ise tevhidi: “ Allah'ın ehadiyyetinin kemâli, vahdaniyetinin tahkiki sûretiyle Birlenen'in tek oluşunun anlatılmasıdır. Yani O'nu baba ya da evlat olmaktan uzak, zıddı ya da benzeri bulunmadığını kabul ile O'ndan başkasına ibadet edilemeyeceğini, teşbih, tasvir ve nitelemeye kaçmadan, Samed ve tek bir ilah olduğunu ikrar etmektir.” Kuşeyrî'ye göre Zünnûn ve Cüneyd'in tanımında yer alan tevhid türü avamın tevhidinin izahıdır. Havâsın tevhidini de Cüneyd- Bağdâdî'ye havâsın tevhidi sorulduğunda, verdiği cevapla tanımlar. O'na göre havâsın tevhidi: “ Kulun kendisini, üzerinde Allah'ın kudret eserleri cârî bir gölge ve bir cesed olarak görmesidir. Kendisinden istenildiği şekilde Hakk ile kâim olması, Allah'a yakınlığın hakikatine ulaşarak his ve hareketini Hakk'ın iradesine bırakması, Hakk'ın çağrısına cevap verirken halkın davetinden uzak halde bulunmasıdır. Kulun son halinin ilk haline dönmesidir.”²⁷⁰

İmam-ı Rabbânî'ye göre tevhid, Hakk'ın zatından gayrı şeylerden, kalbi halas edip kurtarmaktan ibarettir. Kalbin Allah'tan başka alakası oldukça, o kalbin sahibi tevhid erbabından olamaz. Tevhidi sözlü olarak ifade etmek gerekli, fakat yeterli değildir, tevhid itikadı şarttır.²⁷¹ Sirhindî, bu tarikin sülûku esnasında zahir olan tevhidin ikiye ayrıldığını bildirmiştir. Bunlar; tevhid-i şühûdî ve tevhid-i vücûdîdir. Tevhid-i şühûdî, bir olan Zât'ın müşahedesidir, bu sâlikin müşahade ettiği her şeyde Allah'tan gayrısını görmemesi demektir, bu tür tevhid, ilme'l-yakîn türündendir. Tevhid-i vücûdî ise, sâlikin mevcut olanın bir olduğuna itikad etmesi ve bilmesidir. Ondan gayrısını itikad ve zan yolu ile yok görür. Tevhid-i vücûdî, ayne'l-yakîn türündendir. Birinci mertebede O'ndan gayrıyı yok bilmek, ikincide O'ndan gayrıyı yok etmek vardır.²⁷² Tevhid-i vücûdî'yi ilk defa sarahaten anlatan Muhyiddin Arâbî olmuştur.²⁷³

Gümüşhânevî, tevhidin sâlike göre olan anlamını beyan etmiştir, tevhid yeni sâlikler için “lâ ma'bude illallah”tır. Yolun başlangıcında sâlik kulluk makamında olduğundan bol bol ibadet yapmalıdır. Orta dereceli sâlik için tevhidin anlamı, “lâ maksûde illallah”tır. Zira bu makamdaki sâlik daima Rabb'inden talep halindedir. Son dereceye vasil olmuş kâmil için tevhid, “lâ mevcûde illallah”tır. Kul bu makamda Allah'tan başka her şeyden geçip, O'nda yok olur ve bekâya yükselir. Bu son makam dört halden oluşur. Birincisi; tevhid-i ef'al hali, buna göre Allah'tan başka hiçbir fâil yoktur, her işi yapan ancak O'dur. İkincisi; tevhid-i sıfatî

²⁷⁰ Serrâc, age, s. 49, 50.

²⁷¹ Rabbânî, age, c. I, s. 276, 277.

²⁷² Rabbânî, age, c. I, s. 132, 113.

²⁷³ Rabbânî, age, c. I, s. 682.

halidir ki bu, Allah'tan başka kemâl sıfatlarla muttasıf, noksan sıfatlardan münezze ilah yoktur ancak Allah vardır, demektir. Üçüncüsü; tevhid-i zâtî halidir, bu hale göre ise Allah'tan başka hiçbir şey yoktur. Dördüncüsü; tevhid-i mücmeldir ki, bu hal tafsili müşahede ile icmalî müşahede halidir.²⁷⁴

Reşehât'ta, kelime-i tevhidin manası hususunda tarikat büyüklerinin bir sözü aktarılmıştır: “Zikreden sülûk esnasında ulaştığı mertebeden dolayı kimi zaman “ lâ ma'bûde illallâh” der, kimi zaman “lâ maksûde illallâh” der, kimi zaman da “lâ mevcûde illallâh” der.” Eserde, sâlikin bulunduğu mertebeye göre tefekkür etmesi gereken manalar izah edilmiştir. Seyr-i ilallâha başlamadan öce “ lâ ilâhe illallâh” dendiğinde, “Allah'tan başka ilâh yoktur” manası düşünülmelidir. Seyr-i ilallâhda olan mürid, “lâ maksûde illallâh”ın manasını tefekkür etmelidir. Seyr-i ilallâhın sonunda olup, henüz seyr-fillâha ayak basmadan “lâ mevcûde illallâh” diye düşünmeyi küfür olarak nitelendirmiştir.²⁷⁵

Tevhid mertebeleri bahsinde müellifimiz Hasan Hüsnü Efendi'nin ve sûfilerin bir kısmının görüşleri yukarıda aktardığımız şekildedir. Bu kaynaklarda yer alan bilgilere baktığımız zaman, tevhidin farklı yaklaşımlarla değerlendirildiği ve derecelendirildiği görülmüştür. Bunun yanında kaynaklarda farklı terimlerle isimlendirilmekle beraber, tevhidin hakikatine ermenin en üst mertebe olarak kabul edildiği görülmüştür. Hasan Hüsnü Efendi'nin yaklaşımını değerlendirdiğimiz zaman müellifimizintaksim in en yakın şeklinin Gümüşhânevî'nin tevhid mertebeleri taksiminde yer aldığı görülmüştür. Bunun sebebi aynı tarikatın kaynaklarından beslenmeleri olmalıdır. Ancak O, tevhid mertebelerini üç kısımda incelemiştir, Hasan Hüsnü Efendi'nin ilk mertebe olarak belirttiği “eserleri birlemek mertebesi”, Gümüşhânevî'nin taksiminde yer almamaktadır.

274 Gümüşhânevî, age, s. 101.

275es-Safî, age, s. 211.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HASAN HÜSNÜ EFENDİ’NİN ESERLERİ



1) Metin Yazımında Takip Ettiğimiz Usûl:

Eserin yeni harfli metin yazımı çalışmamızda Süleymânîye Kütüphanesi, Tahir Ağa Tekkesi, 321 numarada kayıtlı olan nüshayı esas aldık, bu nüshayı “A nüshası” olarak isimlendirdik. Yazıların okunaksız olduğu veya yanlış yazıldığı yerlerde eserin diğer yazma nüshası olan Süleymânîye Kütüphanesi, Tahir Ağa Tekkesi, 326 numaralı mecmuadan faydalandık, bu nüshayı da “B nüshası” diye isimlendirdik.

Metinlerin yeni yazıya aktarımını yaparken, iki nüshayı da kontrol ederek, iki nüsha arasındaki farklılıkları dipnotlarda belirttik. Yeni harflere aktarımı yaparken, müellifin orijinal metnini bozmamak adına, herhangi bir kelime değişikliği ya da ilave yapmamayı tercih ettik, bu sebeple tespit edebildiğimiz yazım yanlışlarını dipnotlarda belirtip, doğru kelimeleri yine dipnota kaydettik.

Metinlerde yer almamasına rağmen eserlerin anlaşılmasını kolaylaştırmak için gerekli yerlerde noktalama işaretleri ilave ettik. Yine metnin içerisindeki mevzuların konu bütünlüğünü sağlamak adına eseri paragraflara ayırarak yazıya aktardık. Ayrıca metinde geçen âyetlerin, sûre adı, âyet numarasını ve hadislerin kaynaklarını ve anlamlarını dipnotlara kaydettik.

Metinde geçen ve günümüzde kullanımı yaygın olan bazı kelimeleri yazarken günümüzde var olan kullanım şeklini tercih ettik. Ancak müellifimizin ismini yeni harflere çevrimyazıda “Hüsni Efendi” olarak kullandık, çalışmamızın geri kalanında günümüzdeki kullanımı olan “Hüsnü Efendi” şeklindeki kullanımını tercih ettik.

Metinde başlıkları kalın punto ile kullanarak belirginleştirdik. Çevrimyazı ve sadeleştirme metninde müellifin kullandığı eser isimlerini vurgulamak için italik yazı şeklini kullandık.

Metinlerde geçen kullanımı nadir olup, anlaşılması muhtemel olan kelimelerin anlamlarını da lügatçe bölümüne kaydettik.

Çalıştığımız iki nüshanın da sonuna Eskişehirli Mustafa Hüdâvendî Efendi’nin, *Nehc-i Kavîm* isimli risalesinin eklenmiş olduğunu gördük. Bu risalenin iki nüshaya da eklenmiş olmasından dolayı ve aynı zamanda Mustafa Hüdâvendî Efendi’nin Balaban

Tekkesi'nde kısa süreli ve vekâleten de olsa şeyhlik vazifesi yapmış olması sebebiyle *Nehc-i Kavîm* risalesinin çevrimyazımını ve sadeleştirilmiş metnini çalışmamızın sonunda yer alan ekler bölümüne ilave ettik. İkinci ek olarak çalışmamıza esas olan yazma nüshanın fotoğraflarını ekledik. Ayrıca tekkenin haziresinde yer alan mezar taşlarıyla, Hasan Hüsnü Efendi'ye ait olması muhtemel olan mezar taşının fotoğrafları da ekler bölümünde yer almaktadır.

2) Hasan Hüsnü Efendi'nin Eserleri (Çevrimyazı)

a) Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye fî Vâridâtî'l-Kalbiyye

[1a] Mürşid-i kâmil olunca nâ-yâb

Sana mürşid yetişir şimdi kitâb.

- Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye.

- Risâle-i Mir'at'ü-l Ebrâr.

- Risâle-i Burhânü's-Sâlikîn.

- Risâle-i Silsile-i Ricâl-i Çiştîyye.

- Risâle-i Dîvânçe-i Hüsnî.²⁷⁶

[1b] El-hamdü lillâhi rabbi'l-âlemîn ve's-salâtu ve's-selâmü alâmen hüve fâtihu'l-bâbi'l-hazret fî'l-ilmi ve'l-yakîn seyyidinâ Muhammedinillezî kâne nebiyyen ve Âdemu beyne'l-mâi ve't-tîni ve alâ âlihî ve eshâbihi'l-mütehâlikîne bi huluki'l-azîm. Ve men tebiahum bi ihsânin ilâ yevmi'd-dîn. Ve ba'd, bu abd-i hakîr, türâb-ı akdâm-ı meşâyih-i Nakşbendî el-Hâc Ebu'l-Hasan Hüsnî el-Hanefî en-Nakşbendî el-Üsküdârî b. el-merhum Ali Rızâ b. eş-Şeyh Halîl Sâhib b. İbrâhim b. Nazîf b. Ahmed b. Mustafâ Paşagaferallâhu

²⁷⁶Metinde beş adet eser adı zikredilmiş ise de yazmalarda son ikisi yoktur (Tezi hazırlayanın notu).

zünûbehüm, meşâyih-i kirâm-ı Nakşbendî-i Müceddidî kaddesallâhu esrârahum hazerâtının seyr u sülûkte vaz‘ ve beyân buyurdıkları kavâid ve usûlun nef‘i eşmel ve fehmi eshel olmakniyyet-i hâlisasıyle kütüb-i mûsakun bihâ’larından sâlike ehemmm ve elzem olan usûlû ve an‘ane-i icâzet ve silsile-i nisbet-i tarîklerini hizmet-i ihvâna zerîa ve hayır duâlarına vesîle olmak üzere *Nesemât-ı Rûhâniyye fî Vâridâtı’l-Kalbiyye* nâmıyla iş bu risâleyi tertîb ve cem‘ eyledim. Ve minallâhi’t-tevfik ve’l-hidâye.

[2a]Fakîr bu tarîkat-ı celîle-i Nakşbendiyye’ye evvelen üstaz-ı ekremim, allâme-i Rûm, hâfîzu’l-kurrâ’ ile mevsûm, üstâz-ı esrâr-gûyâ-yı mine’l-âyet ile’l-âyet ve dâna-yı ma‘âlim-peymâ-yı zü’l-cenâheyn Hâce İsmâil Hakkı Efendi el-Üsküdârî aleyhi rahmetü’l-Bârî Hazretleri’nden müselselen tâ Resûl-i Ekrem sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz Hazretleri’ne muttasıl ve müntehî olarak nisbet-i sahîha ile telakkî eyledim. Ve râbita-yı îmân ve islâmiyyemi ve ma‘rifet-i îkân ve siddikiyyemi te’kîd ve te’yîd ve takarrüb ilallâh ve ubûdiyyet li-vechillâh maksad-ı hayır mirsâdıyla medîne-i Üsküdar’da Selîmiye nâm mahalde şeref-mukîm, afdalü’l-fudalâi’l-âmilîn ve zübdetü’l-meşâyihî’l-kâmilîn zü’l-cenâheyn Harcağasızâde denmekle ma‘rûf eş-ŞeyhHasan Hüsnî Efendi en-Nakşbendî kaddese sirrahu’s-Samedî Hazretleri’nin meclis-i feyz-â-feyz-i mürşidânelerinde on sene kâmilan hâzır oldum. Ve Mekke-i Mükerrema’de mücâvir, meşâyih-ı Nakşbendî-i Müceddidî-i Hâlidî eş-Şeyh el-HâcHalil Hamdi Paşa ed-Dağîstânî kaddese sirrahu’d-Deyyânî Hazretleri’nden min gayri liyâkatin ahz-i icâzete muvaffak olarak, bu risâle-i muhtasaraya derc edilenusûl ve âdâb enfâs-ı mübârekelerinden intihâb ve iktibâs olunup, tahrîr kılınmıştır. Ve i’timâdî yâ Kerîm.²⁷⁷

[2b] Ey ihvân-ı dîn! Hıfz-ı nisbet etmek, sâlihlerle hemdem olmaya ve bir münâsebet-i rûhâniyye peydâ etmeye sebebdır ki, âdâb-ı ma‘rifet bunun ile hâsıl olur. Cenâb-ı Şeyhü’l-Ekber Muhammed Muhyiddîn b. Alî el-A‘rabî kaddesallâhu sirrahû ve radiyallâhu anh Hazretleri buyurur ki: Şeyhim Cemâleddîn Yûnus el-Abbâsî kaddesallâhu sirrahû Hazretleri’nden ahz-ı nisbet-i tarîkattan maksûd ne olduğunu Kutbu’l-Kevneyn Gavsü’s-Sakaleyn Muhyiddîn Abdülkâdir el-Cîlanî radiyallâhu anh Hazretleri’nden suâl etmişidim, “İlim ve âdâb, ma‘rifeti tahsîldir” buyurdu. Bundan zâhir olan maksûd, tahsîl-i ma‘rifet-i Rabbâniyye’dirve âdâb-ı şer‘-i şerîf-i Muhammedî’dir. Ey ihvân! Bir kimsenin âdâb-ı şer‘-i şerîf-i Ahmedî’den nasîbi yoktur ve kâl ve hâli muhâlif-i kitâb ve sünnettir, ol kimse ehl-i bâtın değil, ehl-i bâtıdır. Ol gürûhdan gâyet ictinâb sâlike ehemmm-iumûrdandır. Zîrâ sözleri serî‘u’t-te’sîr bir maraz-ıma‘nevîdir. Hemen sâlike âlim ve âmil bir mürşid-i kâmil aramak ve

²⁷⁷ Muhtemelen “ve ileyke i’timâdî yâ Kerîm” olmalıdır (Tezi hazırlayanın notu).

ol kâmilin şem‘-i feyzinden kalbinde bir çerâğ uyandırmak ve ol nûr ile âdâb-ı ma‘rifeti görmek ve bulmak elzemdir. (kıt‘a)

[3a] Mevcelerpeydâ olur sahra-yı dilde nûrdan

Bir tecellî-zârdır tefrîk olunmaz Tûr’dan

Bir hakâyık-hânedirâlem ki hikmetser-te-ser

Bin hakikat keşfeder Hakk-bîn olan bir mûrdan

Azîzim! Böyle bir kalbe mâlik ve şahrâh-ı ehl-i sünnete sâlik olmak ile Cenâb-ı Hakk cümlemiziistikâmetdâreyleye. Ve hubb-ı mâsivâdan tecrîd ile şem‘-i kalbimizi muhabbet-i Resûlullâh ve mevedde-i ehl-i beyt-i Resûl-ı Hüdâ şem‘-i nûrânîsiyle sûzan ve zemzem-i tevhîd ve îmân ile tathîr kılarak mazhar-ı sırr-ıKur’an eyleye. Gerçi evliyâ-yı kâmilîn ve vâsilîn için mâsivâ yoktur. Onlar “heme ost” derler, mübtedî ve mutavassıt “heme ez ost” demek lâzımdır.

(Muhtıra-i sâibe) Bazı dervişân-ı dil-rîşânın mensûb oldukları tarîkten gayrı turuk-ı evliyâda feyz ve nisbetin mesdûd olduğuna kâil ve kendi pîrlerinden başka pîrân-ı azîzân-ı turuk-ı aliyyenin kerâmât ve kemâlâtının mahdûd bulunduğuna mâil oldukları meşhûdum oluyor. Halbuki “kerâmât-ı evliyâ hakkun” mes‘ele-i kelâmiyyesini zamân ve mekân ile takyîde çalışmak füyuzât-ı nâ-mütenâhiye-i ilâhiyyenin ve meded-i rûhâniyyet-i nebeviyyenin inkıtâna [3b] zehâb gibi bir îhâm-ı nâ-savâbı intâc eder ki, bu bâtıl netîcenin afvı gayr-ı kâbil bir hatâ-yı mahz olduğuna bi’l-cümle ukûl-ı selîm müttefiktir. Zirâ Cenâb-ı Kâdir-i Kayyûm’un tecelliyâtı ibâd-ı muvahhidîn için her an mütecellî ve kulûb-ı mü‘minîne misbâh-ı nübüvvetten iktibâs-ı envâr-ı kemâle her zamân müste‘iddir. Ancak sâlike lâzım olan kendini nisbet-i rûhâniyyet-i Cenâb-ı Risâlet-penâhîyeintisâb-ıkâmil hâsıl etsin. Bir yed-i sahîhe teslîm edip şerîat-ı garrâ-yı Ahmediyye’ye tamâmıyla temessük, ekâbir-i eslâfın meydana koyduğu usûl-ı tarîkat ve âdâb-ı zikre tevessüldür. Meşâyih-ı kirâm’ın cümlesi bu kâideye tebaan vâsıl-ı mertebe-i velâyet ve pertev-i şem‘-i hakikat olmuşlardır. Ve bu dekâyıkı da gösteren terceme-yi hâl ve âsâr-ı güzîdeleridir. Mezâhib-i erba‘a gibi turuk-ı aliyyenin dahi cümlesi şahrâh-ı Ehl-i sünnet olmakla Hakk’a vâsıl eder. Zirâ delilleri kitâb ve sünnettir. Hemen sâlik tâlib-i Hakk olmaya sa‘y ve gayret etmeli ki bu gayreti tâlibin kemâline râci‘dir. Ve insanın kemâli, ehl-i kalb olmayı [4a] arzu eder. Kemâl ise âfâk ve enfüsün biri birinden tefrîki kâdir olmaktır. Hazret-i Şeyhü’l-Ekber radiyallâhu anh ve kaddesallâhu sirrahû buyurur

ki: “Enfûs ve âfâk biri birine mutâbık ve mukâbil iki âyine gibidir.”Gerçi biri icmâl ve diğeri tafsîldir. Hulâsa azîzim! Turuk-ı aliyyede terakkî sâlikin isti’dâdına göredir. Mürşid-i kâmil, bir peder-i ma’nevîdir. Onun için cemî‘-i evlâdının hayır-hâhı ve şefikidir. Feyzi ve nisbeti cümlesine birden ilkâ’ eder. Cümlesi kâmil olsun için. Lâkin cümlesi tasarruf sâhibi olmaz. Kimi kâmil, kimi nâkıs ve kimi akîm kalır. Bunda pîrin ve şeyhin ve tarîkin ne dahli olabilir? Meğer ki Cenâb-ı Gavs-ı Âlem Abdülkâdir Geylânî kaddese sirrahu’s-Sübhânî Hazretleri’nin nazarına düşse. (Beyit)

Eser-i derd-i şekâ kalmaz idi kalbinde

Kılsa İblîs’e devâ Hazret-i Abdülkâdir

Azîzim! Pîrân-ı izâm hazerâtının cümlesi deryâ-yı feyz-i Muhammediyye’nin sâkîsi olup, senteşne olana kalbini sîr-âb etmeye bir sâkî-yi mümtâz peydâ et ki, müşkiller ber-taraf olarak zülâl-i feyz-i Ahmediyye’den [4b] dil-sîr olasın. Bu da pîrânın eserlerine giderek rûhâniyetlerini hoşnûd ve râzıedecek ef’âlde bulunasın(Beyit)

Şeyh-i San’ân gibi meydân-ı meşîyyette kalır

Kimden olmazsa rızâ Hazret-i Abdülkâdir

Beyân-ı Âdâb-ı Şuğl

Usûl-ı Nakşbendiyye üzere evrâdıyla meşgûl olmak murâd eden tâlib ve sâdık evvelen gâile-i nevm veya elem-i cû’ veya taab gibi kalbi şâgil olan şuğlun mahviyle abdest alıp, bir hâlî mahalde vakt-i kerâhet değilse iki rek‘at namaz kılıp, kıbleye müteveccih olduğu halde ayaklarını sol taraftan çıkarıp, sağ yanı üzere oturup ve kalbi üzere cüz’ice meyl edip gözlerini yumup lisânıyla eûzu besmeleden sonra beş kere salavât-ı şerîfe ve üç İhlâs-ı şerîf bir Fâtihâ-yı şerîfe kıraat edip, ecrini rûh-ı akdes-i Hazret-i Fahr-i Âlem sallallâhu aleyhi ve sellem ve ervâh-ı pâk-i âl ve evlâd ve ezvâc [5a] ve ashâb-ı Resûlullâh ve ervâh-ı azîzân-ı Nakşbendiyye kaddesallâhu esrârahumu’s-Samedî hazerâtına ihdâ, ba‘dehû şeyhinin ta‘lîm ve tefhîmi üzere kalbiyle zikr-i ism-i Celâl ve yâhûd nefy-i isbâta meşgûl ola. Ve havâtırın galebesinde keyfiyyet-i mevdi tefekkür ede. (Hadîs) ²⁷⁸اطلع في القبور فاعتبر في النشور. İttali’nazar ve teemmül-i ma’neviyyedir. İmâm Mutarriżî, *Şerh-i Makâmât*’ta, *Zevâcir*’dennakleder ki bir

278 Ebu’l-Fidâ İsmail b. Muhammed el-Aclûnî, **Keşfü’l-Hafâ**, 2. Baskı, Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsî’l-Arabî, 1932, c. I, s. 139, nr. 400. “Kabirlere nazar et ve kıyameti tefekkür et.”

kimse Resûl-i Ekrem huzûruna gelip kalbinin kasvetinden şikâyet ettikde fem’i saâdet-i Sultân-ı Enbiyâ’dan bu hadîs-i şerîf sudûr etti. Meâlî; kubûra nazar eyle, ahvâl-i kıyâmetten ibret al, tâ ki ol ahvâlî mülâhaza eyle ki kalbin müteessir olup kasveti zâil ola. “Nüşûr”, meyyitin mevtinden sonra dirildiklerinederler. Hulâsa-i keyfiyet, mevti tefekkür et demektir. Eğer kalbiyle zikirde suûbet olur ise, hafî olarak lisânıyla meşgûl ola bu minvâl üzere zikre müdâvemet ede ki hakikat-ı zikir âyine-i dilinde rû-nümâ olup kendine meleke ola. [5b] Zîrâ mürîdin her kâr u bârını menzil-i maksûda yetiştiren bu zikirdir. Ve esnâ-yı şuğlde الهى انت مقصودي و رضاك مطلوبى اعطنى محبتك ومعرفتك²⁷⁹ yı -hâtır ede. Zikirden maksûd rızâ-kelimesini der Hak’tır. Bu zikir hiçbir vakit ve hâl ve aded ve mekân ile mukayyed değildir. Ancak gafletle zikretmemek şarttır ki, ona; “vukûf-ı kalbî” denir.

Beyân-ı Ma’nâ-yı Nisbet-i Tarîkat

Tarîkatımız ricâlî huzûr ve âgâhlık melekesinden “nisbet” lafzıyla ta’bîr ve kinâyeye ederler. Ba’zı kibâr-ı turuk-ı aliyye, muhabbet ve aşk ile, ba’zı kâmil, müdâme ve mey ile ta’bîr buyurmuşlardır. Cümlesinin maksûdu, mürîdin kalbinde Hakk celle ve alânın ma’rifet ve muhabbeti dâim olarak Hak’tan âgâh olmaktır. Ve nisbet, yetişmek ma’nâsıdır ki keyfiyeti mezkûre²⁸⁰ انا جليس من ذكرنى hadîs-i kudsiyyesi muktezâsı kişiyi Rabb’ine ulaştırır. Onun için sâdât-ı tarîkimiz nisbet ile ta’bîr buyurmuşlardır. Hazret-i [6a] HâceAbdurrahman Câmî kaddese sirrahu’s-Sâmî buyurmuştur ki; “eğer bir kimse ulûm-ı evvelîn ve âhirîn tahsîleylemiş ola, son nefesinde cümle ma’lûmât ve meşhûdâtı levh-i müdrikesinden mahv olur. Yalnız nisbet-i zikr-i kalbî mahv olmaz, dest-gîri olur.” İşte huzûr ve âgâhlık bu nisbettedir.

Beyân-ı Keyfiyyet-i Teveccüh-i Şeyh

Bir mürîde teveccüh murâd olundukda, evvelen ruh-ı akdes-i Hazret-i Fahr-i Âlem’e salavât ve selâmdan sonra üç İhlâs-ı şerîf, bir Fâtiha-ı şerîfe kırâat edip ecrini ervâh-ı enbiyâ ve evliyâyâ ve hâcegân-ı Nakşbendiyye’ye ihdâ edip, “Yâ Rabbî! Cânib-i İlâhî’nden ve Habîb-i Ekrem’inin cânibinden, meşâyih-i kirâm-ı Nakşbendiyye vâsıtasıyla benim kalbime vâsıl olan feyzve envâr-ı zikri bu mürîdin kalbine ilkâ ve inâyet eyle” ricâsıyla mürîdin kalbine teveccüh ve himmet buyura. Eğer ol şeyhin nisbeti sahîh ise birkaç teveccühde bi-

²⁷⁹ “İlâhî maksudum sensin, rızana tâlibim, Allah’ım bana muhabbetini ve ma’rifetini arttır.”

²⁸⁰ Aclûnî, age,c. I, s. 201, nr. 611. “Ben beni zikredenin meclis arkadaşayım.”

inâyetillâhtâlib-i sâdıgın kalbinde te'sîr-i muhabbet-i ilâhiyye peydâ olur. [6b] Kezâ latîfe-i rûh ve latîfe-i sır ve latîfe-i hafî ve latîfe-i ahfâsına dahi bu minvâl üzere teveccüh ede, ba'dehû nefy ve isbât zikrini telkîn ede ve ilkâ-yı nisbet-i cem'iyet ve huzûr için dahi teveccüh ede.

Beyân-ı Âdâb-ı Mürîd

Seccâde-nişîn-i irşâd olan şeyhden, ahz-ı tarîk edecek mürîd abdest alıp, şeyhinin mukâbelesinde iki dizi üzere oturup, istiğfâr ettikten sonra gözlerini yuma ve lisânını damağına yapıştırıp, dişlerini birbirine zammede ve nefesini hâli üzere koyup, hapsetmeye ve ma'nâ-yı lafza-yı celâli ²⁸¹ لا موجود الى الله ile mülâhaza ede ve kalbini cemî' eşgâlden ve kendi tasarrufundan hâlî kılıp, şeyhinin kalbi mukâbelesinde hâzır tutup, ma'nâ-yı mezkûre kendinimüstağrak ile bi-inâyetillah-i Teâlâ az zamânda âsâr-ı feyz zuhûr eder. Lâkin mürîdin bir müşkili zuhûr edip, ve şeyhi dahi ol beldede hâzır değilse, bulunduğu beldede medfûn evliyâ-yı kâmilinden bir zâtın kabrine gidip, istiâne ede. Meselâ der-i aliyyede medfûn [7a] ashâb-ı kirâmdan mihmândâr-ı Resûl-ı Hüdâ Cenâb-ı Hâlid b. Zeyd Ebû Eyyûb el-Ensârî radiyallahu anhü'l-Bârî ve kibâr-ı evliyâullâhdan Hazret-i ŞeyhYûsuf Sünbül Sinân el-Halvetî ve Hazret-iŞeyh Merkez Mûsâ Muslihiddîn el-Halvetî ve Hazret-i Şeyh Emîr Buhârî ve Hazret-i PîrSeyyid Azîz Mahmûd Hüdâyî ve Hazret-i Şeyh Himmet el-Bayrâmî el-Üsküdârî ve Hazret-iŞeyh Hüsâmeddîn el-Uşşâkî el-Halvetî veHazret-i Şeyh İsmâil Rûmî el-Kâdirî ve Hazret-iŞeyh Muhammed Nureddin el-Cerrâhi el-Halvetî ve Hazret-i Şeyh Seyyid Muhammed en-Nasûhî el-Halvetî kaddesallâhu esrârahüm hazerâtı gibi ser-âmedân-ı ümmet-i Muhammed'in kabri şerîfinde olan duâ ve ricânın merfû'-ı dergâh-ı icâbet-penâh perver-gâr²⁸² kılınacağına ümid kavîdir. (Hadîs) i Kemâl kuddise-İbn²⁸³ اذا تحيرتم في الأمور فاستعينوا من اهل القبور sirruhû *Hadîs-i Erbaîn* nâmıyla yazdığı risâlesinde bu hadîsi yazıp ve böyle tahkîk eylemişlerdir ki; bir insan kaviyyü'n-nefs, kâmilü'l-cevher, şedîd-ü't-te'sîr bir insanın kabrini ziyâret edip bir saat müteveccih olsa, ol iki nefis mâbeyninde mülâkât-ı rûhâniyye hâsıl olup ol ziyâret menfaat-gîri ve behcet-i uzmâ husûlüne sebep olur.[7b]Ve ŞeyhFahreddîn TebrîzîHazretleri rivâyet eder ki; “Şeyhim Tâceddîn Tebrîzî kuddise sirruhû vefatından sonra bana ba'zı mesâil-i müşkil gelirdi. Halledemez idim, hemen şeyhimin kabrine gidip, kabre karşı oturup, ol mesâili fikrederdim. Ol anda hallolurdu. Fahreddîn RâzîHazretleri *Metâlib-i*

²⁸¹Metinde bu şekilde yazılmışsa da doğrusu “لا موجود الا الله” olmalıdır. Mânası: “Allah'tan başka mevcûd yoktur.”demektir.

²⁸² Metinde “Pervergâr” yazılmış ise de doğrusu “Perverdigâr” olmalıdır.

²⁸³ Aclûnî, age, c. I, s. 85, nr. 213. “İşlerinizde şaşırduğınız (bunaldığınız) zaman, kabirde olanlardan yardım isteyiniz.”

Âliyye’de yazmış ki (Aritotalis’in) şâkirdleri bir mes’ele-i müşkileyi onun kabri yanında bahsederler ve ol mes’ele hemen hallolurdu. Çünkü zâir ile mezûrunnefisleri iki musaykal âyineye benzer. Biri birine mukâbil ola, bunun şuâ’ı onda, onun şuâ’ı bunda mün’akis ola. Her bâr ki zâir olan hay ol toprağa nazar edip, Hakk Teâla’nın kazâsına rızâ ve hudû’ hâsıl ede, ol te’sîr ile maârif-i ulûmdan ve ahlâk-ı fâzıladan ba’zı nesne feyz olur. Ol feyz ol meyyit-i mezûrun ruhuna mün’akis olur ve meyyit-i mezbûra mevtinden sonra âlem-i tecrîd ve Cenâb-ı Kuds’ten fâizolmuş ulûm-ı müşerrefe ve âsâr-ı kaviyyeden hâsıl olmuş ola. [8a] Ol nesne kezâlik insan-ı hayy-ı zâirin nefsinde mün’akis olur. İki âyinenin şuâları biri birine mün’akis olduğu gibi.

Beyân-ı Şurût-ı Sülûk

Şeyhimiz ve mürşidimiz kutb-ı kâmilîn ve umdetü’l-ârifîn eş-Şeyh Ali Behcet el-Konevî kaddesallâhu sirrahû Hazretlerinin, büyük pederim eş-Şeyh Halîl Sâhib Efendi merhûmun Sinop’ta defin-i hâk-i ıtır-nâk olan sâdât-ı kirâmdan Seyyid İbrâhim Bilâl kaddesallâhu sirrahû Hazretleri’nin türbedârlığında bulunduğu zamân ihsânbuyurdıkları icâzetnâmeyle derc buyurdıkları şurût-ı sülûkü teberrûken tercüme eyledim. Hazret-i Şeyh buyurur ki; nisbet-i tarîkatın hıfzı mümkün olmaz, illa mürîd-i sâdık bu on iki şartı yerine getire. Birinci, mürîd halk ile muhâlatayı terk ede. İkincisi, tena’um ve lezâizi terk ederek kanâat ile muttasıf ola. Üçüncüsü, beş vakit namazı cemaatle edâya mülâzemet ede. Dördüncü, mâlâya’nî sözleri terk ede. Beşinci, helâl ekl ede ve şübühâtta ictinâb ede. Altıncı, halkın ezâsına tahammül ede, tahammülsüz âdem seyyid olamaz. Yedinci, ehl u evlâdına [8b] şiddet-i muhabbetten mehmâ-emken hazer ede, zîrâ kasvet-i kalbîmûrisdir. Sekizinci, fukarâ’ ve mesâkîne bezl ve îsârı mu’tâd edine. Dokuzuncu, herkese hüsn-i hulk ile muâmele ede. Onuncu, ehl-i dünyadan kaçına ve onlara nâ-be-mahal tevâzu’u terk ede. On birincisi, gece ve gündüzde evrâdını kırâat ede. On ikinci, huzûr-ı kalb ile devâm-ı zikre ihtimâm ede. Hazret-i Pîr’in sâir hulefâsına tavsiye buyurdıkları diğer on iki şart daha vardır. Birincisi, halkın reddineve iltifâtına ve kabûlüne meyl etmeye. İkincisi, zemmine ve medhine ve i’tibârına nazar kılmaya. Üçüncüsü, dünya umûruna ve fakr ve zarûrete sabır ve rızâ ve tevekkül göstere. Dördüncüsü, her bir umûrda sâdık ola. Beşincisi, kimseye adâvet ve hakâret etmeye. Altıncısı, garîbleri kendisinden efdal ve hayırlı ve kendini hakîr bile. Yedincisi, süfehâ ve şâbb kimselerle hem-dem olmaya ve ulemâ ve sulehâ ile ülfet ede. Sekizincisi, umûrunda istihâresiz ve müşâveresiz iş görmeye. Dokuzuncusu, her mühim işinde ervâh-ı evliyâ-yı kirâmdan istimdâd ede. Onuncusu, [9a] emîrû’l-mü’minîn hazretlerine ve umerâsına

itâat ve hayırhâh ve hayır duâda buluna. On birincisi, cemî‘ fukarâ ve zuafâ ve dervîşâna şefkat ve re‘fette kusûr ve hizmetlerinden tekâsül etmeye. On ikincisi, mümkün mertebe inzivâyı ihtiyâr ede gibi vasiyet-i ârifâneleriyle gerek meşâyih ve gerek sâlikân-ı tarîklerini ihyâ buyurmuşlardır. İş buyirmi dört nasîhat ki dürr-i girân-bahâ olup, ehline kibrît-i ahmerdir.

Hazret-i Şeyh kuddise sirruhû sâlikânına hîn-i sülûkte mutlak, evkât-ı sâirede ekser mercimek çorbası ekl ile emrederler imiş. (Fakîr) sebebini tahkîkde gördüm ki (el-hadîs) عليكم

و قومها²⁸⁴ buhadîs-i şerîfi İmâm-ı Kurtubî kuddise sirruhû rivâyet eylemiştir. فانه مبارك مقدس

قدس العدى²⁸⁵ âyetinin tefsirinde, İmâm-ı Taberânî rahmetullâhi aleyh rivâyette bu hadis

على لسان²⁸⁶ سبعين نبيا اخرهم عيسى بن مريم عليه السلام²⁸⁷ ya‘ni “mercimek yetmiş nebînin lisânında

9b] القلب²⁸⁸ فانه يرقق²⁸⁹ takdîs olunmuştur ki âhirleri İsa aleyhisselâmdır.” (Ebû Nuaym) rivâyette

يا‘ni mercimek kalbi terkîk ve demi seri‘ eyler. يسرع الدم

Eş-Şeyhü’ş-Şuyûh Hâce Ali Behcet el-Konevî kaddesallâhu sirrahû Hazretleri bir kimseye adâvet ve la‘n ve ta‘n gibi şeylerden dahi ashâbını men‘ buyurmuştur. İş bu vasiyet-i mürşidâneleri dahi şu hadîs-i şerîfe mebnîdir: ya‘ni mü’min ta‘ân²⁹⁰ لا يكون المؤمن طعانا ولا لعانا

olmaz, leân olmaz. Sâhib-i Kifâye, Hidâye şerhinde yazar ki liân iki vecih üzeredir, biri Allâh Teâlâ Hazretleri’nin rahmetinden tardır ki kâfirden gayra câiz değildir. İkincisi, ebrâr-ı müslimîn derecesinden ve sulehâ-yı ümmet makâmından ihrâcdır. Resûl-i Ekrem Efendimiz’in bil değildir. âğu kavlından murâd budur ki küfr olmaya kbuyurdu²⁹¹ اختكر ملعون

Zîrâ ehl-i sünnete göre mü’min irtikâb-ı kebîre ile imandan çıkmaz. Sâhib-i Hidâye’ye göre

284 Ahmed el-Ensarî el-Kurtubî, **el-Câmî li Ahkâmî'l-Kur‘ân**, (tsh. Hişam Semîr el-Buhârî), 1. Baskı, Riyâd: Dâru’l-Âlemi’l-Kütüb, 2003, c. I, s. 150. “Size mercimek yemeyi tavsiye ediyorum. Çünkü mercimek mübarek, ve kutsaldır.”

285 Bakara, 2/61. “ve sarımsağından ve mercimeğinden..”

286 Metinde “alâ lisânihi” şeklinde yazılmış ise de doğrusu “alâ lisâni” olmalıdır.

287 Ahmed b. Eyyûb Taberânî, **El-Mu‘cemü’l-Kebîr**, (thk. Hamdi Abdülmecid Selefi), Beyrût: Dâru İhyai’t-Turâsi’l-Arabî, c. XXII, s. 63, nr. 152. (Yazmalarda böyle yazılmışsa da doğrusu عليكم بالقرع فانه يزيد في الدماغ، و عليكم بالعديس، فانه قدس على لسان سبعين نبيا olmalıdır.) Buradaki rivâyet; Aclûnî, age, c. II, s. 92, nr. 1863. “Meryem oğlu İsa’nın lisanından, yetmiş peygamberin dilinde.”

288 Ahmed b. Abdullah b. İshak İsfahani Ebu Nuaym, **Ma‘rifetü’s-Sahâbe**, (thk. Adil b. Yusuf el- Azzazi), Riyâd: Medâru’Vatan, 2011, c. 2, s. 1754, nr. 4672. “Mercimek kalbi inceltir ve kanı hızlandırır.”

289 Yazmalarda böyle yazılmışsa da doğrusu “يرق” olmalıdır. Buradaki rivâyet; Aclûnî, age, c. II, s. 92, nr. 1863.

290 İsa b. Sevre es-Sülemî Tirmizî, **Câmiu’s-Sahîh- Sünen-i Tirmizî Tercemesi**, (ter. Osman Zeki Mollamahmetoğlu), İstanbul: Yunus Emre Yayınevi, c. III, s. 393, “Birr”, 48. (Yazmalarda böyle yazılmışsa da hadisin doğru ve tam metni ليس لمؤمن بالطعان ولا اللعان ولا الفاحش ولا البذي olmalıdır.) “Mü’min çekiştiren, lanetleyen, kaba (sözü ve davranışı ağır) ve ağız bozuk değildir.

291 Aclûnî, age, c. I, s. 329, nr. 1058. “Ticaret piyasasında vurgunculuk yapan lanetlenmiştir.”

Yezîd'e ve Haccâc'a la'net câiz değildir. Ama İbn-i Kemâl kuddise sirruhû Hazretleri'nden rivâyet olunur ki Yezîd'e la'net câizdir, lâkin babasına câiz değildir. Zîrâ hâlû'l-mü'minîn²⁹² ya'ni nur-i çeşm-i [10a] Enbiyâ Efendimiz'in kâinidir²⁹³. Nitekim Cenâb-ı Mevlânâ Rûmî kaddesallahu sirrahu'd-Deymûmî *Mesnevî-yi Şerîf* inde buyurur:

در خبر آمد که حال²⁹⁴ مؤمنان خفته بد در قصر بر²⁹⁵ پسترستان

Hazret-i Muâviye'nin fütuhât-ı kesîre'si vardır. Lâkin hurûc ale'l-emîr gibi hatası dahi vardır. İbn-i Kemâl kaddesallâhu sirrahû *Hadîs-i Erbaîn* nâm risâlesinde *Yezîd*'e la'net câiz olduğu küfür ve şerri şâyi' olduğu cihetledir demiştir.

(Muhtıra) tâife-i hırka-pûşândan ba'zı kimseler görülmektedir ki bunların aşk ve muhabbet nâmıyla kurdukları dâm-ı tezvîre bir takım sâde-dil kimseleri düşürüp sayd ederek erkânları esrâr ve bâde-nûşluk ve ibâdât ve tâatleri müslümanlığı ferâmuşluk, nâmları dervîş, kârları dil-rîş, neş'eleri bed-mestlik, sülûkları bâde-perestlik olduğu halde zann-ı fâsidlerince her biri bir pirin bendesi. Halbuki cümlesi şeytân-ı racîmin eğlencesi olup sözleri ashâb-ı kirâm ve evliyâ-yı izâma pek çok iftirâ ile zebân-dırâzlıktır. Bunlar halkı kulağından tesmîm etmekten bir an hâlî olmazlar. Cenâb-ı perverdigâr ve hâlık-ı leyl ve nehâr Habîb-i Ekrem hürmetine cümlemizi bu gibi kimselerin [10b] şerrinden muhafaza-i Sübhâniyye'sinde hıfz eyleye.

Turuk-ı aliyyenin ve ez-cümle tarîk-i Yeseviyye'nin ricâlinden bulunan ve *Hacı Bektaş-ı Velî* ile şöhrat-şîâr olan, eş-Şeyh Muhammed el-Horasânî en-Nişâbûrî Hazretleri'nin nâmına nisbet edilen tarîk-i Yeseviyye'nin cemî' erkân ve zimâmı kitab ve sünnete muvâfık ve hafâyâ²⁹⁶ ve zevâyası kütüb-i mu'tebereye mutâbık olduğu halde turuk-ı aliyyeye ve husûsiyle velî-yi müşârûn-ileyhe bu gibi kimselerin iddiâ-ı nisbet-i kâzibelerine hangi akl-ı selîm ve tarîk-i müstakîm ashâbı ehemmiyet verir? Yedikule dergâhı şeyhi Hâfız Baba merhûmun akvâl ve ahvâl ve ef'âli dahi kitâb ve sünnete muvâfık ve mutâbık olup, bu nâm altında bulunan ba'zı dervîşlerin ahvâl-i nâ-be-câları her zamân merhûmu dil-gîr etmekte idi. Bu tarîk-i Yeseviyye ki tarîk-i Hâcegân-ı Nakşbendiyye'den Hâce Ebî Ya'kûb Yûsuf el-Hemedânî Hazretleri'nin hulefâsından Hâce Ahmed el-Yesevî el-Taşkendî

292 Yani "mü'minlerin dayısı".

293 Yani Muâviye, Hz. Peygamber'in "kayın birâderidir".

294 Dayı anlamındaki "Hâl" kelimesi metinde normal ha harfiyle yazılmış ise de doğrusu noktalı hı harfi olmalıdır. bkz. Ahmed Avni Konuk, *Mesnevî-i Şerîf Şerhi*, İstanbul, 2009, c.4, s.211,212.

295 Metinde bu şekilde yazılmış ise de doğrusu "پستر" şeklinde olmalıdır.

296 Metinde "hafâyâ" yazılmış ise de "tekâyâ" olması muhtemeldir.

Hazretleri'nintarîki olup Bektaş-ı Velî ise müşârün-ileyhin halîfesidir²⁹⁷. (*Tezkire-i Evliyâ*) nakline göre Bektaş-ı Velî, Rûm'a müteveccih oldukda[11a] kendisinde bir cezbe-i küllî zuhûr edip, kendisi her ne kadar velî ise de âhiri terbiye ve teslîke cezbesi mâni' olmuş ve kerâmât-ı kevnîyyesi gâlib bir zât-ı nûrânî sıfât imiş, hatta cennet-mekân Murâd Hüdâvenigâr GâziHazretleri'nin Veli-i müşârün-ileyh Hazretleri'ne hüsn-i zan buyurdukları ve bir def'a mülâkât ettikleri ba'zı tarihte mastûrdur. Bektaşîlerin rivâyetine göre Bektaş-ı Velî, Hazret-iMevlânâ ile hem-asır imiş. Hazret-i Pîr Mevlânâ Rûmî Efendimiz'in vefatları cennet-mekân Osmân Gâzi Hazretleri'nin istiklâlinden akdem olduğu muhakkaktır. Ve Şeyh LokmânPerendî el-Horâsânî vasıtasıyla eş-Şeyh Ahmed Yesevî'ye muttasıl ve Şeyh Safiyüddîn Erdebîlîevlâdından olduğu dahi ba'zı tezâkirde ez-cümle *Lehçetü'l-Bütûnnâm* kitâbda muharrerdir. Kitâb-ı mezkûrun me'hazi kütüb-i mu'tebere-i tevârîh olmakla ve kendisine nisbet edilen *Siyâdetnâme*, bâb-ı türbesinde mahkûk bulunmakla herhalde vefâtı cennet-mekân Hüdâvendigâr Gâzi zamânında olduğu mevsûktur.

Beyân-ı Havâtır

Havâtır altıdır. Birincisine, hevâcis derler, nefis cânibinden kalbde zuhûr eder. İkincisine, vesâvis derler, şeytan cânibinden kalbe [11b] ilkâ olunur. Üçüncüsüne, ilhâm derler, melek cânibinden kalbe ilkâ olunur. Dördüncüsüne irâdât²⁹⁸ derler, Hakk'dan kalbe sünûh eyler. Beşincisine,suver-i kâinâtderler, havâs cânibinden kalbe duhûl eyler. Altıncısına ma'kûlât derler, akıl cânibinden kalbe hutûr eyler.

Beyân-ı Terbiye-i Letâif

Ey ihvân! Kalbin terbiye ve tasfiyesi havâtırdan halâs edip Hakk Teâlâ'ya teveccüh ettirmekle olur ki, Hakk'dan gayrıyı tâleb etmeye ve ubûdiyetten bir lahza fâriğ olmaya. Tâ ki tevhîd onun sırrına yüz göstere. Ve sırrın terbiyesi kalbin terbiyesine menûttur ki, kalbin terbiyesi kemâl buldukça sırrın terbiyesi dahi kemâl bulur. Ve sırrın mahal ve menşe'i kalbdır. Ve ruh-i insânî âlem-i emirden olmakla, onun kurb-ı Hakk'a bir ihtisâsı vardır ki, sâir mevcûdâtın yoktur. Zîrâ âlem-i mülk, âlem-i melekûtla kâimdir. Ve âlem-i ervah, rûh-i insânî ile kâimdir. Ve rûh-i insânî dahi Hakk Teâlâ Hazretleri'nin Hayy ve Kayyûm [12a] sıfatlarıyla kâimdir. Ve her ne ki âlem-i gayb ve âlem-i şehâdetde zâhir olur, cümlesi vâsita ile olur. İllâ

297 Hacı Bektaş'ın şeyhinin kim olduğu, bu tezin "Eserin Muhtevâsı" bölümünde ele alınmıştır.

298 Yazma nüshalarda "irâdât" şeklinde yazılmış ise de, doğrusu "vâridât" olmalıdır.

ruh-i insânî vâsitasız zâhir olmuştur. Ve rûh ile beden cemi²⁹⁹ olması dahi و نفخت فيه من

من روعي³⁰⁰ izâfet-i teşrîfiyle olmuştur. Hakk Teâlâ kendi Hazret'ine nisbet buyurup; ³⁰¹من روعي

dedi. Bu bir acîb ve dakîk şereftir. Ve rûhun terbiyesi onu sıfât-ı rubûbiyetiyle ki; ilim ve ma'rifet-i İlâhiyye ve hilm ve kerem ve emsâli ahlâk-ı marziyye ile tezyîn etmekle olur. Rûhun muhabbeti ve ma'rifeti terakkî bulur ise, fenâ-fillâh makâmına urûc müyesser olur. Rûhun bu makâmdaki, ya'ni makâm-ı sırdaki vazifesi oldur ki, serini atebe-i Hazret'e koyup, cümle ağyârdan yüz döndürüp, ol Hazret'e fenâ-yı küllî ile fânî olarak dünya ve ahireti emel etmeyerek Ahmediyü'l-himmet olup, ubûdiyeti ve fakrı ihtiyâr edip, meslek-i sûfiyyede meşreb-i Melâmiyye üzere ol Hazret'e mütâbaattan ayrılmaya, ve dâire-i ubûdiyyetten ya'ni dâire-i şer'-i şerîf'ten taşra kadem basmaya diye Cenâb-ı [12b] Şeyh Muhammed Pârsâ Hazretleri vasiyet buyurmuşlardır (Muhammed Pârsâ Hazretleri Şâh-ı Nakşbend Efendimiz'in halîfe-i erşedleridir.) Turuk-ı sâire sâliklerinin sülûku dahi bu vechiledir. Ancak onların sülûku enfüsî olmakla esmâ ile seyr vaki' olup, Nakşbendilerin sülûku câmiû'l-esmâ olan ism-i Celâl ile alâ-tarîk-i'l-letâif olur. Fî-zamâninâ sülûk-i enfüsî ile sâlik tarîk-i Halvetiyye'de görülmektedir. Tarîk-i Mevleviyye dervişânında dahi ism-i Celâl ile sülûk var ise de seyrleri gene enfüsîdir. Cenâb-ı Mevlânâ Rûmî kaddesallâhu sirrahû Hazretleri'nin mürşid-i hırka ve sülûkleri olan Seyyid MuhammedBurhâneddîn Muhakkik Tirmîdî³⁰² Hazretleri letâif-i hamse ve cezbe ile teslîk buyurmuşlardır. Bi-hakkın sülûk eden sâlikân-ı Mevleviyye seyrinde sülûk-i âfâkî ve enfüsî bulunmakla, vukûfları turuk-ı sâire sâlikleri vukûfundan ziyâde olacaktır. Eğer seyr u sülûkü bu tarîk ile olursa Üsküdâr Mevlevîhanesi'nde vekâleten [13a] terbiye ve teslîk-i sâlikân eden ve on altı sene-i kâmile meclis-i sohbet-i ârifânesinde bulunduğum eş-Şeyh Hâlid Dede Efendi merhûmun Konevî Fehmi Dede merhûmdan görmüş olduğu sülûkun enfüs ve âfâkî câmi' olduğu meşhûd-ı uyûn-ı iftihârımız olup, ba'zı muârizların müntesibân-ı Mevleviyye'de sülûkün mesdûd bulunduğu fikrin butlânı tebyîn etmiştir.

Beyân-ı Râbıta

Sâlik ba'de'l-istiğfâr eûzu besmele ile üç İhlâs ve bir Fâtiha-ı Şerîfe kıraat edip, ecrini rûh-ı akdes-i Hazret-i Sultân-ı Enbiyâ'ya, âl ve evlâd ve ezvâc ve ashâb-ı Resûl-i Hüdâ'ya ve imâmu't-tarîka Muhammed Bahâeddîn Şah-ı Nakşbendel-Veysî el-Buhârî

299 Yazmalarda "cemî" olması" şeklinde yazılmış ise de, doğrusu "cem" olması" şeklinde olmalıdır.

300 Hier, 15/29. "Ona ruhumdan üflediğim vakit."

301 Hier, 15/29. "Ruhumdan."

302 Yazmalarda "Tirmîdî" şeklinde yazılmış ise de, doğrusu "Tirmizî" şeklinde olmalıdır.

veervâh-ı Hâcegân'a ihdâ ede. Hazret-i Pîr'in ve yâhud meşâyih-ı Nakşbendiyye kaddesallâhu esrârahum el-aliyye hazerâtından birinin rûhâniyyet-i mürşidânelerine bir müddet müteveccih olup, Cenâb-ı Hakk'ın rahmet-i İlâhiyyesine muhtaç olduğunu mülâhaza ve fazl-ı bî-nihâyesine i'timâd ede. Ba'dehû münîbi olduğu şeyhi kâmil ve fenâ fillâh makâmına vâsıl ise kalbini şeyhinin kalbi mukâbilinde [13b] tahayyül edip, kemâl-i tevâzu' ve sükûnet-i kalb ile şeyhi vâsıtasıyla feyze muntazır ola, buna râbita derler. Eğer şeyhi kâmil değilse silsile-i tarîkindan birine râbita ede, nâkıs şeyhe râbitada hatar-ı azîm vardır. Esrâr-ı hakka'l-yakînden gâfil olanlardan ba'zıları râbitayı tarîkatta bid'at addedip, asıl ve hakîkatı yok zu'm etmişlerdir. Ve ba'zıları dahi tarîk-i Nakşbendiyye'de akdemce râbita olmayıp bunu Hazret-i Müceddid Şeyh Hâlid ihdâs ve icâd ettiğine kâil olmaktadır. Bu iki fikir ise, âsâr-ı cehliden olup, eslâf-ı meşâyih-ı Nakşbendiyye hususiyle hâcegânın âsâr-ı kalemiyyelerine adem-i vukûftan ileri geliyor. Eslâfın âsârı meydandadır. Mütâlâa ile hak tezâhür eder. Hâlidîler, eslâf-ı meşâyih-ı Nakşbendiyye'nin ihtiyârâtını ihtiyâr etmekteledir. Zamânımızda Nakşbendî dergâhlarında bulunan meşâyih seyr u sülûk-i tarîkden gâfil olup, hemân âyîn-i zikirde de turuk-ı sâire meşâyihine taklîd ede ede âdâb ve erkân-ı tarîklerini [14a] zâyî' etmekteledir. İşte bunlar tarîkde bid'at bıraktılar. Ey sâlik-i râh-ı Hüdâ! İş bu râbita sâliki olduğumuz tarîka-i aliyye-i Nakşbendiyye'de ihtiyâr buyurulmuş olan büyük usûllerden biridir. Sâdât-ı tarîkımız fenâ fillah için mukaddime olan, fenâ fî'ş-şeyh sırrına eriştiren tarîkın en ziyâde yakını râbita olduğunu beyân ve tasrîh buyurmuşlardır. Ez-cümle min külli'l-vücûh hâdim-i tarîk-i Nakşbendî Hazret-i Şeyh Muhammed Hâlid el-Bağdâdî kaddese sirrahü'l-Hâdî, isbât-ı râbita hakkında tahrîr buyurdıkları *Risâle-i Nakşbendiyye*'sinde eimme-i Hanâbile'den kutbü'l-kevneyn ve gavsü's-sakaleyn seyyidünâ Abdülkâdir Geylânî Efendimiz'den nakil ile eş-Şeyh Şehâbeddîn Sühreverdî, *Avârîf* nâm kitâbında ve gene eimme-i Hanâbile'den allâme-i zamân Şemsüddîn b. el-Kayyim Hazretleri *Kitâbu'r-Rûh* nâm eserinde ve eimme-i Hanefiyye'den muhaşşî-yi eşbâh Ahmed b. Muhammed el-Hamevî, *Nefahâtü'l-Kurb* nâm te'lîfinde ve eimme-i Şâfiyye'den İmâm Gazâlî, *İhyâ-ü Ulûm*'unda ve Şihâb b. Hacer el-Mekkî, *Şerh-i Ubâb'da*³⁰³ ve Hâfiz Celâleddîn Suyûtî, *Tenvîru'l-halek fîru'yeti'n-Nebî ve'l-Melek* [14b] nâm kitâbıyla *Kitâb el-Müncelî fî Tavr el-Velî*³⁰⁴ nâm risâle-i hâfilesinde ve gene eimme-i Şâfiyye'den ârif-i billah İmâm-ı Şa'rânî, *Nefahâtü'l-Kuds* nâm eserinde ve ekâbir-i Hanefiyye'den allâme Şerîf Cürcânî, *Şerh-i Mevâkıf'da* ve gene eimme-i Mâlikiyye'den sâhibü'l-Muhtasar İmâm Halîl,

303 Eserin tam adı “el-Îâb fî Şerhi'l-Ubâb”dır. الايعاب فى شرح العباب

304 Yazmalarda böyledir ancak doğrusu “fî tatavvuri'l-velî” olmalıdır.

Zübdetü'l-Hakāyık ve eş-Şeyh Ebu'l-Abbās el-Mürsî ve Tilmîzî³⁰⁵ İbn Atâullâh İskenderî, *Tarîkatnâme*'lerinde tasrîh ve telvîh tarîkıyla iş bu râbitayı kabûl buyurmuşlar. Ve allâme-i Rûm seyyidünâ MahmûdHüdâyî, *Hubbu'l-Mevedde*³⁰⁶ nâm risâlesinde dahi lüzûm-ı râbitayı beyân ve eimme-i Hanefiyye'den Tâceddîn en-Nakşbendî, *Risâle-i Tâciyye*'sinde ve Şeyhu'ş-Şuyûh Abdullâh ed-Dihlevî râbitayı ayrıca bir tarîk ittihâz buyurmuşlardır. Râbita esnâsında ism-i Celâl'in medlûlü olan Hakk Teâla Hazretleri'nin şerîki ve nazîri yoktur diye mülâhaza ile ve ma'nâ-yı mezkûrun zikri ile kalbini memlû eyleyip, ma'nâ-yı mezkûre kendini müstağrakede, buna vukûf-ı kalbî derler.

Ey ihvân! Bu risâlede zikrolunan âdâb-ı tarîk-ı Nakşbendiyye'nin icmâlidir. Zîrâ tafsîline bu risâlemiz kâfi değildir. Ve bir de inâyet-i ezeliyye [15a] taalluk eden mürîdân ve tâlibâna bu muhtasar vâfi olmakla itnâbdan sarf-ı nazar olundu. Bundan sonra rûhâniyyet-i aliyye-i mürşidânelerinden perveriş-yâbolmak üzere silsile-i sâdât-ı tarîki tahrîre besmele-keş ibtidâr olunacaktır.

Bir sâlikin fethi bir mürşid elinden olmayıp, ancak evliyâ-yı kâmilînden bir zâtın rûhâniyyet-i aliyyesiyle perveriş-yâbolunursa ona üveysî meşreb derler. Üveysî tarîk-ı mahsûs değildir. Eğer ekser-i sâlikânda üveysî ve melâmî meşreb zuhûr eder, melâmî ona derler ki; zâhiri halkla, bâtını Hakk'la olandır. Lâkin üveysî olmak için zâhirde bir şeyhe intisâb şarttır ki yed ve nisbet sahih olsun.

Beyân-ı Envâr-ı Letâif

Hâlisân li-vechillâh sülûk eden ve bir yed-i sahîlha-yı münîb olan sâlike her halde devâm-ı zikir ve def'-i havâtır ve muhâfaza-yı nisbetten tasfiye-yi bâtın müyesser olup, bunun dahi alâmeti sâdât-ı tarîkımız envâr-ı muhtelifenin zuhûr ve münkeşif olmayla beyân buyurmuşlardır. Ve her bir latîfeye mahsûs bir reng-i nûr göstermişlerdir. [15b] Kalbin nuru, asfar, rûhun nuru, ahmer, sırrın, ebyaz, hafnîn, esved, ahfânın, ahdar. Bu envârı sâlik olan haricinde müşâhede eder, ona seyr-i âfâkî derler. Sonra bâtınında müşâhede eder, ona seyr-i enfüsî derler. Seyr-i âfâkî tahtü'l-arşa varıncadır. Ondan ilerisi seyr-i enfüsîdir, ba'zılarının mükâşefesi olmaz, lâkin istikâmeti kemâlde olanlarda keşfi olmamak, terakkîsine halel vermez.

³⁰⁵Yazmalarda böyledir ancak doğrusu "tilmîzuhû" olmalıdır.

³⁰⁶Yazmalarda böyledir ancak doğrusu "Habbetü'l-mahabbe" olmalıdır.

Beyân-ı Seyr u Sülûk-i Tarîkat

Hazret-i Müceddidİmâm-ı Rabbânî Hâce Ahmed el-Fârûkî es-Sirhindî kaddesallâhu sirrahû buyurur ki; seyr u sülûk dört mertebedir. Evvelki mertebesi, seyr-ilallâhdır, bu da ednâ ve esfel olan ilimden a‘lâ ve eşrâf olan ilme, ondan ale‘l-a‘lâ olan ilme terakkîdir. İmâm³⁰⁷ bu ilm-i ulûm-ı mümkünâtın küllîsi sâlikin nakş-ı dilinden tayy ve muzmahil olduktan sonra hâsıl olur. Bu hâleti meşâyih-ı kirâm fenâ fillâh ile ta‘bîr ederler. İkinci mertebesi, seyr-fillâhdır. Ol ilm-i merâtib-i vücûb-ı vücûd,esmâ ve sıfât ve şüun ve takdîs ve tenzîh-i İlâhiyye’de olup, sâlik onda bir makâma resîde olur ki, ondan ta‘bîr ve işâret [16a] ve tesmiye mümkün olmaz. Sâdât-ı tarîkat buna bekâ billâh tesmiye etmişlerdir. Üçüncü mertebesi, seyr-anillâhdır. Ol seyr, ilm-i a‘lâdan, ilm-i esfele ve esfelden, esfel’ül-esfele tenezzül ile geriyea‘ni; ulûm ve merâtib-i vücûb-ı vücûddan ilm-i esmâ ve sıfâta, ondan ilm-i mümkünâta rucû’dur. Hazret-i Şeyh SeyyidEbu’l-Kâsım Cüneyd el-Bağdâdîkaddese sirrahu’l-HâdîHazretleri’nden sülûkün nihâyeti suâl olundukda “bidâyetine tenezzüldür” buyurmuş.Dördüncü mertebesi, seyr fi’l-eşyâdır. Bu da şol seyrdir ki, ârifin eşyaya olan ilmi, seyr-i evvelde levh-i dilinden muzmahil olduktan sonra şey’en feşey’enusûlünden ve maârif-i eşyânın kemâliyle bürûzundan ibârettir ki ekâmil-i meşâyih ondan telvîn ba‘de’t-temkîn ile ta‘bîr ederler, a‘lâ makâmdır. Ama seyr-ilallâh, seyr-fillâh tahsîl-i velâyet içindir ki, fenâfillâh ve bekâ billâhdan ibârettir. Ama seyr anillâh ile seyr fi’l-eşyâ makâm-ı da‘veti tahsîl içindir ki, kümmel-i evliyâyâ mahsûsdur. Ve makâm-ı irşâd-ı ibâddır. Ekser meşâyih makâm-ı fenâ ve bekâyı ihtiyâr etmişlerdir, *Hacı Bektaş-ı Velî* gibi. Bu makâmda zevk-i küllî var ise de nef‘-i âmm yoktur.

[16b] Beyân-ı Telvîn ve Temkîn

Telvîn; meşâyih-i kirâm indinde sâlikin kalbinde güzerân eden ahvâli görmekten ibârettir. Ve ba‘zılarına göre keşfle hicâb arasında kalbin inkılâbıdır. Sıfât-ı nefsâniyyenin gaybeti ve zuhûru sebebiyle ve sâlikin ahvâlini telvînden anlamak mümkün olur. Kabz, bast, sekr, sahv ve bunun emsâli ne var ise ona “sıfât-ı mütekâbile” derler. Ve temkîn onların ıstılâhında inkişâf-ı hakîkatin devâmından ibârettir. Mevtın-ı kurbda itmi’nân-ı kalbî vâsıtasıyla sâlik bu mertebede anlamak mümkün olmaz. Zîrâ sâhib-i temkîn olan zât, ol vakit ilm-i kesîre ermiştir. Yemesinde, içmesinde bey‘inde, şîrâ’sında, nevminde, yakazasında ehl-i zâhire müşâbihdir. Eş-Şeyh Alâeddîn Attâr el-Buhârî nakleder ki; kutbu’l-muvahhidîn, gavsü’l-muhakkıkîn Şeyhu’l-Ekber Muhammed Muhyiddîn el-A‘rabî kaddesallâhu sirrahû

³⁰⁷Yazmalarda böyle yazılmışsa da doğrusu “iman” olmalıdır.

buyurmuşlardır ki; meşâyih'in ekseri indinde telvîn makâmı nâkıstır. Ama bizim indimizde telvîn makâmâtın efdali ve ekmelidir. Ve sâlikin hâli ol hâl üzere olur ki; Hak Sübhânehû ve Teâlâ şân-ı [17a] şerîfnde buyurdu: , telvînde ve bizim indimizde temkîn³⁰⁸ كل يوم هو في شأن temkîndir. Ve eş-Şeyh Abdülgafûr Radiyyüddin kaddesallâhu sirrahû dahi kelâm-ı Hazret-i Şeyhi bu vech ile tevcîh eder ki, Hazret-i Şeyhu'l-Ekber radiyallâhu anh telvîn hakkında efdal-i makâmât buyurduğundan, bu tevehhüm olunmaya ki sâlikin zamânı tecelliyât-ı bî-nihâye ile müşerref ola veya her zamân müdrekat-ı bî-gâyeden bir müdreke ma'lûm edine. Belki Hazret-i Şeyh radiyallâhu anhin merâm-ı şerîfleri bu ola; Âdem'in hakîkati bî-renk olup, asla mutâbık ola ki, ol zât muhabbet-i bî-keyf ve bî-renk ve bî-kemden ibârettir.

Sultânü'l-Ârifin Ebî YezîdTayfûr b. İlsâ el-Bistâmî kaddese sirrahu's-Sâmî buyurur ki; sâlikin şol hali memdûhdur ki, temkîni telvînde temkîn ola. Ol vakit hakîkatte bir renk zâhir olur ve onu kendine metbu' eyler. Ve hakîkatin nisbeti cümle renklere berâber olur. Belki şuûnât-ı ilâhiyyeden her lahza bir renk muktezâsıyla amel eyler. Gene kendi hakîkatte bî-renk olur. Sâlikân-ı Nakşbendiyye'nin sülûku gibi ki, bunlar zâhir de halkla, bâtında Hakk'ladır.

[17b] Beyân-ı Merâtib-i Tevhîd

Tevhîd, birlemeğe derler. Maksûd, Hakk celle ve alânın zâtını ve sıfâtını ve ef'âlini ve âsârını birlemektir. Evvelki mertebesi, tevhîd-i âsârdır. Âsâr, cümle kâinâttır, mahall-i ibtilâ ve imtihândır. Sâlik sülûkunda bir mertebeye erer ki, cümle mümkinâtı Hakk Teâlâ'nın masnû' ve mahlûku ve ef'âl-i şerîfesinin eseri olduğunu müşâhede eder. Avâm-ı mü'minin îmân ettiklerine onun müşâhede olur ki tevhîd-i ef'âle terakkî müyesser ola. İkinci, tevhîd-i ef'âldir. Sâlik sülûkunda bir makâma terakkî eder ki, cemî'-i ef'âli Hakk'dan sâdır müşâhede eder. Ya'ni kendi ef'âlinden ve ef'âl-i mâsivâdan fenâ bulmuş olur. Buna “fenâ fi'l-ef'âl” derler. Üçüncü, tevhîd-i sıfâttır. Sâlik seyrinde cemî'-i sıfât-ı kemâli, eğer celâlî, eğer cemâlî, Cenâb-ı Hakk'ın olduğunu müşâhede eder. Bu mertebede sâlik sıfât-ı Hak'da fenâ bulmuş olur. Buna “fenâ fi's-sıfât” derler. Dördüncü, tevhîd-i Zât'tır. Sâlik bu makâmda Zât-ı Hakk'dan gayrı hiçbir şeyin vücûdunu müşâhede edemeyip, vücûd-ı mevcûd ile zâhir olan Hakk [18a] olduğunu müşâhede eder. Burada sâlik kendi vücûdundan fânî olur. Buna “fenâ fi'z-Zât” derler. Pîrân-ı turuk-ı aliyyenin matmah-ı nazarı ve maksad-ı aksâları³⁰⁹bu

308 Rahmân, 55/29. “O her an yaratma halindedir.”

309 Yazmalarda “اقصى” şeklinde yazılmışsa da, doğrusu “اقصى” olmalıdır.

mertebeyedir. Buna vâsıl olanlar vâsıllardan olup, olmayanlar berzah-ı irfânda kalmışlardır. Tavr-ı âharle bu mertebe-i erbaa seyr u sülûkbahsimizde zikr ve beyân olunmuş idi.

Beyân-ı Silsile-i Nakşbendiyye-yi Behcetiyye

El-fakîrû'l-hakîr, el-Hâc Ebu'l-Hasan Hüsni b. Alî er-Rızâ b eş-Şeyh Halîl Sâhib b. İbrâhîm b. İsmetî Ahmed b. Mustafâ Paşa el-Bozokluufiye anhum, an şeyhî ve üstâzî hâfizü'l-kurrâ' ve mürebbî-i fudalâ Hâce İsmâil Hakkî Efendi el-Üsküdârî, an eş-Şeyhes-Seyyid Hâfiz Alî Efendi el-Uşşâkî el-mübâhî bi-hizmeti hânkâh Şeyhü'l-İslâm Mustafa Efendi el-kâinü fî medîne Eyyûb el-Ensârî, an eş-şeyhu'ş-şüyûh Hâce Alî Behcet el-Konevî sümme el-Üsküdârî ve hüve min nesli Hazret-i Mevlânâ Rûmî, an eş-Şeyh es-Seyyid Burhâneddîn Muhammed Emîn Efendi el-Kerkûkî sümme el-Bursevî ve hüve min evlâd-i gavsi's-sakaleyn Abdülkâdir el-Cîlî, an eş-Şeyh Muhammed Âgâh Efendi el-İstanbûlî el-medfûn bi-Mevlevîhâne-i Galata, an eş-Şeyh es-Seyyid el-Hâc Mustafa Rızâeddîneş-şehîr bi-İbni en-Neccâr el-Beşiktaşî, an eş-Şeyh Muhammed Alî İlmî Efendi el-Edirnevî [18b] eş-şehîr bi-Arabzâdean eş-Şeyh es-Seyyîd Ebî Abdullâh Muhammed es-Semerkandî el-mübâhî bi-hizmet-i hankâh-ı Şemsî Ahmed Paşa el-kâinü fî medîne-i Üsküdar, an eş-Şeyh Ahmed Yekdest el-Cüryânî sümme el-Mekkî, an eş-Şeyh Muhammed el-Ma'sûm es-Sirhindî, an vâlidihî eş-Şeyh Ahmed el-Fârûkî es-Sirhindî el-ma'ruf bi-İmam-ı Rabbânî, an eş-Şeyh Muhammed Bâkî Billâh el-Kâbilî, an eş-Şeyh Hâcegî el-İmkenegî es-Semerkandî, an eş-Şeyh Derviş Muhammed es-Semerkandî, an eş-Şeyh Muhammed ez-Zâhid es-Semerkandî, an eş-Şeyh Hâce Nâsiruddîn Ubeydullâh el-Ahrâr es-Semerkandî, an eş-Şeyh Hâce Ya'kûb el-Çerhî el-Hisârî, an eş-Şeyh Hâce Muhammed Alâeddîn Attâr el-Buhârî, an Hazret-i Pîr Şâh-ı Nakşbend Muhammed Bahâeddîn el-Veysî³¹⁰ el-Buhârî, an eş-Şeyh Hâce Seyyid Emîr Külâl b. es-Seyyid Hamza el-Buhârî en-Nesefî, an eş-Şeyh Hâce Muhammed Baba Semmâsî, an eş-Şeyh Hâce Azîz Azîzân Alî er-Râmitenî, an eş-Şeyh Hâce Mahmûd el-Encîrfağnevî, an eş-Şeyh Hâce Ârif er-Rîvgerî, an eş-Şeyh Hâce-i Hâcegân Abdülhâlik Gucdüvânî, an eş-Şeyh Yûsuf Ziyâeddîn el-Hemedânî, an eş-Şeyh Ebu'l-Kâsım el-Gürgânî, an eş-Şeyh Ebû Alî [19a] Fâdıl b. Muhammed el-Fârmedî et-Tûsî, an eş-Şeyh Ebu'l-Hasan Alî el-Harakânî, an Sultânü'l-Ârifîn Ebî Yezîd Tayfûr b. Alî el-Bistâmî kaddesallâhu esrârahüm nevverallâhu merâkidehum, an kîdveti'l-muhakkıkîn Seyyidinâ İmam-ı Ca'fer es-Sâdık b. İmâm el-hümâm seyyidinâ Muhammed el-Bâkır b. İmâm el-hümâm seyyidinâ Alî Zeynelâbidîn b. İmâm el-hümâm ve umdetü'l-İslâm seyyidinâ Hazret-i Hüseyin el-müctebâ b. İmâm el-hümâm seyyidinâ Hazret-i Aliyyü'l-Murtazâ radiyallâhu

310 Doğrusu "el-Üveysî" olmalıdır.

anhüm, an Hazret-i Kāsım b. seyyidinâ Muhammed b. seyyidinâ Ebû Bekir es-Sıddık radiyallâhu anhüm, an Hazret-i Selmân el-Fârisî radiyallâhu anh, an Hazret-i Şeyh eş-şefîk abdullâh el-atîkve fi'l-ğâri er-refîk Ebû Bekir es-Sıddık radiyallâhu anh ve an kâffeti's-sahâbe ecmâîn, an en-Nebî sallallâhu Teâlâ aleyhi ve sellem Allâhümmahşürnâ maahüm yâ Muîn.

Beyân-ı Silsile-i Kâdiriyye

Fakîr Ebu'l-Hasan Hüsni b. Alî er-Rızâ Paşa ufiye anhümâ, an şeyhî ve seyyidî ve mededî eş-Şeyh Hasan Hüsni Efendi el-Üsküdârî el-Ma'rûf bi-Harcağasızâde kaddesallâhu sirrahû, an eş-Şeyh Ahmed Gıyâseddîn b. Süleymân el-Edvartalı kuddise sirruhu'l-âlî, an eş-Şeyhi's-Şuyûh es-Seyyid el-Hâc Muhammed Ziyâeddîn Hâlid [19b] kaddesallâhu sirrahu'l-Vâhid, an Hazret-i Pîr Gulâm Ali Abdükâdir Şah Abdullâh ed-Dihlevî kaddese sirrahû'l-Melikü'l-Kuvâ, an eş-Şeyh Muhammed Şemsüddîn Habîbullâh Cân-ı Cânân el-Mazhar ed-Dihlevî, an eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Nûr el-Bedâvunî, an eş-Şeyh Muhammed Muhsin Seyfeddîn es-Sirhindî, an eş-Şeyh Muhammed Ma'sûm es-Sirhindî, (an vâlidihî eş-Şeyh Ahmed el-Fârûkî es-Sirhindî eş-şehîr bi-İmâm-ı Rabbânî), an eş-Şeyh Şâh İskender el-Hindî, an eş-Şeyh Kemâleddin Keytelî, an eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Gedâ Rahmân, an eş-Şeyh es-Seyyid Fadl, an eş-Şeyh Seyyid Gedâ Rahmân, an eş-Şeyh es-Seyyid Ebu'l-Hasan, an eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Şemsüddîn, an eş-Şeyh es-Seyyid Ukayl, an eş-Şeyh es-Seyyid Abdülvehhâb, an eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Bahâeddîn, an eş-Şeyh es-Seyyid Şerefeddîn, an eş-Şeyh es-Seyyid Abdürrezzâk, an eş-Şeyh es-Seyyid Muhyiddîn Abdülkâdir el-Hasan el-Hüseyn el-Cîlî kaddesallâhu esrârahum ve nevverallâhu Teâlâ merâkidehüm ve ceale cennetehû mesvâhüm.

Hâlidîyye

(An eş-Şeyhi's-Şuyûh Ahmed el-Fârûkî es-Sirhindî eş-şehîr bi-İmâm er-Rabbânî) el-müşârün ileyh, an eş-Şeyh Muhammed Bâkî Billâh el-Kâbilî, an eş-Şeyh Derviş [20a] Muhammed İmkenegî es-Semerkindî, an eş-Şeyh Hâcegî el-İmkenegî es-Semerkindî, an eş-Şeyh Muhammed Zâhid es-Semerkindî, an eş-Şeyh Nâsiruddîn Ubeydullâh el-Ahrâres-Semerkindî, an eş-Şeyh Ya'kûb el-Çerhî el-Hisârî, an eş-Şeyh Muhammed Alâeddîn Attâr el-Buhârî kaddesallâhu esrârahum ve nevverallâhu merâkidehüm.

Beyân-ı Silsile-i Mevleviyye min Ciheti'l-Mesnevî

El-Fakîrû'l-hakîr, an eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Saîd Efendiel-mübâhî bi-hizmet-i hankâh-ı Selîmiye el-kâinü fî medînet-i Üsküdar rahmetullahi aleyh, an vâlidihî Şeyh Muhammed Hidâyetullah Efendi el-Üsküdârî el-maruf bi-Mesnevîhân, an vâlidihîkıdveti'l-kâmilîn zü'l-cenâheyn eş-Şeyh Ali Behcet el-Konevî sümme el-Üsküdârî İbn Ebû Bekir b. Hasan b. Hüseyin, an ceddihî min kıbeli'l-ümm eş-Şeyh Muhammed Alaeddin Çelebi Efendiel-Karahisârî, an eş-Şeyh Muhammed Ârif Çelebi Efendi, an eş-Şeyh Sadreddîn Çelebi Efendi, an eş-Şeyh Bostân Çelebi Efendi, an eş-Şeyh Abdülhalîm Çelebi Efendi, an eş-Şeyh Hüseyin Çelebi Efendi, an eş-Şeyh Ârif Çelebi Efendi b. Bahâeddîn Çelebi, an eş-Şeyh Muhammed Bahâeddîn Çelebi Efendi, an eş-Şeyh Ebû Bekir Çelebi Efendi b. Ferec Çelebi, an eş-Şeyh Bostan Çelebi Efendi, an eş-Şeyh Ferec Çelebi Efendi, an eş-Şeyh Sarı Çelebi Efendib. Kādî Paşa, an eş-Şeyh [20b] Cemâleddîn Çelebi Efendi, an eş-Şeyh Emîr Âdil Çelebi Efendi, an eş-Şeyh Emîr Ârif Çelebi Efendi b. Âdil Çelebi Efendi, an eş-Şeyh Emîr Âlim Çelebi Efendi, an eş-Şeyh Emîr Âdil Çelebi Efendi, an eş-Şeyh Muhammed Bahâeddin Çelebi Efendi, an eş-Şeyh Emîr Vâcid Çelebi Efendi, an eş-Şeyh Muhammed Şemsüddîn Âbid Çelebi Efendi, an eş-Şeyh Muhammed Celâleddîn Ârif Çelebi Efendi el-Kebîr, an eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Bahâdeddîn Çelebi Efendi el-ma'rûf bi-Sultân Veled, an eş-Şeyh Muhammed Hüsâmeddîn Efendi, an sultânî'l-âşıkîn, gavsî'l-vâsılîn Mevlânâ Celâleddîn el-Belhî er-Rûmî kaddesallâhu esrârahüm.

Beyân-ı Silsile-i Celvetiyye

El-Fakîrû'l-hakîr, an eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Rûşen Efendi rahmetullahi aleyh, an vâlidihî eş-Şeyh es-Seyyid Abdurrahman Nesîb Efendi, an vâlidihî eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Şihâbeddîn Efendi, an vâlidihî eş-Şeyh Muhammed Rûşen Efendi, an eş-Şeyh Pertevî Ahmed Efendi el-Mudanyevîsümme el-Çorlûvî, an eş-Şeyh Zâtî Efendi el-Keşânî el-Edirnevî, an eş-Şeyh es-Seyyid İsmâil Hakkî Efendi el-Bursevî, an eş-Şeyh Fazl-ı İlahî Seyyid Osmân Efendi el-Atpazârî, an eş-Şeyh Abdullâh Efendi el-ma'ruf bi-Zâkirzâde, an eş-Şeyh Ahmed Efendi el-Balıkesirî, [21a] an Hazret-i Pîr kıdveti'l-kâmilîn ve delili's-salîkîn es-Seyyid Azîz Mahmûd Hüdâyî, an eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Muhyiddîn Üftâde Efendi el-Bursevî, an eş-Şeyh Muk'ad Hızır Dede Efendi el-Bursevî, an imami't-tarîk şeyhinâ seyyidînâ el-Hâc Bayrâm-ı Velî el-Ankaravî kuddise esrâruhüm.

Der Beyân-ı Esâmî-i Turuk-ı Aliyye-i Meşhûre

Kutbu'l-Kevneyn ve Gavsü's-Sakaleyn seyyüdinâ Ebâ Sâlih Muhyiddîn AbdülkâdirGeylânî- Vefatı: 561

Hazret-i Şeyhü's-Şuyûh Ahmed el-Kebîr Şehâbeddîn Ebû'l-Hasan er-Rifâî el-Basrî- Vefat: 578

Hazret-i Şeyh Şehâbeddîn es-Sühreverdî- Vefatı: 632

Hazret-i Şeyhu'l-Ekber Muhammed Muhyiddîn b. Alî el-A'rabî

Hazret-i Şeyh es-Seyyid el-Hüseyin Ahmed el-Bedevî et-Tantavî³¹¹ el- Mısrî- Vefatı: 675

Hazret-i Şeyh Seyyid İbrâhim ed-Desûkî el-Mısrî- Vefatı: 693

Hazret-i Şeyh Necmeddîn el-Kübrâ- Vefatı: 618

Hazret-i Şeyh Muîneddîn el-Çiştî el-Buhârî³¹² Vefatı: 633

Hazret-i Şeyh eş-Şerîf el-Hasan Ebu'l-Hasan Alî eş-Şâzelî-Vefatı: 656

Hazret-i Şeyh Mevlânâ Muhammed Celâleddîn el-Belhî er-Rûmî es-Sıddîkî-Vefatı: 682

Hazret-i Şeyh Muhammed Sa'deddîn eş-Şeybânî el-Cebâvîeş-Şâmî- Vefatı: 700

[21b] Hazret-i Şeyh Ahmed el-Yesevî- Vefatı: 559 (el-yevm Bektaşî tarîki ile ma'rûf Yesevî tarîkidir.)

Hazret-i Şeyh Ömer Halvetî (Şuabâtı kesîr bir tarîkidir.)

Hazret-i Şeyh el-Hâc Bayram-ı Velî el-Ankaravî

Hazret-i Şeyh ÖmerDede el-meşhûr bi-Emir Sikkîn el-Bayrâmî (Hamzaviyye tarîkinin pîridir.)

Hazret-i Şeyh Yûsuf Sünbül Sinân el-Halvetî- Vefatı: 926

311 Doğrusu "Tantâvî" olmalıdır.

312 "Buhârî" kelimesi yanlışdır, aslında "es-Siczi" olmalıdır.

Hazret-i Şeyh el-Hâc Şa‘bân-ı Velî el-Halvetî- Vefatı: 976

Hazret-i Şeyh Seyyid Azîz Mahmûd Hüdâyi el-Üsküdârî (Tarîk-i Celvetiyye’nin pîridir.)- Vefatı: 1038

Hazret-i Şeyh Hüsâmeddin el-Halvetî el-Uşşâkî- Vefatı: 1001

Hazret-i Şeyh Nûreddîn el-Çerrâhî el-Halvetî

Hazret-i Şeyh Seyyid Muhammed en-Nusûhî el-Halvetî- Vefatı: 1120

Hazret-i Şeyh Muhammed es-Senûsî (Hicâz’da tarîk-i mahsûsdur.)

Hazret-i Şeyh Muhammed Hâlid Ziyâeddîn en-Nakşbendî- Vefatı: 1242

Sahh.

[22b] İbrâhîm Gülşenî-Vefâtı: 940- Mısır / Velâdeti: 830- Âzerbaycân

Şeyh Hüseyin Sezâyi- Velâdeti: 1080- Gördes/ Vefâtı: 115- Edirne

Hazret-i Sünbül Sinân- Vefâtı: 936- Der-saâdet

Silsile-i Hacı Bektaş-ı Velî

Hazret-i Şeyh Seyyid Muhammed el-Horasânî en-Nisâbûrî, an eş-Şeyh Lokmân el-Horâsânî, an eş-Şeyh Hâce Ahmed el-Yesevî, an eş-Şeyh Hâce Ebî Ya‘kûb Yûsuf Ziyâeddîn el-Hemedânî, an eş-Şeyh Ebû Alî el-Farmedî, an eş-Şeyh Ebu’l-Hasan el-Harakânî, an eş-Şeyh Ebû Muzaffer Mevlânâ Muhammed et-Tûsî, an eş-Şeyh Muhammed el-A‘râbî, an eş-Şeyh Seyyid Muhammed el-Mağribî, an Sultânü’l-Ârifîn Ebî Yezîd Tayfûr b. Îsâ el-Bistâmî kaddesallâhu esrârahüm, an Hazret-i İmâm el-Hümâm Ca‘fer es-Sâdık radiyallâhu anh, an Hazret-i İmâm el-Hümâm Muhammed el-Bâkır radiyallâhu anh, an Hazret-i İmâm el-Hümâm Alî Zeynelâbidîn radiyallâhu anh, an Hazret-i İmâm el-Hümâm seyyidinâ Hüseyin aleyhisselâm, an Emîru’l-Mü’mînîn Hazret-i Alî el-Murtazâ radiyallâhu anh ve an kâffeti’l-evliyâ.³¹³

313 Her ne kadar müellif Hacı Bektaşî Velî’yi Ahmed Yesevî yolundan gösterse de, Hacı Bektaşî Velî Vefâidir. Bu konuda “Eserin Muhtevası” bölümünde açıklama yapılmıştır.

[23a] Nisbet-i Tarîk-ı Şattâriyye

Seyyid Emîr KülâlŞeyh Îsâ el-Hindî es-Sindî, an Ârif Şükr Muhammed, an Muhammed el-Gavs, an eş-Şeyh el-Hâc Huzûr, an Hidâyetullâh, an Muhammed Kâdan, an Hazret-i Pîr Abdullâh eş-Şattârî, an Muhammed Ârif, an Şeyh Âşık, an Muhammed Hüdâkulî, an Ebu'l-Hasan Harakânî, an Ebû Muzaffer Mevlânâ Tûsî, an Şeyh A'râbî, an Şeyh Muhammed el-Mağribî, an Hazret-i Ebî Yezîd Bistâmî.

[23b] Silsile-i Çiştîyye

Hazret-i Şeyh İmdâdullâh et-Tehânevî sümme el-Mekkî, an eş-Şeyh Abdurrahîm, an Şâh Abdülbârî, an Şâh Abdülhâdî, an Şâh Adudüddîn, an Şâh Muhammed, an Şâh GulâmMuhammed, an Muhibbullâh İlâhâbâdî, an Ebî Saîd, an Nizâmeddîn, an Celâleddîn, an Abdülkuddûs (*) el-Gengûhî, an Muhammed Ârif, an Ârif b. Ahmed, an Abdülhak Radûlevî, an Celâleddîn Pânîpatî, an Şemsüddîn, an Alâeddîn es-Sâbir, an Ferîdüddîn, an Kutbuddîn, an Pîr-i sâni Muîniddîn, an Osmân, an Hâce el-Hâc Şerîf ez-Zendenî, an Mevdûd, an [24a] Yûsuf, an Ebî Muhammed el-Muhterem, an Ahmed Abdâl el-Çiştî, an Ebî İshak, an Hâce Mîmşâd, an Ebî Hubeyre el-Basrî, an Halîfe el-Mar'aşî, an Sultân İbrâhim Edhem el-Belhî, an Fudayl, an Abdülvâhid, an Hasan el-Basrî, an Hazret-i Alî el-Murtezâ radiyallâhu anhüm.

[24b] b)Risâle-i Mir'âtü'l-Ebrâr

بسم الله الرحمن الرحيم

Velâdet-i bâhirü's-saâdet-i Muhammedî senetü'l-filde ve Nisan içinde Rebîulevvel ayının on ikinci Pazartesi gecesi sabaha yakın bir zamandadır. Zât-ı saâdetleri kabîle-yi Kureyş'den ve âl-i Hâşim'den olup, pederleri ise Kureyş'e riyâset eden Abdülmuttalib'in oğlu Abdullâh ve vâlideleri dahi Âmine binti Vehb'dir. Leyle-i mezkûrede tâk-ı Kisrâ'nın çatlaması ve âteşperestlerin âteşlerinin birden bire sönmesi ve Ka'be'ye ta'lik olunan putların

*(Kâdiriyye Silsilesi) Abdülkuddûs el-Gengûhî el-mezkûr hasale lehu'l-hırka, an eş-Şeyh Dervîş Muhammed b. el-Kâsım, an Seyyid Bûdhen el-Behrâyiçi, an Seyyid Maḥdûm-i Cihâniyân Cihângeşt, an Celâleddîn el-Buhârî, an Ubeydullâh b. Îsâ, an Abdullah b. Kâsım, an Ebî'l-Mekârim el-Fâzıl, an Kutbiddîn Ebî'l-Gays, an Şemsüddîn Ali el-Eflecî, an Şemsüddîn el-Haddâd, an Hazret-i Gavs-i Azâm Abdülkâdir el-Cilî radiyallâhu anhüm.

yıkılması ve daha nice hârikulâde vukuât zuhûr etmiştir ki Peygamber-i âhir-zamân hazretlerinin dünyâya geldiğini bildiren hâlâtta idi. İş bû vukuât üzerine kâhinler mevlûd-i Muhammediyye’yi yahûdilere i’lân ettiler. Kibâr-i arabca âdet-i kadîmeye binâen sebeb-i âferîneş-i kâinât Efendimiz’i dahi Sa’d kabîlesinden Halîme nâmında bir süt anneye verdiler. Dört yaşında zât-ı saâdetlerinde sâir çocuklara benzemeyen hâller görülmesiyle mûmâ-ileyhâ vâlidisine [25a] iâde ve teslîm etti. Pederleri Abdullâh velâdet-i saâdetlerinden akdem Yesrib’de vefât ettiği gibi, altı yaşında iken dahi vâlideleleri Âmine vefât etmekle, büyük pederleri Abdûlmuttalib yanında kalarak, iki sene sonra onun dahi vefâtıyla amcaları Ebû Tâlib hânesine naklolundu. Zâten Ebû Tâlib’e râhib Bahîra ve Nestûrâ nâm kâhinler âhir zamân peygamberi bu olduğunu tebşîr etmişler idi. Ebû Tâlibhakk-ı saâdetlerinde şiddet-i hürmet gösterir ve kendi evlâdı olan Hazret-i Aliyyü’l-Murtezâ’dan ziyâde sever ve emr-i muhâfazasında tâkat-ı beşerin fevkinde i’tinâ ederdi. Yirmi beş yaşında iken Kureyş’den Hazret-i Hatîce ile izdivâcları vukû’ buldu.

Cenâb-ı Fahr-i Âlem Efendimiz’e kırk yaşında nübüvvet ve kırk üç yaşında iken risâlet geldi. Nübüvvet rüyâ-yı sâdika ile başlayıp, altı mâh kadar devâm etti. Ve her ne görür ise aynıyla zuhûr ederdi. Ve ol esnâda uzlet ve halveti sever ve Cebel-i Hirâ’ya³¹⁴ gidip ondaki gâr-ı ma’rûfda tenhâca ibâdet ederdi. Ol vakit Cibrîl aleyhisselâm gelip, göründü; i [25b] kerîmelerini getirdi. Ve yeni bir şerîat ile ins ve cinne ba’s -âyet³¹⁵ اقرأ بسم ربك الذى olundu. Bu dine; din-i İslâm ve dâhil olanlara müslümân denir. Hazret-i Peygamber’in nübüvvetini en evvel Hazret-i Hatîce tasdik edip, erkeklerden Cenâb-ı Ebû Bekir es-Sıddîk ve Aliyyü’l-Murtezâ radiyallâhu anhümâ ve bunlardan sonra Zeyd b. Hâris, Osmân b. Affân, Zübeyr b. el-Avvâm, Abdurrahmân b. Avf, Sa’d bin Vakkâs, Talhâ b. Abdullâh radiyallâhu anhüm şeref-i İslâm ile müşerref olarak, İslâm’da sabıkîn oldular.

Hazret-i Sıddîk zamân-ı câhiliyyette Kureyş içinde büyümüş olduğu halde putlara secde etmez, akl-ı selîmi ile Kureyş’in dininden başka, indallâh bir makbûl din olduğunu düşünüp fakat ona delâlet ve hidâyet edecek bir rehber bulamazdı. Resûl-i Ekrem sallallâhu aleyhi ve sellem da’vete başladı. Cümleden evvel hemen îmân eyledi. Ve emniyet ettiği müşârûn ileyhim hazerâtını el altından da’vete başladı. Ve cümlesini birer birer Hazret-i Peygamber’e götürdü. Evvel-be-evvel İslâm ile müşerref olan ashab-ı kirâm bunlardır. Kureyş’in bahâdırlarından Hazret-i [26a] Hamzâ ve bunu müteâkib Hazret-i Ömer b. el-Hattâb

314 Cebel-i Hirâ ifadesi bir galat-ı meşhurdur. Dağın adı Nûr, mağaranın adı Hirâ’dır.

315 Alak, 96/1. “Yaratan Rabb’inin adıyla oku.”

îmân-ı ezeliîlerini izhâr ettiler. Ömer b. el-Hattâb Hazretleri'nin İslâm olmasıyla dîn-i mübîn-i İslâm kuvvet buldu. Ve aded-i ashâb kırka bâliğ olmakla Hazret-i Ömer ashabin önünde cümleten tekbîr alarak, Ka'be'ye geldiler. Bu hâl Ebû Cehîl'e bâr-ı azîm geldi. Çünkü müşriklerin reisi olan Ebû Cehil Hazret-i Fahr-i âlem Efendimiz'in en kavî düşmanı olduğundan, İslâm'a hakârette sebk ve müşrikîni teşvîk ederdi. Bunun üzerine ashabdan ba'zılarına Habeş memleketine hicrete ruhsat-ı Peygamberî şeref-sâdır oldu. Damâdları Hazret-i Osmân b. Affân ve kerîmeleri Rukiyye ve Hazret-i Alî radiyallâhu anhın birâderi Ca'fer radiyallâhu anhüm dahi muhâcirîn meyânında idi. Habeş hükümdârı muhâcirîn hazerâtına pek çok hürmet etti. Ve hatta müşrikînden olup, muhâcirîni taleb için gönderilen kesânı envâ'-ı hakâretle memleketinden tard ve teb'îd etti. Mekke'de müşrikîn Ebû Tâlib'e Fahr-i Âlem'i himâyeden vazgeçmesini teklîf ettiler, Ebû Tâlib kabûl etmedi. Kat'-ı münâsebât ettiler, gene Ebû Tâlib'e te'sîr etmedi.

Bi'setin [26b] onuncu senesi Ebû Tâlib ile Hazret-i Hatîce radiyallâhu anhâ vefât etti. Fahr-i Âlem biri biri ardınca iki sâdık dostundan ayrıldığına pek ziyâde esef etmekle, bu seneye âmü'l-hüzn tesmiye buyurdular. Resûl-i Ekrem her sene hac mevsiminde Mekke-i Mükerremin hâricine çıkıp, etrâftan gelen kabâilî îmâna da'vet ederdi. Bi'setin on birinci senesinde Medîne ahâlisinden Hazrec nâm kabîleden altı kadar kimse Akabe'de Fahr-i Âlem'e mülâkî olarak bey'at ettiler. Ensârdan evvelen İslâm olan bu altı zâttır ki, bunlar Evs ve Hazrec kabîlelerinin, dîn-i İslâm'la müşerref olmalarına gayret ve himmet ettiler. Bi'setin on ikinci senesi Receb'inde mi'râc-ı Nebî vuku' buldu ve müslümanlara beş vakit namâz farz oldu. Mi'râcî da ibtidâ tasdîk eden gene Hazret-i Sıddîk-i îlî-cenâb'dır. Kureyş müşriklerinin hâne-yi saâdet-i Peygamberî'yi basarak öldürmeye karârlarını Cenâb-ı Hâk vahiy ile bildirdi. Ve Medîne'ye hicret etmesini emir buyurdu. O gece [27a] Şefî'-i Ümem sallallâhu aleyhi ve sellem kendi döşeğinde Cenâb-ı Aliyyü'l-Murtezâ radiyallâhu anh Hazretleri'ni bırakarak, Hazret-i Sıddîk-ı Ekber radiyallâhu anhın hânesine gelip, o yâr-ı gâr-ı vefâdâr ile berâber Mekke'den Medîne'ye azîmet ettiler. Medîne'ye duhûlünde develeri ibtidâ şimdiki ravza-yı pâk-ı ıtır-nâk-i Muhammedî olan mahalle çöküp, muahharen mahall-i mezkûr Hazret-i Âişe radiyallâhu anhânın hânesi olmuştur. Ondan EbâEyyûb el-Ensârî Hâlid b. Zeyd radiyallâhu anh Hazretleri'nin hânesi kapısına çöktüğü cihetle oraya misâfir olmuşlardır. Ve Cenâb-ı Peygamber, islâmların namâz kılmalarına mahsûs olarak bizzât mescid-i Kubâ'yı binâ etti. En evvel yaptıkları câmi' budur. Bundan sonra def'-i şerr-i a'dâ için müşriklerle muhârebeye izn-i İlâhî oldu. Birçok gazve ve seriyyeler vukûa geldi. Gazve, bizzât Hazret-i Sâhib-i Risâlet'in bulundukları muhârebelere, seriye, ashâbdan birinin kumândasıyla edilen muhârebelere itlâk

olunur. Gazveler; Bedir, Uhud, Hendek, Hayber gazveleridir ki, bunlar yirmiden ziyâdedir, seriyyeler elliye karîbdir. Mekke fethinden sonra Huneyn, Tâif, Tebûk gibi birkaç [27b] gazâ dahâ vukûa geldi. Ve İslâm’a dâhil olan mahallere takviye-i dîn-i mübîn için ashâbdan ba‘zıları gönderildi. Hicret-i Muhammediyye’nin dokuzuncu senesinde yâr-ı gâr-ı Peygamberî Ebû Bekir es-Sıddîk Hazretleri emîrû’l-hac nasb olunarak Mekke’ye gönderildi. Ve ertesi sene dahi bin zî-şân hüccâc ile Mekke-i Mükerrreme’ye geldiler ki, buna hiccetü’l-vedâ‘ denir. Esnâ-yı hâcda sebeb-i îcâd-ı kâffe-yi mevcûdât Efendimiz’in ahireti teşrîf buyuracaklarını îmâ eden vedâ‘ etti ve pek çok i celîlesi nâzil olduğundan ashâb ile -âyet ³¹⁶اليوم اكملت لكم دينكم

nasîhat verdi. Hicret-i Nebeviyye’nin on birinci senesi Rebûlevvelî’nin onuncu gecesi nısfü’l-leyle karîb bir zamânda ve ezvâc-ı tâhirattan Hazret-i Âişe radiyallâhu anhâ hânesinde, sinn-i saâdetleri altmış üç olduğu halde vedâ‘-ı âlem-i fânîve azm-i bekâ-yı câvidânî buyurdular. Ashâb-ı Kirâm perîşân-hâtır olarak görülen heyecân üzerine, Hazret-i Sıddîk minbere çıkıp, ashâba hitâben, hayy-ı lâ yemût ancak Cenâb-ı Kâdir-i Mutlâk olduğunu mübeyyin bir hutbe-i belîğ ile halkı irşâd buyurdu. Ve Hazret-i Aliyyü’l-Murtezâ bir taraftan ehl-i beyt-i Peygamberî ta‘ziyet ve diğer taraftan gasl-i Risâlet [28a] umûr-ı mühimmesiyle meşgûl olmakla hilâfet hakkındaki müzâkerede bulunamadılar. Cenâb-ı Fahr-i Âlem Efendimiz’in salât-ı cenâzeleri cemâatle on dokuz defa‘ edâ olunup, ibtidâsındaki imâmetin Hazret-i Sıddîk ve Hazret-i Alî tarafından îfâ buyrulduğu muhteleftir ve Ravza-i Mutahhara’nın Hazret-i Âişe hanesi olduğu akvâdır.

Hazret-i Fahr-i Âlem hayatında yerine halîfe olacak zâtı sarâhaten beyân buyurmamış olsa da, Cenâb-ı Sıddîk’ın hakk-ı hilâfetlerine pek çok delîl ve işâret vardır. Meselâ mescid-i şerîfte ashâba karşı “dünyâda en ziyâde hoşnûd ve sevdiğim Ebû Bekir es-Sıddîk’dır” buyurmaları ve kibâr-ı ashâb mevcûd iken imâmete O’nu geçirip bir defa‘ da ardında namâz kılmış olmaları efdal-ı ashâb olduğuna ve halîfeleri olacağına delâlet eder emârelerinden idi. Vefât-ı Peygamberî’yi ihbara dâir Hazret-i Sıddîk’ın hutbe-i mürşidâneleri üzerine ashâbın akli başına geldi. Ve bir halîfenin lüzûmu kat’iyyet kesbetti. Hazret-i Ömer b.el-Hattâb herkesden evvel bey‘at etti ve diğer ashâb-ı kirâm dahi bey‘at etmekle ihtilâfa mahal kalmadı. Bu sûretle Hazret-i Peygamber’in ilk halîfesi intihâb olundu. Hazret-i Alî yetmiş gün sonra bey‘at etti. Ve Hazret-i Fâtıma, Fahr-i Âlem Efendimiz’den [28b] yetmiş gün sonra vefat etti, altı mâh sonra vefâtı hakkındaki rivâyet zayıftır. Hazret-i Murtezâ’nın bey‘atı yetmiş gün te’hîr etmesi adem-i kabûl olmayıp, ancak Cenâb-ı Fâtımâ’nın ta‘ziyesiyle meşgûl idi. Ba‘zı

316 Mâide, 5/3. “Bugün sizin için dininizi kemâle erdirdim.”

gulât-ı şia adem-i kabûle zâhib olmuşlar. Halbuki hayâtında hazer ve seferde Fahr-i Âlem Efendimiz'in yanından asla ayrılmayarak, varını yoğunu Peygamberimiz'in uğûr-ı saâdetlerine sarf etmiş ve hüsn-i teveccüh-i Cenâb-ı Risâlet'e min külli'l-vücûh mazhar olmuş bir zât hakkında Cenâb-ı Haydar-ı Kerrâr Efendimiz'den adem-i kabûl ve hoşnûdsuzluk gibi şeyleri beyândan daha bir hatâ-yı azîm tasavvur edenlere Allah insâf vere.

Necid ve Yemen'de hâşâ peygamberlik iddiâsında bulunan Müseylemetü'l-Kezzâb ve Esved el-Ansî gibi mel'ûnların öldürülmesi ve ba'zı irtidâd edenlerin terbiye edilmesi ve Irak'da ba'zı mahallelerin fethi ve Sûriye cihetlerine Hazret-i Hâlid b. Velîd ve Ebû Ubeyde kumandalarıyla gönderilen guzât-ı müslimînin Rûmlar'a karşı meşhûr Ecnâdeyn Muhârebe'sini kazanmaları ile Şâm'ın fethi o halîfe-i sadâkat-şîârın cümle-i muvaffakiyât-ı mühimmesindendir. [29a] İki sene, üç ay, dokuz gün süren müddet-i hilâfetlerinde pek çok mühim vukûâtlar zuhûr etmiş ise de, muvaffakiyât ve kerâmât-ı kudsiyyeleri âsârı olarak hall ü fasl edilmiştir. Hicretin on üçüncü senesinde, altmış üç yaşında olduğu halde irtihâl-i dâr-ı naîm etmekle, vasiyeti üzerine Ravza-i Mutahhara-i Hazret-i Peygamberî'ye defnedilmiştir. Gâyet mütevâzi' ve halûk ve mükrim ve sahî bir zât idi.

Hazret-i Ömer el-FârûkRadiyallâhu Anh

Hazret-i *Siddîk*'ın hastalığı imtidâd etmesine mebni, yerine Hazret-i Ömer'i halîfe nasb eyledi. Müşârün-ileyh ilk hutbesinde halkı Irâk seferine da'vete lüzûm görmüştü. Ve *Sa'd b. Vakkās* Hazretleri'ni Irâk'a ser-asker nasb edip, meşhûr Kâdisiye muhârebesi vukûa gelmiştir. Bu gavgâda Acem kumandanı meşhûr Rüstem katl, Medâyin, Tebrîz ve Hemedân, Isfahân, Kazvîn, Horasân, Mekrân, Belh şehirleri feth olunup, az vakitte hıttâ-i Îrân islâmların bir eyâleti oldu. Ve kistrâ-yı Acem olan Yezdicerd-i Sâlis Türkistân'a firâr ile misâfir kaldığı bir değirmenci tarafından katl edildi. Basra ve Kûfe şehirleri te'sîs [29b] ile Irâk ordularına merkez ittihâd olundu. İş bu te'sisât ve teşkîlâtâ Huzeyfe b. Yemân Hazretleri me'mûr olundu. Rûmlar ile Sûriye'de edilen muhârebede Hâlid b. Velîd Hazretleri'nin ser-askerlikden azl edilmesi bir vak'anın zuhûru isti'dâdını almış iken, Hazret-i Hâlid-i âlî-cenâb asla münfail olmayıp, halefi Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh maiyetinde hüsn-i hizmet ve ibrâz-ı şecâat ile hatta esnâ-yı harbde elinde dokuz kılıç kırıldı. Filistin'de Amr b. Âs Hazretleri Rûm ordusunu bozduktan sonra, Nablus, Yâfe, Gazze, Kudûs zabtolunup, Kudûs ahâlisinin taleb ve istirhâmı üzerine emîru'l-mü'minîn olan Hazret-i Ömerbizzât teslim aldı. Ve Amr b. Âs'ı Mısır'a gönderip, Mısır ve İskenderiyye ve Trablusgarb'ı fethetti. İskenderiyye kütüphânesi harîkî gibi br isnâdât-ı kâzibe gâyet âkil ve ulûm ve fûnûna râgıb olan Amr b. Âs'a revâ görülür

şeylerden değildir. Cenâb-ı Ömer Fârûk gâyet cesur, adâleti sever, hatıra gönüle bakmaz, şeriatden kıl kadar ayrılmaz, re'yi musîb bir zât idi. Hatta dünya [30a] malına asla rağbet etmez, ancak karnı doycak kadar akçe ile kanâat eder, yamalı gömlek ve cübbe ile vakti geçer idi. Hilâfetinin üçüncü ve hicretin yirmi üçüncü senesinde Ebû Lü'lü' nâm mel'ûn tarafından şehîd edilmekle, vasiyeti ve Hazret-i Âişe radiyallâhu anhânın muvâfakatı üzerine Ravzâ-i Pâk-i Muhammediye'ye defnedildi.

Hazret-i Osmân b. Affân Radiyallâhu Anh

Hazret-i Ömer'in vefâtında ³¹⁷ şûrâ ile halîfe nasb olundu. On iki sene devâm eden müddet-i hilâfeti âsârı, Rûmlarla ve Asyâ ve Afrikâ muhârebesiyle, Kıbrıs adasının fethi olup, en büyük hizmeti ise Hazret-i Sıddîk-ı Ekber zamânında yazılan ve cem' edilen Kelâm-ı Kadîm'den birkaç nüshâ daha yazdırıp, etrâfa dağıtmasıdır. Mühr-i Saâdet-i Muhammediye'yi zâyî' etmesi ve Emevîler'den ba'zılarını ser-kâra getirmesi ve Mervân'ı hizmet-i kitâbetinde istihdâm etmesi, adem-i idâresine hamlolunup, ba'zı hoşnûdsuzluklar zuhûr, Basra ve Kûfe ve Mısır fitneleri dahi yetmiş gün kadar [30b] muhâsarasına ve Mervân'ı teslîm etmemesi gibi haller dahi nihâyet şehâdetine sebep oldu. Şehâdeti hicretin otuz beşinci senesi Zilhiccesi'nin onuncu günü idi. Gâyet halîm, selîm ve sâf-dîl ve husûsiyle musinn olduğundan Mervân'ın iğfâlâtına kapılır idi. Medîne-i Münevvere'de medfûndur.

Hazret-i Alî b. Ebî Tâlib Radiyallâhu Anh

Hazret-i Osmân'ın vefâtıyla halk Hazret-i Alî'ye bey'at etti. Yalnız Emevî taraftârı olanlar Hazret-i Osmân'a muâvenet ve kâtille mücâzât etmedi diyerek, türlü buhtân ve bahânelerle ayaklandılar. Hazret-i Alî muhâliflere çok nasîhat etti ise de dinletemedi, nihâyet Basra civârında bir mukâtele vukûa gelerek, Hazret-i Alî galebe etti. Hazret-i Alî'ye muhâlefette Hazret-i Osmân'ın kabîlesinden Şâm vâlisi Muâviye b. Ebî Sufyân'ın parmağı var idi. Hazret-i Alî'ye bey'at etmemiş idi. Aradaki bürûdet bu vak'a-i Cemel'e sebep olduğu gibi, Rakka civârında meşhûr Sıffîn muhârebesine de bâis oldu. Bu muhârebede Hazret-i Alî [31a] tarafında bulunan Üveys b. Âmir el-Karenî Hazretleri dahi şehîd oldu. Hazret-i Alî tarafı galebe etmiş ise de, Muâviye tarafı mızrâklarının ucuna Mushaf-ı Şerîfler bağlayarak, Hazret-i Alî ordusunu musâlahaya da'vet ettiler. Hazret-i Alî tarafı Kûfe'ye ve Muâviye Hazretleri'nin tarafı Şâm'a avdet ettiler. Hazret-i Haydar-ı Kerrâr Hâricîler ile harben meşğûl bulunmakla, Muâviye tarafı kuvvet buldu. Muâviye gâyet zeki ve hüsn-i idâreye mâlik

317 B nüshası: +vefâtından sonra.

olmakla az zamanda kuvvet ve şevket peydâ ederek, Devlet-i Emeviyye'yi ihdâs eyledi. Hazret-i Alî hilâfetine dördüncü ve hicretin kırkinci senesi Ramazân'ın on yedinci günü altmış üç yaşında olduğu halde İbn-i Mülcem mel'ûnunun sû-i kasdıyla şehîden vefât eyledi. Medfen-i âlîleri ma'lûm değildir.

Hazret-i Hasan b. Yesâr el-Basrî

Müşârün-ileyh tabîîn-i sahâbe-yi güzîn hazerâtının ekâbirinden ulûm-ı zâhire ve bâtineyi câmi' bir zâttır. Vâlîde-i mâcidesi (Hayra) ümmü'l-mü'minîn Hazret-i Ümmü Seleme radiyallâhu anhâ mu'tekasıdır. Hırka-i sûfiyyeyi yed-i müeyyed-i Hazret-i İmâm Alî b. EbîTâlib radiyallâhu anh Hazretleri'nden telebbüs eylemiştir. [31b] Hicretin yüz on bir senesi Muharremü'l-harâmın dördüncü günü irtihâl-i niam-ı cinân eylemişlerdir. Abdülvâhid b. Zeyd, İbn-i Zerîn, Mâlik b. Dînâr, Habîb-i Acemî, Şeyh Utbe b. Gulâm, Şeyh Muhammed-i Vâsi', Hazret-i Şeyh'in hulefâsındandır.

Hazret-i Ma'rûf el-Kerhî

Habîb-i Râî ve Dâvûd-ı Tâî kaddesallâhu sirrahümânın halka-i feyz-enverlerinde hâzır bulunmuştur. Dâvûd-ı Tâî, Habîb-i Acemî vâsıtasıyla Hasan-ı Basrî Hazretleri'ne mensûbdur. Ve İmâm el-Hümâm Cenâb-ı Alî er-Rızâ radiyallâhu anh Hazretleri'nin meclis-i feyzâ-feyz-i sohbetlerinde dahi bulunarak, ahz-i feyz ve nisbet-i tarîkat buyurmuşlardır. Hicretin iki yüzüncü senesi Muharremi'nin altıncı günü irtihâl-i dâr-ı bekâ buyurmuşlardır. Serîes-Sakatî, Şihâbeddîn-i Tebrîzî, Ebû Ca'fer Semmal, İbrâhîm b. Îsâ, İbrâhîm b. Sayyâd Bağdâdî, Şeyh Mahmûd Ebû Bekir el-Ahvâr Hazret-i Şeyh'in hulefâsındandır.

[32a] Ebî Yezîd Bistâmî

Sultânü'l-Ârifîn Ebî Yezîd Tayfûr b. Îsâ el-Bistâmî kaddese sirrahu's-Sâmî hicretin yüz altmış yedinci senesi Rebûlevveli'nin yirminci günü Bistâm nâm belde kadem-nihâde-i mehd-i şuhûd olup, yüz otuz altı senesinde dünyaya geldiği ve on iki yaşında iken Ca'fer es-Sâdık radiyallâhu anh Hazretleri'nin meclis-i sohbet-i aliyyeleriyle müşerref olduğu mervî ise de, *Nefahât* ve *Semeratü'l-Fuâd* rivâyetleri üzere rûhâniyyet-i İmâm müşârün-ileyhden rivâyet-i âharle sohbet-i aliyyelerinden kesb-i feyz ve kemâl buyurdıkları meşhûrdur. İrtihâlleri hicretin iki yüz otuz birinci senesi Şa'bân'ın on beşinci günü vâki' olmuştur. Hayli muammer olmuşlardır. Vasiyetleri vechi ile Bistâm'da üstâz-ı ekremleri kabri civârına defnedilmiştir.

Ebû Saîd Mübârek el-Mahzûmî

Hazret-i ŞeyhAlî b. Hüseyin el-Mahzûmî Hazretleri'nin mahdûmu olup, Ebu'l-HasanHakkârîhulefâsındandır. Hicretin beş yüz on üç senesinde irtihâl-i dâr-ı naîm buyurmuşlardır. Kabr-i şerîfleri Bağdâd'da kendi binâ-kerdesi [32b] olan medrese-i mübârekededir. Medrese-i mezkûru hayatında Cenâb-ı Kutbu'l-Kevneyn ve Gavsü's-Sakaleyn Abdülkâdir Geylânî Hazretleri'ne atâ ve bahş eylemişlerdir.

Hazret-i Pîr Seyyidünâ Abdülkâdir Geylânî

Nûr-ı uyûn-ı evliyâ ve tâc-ı ruûs-i etkiyâ Hazret-i İmâm Hasan-ı Müctebâ ve Cenâb-ı İmâm Hüseyin b. Murtezâ radiyallâhu teâlâ anhümâ evlâd-ı kirâmından olup, tâhirü'n-nesebeyn, bâhirü'l-hasebeyn ve gavsü's-sakaleyn, muhyiddîn, bâzü'l-eşheb lakablarıyla meşhûrdurlar. Velâdet-i aliyyeleri hicretin dört yüz yetmiş senesinde Geylân'dadır. Cenâb-ı Pîr'in terbiye-i ma'neviyyeleri, bilâ-vâsita Hazret-i Risâlet-meâb Efendimiz'in rûhâniyet-i nebeviyyelerindendir. Şeyh-i hırkaları iseEbû Saîd el-Mübârek el-Mahzûmî Hazretleri'dir. Şemâil-i mürşidâneleri, nahîfü'l-beden, orta kâmetli, sadırları arîz ve vesî', mübârek alınları açık, buğday benizli olup, saçları omuz başlarına erişirdi, savt-ı âlîleri bülend idi. Hicretin beş yüz altmış iki senesi, mâh-ı Rebûlâhiri'nin [33a] dokuzuncu Cum'a gecesı yatsı namazından sonra irtihâl-i gülşen-saray-ı huld-i berîn etmişlerdir. Müddet-i ömürleri doksan beş sene yedi ay dokuz gündür. Her sene Rebûlâhir'in onuncu günü Hindistân'da rûh-ı pür-fütûhları için fukarâya sadakalar tevzî' olunarak, azîm cem'iyetler yapılır.

Hazret-i Şeyh Seyyidünâ Şihâbeddîn Ahmed er-Rifâî

Müşârûn-ileyh hazretleri hicretin beş yüz on iki senesinde kadem-nihâde-i âlem-i şühûd buyurmuşlardır. Ve eş-Şeyh Alîyyü'l-Kârî el-Vâsitî kaddesallâhu sirrahû Hazretleri'nden hırka-i tarîkatı telebbüs eylediler. Ulûm-ı zâhire ve bâtînede nâdirü'l-vücûd bir zât-ı fezâil-simât idiler. "İftikâr-ı züll-i inkisârdan eshel ve akreb ve aslah meslek görmedim" kelâm-ı hikmet-encâmları ulûvv-i derece-i velâyetlerine burhân-ı kâfidir. Hicretin beş yüz yetmiş sekiz senesi Cemâziyelevveli'nin yirmi ikinci Pencşenbe günü rûh-ı pür-fütûhları a'lâ-yı illiyyîne urûc eyledi.

Hazret-i Şeyh Şihâbeddîn es-Sühreverdî

Pîr-i müşârün-ileyh hazretlerinin pederleri Şeyh Muhammed el-Bekrî olup, neseb-i şerîfleri Hazret-i Sıddîk-ı Ekber radiyallâhu anh Hazretleri'ne vâsıl olur. (Ömer Şihâbeddîn [33b] b. Muhammed el-Bekrî b. Abdullâh b. Muhammed b. Abdullâh b. Sa'd b. Hüseyin b. Kâsım b. Nasruddîn b. Kâsım b. Muhammed b. Abdullâh b. Abdurrahmân b. Kâsım b. Muhammed Ebî Bekir es-Sıddîk radiyallâhu anh) hicretin beş yüz kırk dört senesinde kadem-nihâde-i mehd-i şühûd olmuşlardır. Ve Gavsü's-Sakaleyn Abdülkâdir Geylânî Hazretleri'nin meclisine hâl-i tufûliyetlerinde pederleri götürmüş ve nazar-ı kimyâ, eser-i mürşidâne ve hüsn-i teveccüh-i ârifânelerine mazhariyetleri, nihâyetü'l-emr tarîk-i Sühreverdiyye'nin pişvâsı olmasına bâdî olmuştur. Hicretin altı yüz otuz iki senesinde Bağdâd'da vefât etmekle türbe-i mahsûsalarına defnedilmiştir.

Hazret-i Seyyid Ahmed el-Bedevî el-Hüseyinî

Cenâb-ı Seyyid müşârün-ileyh Efendimiz'in sıbtu'n-Nebî Hazret-i İmâm Hüseyin b. Alî radiyallâhu anhümâ evlâd-ı siyâdet-ittisâmından olduğunu kâffe-i tezâkir-i evliyâda mastûr ve ulemâ ve meşâyih-i arab müttefik olarak, âsâr-ı aliyyelerine mevsûkan derc ve ilâve ederek, nâm-ı siyâdetleriyle tezyîn-i âsâr etmişlerdir. Müşârün-ileyh hicretin beş yüz doksan altı senesinde Fâs şehrinde tevellüd ve altı yüz yetmiş beş senesinde Tantâ'da [34a] irtihâl buyurmuşlardır. Neseb-i şerîfleri bu sûretle zabt edilmiştir. (Seyyid Ahmed b. Alî el-Bedevî b. İbrâhîm b. Muhammed b. Ebî Bekir b. İsmâîl b. Ömer b. Alî b. Osmân b. Hüseyin b. Muhammed b. Mûsâ b. Yahya b. Îsâ b. Alî b. Muhammed el-Cevâd b. Hasan b. Alî b. Muhammed b. İmâm Alî er-Rızâ b. İmâm Mûsâ el-Kâzım b. İmâm Ca'fer es-Sâdık b. İmâm Muhammed Bâkır b. İmâm Alî Zeynelâbidîn bi Hazret-i İmâm Hüseyin el-Müctebâ ümmühû Hazret-i Fâtımatü'z-Zehrâ binti Hazret-i Resûlullâh) Şemâil-i âlîleri; vech-i enverleri kebîrce, çeşm-i mübârekleri kühl-i kudretle sürmeli, uzun boylu, buğday benizli, sağ yanaklarında bir solunda iki aded nokta var idi. Vech-i saâdetleri nikâblı bulunur idi. İmâm-ı Şa'rânî gibi nice büyük ulemâ-i dîn, muhib ve mu'tekıd idi. Bir teveccühde mürîdi velâyet-i suğrâ makâmına vâsıl eder idi.

Hazret-i Seyyid Burhâneddîn İbrâhîm ed-Desûkî

Pîr-i müşârün-ileyh, hicretin altı yüz elli altıncı senesinde Reşîd kasabası kurbunda Desûk nâm karyede tevellüd buyurmuşlardır. Neseb-i âlîleri (Seyyid İbrâhîm b. Ebu'l-Mecd

b. Seyyid Alî b. Muhammed b. Ebu'n-Neccâr [34b] b. Zeynelâbidîn b. Abdülhâlik b. Muhammed b. Muhammed Kâzım b. Abdülhâlik b. Musâ el-Kâsım b. Ca'fer ez-Zekî b. Alî b. Seyyid Muhammed el-Cevâd b. İmâm Alî er-Rızâ b. İmâm Mûsâ Kâzım b. İmâm Ca'fer es-Sâdık b. İmâm Muhammed el-Bâkır b. İmâm Alî Zeynelâbidîn b. Hazret-i İmâm el-Hümâm Hüseyin el-Müctebâ ümmühû Fatımâtü'z-Zehrâ binti Resûlullâh) İrtihâlleri altı yüz doksan üç senesindedir.

Hazret-i Pîr Seyyid Ebu'l-Hasan İmâm Alî eş-Şâzelî

Pîr-i müşârün-ileyh hazretleri hicretin beş yüz elli üç senesinde Afrikâ'da, Sebte civârında, Gamâre karyesinde tevellüd etmiştir. Neseb-i âlîleri (Ebu'l-Hasan Alî b. Abdullâh b. Abdülcebbâr b. Temîm b. Hürmüz b. Hâtım b. Kusay b. Yûsuf b. Yûşa' b. Verd b. Alî b. Ahmed b. Muhammed b. Îsâ b. Hazret-i İmâm Hasan b. Hazret-i İmâm Alî el-Murtezâ radiyallâhu anhüm.)

Hazret-i Şeyh Mevlânâ Celâleddîn er-Rûmî

Cenâb-ı Mevlânâ Muhammed Celâleddîn kuddise sirruhu'l-metîn Hazretleri hicretin [35a] altı yüz dört senesi Rebûlevveli'nin altıncı günü Belh'de kadem-nihâde-i mehd-i şühûd buyurmuşlardır. Pederleri sultânü'l-ulemâ Bahâeddîn Hazretleri'yle Belh'den Bağdâd'a ve sonra Konyâ'ya gelerek orada ilâ-âhiri'l-ömr ikâmet buyurmuşlardır. Vefâtları altı yüz seksen iki senesi Cemâziyelâhiresi'nin beşinci pazar günü vakt-i gurûbda vâki' olmuştur.

Bir zebân-ı aşk ile keşîde-i silk-i nizâm eyledikleri *Mesnevî-yi Şerîf* meşhûr olmakla, ulüvv ve şanları ta'rîf ve tavsîfden müstağnî ise de rûhâniyyet-i aliyyelerinden istifâza maksadıyla terceme-yi hâllerine deryâdan katre olarak ibtidâr olunmuştur.

Hazret-i Pîr-i dest-gîrin evsâf ve kerâmât-ı hâriku'l-âdeleri babında, gerek muhibbân-ı tarîkat-ı aliyyeleri ve gerek sâir zevât-ı tarîkden bir hayli eserler tahrîr ve hatta lisân-ı ecnebiyyeye dahi tercüme olunmuş, ve ez-cümle *Menâkıb-ı Sipehsâlar*, *Menâkıbu'l-Ârifîn*, *es-Sevâkıb fî'l-Menâkıb* nâm mufassal eserler ashâb-ımürâcaata kâfi görülmüştür.

Müşârün-ileyh hazretlerinin nisbet-i tarîkatları, pederleri sultânü'l-ulemâ hulefâsından Seyyid Muhammed Burhâneddîn et-Tirmîzî vâsıtasıyla, Cenâb-ı Necmeddîn-i Kübrâ Hazretleri'ne vâsıl olur. Ve şeyh-i sohbetleri Şemseddîn-i Tebrîzî vâsıtasıyla dahi Şihâbeddîn es-Sühreverdî Hazretleri'nin tarîkatlarının müşîd-i [35b] müsterşididirler.

Mahrûse-yi Şâm'da Şeyhü'l-Ekber Muhyiddîn el-A'rabî kaddesallâhu sirrahû Hazretleri'yle mülâkât buyurdıkları gibi, Sa'deddin el-Hamevî, Şeyh Attâr ve Osmân er-Rûmî ve Şeyh Evhadüddîn Kirmânî ve Şeyh Sadreddîn el-Konevî hazerâtının meclis-i sohbetlerinde bulunmuştur.

Hazret-i Şeyh el-Hâc Bektaş-ı Velî el-Horasânî

Müşârün-ileyhin ismi Muhammed olup, Seyyid İbrâhîm el-Horasânî'nin mahdûmudur. Sâdât-ı Kirâm-ı Haseniyye'den olduğuna dâir ba'zı tezâkir-i evliyâda neseb-i âlîleri mukayyed ise de, türbeleri kapısı üzerindeki tâşta mahkûk esâmî-i şerîfeye mutâbık olmamakla bu risâleye derc olunamadı. Müşârün-ileyhin nisbet-i Veysiyye üzere terbiye-i tarîkatları rûhâniyyet-i Cenâb-ı Haydar-ı Kerrâr radiyallâhu anh Hazretleri'nden ise de, min ciheti'z-zâhir nisbetleri Şeyh Lokmân Perendî vâsıtasıyla Hâce Ahmed el-Yesevî Hazretleri'ne muttasıldır. Hâce-i müşârün-ileyh ise Türkistân'da meşhûr olan tarîk-i Yeseviyye'nin pişvâsıdır. Karacalı Ahmed ve Abdâl Mûsâ ve Abdâl Murâd nâm zevât ile birlikte Horasân'dan, Rûm'a gelmişlerdir. Bektaş-ı Velî [36a] gerçi bir velî-yi kâmil ise de kutbu'l-irşâd olmamakla halîfesi yoktur. Hicretin yedi yüz altmış dokuz senesi evâhîrinde Kırşehir civârında irtihâl-i dâr-ı naîm etmişlerdir.

Hazret-i Şeyh Sa'deddin el-Cebâvî

Müşârün-ileyhin künyesi Ebu'l-Fütûh, ism-i şerîfleri Muhammed, pederleri Yûnus-el-Mekkî eş-Şeybânî'dir. Hicretin beş yüz doksan üç senesinde Havrân nâm mahalde kadem-nihâde-i âlem-i şühûd olmuşlar ve ba'dehû Cebâ nâm beldeye azîmetle ilâ-âhiri'l-ömr ikâmet buyurmuşlardır. Hicretin yedi yüzüncü senesinde, yüz yedi yaşında olduğu hâlde vefât etmiştir.

Hazret-i Pîr-i Dest-gîrimiz Şâh-ı Nakşbend

Müşârün-ileyh Efendimiz'in neseb-i şerîfleri, (Muhammed Bahâeddîn Şâh-ı Nakşbend el-Buhârî b. Seyyid Muhammed el-Buhârî b. Seyyid Celâl b. Seyyid Burhâneddîn b. Seyyid Abdullâh b. Şâh Zeynelâbidîn b. Seyyid Kâsım b. Seyyid Şa'bân b. Seyyid Burhâneddîn b. Seyyid Mahmûd b. Seyyid Bulak b. Tâkî b. İmâm Alî Mûsâ er-Rıza b. İmâm Mûsâ el-Kâzım b. İmâm Ca'fer es-Sâdık b. İmâm Muhammed el-Bâkır b. İmâm Alî Zeynelâbidîn [36b] b. İmâm el-Hümâm Hazret-i Hüseyin el-Müctebâ ümmühü Hazret-i Fâtımatü'z-Zehrâ radiyallâhu anhüm binti Resûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem)

Müşârün-ileyhin târih-i velâdeti hicretin yedi yüz on sekiz senesi olup, Buhârâ'ya bir fersâh mesâfede Kasr-ı Hinduvân nâm karyede zîb-âver-i mehd-i vücûd olmuştur. Hâce Muhammed Baba-yı Semmâsî Hazretleri kable'l-mevlûd, pîr-i tarîkat olacak bu ferzendi mürîdânına tebşîr buyurmuşlar ve hattâ erşed-i hulefâsından, Seyyid Emîr Külâl el-Buhârî Hazretleri'ni terbiyesine me'mûr etmişlerdir. Ve "bu kasr bundan sonra Kasr-ı Ârifân'dır" diye nâm vermişlerdir.

Hazret-i Pîr sâhib-i ilim ve'l-irfân, câmi'ü'z-zühd ve'l-itkân oldukları hâlde yedi sene Şeyh Ârif ve on iki sene Hâce Halîl Ata hazerâtının hizmet ve meclis-i sohbetlerinde bulunmuşlardır. Ve iki def'a cânib-i Hicâz'a gidip, Gavsü's-Sakaleyn Abdülkâdir Geylânî ve Şeyh Abdülhâlik Gücdüvânî rûhâniyet-i aliyyelerinden kesb-i feyz ve kemâl buyurmuşlar ve hırka-i tarîkatı Seyyid Emîr Külâl Hazretleri'nden telebbüs etmişlerdir. Hicretin yedi yüz doksan bir senesinde irtihâl-i dâr-ı bekâ etmekle, türbe-i mahsûsalarına defnedilmişlerdir. Kaddesallâhu sirrahû. [37a]

Hazret-i Şeyh el-Hâc Nu'mân eş-Şehîr Bayrâm-ı Velî

Azîz-i müşârün-ileyh hazretleri kutb-ı zamân bir veli-yi nâdirü'l-akrân idi. Ankara'da tavattun ederek, dergâh-ı şerîfini makarr-ı ârifân ve âşikân etmekle Akşamseddîn, Emîr Sikkîn ve Hızır Dede gibi pek çok ekâmil-i ümmetiterbiye ve teslîk buyurmuşlardır. Ve Akbıyık Sultân ve Yazıcızâde Şeyh Mehmed Efendidahi müşârün-ileyhin mu'tekîdi idi. Emîr Sikkîn nâmıyla ma'rûf olan Ömer Dede'den Tarîk-i Hamzaviyye ve Akşemseddîn Hazretleri'nden Tarîk-i Bayrâmiyye ve Hızır Dede'den Tarîk-i Celvetiyye el-yevm mevcûddur. Bu üç tarîkın imâmı olduğu gibi, bi'l-cümle ulemâ ve meşâyih dahi mahbûbu olmuşlardır. Ve hattâ cennet-mekân Fâtih Sultân b. Muhammed Hân-ı Sâni Hazretleri'nin dahi hüsn-i teveccühüne mazhar olmuş ve İstanbul fethine dahi duâsı talep buyrulmuştur. Gâyet güzel eş'ârı vardır. *Tarîkatnâme* gibi âsârında fazl ve kemâli âşikâr ve kuvve-i kudsiyye'si dahi mürîdânından der-kârdır. Kaddesallâhu sirrahu'l-Azîz. [37b]

Hazret-i Pîr Mahmûd Hüdâyî kaddesallâhu sirrahû

Ekmel-i ulemâ-i râsihîn, gavsü'l-vâsılîn, mazhar-ı havârik ve kerâmât, câmi-i derecât-ı bî-gayât, imâm-ı tarîkat-ı aliyye-yi Celvetiyye ve muktedâ-yı ehl-i hakîkat-ı sûfiyyedirler. Müşârün-ileyh hazretleri Koçhisar'da tevellüd etmiş ve hırka-i tarîkatı eş-Şeyh Mehmed Muhyiddîn Üftâde Hazretleri'nden Bursa'da telebbüs eylemiştir ki Hızır Dede

vâsıtasıyla Hacı Bayram-ı Velîkuddise sirruhu'l-celî Hazretleri'ne vâsıl olur. Ve kibâr-ı Halvetiyye'den Mısrî Şeyh Kerîmüddîn Mustafâ Efendi Hazretleri'nden dahi usûl-ı Esmâ görmüşlerdir. Hazret-i Pîr'in tefsîr-i şerîfinden başka sâir âsâr-ı âliyyeleri ve dîvân külliyyâtları vardır. Sinn-i âliyyeleri doksâna karîb olduğu halde, hicretin bin otuz sekiz senesinde irtihâl-i dâr-ı naîm etmekle Üsküdâr'daki mescid-i şerîfleri ittisâlindeki türbe-yi mahsûsalarına defnedilmiş ve vasiyetleri vechiyle reîsü'l-hulefâ Şeyh Ahmed Efendi [38a] Balıkesîr'den gelerek câ-nişîn-i irşâdları olmuştur.

Hazret-i Şeyh Mehmed en-Nasûhî kaddesallâhu sirrahû

Müşârün-ileyh hazretleri Üsküdâr'da Kuyubaşı nâm mahalde tevellüd ederek, pederleri Nasûh Efendi'nin teşvîkiyle ulûm-ı zâhirede ferîdü'l-asr oldukları gibi, mürşid-i ekremleri eş-Şeyh Alî el-Atvel eş-şehîr bi-Karabaş-ı Velî Hazretleri'nin dahi himmet-i kudsiyyeleriyle kemâlât-ı ma'neviyyeyi de cem' ederek, muhyi's-sünen ünvân-ı celîlesiyle muhâtab idiler. Hatta füccâr ve füssâktan her kim ziyâret-i zâhirü'l-bereketleriyle müşerref olursa tâib ve müstağfir olarak avdet ederdi. Hicretin bin yüz otuz senesinde vefât etmekle, Üsküdar'daki türbe-i şerîflerine defn edilmiştir. Tefsîr-i şerîfi ve sâir resâili ve eş'âr-ı güzîdesi gâyet âşikâne ve sûfîyânedir. Ba'de'l-vefât mahdumları Alâeddîn Efendi câ-nişîn-i irşâdları olarak, terbiye ve teslîk-i sâlikân husûsunda bezl-i himmet ve sa'y-ı gayret buyurmuşlardır.

[38b] Hazret-i Şeyh Himmet el-Bayrâmî kaddesallâhu sirrahû

Müşârün-ileyh vaktinin muktedâsı ve zamânının ekâbir-i urefâsındandır. Mahall-i velâdetleri Bolu şehri olup, tahsîl-i ulûm-ı zâhire ve bâtinesi Der-saâdet'tedir. Ricâl-i Halvetiyye'den Bezcizâde hulefâsından Şeyh Hüsâmeddîn Efendi'den hırka-i tarîkatı telebbüs edip, büyük şeyhleri Muhyiddîn Efendi'den muahharens evk-i ilâhî ve işâret-i ma'nevî ile câ-nişînleri olmuştur. Ve eâzım-ı meşâyih-i Bayrâmiyye'den Şeyh Ahmed el-Boluvî Hazretleri'nden dahi ahz-i nisbet-i tarîkat ve icâzet buyurmuşlardır³¹⁸. Müşârün-ileyh Hazretleri'nin neslinden pek çok veliyy-i kâmil zuhûr etmiştir. Vefâtlarında na's-ı şerîfleri Üsküdar'da müşârün-ileyh Şeyh Muhyiddîn Efendi türbesine defnedilmiştir.

318 B nüshası: Ricâl-i Halvetiyye'den Bezcizâde hulefasından hırka-i tarîkatı telebbüs edip, büyük şeyhleri muahharen evk-i ilâhî ve işâret-i ma'nevî ile câ-nişînleri olmuştur. Muhyiddîn Efendi'den ve eâzım-ı meşâyih-i Bayrâmiyye'den Şeyh Ahmed el-Boluvî hazretlerinden dahi ahz-i nisbet-i tarîkat ve icâzet buyurmuşlardır.

Hazret-i Şeyh Alî Behcet Efendi kaddesallâhu sirrahû

Umde-i meşâyih-ı kirâm-ı Nakşbendiyye zübde-i urefâ, izâm-ı Mevleviyye, mürşid-i enâm, kutb-ı eyyâm olup, hicretin bin yüz kırk bir senesinde Konya'da tevellüd etmiştir. Ulûm-ı zâhireyi [39a] peder-i âlîleri ulemâ-i benâmdan Konevî Hâce Ebû Bekir Efendi Hazretleri'nden ikmâl ile cedd-i emcedleri Karahisârî Alâeddîn Çelebi Efendi Hazretleri'nden dahi *Mesnevî-yi Şerîf* ve *Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî* ve *Avârifü'l-Maârif-i Sühreverdi*'yi ba'de'l-ikmâl, ahz-i nisbet-i tarîkat ve sikke-pûş-ı sıdk ve hizmet olarak bin iki yüz on bir senesinde Hazret-i Mevlânâ'nın işâret-i ma'neviyye ve beşâret-i rûhâniyyeleriyle Bursa'da seccâde-nişîn-i irşâd-ı ibâd olan ecille-i meşâyih-i Kâdiriyye ve Nakşbendiyye'den Kerkütî³¹⁹ Şeyh Muhammed Emîn Efendî kuddise sirruhû Hazretleri'nin meclis-i feyz-â-feyz-i mürşidânelerine dehâlet ve zâten âsâr-ı saâdet ve hidâyet ve envâr-ı rüşd ve velâyet vakt-i sıgarlarında bile nâsiyelerinde zâhir olmakla dergâhın hizmet-i imâmetiyle mesrûr ve nisbet ve icâzet-i Hâcegân-ı Nakşbendiyye ile dahi zî-huzûr ederek bin iki yüz otuz iki senesinde Üsküdâr'da kâin Selimiye Hankâh-ı Şerîf'i şeyhi âlim-i Rabbânî, mürşid-i ruhânî, Şeyh Ni'metullâh el-Buhârî Hazretleri'nin vefâtıyla ve Musâhib Mustafâ Paşa'nın delâlet-i sûriyye hânkâh-ı mezkûra seccâde-nişînliği müyesser olarak, bin iki yüz otuz sekiz senesine kadar altı sene-i kâmileteslîk ve irşâd ile meşgûl [39b] oldukları gibi tullâb-ı Hakk'a Tefsîr, Hadîs, Fıkıh, Tasavvuf'dan *Mektûbât* ve *Mesnevî-yi Şerîf*'i tadrîs ederler idi. Şemâil-i âlîleri; vech-i envârları beyâz, kâmetleri uzun, lihyeleri beyaz ve seyrek ve kaşları çokça ve çeşimleri elâ olup, dâimâ sikke-i Mevleviyye giyerler idi. Bin iki yüz otuz sekiz senesinde irtihâl-i dâr-ı naîm etmekle salât-ı cenâzeleri Selimiye Câmi'-i Şerîf'i'nde müderris Câmî Efendi tarafından edâ ve tezkiyeleri dahi Neccârzâde dâmâdı eş-Şeyh İsmâîl Hakkı Efendi cânibinden îfâ olunarak dergâh-ı mezkûr hazîresine defnedilmiştir. Şeyh İbrâhim Hayrânî Efendi ve Pertev Paşa ve humbarahâne nâzırı el-Hâc Ahmed Hamdî Efendi müşârün-ileyhin erşed halîfesi olup, ba'de'l-vefât İbrâhim Hayrânî Efendî terbiye ve teslîk hizmetini yirmi iki sene îfâ edip, bin iki yüz altmış senesinde Şeyh Hidâyetullâh Efendi câ-nişîn-i vâlid-i kesîrû'l-mahâmid Hazret-i Behcet olmuşlardır. Kaddesallâhu esrârahum. Şeyhü'l-meşâyih Feyzullâh Efendî el-Eyyûbî ve Şeyh Muhammed Rıfkî Efendi ve Beşîr Ağa Tekkesi Şeyhi Hattât Hasan Efendî ve Derûnî Tekkesi Şeyhi Velîyüddîn Efendî ve büyük pederim (Şeyh Halîl Sâhib Efendî [40a] ve Üsküdârî Şeyh Muhammed Nazîf Efendî) ve Eyyûbî eş-Şeyh Alî Efendî el-Uşşâkî ve vâsıl-ı rahmet-i Hakk şeyhü'l-islâm-ı esbak Turşucuzâde Ahmed Muhtâr

319 Yazmalarda böyle yazılmışsa da doğrusu "Kerkütî" olmalıdır.

Efendî ve Meczûb-ı İlâhî Seyyid Niyâzî ve müderris-i hankâh Alî Câmî Efendîdahi müşârün-ilehin muhib ve mu‘tekıdı ve halîfesi idiler. Rahmetullâh-i aleyhim.

Hazret-i Şeyhü’ş-Şüyûh Muhammed Hâlid en-Nakşbendî

Müşârün-ileyh Muhammed Ziyâeddîn Hâlid kaddese sirrahu’l-Vâhid Hazretleri kibâr-ı evliyâullâhdan ve cenâb-ı Gulâm Alî Şâh Abdullâh ed-Dehlevî Hazretleri’nin eâzım-ı hulefâsındandır. Bin yüz doksan iki senesinde Şehrezûr’da kadem-nihâde-i mehd-i vücûd olmuşlardır. Sarf, Nahiv, Fıkıh, Şerh-i Celâl, Mantık, Mutavvel, Hikmet gibi ulûm-ı ‘âliye ve âliyyeyi ba‘de’t-tahsîl meşâyih-i kirâm-ı Kâdiriyye’den Şeyh Mustafâ el-Kürdî Hazretleri’nden hırka-i tarîkatı telebbüs edip, cânib-i Hicâz mağfîret-tırâza azîmet ve orada Dervîş Muhammed Azîmâbâdî ile mülâkât ederek, Hazret-i Pîr, dest-gîr-i zuafâ Abdullâh ed-Dehlevî Hazretleri’nin sohbetinden istifâde eylesini tavsiye eylediğinden Hazret-i Hâlid kaddese sirrahu’l-Vahid dahi mâşiyen Hind’e [40b] azîmet bir senede Dehlevî’ye vâsıl oldular. Ve beş ay Hazret-i Pîr’in nezdinde kalıp, Kâdiriyye ve Nakşbendiyye’den ve Sühreverdiyye ve Çiştîyye ve Kübreviyye tarîkatlarından icâzet aldılar. Ve Şâm’a hicretiyle bin iki yüz kırk iki senesinde âzim-i dâr-ı âhîret oldular. Kaddesallâhu sirrahû.

Hazret-i Şeyh el-Hâc Ahmed el-Ma‘rûf bi-Kara Seyyâh

Müşârün-ileyh hazretleri ulûm-ı zâhire ve bâtınede yegâne-i âfâk idiler. Memleketleri olan Hindistân’dan kalkarak mezâr-ı pür-envâr-ı Hazret-i Muhammed Bahâeddîn Nakşbend’i ziyâret için Buhâra’ya ve oradan Mâverâünnehir, Şâm, Irâk ve Hicâz gibi bilâd-ı İslâmiyye’yi şeref-i kudûmlarıyla müşerref ederek, Üsküdâr’da Selîmiye Hankâh’ında vefât etmekle, dergâh-ı mezkûrun cümle kapısına karşı kabristana defn edilmiştir. Ve hırka-i tarîkatı Şemseddîn Cân-ı Canân ed-Dehlevî hulefâsından Hâce Senâullâh el-Hindî Hazretleri’nden telebbüs buyurmuşlardır. Kaddesallâhu esrârahüm. Allâhümmahşurnâ meahüm. [41a]

Hazret-i Şeyh Muhammed Cân en-Nakşbendî kaddesallâhu sirrahû

Gulâm Alî Şâh Abdullâh ed-Dehlevî Hazretleri’nin hulefâsındandır. Kemâlât-ı zâhire ve bâtineyi cami‘ bir zât-ı sûtûde-sıfât idiler. Ve Dehlî’de medfûn kutbu’l-kâmilîn Hâce Kutbuddîn Bahtiyâr Hazretleri’nin rûhâniyetinden dahi istifâza etmişlerdir. Ve yirmi sene geceleri türbe-i mezkûre devâm ile,tâ-be-sabâh ibâdât ve tâatle meşgûl olurlardı. Hırka-i

tarîkatı müşârün-ileyh Abdullâh ed-Dehlevî Hazretleri'nden telebbüs etmişlerdir. Mekke-i Mükerreme'ye mücâveretle bin iki yüz altmış altı senesinde vefât etmiştir.

Hazret-i Şeyh Mustafâ Hüdâvendî en-Nakşbendî

Kibâr-ı meşâyih-i Nakşbendiyye'den olup, ŞeyhHâlid Hazretleri'nin hulefâsından Abdullâh el-Mekkî Hazretleri'nden müstahlefdir. Velâdetleri Eskişehir'dedir. Ulûm-ı 'âliye ve âliyyeyi ba'de't-tahsîl cânib-ı Hicâz'a mücâveretle seccâde-nişîn-i irşâd-ı ibâd olan Abdullâh el-Mekkî Hazretleri'ne intisâb ederek [41b] yirmi üç sene hizmetle ahz-i icâzete muvaffak olarak, Der-saâdet'e avdet on beş sene kadar Üsküdâr'da Eski Hamâm civârındaki mektebde ikâmet ve Ahmed Çelebi Mescid-i Şerîf'inde cuma ve pazarertesi geceleri hatm-i hâcegânı kırâat ve tâlibân-ı sâlikânı terbiye ve teslîk ile meşgûl olarak, seksen yaşında oldukları halde bin üç yüz on senesinde irtihâl-i dâr-ı bekâ buyurmakla, Üsküdâr'da Balaban İskeleyi civârında İsfendiyâr Mescid'i denmekle meşhûr dergâh-ı şerîfe defnedilmiştir. Bir mucîzi ve bir hayli mürîdi vardır. Mürîdânını fakr ve tecerrüdde ehl-i sünnet ve'l-cemâat akîdesi üzere terbiye ve fakrı zât-ı âlî-kadrlerine şîâr-ı has ittihâz eylemişlerdi. Rahmetullâhi aleyhi rahmeten vâsiaten.

Temmeti'l-kelâm bi-avnillâhi'l-Meliki'l-Allâm

Allâhümmeğfir lehû ve li-vâlideyhi ve li-usûlihî ve li-furû'ihî ve li-esâtîfizihî ve li-meşâyihihî ve li-ihvânihî ve li-cemî'i'l-mü'minîne ve'l-mü'minât. Allâhümme sellim sultâne'l-müslimîne ve'nsur asâkirahû ve vüzerâehû ilâ yevmi'd-dîn. Ve'l-hamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn. [42a]

[42b] Sûret-i Mubâyaa-i Nakşbendiyye

Şeyh olan zât evvelen sâlike istihâre ile emreder ve kendi dahi istihâre eder. İstihâreleri muvâfık olur ise sâlike gusûl ile emreder. Ve gusûlden sonra sâlik iki rek'at tevbe namazı kıla ve namazdan sonra yetmiş kere “estağfirullâh el-azîm” ve yüz kere dahi “sübhânallâhi ve bi-hamdihî” diye. Ve Hakk Teâlâ rızası için birkaç fukarâya it'âm-ı taâm ve yâhud tasadduk ede, ondan sonra şeyhin huzûruna gide. Ve şeyh dahi onu muvâcehesinde diz üzerine iclâs ettirerek cemî'-i gâfelâtta ve ahlâk-ı zemîmelerinden tevbe-i nasûh ile tevbe ettirip sâlik üzerine farz olan cemî'-i ahkâm-ı şerîatın ve cemî'sünnet-i seniyye ve nevâfilleri işlemesine ve âl ve evlâdı ve evzâc ve ashâb-ı Resûlullâh hazerâtına muhabbet edip, kalben ve lisânen adâvet etmeyeceğine ve sâdât-ı kirâm ve meşâyih-i sâlifîn hazerâtının i'tikâdları

olan akâid-i ehl-i sünnetten zerre-nümâ inhirâf etmeyeceğine, ve hazarât-ı ehl-i beyt-i resûl-i [43a] hüdâ'nın eser-i pâk-ı saâdetlerine sâlik olacağına ahd ede. Ondan sonra şeyh bu âyet-i kerîmeyi teberrüken kıraat ede³²⁰ ان الذين يبايعونك ilâ âhîrîhî okuya, mürîd i -âyet³²¹ وابتغوا اليه الوسيلة celîlesini tefekkürle rızâ-yı Hakk'a şeyhi vesile ve yedini tâ Resûl-i Ekrem'e peyveste bilerek şeyhine bir muhabbet hâsıl ede. Ba'dehu şeyh ve mürîd üç kere istiğfâr okuyalar ve ondan sonra şeyh mürîdin sağ elini musâfaha eder gibi eliyle tutarak ondan ahd ala, ondan sonra şeyh ve mürîd ellerini dizleri üzerine vaz edip, gözlerini yumalar, sonra şeyh ism-i Celâl'i kalbiyle telkîn-i tarîki üzere mürîdin kalbine üç kere telkîn ede ve kelime-i tevhîdin keyfiyeti telkîni dahi ism-i Celâl'in keyfiyeti gibidir. Mürîde lâzımdır ki tevbesi üzere sâbit-kadem olup şeyhiyle ettiği ahdi ve mîsâkları hıfz ede. Eğer etmez ise nakz-ı ahd edip, bu âyet-i kerîmenin tahtına dâhil olur;³²² الذين ينقضون عهد الله من بعد ميثاقه. Ve şeyh cânibinden dahi ona olan tarîk-ı feyz ve futûh münsed olur. Ve bir dahi ol mürîd tecdîd-i ahde muhtâc olur. [43b]

Sûret-i Bey'at-ı Erbaa

Bey'at: Kabzatü's-safâ', salavât parmağından gayrı sâir parmaklarla mürîdin yedini tuta ve baş parmağını mürîdin baş parmağına dayaya, buna "yed-i Resûl" ve "kabzatü'r-rızâ" derler. Şeyh mürîdin yedini cemî' parmaklarıyla hafifçe tutup, baş parmağıyla mürîdin baş parmağını üç kere vura, buna "yed-i Ebûbekir" ve "kabzatü'l-mahabbet" derler. Ve şeyh eliyle mürîdin salavât parmaklarından gayrı sâir parmaklarını birbirlerinin avucuna alıp, şeyh baş parmağını mürîdin baş parmağına dayaya, buna dahi "yed-i Ömer" ve "kabzatü'l-hafaza" derler. Şeyh mürîdin yedini cemî' parmaklarıyla hafifçe tutup, baş parmağını baş parmağına hafifçe dayaya ve salavât parmağının tırnağıyla, mürîdin salavât parmağının tırnağının ucuyla üç kere vura buna "yed-i Osmân" ve "kabzatü'l-meveddeh" derler. Ve şeyh cemî' esâbi'yle mürîdin yedini tutup, baş parmağına dayayıp, üç def'a [44a] salavât parmağını mürîdin salavât parmağını sığaya ba'dehu salıverip, ikisi dahi kendi ellerini takbîl edeler, buna "yed-i Alî" ve

320 Fetih, 48/10. "Sana yeminle bağlılık sözü verenler gerçekte bu sözü Allah'a vermiş oluyorlar, Allah'ın eli onların elleri üzerindedir. Bu sebeple kim Allah'a verdiği ahdi bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur, Allah'a verdiği sözün gereğini yerine getirene ise Allah yakında büyük ödül verecektir."

321 Mâide, 5/35. "O'na yaklaşmaya vesile arayın."

322 Bakara, 2/27. "Onlar ki iyice pekiştirdikten sonra da Allah'a verdikleri sözden dönerler, Allah'ın birleştirilmesini emrettiğini ayırırlar, yeryüzünde fesat çıkarırlar; işte sonunda zararlı çıkacak olanlar da bunlardır."

“kabzatü’l-Celâle” derler. Cümlesinde ³²³ ان الذين يبايعونك âyet-i kerîmesini ilâ âhirihî okuyup,

بسم الله و بالله و الى الله و على الله فليتكلم المؤمنون حسبي الله و كفى بالله لمن دعى ليس و راء الله منتها³²⁴ şeyh

Tarîk-i Kâdiriyye, Rıfâiyye, Bedeviyye, Sa’diyye, Desûkiyye, Bektaşîyye ve sâir turuk-ı aliyyede sûret-i bey‘at bu usûl üzere olduğu ve bu dört nevi‘ bey‘attan biriyle olduğu muhakkaktır.

[44b] c)Burhânü’s-Sâlikîn

بسم الله الرحمن الرحيم

El-hamdü lillâhi Rabbi’l-âlemîn ve’s-salâtü ve’s-selâmü alâ seyyidînâ Muhammed. Ve alâ âlihi’t-tâhirîne ve ashâbihî ecmaîn. Ve ba’d bu fakîr-i hakîr bende-i bendegân-ı âl-i abâ ve muhibb-i muhibbân-ı Mevlânâ, turâb-ı akdâm-ı meşâyih-i Nakşbendî el-Hâc Ebu’l-HasanHüsni el-Hâlidî b. el-Merhûm Alî er-Rızâ Paşa b. eş-Şeyh Halîl Sâhib b. eş-Şeyh İbrâhîm Nazîf b. Ahmed İsmetî b. Mustafâ Paşa gafferallâhu zunûbehüm.

Hakîr, tarîk-i fevz-refîk-i Kâdiriyye ve Nakşbendiyye ve Mevleviyye ve Şâzeliyye ve Celvetiyye meşâyih-i kirâm ve urefâ-yı benâmından bir hayli azîzânın meclîs-i feyzâ-feyz sohbetlerinde bulunarak, inâyet-i Rabbânî ile ahz-ı nisbet-i tarîkata muvaffak olduğum gibi, pîr-i tarîkat ve kâşif-i râh-ı hakîkat, gavsü’s-Samedânî Cenâb-ı Ebu’l-Hasan Ali eş-Şâzelî kuddise sirruhu’l-âlî Hazretleri’nin tarîk-i bâhirü’t-tevfîkleri, kibâr-ı meşâyih-i kirâmından olup Mısır’a seyâhat-ı âcizîde mülâkât ve inâbet-i tarîkat müyesser olan kıdvetü’s-sâlikîn eş-Şeyh Muhammed el-Meslemî Hazretleri’nden, Hazret-i Gavs’ın terceme-i hâline dâir tahkîkât-ı dervîşânemi mazhar-ı enfâs-ı kudsiyyeleri olmak ümîd-i kavîsiyle tahrîr eyledim. Ve mâ tevfkî illâ billâh. Ve i’timâdî yâ Kerîm.

[45a] Hazret-i Pîr-i Dest-gîr Cenâb-ı Ebu’l-Hasan İmâm Alî eş-Şâzelî kuddise sirruhu’l-âlî eâzım-ı evliyâ ve ekâbir-i urefâdan olup, Hazret-i Şeyhü’s-Şüyûh Abdüsselâm b. Meşîş kaddeseallahu sirrahû hulefâsındandır. 553 sene-i hicriyyesinde Afrikâ’da Sebte şehri civârında kâin Gamâre nâm karyede kadem-nihâde-i âlem-i şuhûd oldukları gibi, tahsîl-i

323 Fetih, 48/10. “Sana yeminle bağlılık sözü verenler gerçekte bu sözü Allah’a vermiş oluyorlar, Allah’ın eli onların elleri üzerindedir. Bu sebeple kim Allah’a verdiği ahdi bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur, Allah’a verdiği sözün gereğini yerine getirene ise Allah yakında büyük ödül verecektir.”

324 “Allâh’ın adıyla, Allâh’la, Allâh’a ve mü’minler ancak Allâh’a tevekkül etsinler, Allâh yeter ve kâfidir, duâ edene Allâh kâfidir, Allâh’tan öte varılacak yoktur.”

ulûm-i âliye ve ‘âliye ile de iştigâlleri oradadır. Ebû Süleymân Dâvud İskenderî Hazretleri’nin, *Kitâbü’l-Latîfeti’l-Marziyye fî Şerhi Duâ-i eş-Şâzeliyye* nâm kitabında Hazret-i Pîr’in nesebi şu vechile mastûrdur; Ebu’l-Hasan Alî eş-Şâzelî b. Abdullâh b. Abdülcebbâr b. Temîm b. Hürmüz b. Hâtem b. Kusay b. Yûsuf b. Yûşâ‘ b. Verd b. Alî Battâl b. Ahmed b. Muhammed b. Îsâ b. Muhammed b. Hasan el-Müsennâ b. el-Hasan es-Sıbt b. Alî b. Ebî Tâlib’dir.

Şâzeliyye karyesine nisbetle ma‘rûf olan es-Seyyidü’ş-Şerîf el-Hasan el-Alevî Ebu’l-Hasan Alî Şâzelî Hazretleri kendi memleketlerinde ulûm-ı şer‘iyye ile iştigâl ederek herkesi mebhût edecek derecede fazl ve itkân ihrâz ettikten sonra birçok memâliki devir ve seyahât ve hayli ricâl-i asırla mülâkât edip, nihâyet İskenderiye’ye şeref-bahşâ-yı kudûm oldu. Sâlifü’z-zikr Şeyh Abdüsselâm b. Meşîş Hazretleri’nden tarîk-i tasavvufa sülûk ile sıyt-ı fazl ve kemâli intişâr etti. Ve diyâr-ı Mısır’da neşr-i tarîk buyurdu. Hazret-i Pîr’e “Şeyhin kimdir?” diye vukû‘ bulan suâle “evvelce Abdüsselâm idi, şimdi ise beşi semâvî ve beşi [45b] arzî, on denizden su alırım.” cevâbını vermişlerdir.

Mütebahhirîn-i ulemâ-i kirâm Hazret-i Şeyh’in meclisinde hâzır bulunmak emeliyle Kâhire’deki Medrese-i Kâmilîyye’de mî‘âd-ı ma‘lûmunda isbât-ı vücûd ederek *Şifâ ve İbn-i Atiyye* okurlardı. Bu meyânda İbn’ül-Hâcib ve İbn-i Abdüsselâmİzzeddîn ve İbn-i Dakîk ve Abdülazîm el-Münzirî ve İbnü’s-Salâh ve İbn-i Usfûr dahi hâzır idi. Ve Ebu’l-Abbâs el-Mursî Hazret-i Şeyh’in eâzım-ı hulefâsındandır. Buyurur ki; “her ne zaman bir musîbet ve suûbete uğrar isem, Hazret-i Şeyh’in ism-i mübârekini yâd edince, mübeddel-i sürûr ve suhûlet olurum.” Ebû Abdullâh eş-Şâtıbî rivâyet eder ki; “her gece Cenâb-ı Hakk’a Alî eş-Şâzelî hürmetine diye niyâzda bulunurdum. Bütün havâic ve makâsımda pek serî‘ te’sîrini görürdüm. Bildim ki Hazret-i Şeyhimiz nezd-i İlâhî’de mahbûb imiş.” Ebu’l-Abbâs el-Mursî buyurur ki “bir def’a Hazret-i Şeyh’in arkasında namaz kılariken aklımı hayretlere dûçâr eden haller müşâhede ettim. Şeyhin vücûdu o kadar nûrla dolmuş ve vücûdundan o kadar nûr intişâr ediyordu ki bakmaya muktedir olamadım.” Hazret-i Pîr kaddesallâhu sirrahû “bî-huzûrî-i kalbe giriftâr ve hiçbir hemm ve eleme dûçâr olmamak ve levs-i zünûbdan pâk olmak istersen a‘mâl-i sâlihâyı teksîr et” buyurmuştur. “Dünyâ ve ehl-i dünyâdan külliyyen i‘râz etmeyen velâyet râyihasını koklayamaz” ve yine buyururlar ki [46a] “ulemâ’ ile mücâlesetin âdâbından birisi de menkûlât hâricinde bahis açmamaktır”. Pîr-i müşâârün-ileyh hazretlerinin bu yolda kelâm-ı hikmet-encâmları pek çoktur, ancak tatvîlden ictinâben *Behcetü’l-Etvâr* nâm risalemize derc eyledik. İbn-i Atâullâh el-İskenderî, Hazret-i Şeyh’in ahvâl ve akvâline bir kitâbını tahsîs edip, âdetâ büyük bir cild yazmıştır. Ve Şeyh Şa‘rânî kaddesallâhu sirrahû

tabakâtında Pîr-i müşârün-ileyh hazretlerinin kelâmından bir miktar-ı mühim îrâd etmiştir. Hazret-i Pîr 606 senesi Ramazânı'nda hacca giderken irtihâl-i dâr-ı bekâ ederek, Mısır-ı sağırin Humeysêrâ mevki'inde Ayzâb Sahra'sında defîn-i hâk-i ıtır-nâk olmuşlardır. Mahall-i mezkûrun suyu evvelce acı olduğu halde, Hazret-i Şeyh'in vücûd-ı şerîfine iktirânından sonra bi-kudretillâh-i Teâlâ gâyet lezîz olmuştur (İbn-i Battûta). eş-Şeyhü's-Şüyûh Yâkut el-Arşî kuddise sirruhû Hazretleri'yle, kendi şeyhi Ebu'l-Abbâs el-Mursî kaddesallâhu sirrahû Hazretleri'nden rivâyet eder ki Hazret-i Pîr her sene hacca giderdi. Son yola çıktığı sene bir balta, bir kazma ve bir kürek alınmasını emretti. Ne lüzûmu olduğunu suâlê "Humeysêrâ'da işi anlarsınız." buyurdu. Vaktâ ki Humeysêrâ'ya varıldı, Hazret-i Pîr iğtisâl ederek, iki rek'at namâz kıldı ve son secde teslîm-i rûh eyledi. Kaddesallâhu sirrahû ve nevverallâhu kabrehû.

Beyân-ı Sâdât-ı Şâzeliyye kaddesallâhu esrâra'l-aliyye

Şeyhü'l-Meşâyih Şemseddîn Muhammed bin eş-Şeyh Hüseyin el-Hanefî kuddise sirruhû, müşârün-ileyh hazretlerinin [46b] zuhûrunu Pîr-i tarîkat Şeyh Ebu'l-Hasan Alî eş-Şâzeli kuddise sirruhu'l-âlî şu vech ile tebşîr buyurmuşlardır; "yakında mezheb-i hanefî üzere Muhammed b. Hüseyin nâmında kâmil ve sâlih bir genç zuhûr edecektir. Kırmızıya mâil beyâz renkte olup, sağ yanağında bir beni vardır ve gözleri şehlâdır. Yetîm ve fakîr olarak büyür, bundan sonra tarîkımız eâzımının beşincisi olur." Hazret-i Müceddid Cenâb-ı Pîr'in fi'l-hakîka beyân buyurdıkları cemî' evsâfı hâiz olduğu gibi, silsile-i tarîkları; ŞeyhNâsiruddîn el-Melîk, an Şeyh Şihâbeddîn, an Şeyh Yâkut el-Arşî, an Şeyh Ebu'l-Abbâs el-Mursî, an Hazret-i Pîr kaddesallâhu esrârahüm. Hazret-i Pîr'den sonra Şeyh Muhammed Şemseddîn el-Hanefî eâzım-ı tarîkin beşincisidir.

İmâm-ı Şa'rânî, *Tabakât-ı Vustâ'larında* müşârün-ileyhin terceme-i hâlini bir tafsîl ve tahrîr buyurmuşlardır. İcmâlen ba'zı fîkarâtı naklolunur. Buyururlar ki; "müşârün ileyh Muhammed el-Hanefî Hazretleri kerâmât-ı zâhire, makâmât-ı bâhire sahibi idiler." Ve şârih-i *Buhârî* Allâme Aynî Hazretleri târihlerinde buyururlar ki "pek çok meşâyih-i kirâm hazerâtının tabakâtlarını mütâlâa ettim. Gavs-ı Geylânî ve İmâm-ıŞâzeli'den ve Ahmed el-Fâsî el-Bedevî'den sonra Muhammed Şemseddîn el-Hanefî'ye hâssaten ihsân buyurulan kerâmât ve izzet ve câh ve rif'at ve kadrin kesretine başka hiçbir kimsenin mazhar olduğunu görmedim. [47a] Eâzım-ı mürîdânından olan Şeyh Ebu'l-Abbâs Sersî kaddesallâhu sirrahû nakleder ki; Hazret-i Şeyh'in ibtidâ-i emrinde, mektebde refîki Şeyhü'l-İslâm Hâfız b. Hacer el-Askalânî Hazretleri'yle berâber Kur'ân-ı Azîmü's-Şân'ı hıfz, ba'dehû kitâbcılar çarşısında

kitâb fûruhtu ile meşgûl olmakta iken bir gün yanına ricâl-i ilâhiyyeden bir zât gelip, “ey Muhammed! Dünya için halk olunmadın.” diye kendisini mâ-hulika leh’i olan maârif-i İlâhiyye ile meşgûl olmasına işâret eylemesiyle, derhâl dükkanından inip, nesi var ise asla tefrîk etmeyip, cümlesini fukarâya ve komşulara dağıtıp, ihtiyâr-ı halvetle el-yevm medfûn bulundukları Suveyfetü’s-seyyâîn nâm mahalde kâin zâviyelerinde bir halvethâne ittihâz ve orada tam yedi sene uzlet ve halvet eylediler. Salât-ı cum’a ve cemâatle edâ-yı salâtıtan mâadâ halvetten çıkmadılar. Halvete duhûllerinde on dört yaşında idi. Şeyh Celâleddîn Bulkînî ve Şeyhü’l-İslâm Allâme Aynî ve Şeyh Bisâtî el-Mâlikî hazerâtı bir gün Hazret-i Şeyh’in meclis-i bereket-enîslerine hâzır olurlar. Hazret-i Şeyh sûre-yi Fâtiha’nın tefsîri bâbında feth-i dehân eyleyerek, neşr-i maârif ve hakâik ettikleri sırada müşârün-ileyh Şeyh Celâleddîn Bulkînî buyururlar ki; “ben tefsîr-i şerîfeden kırk nev’den ziyâde âsâr-ı evliyâ mütâlâa eyledim. Bu fevâid ve hakâiki onların hiç birinde görmedim.” Hazret-i Şeyh 847 sene-i hicriyyesinde vefât etmiştir. Kaddesallâhu sirrahû.

[47b] (**Şeyh-i celîl mürşîd-i sâhib-i tekmîl Muhammed Vefâ b. Muhammed b. Necmeddîn el-Mağribî**)sümme el-İskenderî el-Mısırî el-Mâlikî eş-Şâzelî kaddesallâhu sirrahû 1089 tarihinde vefât eden Şeyh Ahmed, *Ünvân-ü’s-Saâdeti’l-Ebediyye bi-Terâcimi’s-Sâdati’l-Vefâiyye* nâm eserlerinde yazılır ki; Muhammed Vefâ Hazretleri İskenderiye³²⁵ tevellüd eyledikleri gece Şeyh Tâceddîn b. Atâullâh el-İskenderî Hazretleri mürîdânıyla berâber şeyhin tevellüd ettiği hâneye teşrîf buyurmuşlar ve ol tıfıl-ı mevlûd kundaklı olarak Hazret-i müşârün-ileyhe götürüldükte kemâl-i şefkatle bûs buyurup, hâzır bulunan mürîdânına hitâben, “bu mevlûd-i mübârek bizim ulûm-ı hakâyıkımızı câmi’dir.” buyurmuşlardır. İmâm-ı Şa’rânî kaddese sirrahu’s-Sübhanî, Hazret-i Şeyh’in mahdûmu Alî Vefâ Hazretleri’nden naklederler ki, “pederim Şeyh Muhammed Vefâ ümmî olup ancak min-tarafillâh kendilerine bahş edilen ulûm-ı ledünnîye ve vehbîye semeresi olarak ulûm ve maârif-i ilâhiye beyânında bir garîb lisâna mâlik idiler. Ve peder-i vâlâlarının *Kasîde-i Tâiye*’lerinden ba’zı beyitlerini şerh buyurması Şeyh Alî Vefâ’dan ricâ olunur. Buyururlar ki: “ben onun maksadını anlamaktan âcizim. Kendisine hâs bir lisanı ve ıstılâhı vardır. Bizim gibilerine bir lisân-ı ecnebî gibidir.” Müşârün-ileyh Muhammed Vefâ Hazretleri ümmî oldukları halde âsâr-ı mensûre ve manzûmelerinde bir takım rumûz ve işârât vardır ki, zamanımıza kadar kimse onları hall ve fekkedip [48a] maâniyy-i dakîkasını fehm eyleyememiştir. Ve ez-cümle ezvâk-ı tevhîde müteallik nazm buyurdıkları fenn-i bedî’de müveşşahât nâmı verilen manzûmların bir mislini veya nazîrini meydâna koymak diğer bir

325 B nüshası + de

kimseye müyesser olmamıştır. *Hazret-i Müceddid* 707 senesinde vefât eden Tâceddîn b. Atâullâh İskenderî Hazretleri'nin nazar-ı feyz-eserlerine mazhar oldukları gibi, Şeyh Dâvud b. Bâhillâd 732 senesinde vefât eden Şeyh Yâkût el-Arşî Hazretleri'nden bi'z-zât ahz-i tarîk etmişlerdir. Hazret-i Şeyh Muhammed Vefâ 765 sene-i hicriyyesinde vefât etmekle Mısır'ın Harrâk kabristanında medfûndur.

Mahdûmu Şeyh Alî el-Vefâ 759 tarihinde tevellüd, 807 senesinde vefât etmiştir. Ve diğer mahdûmu Ebu'l-Abbâs Ahmed Şihâbüddîn el-Vefâ 756 senesinde tevellüd, 814 tarihinde vefât edip, pederleri yanında medfûndurlar. Kaddesallâhu sirrahümâ.

Üstâz-ı A'zam Şeyh Ebu'l-Mekârim Muhammed el-Bekrî eş-Şâfiî eş-Şâzelî kaddesallâhu sirrahû; müşârün-ileyhin neseb-i âlîleri şu sûretle Hazret-i Sıddîk-ı A'zam radiyallâhu anh Efendimiz'e muttasıldır. Eş-Şeyh Ebu'l-Mekârim Muhammed el-Bekrî b. Tâcu'l-Ârifîn Şeyh Ebu'l-Hasan Muhammed b. Ebu'l-Bekâ Celâleddîn b. Abdurrahmân Cemâleddîn b. Ahmed Zeynüddîn b. Muhammed Nâsıruddîn b. Ahmed b. Muhammed b. İvaz b. Abdülhâlik Muzaffereddîn b. Abdülmün'im b. Yahyâ el-Hasan b. Mûsâ b. Yahyâ b. Ya'kûb b. Necmeddîn b. Îsâ b. [48b] Şa'bân b. İvaz b. Dâvud b. Muhammed b. Nûh b. Talha b. Abdullâh b. Abdurrahmân b. Ebû Bekir es-Sıddîk radiyallâhu teâlâ anhüm ve müşârün-ileyhin silsile-i tarîkleri pederleri eş-Şeyh Ebu'l-Hasan Muhammed el-Bekrî, an vâlidihî eş-Şeyh Celâleddîn, an vâlidihî eş-Şeyh Abdurrahmân Cemâleddîn, an eş-Şeyh Muhammed el-Vefâ, an eş-Şeyh Yâkût el-Arşî, an Hazret-i Pîr seyyidinâ Ebu'l-Hasan İmâm-ı Alî eş-Şâzelî kaddesallâhu esrârahüm.

Şeyh Muhammed el-Bekrî Hazretleri 930 senesi Zilhicce'nin on üçüncü çarşamba gecesi tevellüd edip, yedi yaşında hıfz-ı Kur'ân-ı Kerîm'e muvaffak ve sekiz yaşında fenn-i nahivden elfiyeye ve on yaşını ikmâlinde fıkıh-ı Şâfiyye'den Şeyh Ebû İshâk Şîrâzî'nin *et-Tenbîh* nâm kitâbını da hıfz edip, ulemâ-i Mısır'ın ekâbirinden Şeyh Ebu'l-Abbâs Ahmed er-Remlî eş-Şâfiî ve Şeyh Nâsıruddîn Likânî Malikî ve kâdî'l-kudât Şeyh Ebu'l-Hasan et-Trablusî Hanbelî kaddesallâhu esrârahüm hazerâtının hâzır bulunduğu halde, o meclis-i azîmde kitâb-ı mezkûru ezberden tilâvet eylemiştir. Ba'dehû pederlerinin meclis-i dersine hâzır olarak, ilm-i Tefsîr ve Hadîs'ten *Kütüb-i Sitte* ve Fıkıh ve sâir envâ'-ı fûnûnû rivâyeten ve dirâyeten [49a] ahz ve telakkî eylemişlerdir. Ve cemî'-i tahsîli ve tefeyyüz-i ma'nevîsini pederlerinden olup, başka bir kimsenin terbiyesine muhtâç olmamıştır. On altı yaşlarında tasnîfe şurû' edip, fıkıh-ı Şâfiyye'den *el-İhtisâr* nâm eseri şerh eylemiştir. 948 tarihinde tadrîse pederi tarafından me'zûn olup, 951'de Câmî'-i Ebyaz nâm câmî'-i şerîfde Tefsîr ve

Hadîs ve Fıkıh ile meşgûl-i tadrîs olmuşlardır. 952’de pederleri vefât etmekle Câmi’-i Ezher’deki meclis-i tadrîs-i pedere me’mûr olmuştur. 994 senesinde saferu’l-hayrın dördüncü cum’a gecesi âzim-i meâric-i kuds olmuştur, kaddesallâhu sirrahû. İsm-i şerîfleri Muhammed ve lakabları Zeynelâbidîn ve künyeleri Ebu’l-Mekârim’dir.

Âlim-i Rabbânî, ârif-i samedânî Ebu’l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Îsâ el-Bernesî el-Fâsî el-Ma’rûf bi-Şeyh Zerrûk kaddesallâhu sirrahû; *Vazîfe-i Zerrûkiyye* diye meşhur olan evrâd-ı mübârekelerini şerh eden Şeyh Abdurrahmân Ayyâşî Hazretleri *Envâr-ı Seniyye* nâmındaki şerhlerinde terceme-i hâl-i Hazret-i Şeyh’i ber tafsîl tahrîr buyurmuşlardır. [49b] Hazret-i Şeyh şerîat ve hakîkati câmi’ bir bahr-i maârifdir. *En-Nâsîhatü’l-Kâfiye* ve *Kavâid-i Tasavvuf* gibi pek çok âsâr-ı müfîdesi vardır. Zerrûk lakabları mavi gözlü demektir. Ecdâdından biri mavi gözlü olup, yoksa Şeyh müşârün-ileyh mavi gözlü değil idi. Vâlideleri şerîfetü’n-neseb olup, Cenâb-ı Şeyh’in tevellüdü 846 senesi Muharremü’l-harâmın on sekizinci günü vukû’ bulmuş ise de, üçüncü günü vâlidesi ve beş gün sonra pederi vefât etmekle Cenâb-ı Hak’dan başka istinâd-gâhı olacağı bir ferd-i âferîdesi kalmamış idi. Cenâb-ı Hâfız-ı Hakîki’nin hıfz ve himâyetiyle büyüyüp, zümre-i evliyâyâ mülhak olmuşlardır. 899 senesinde irtihâl-i dâr-ı naîm eyleyerek, Bingâzi velâyeti dâhilinde Mısrâta nâm belde defn-i hâk-i ıtır-nâk olmuşlardır. Hazret-i Şeyh câmi’-i nisbet-i turuk-ı aliye dir. Kâdiriyye, Desûkiyye, Bedeviyye, Medeniyye, Çiştîyye, Şâzeliyye tarîklerini şeyhi Seyyid Ebu’l-Hasan Alî en-Nebtînî Hazretleri’nden ahz eylemişlerdir. Onlar da pederleri eş-Şeyh Ömer en-Nebtînî Hazretleri’nden, onlar da Şeyh Mecdüddîn Sâlih b. Mûsâ et-Terâbevî, an eş-Şeyh Ebû Abdullâh Ahmed b. Muhammed b. Muhlis et-Tîbî, an [50a] eş-Şeyh Bahâeddîn Moğultay, an eş-Şeyh EbîBekir el-Mağribî, an eş-Şeyh Abdullâh eş-Şâzelî, an eş-Şeyhü’s-Şüyüh Hazret-i Pîr Ebu’l-Hasan Alî eş-Şâzelî Hazretleri’yle pîrân-ı turuk-ı aliyyeye vâsıl olur.

Kutbu’l-Kâmilîn ve senedü’l-ârifîn Ebû -Abdullâh Muhammed b. Süleymân el-Cezûlî kuddise sirruhu’l-âlî Hazretleri; tarîk-i Şâzeliyye ve Bedeviyye eâzim-i meşâyihinden olup, müşârün-ileyhin meşhûr-i âfâk olan *Delâilü’l-Hayrât fi’s-Salât-i alâEşrefi’l-Mahlûkât* nâm eser-i âlîlerinin şârihi bulunan eş-Şeyh Muhammed Fâsî el-Mekkî Hazretleri terceme-i hâl-i Hazret-i Müceddid’i şu vech ile sebt ve tahrir eylemiştir; Ebû Abdullâh Muhammed kaddese sirrahu’l-Ahad, kabâil-i Berberiyye’den Sus-ı Aksâ’da sâkin olan Cezûle ve Simlâle kabîleleri eşrâf-ı ahâlisinden olup, Fâs belde-i meşhûresinde tahsîl-i ilim eyleyip, te’lîf-i mezkûrelerini orada tasnîf buyurmuşlardır. Ba’dehû

Fâs'dan bilâd-ı sâhile azîmet ettiğinde Şeyh Muhammed b. Abdullâh Amgâr-ı Sagîr nâm şeyh-i sâhib-i kerâmete Ezmûr sâhilinde Dekâle nâhiyesi tevâbi'inden Aynü'l-Kutr nâm karyede kâin Nabat hankâh-ı şerîf'inde mülâkât edip, kendisinden ahz-ı tarîk eyledi. Ondan dört sene ihtiyâr-ı halvet eyleyerek ibâdât ve tâatle meşgûl [50b] oldu. Hazret-i Şeyh'in mazhar-ı iltifât-ı Peygamberî olması âsâr-ı celîlesinden olarak kâffe-yi memâlik-i İslâmiyye'de iş bu *Delâilü'l-Hayrât* nâm eserleri makbûl-i enâm olmuştur. Müşârün-ileyh Hazretleri 870 senesi Rebî'ulevvel'inin on altıncı günü sabah namazında irtihâl-i dâr-ı bekâ etmekle, ihyâ-kerdeleri olan dergâhın ortasına defn edilmiştir. Vefâtlarından yetmiş yedi sene sonra cesed-i mübârekleri Merâkeş'e nakil ve orada Riyâdü'l-firdevs nâm mahalle defn ile, üzerlerine kebîr türbe binâ edildi. Kabr-i sâbıklarından ihrâc edildikleri vakit henüz defn edilmiş gibi bir hâlde asla teğayyür etmemiş idi. Kabr-i mübârekleri Merâkeş'te olup, züvvâr dâima kabrinde *Delâil-i Şerîfîlâvet* ederler.

Şeyhleri Ebî Abdullâh Muhammed b. Abdullah Amgâret-Teytî Hazretleri olup, eş-Şeyh Ebî Yezîd Abdurrahmân er-Recrâcî, an eş-Şeyh Ebu'l-Fadl el-Hindî, an eş-Şeyh, an Anûsî el-Bedevî, an eş-Şeyh Ahmed Karânî, an eş-Şeyh Abdullâh Muhammed el-Mağribî vasıtasıyla nisbet-i tarîkları Hazret-i Pîr Ebu'l-Hasan Alî eş-Şâzelî Hazretleri'ne müntehî olur kaddesallâhu esrârahüm. Müşârün-ileyh Süleymân Cezûlî Cenâb-ı Sıbt-ı Nebî İmâm Hasan el-Müctebâ radiyallâhu anh Hazretleri'ne sülâle-i tâhire-i [51a] bâhire-i hâşimânelerindendir, zamânının kutbu ve asrının ferîdi idi.

Ârif-i billâh, vâsıl-ı ilallâh Muhammed Hasan b. Hamza Zâfir el-Medenî kuddise sirruhû'l-ali; 1222 sene-i hicriyyesi hilâlinde Medîne-i Münevvere'den garb-ı aksâya kadar uzun bir seyâhat edip ve pek çok meşâyih-i kirâmla mülâkât ve onlardan ahz-ı nisbet etmiştir ki; onlardan biri Fâs'a karîb Bû Berînc nâm mahalde, zâviyesinde ihtiyâr-ı uzlet eden eş-Şeyh Ahmed ed-Derkāvî Hazretleri'dir. 1224 senesi Saferü'l-hayrın yirmi üçüncü günü müşârün-ileyh hazretlerinin şeref-i mülâkâtıyla müşerref olmuş ve bu bâbda gönüllerine pek çok fütûhât yüz göstermiş ve dokuz sene kadar her türlü avâık ve alâyıkdan tecerrüd ederek seyr u sülûk etmiş ve dokuzuncu sene hitâmında Şeyh Hazretleri müşârün-ileyh, Muhammed Hasan el-Medenî Hazretleri'ne hitâben “Ya Medenî! Senin artık benden bir işin kalmadı. Medîne-i Münevvere'ye avdet eyle” diye emir verdiği gibi, sâlikânı irşâd ve mürîdânı terbiye ve teslîke icâzetnâme i'tâ buyurdular. Müşârün-ileyh Medîne-i Münevvere'ye avdet ve kemâl-i zühd ve takvâ ve rusûh ve temkîn ile müşâhede-i cemâle müstağrak olduğu halde Harem-i Şerîf-i Hazret-i Nebevî'ye mülâzemet

ederler idi. Bu müddet esnâsında [51b] şeyh-i kâmil âlim-i âmil Seyyid Ahmed b. İdrîs Hazretleri'yle mülâkât ederek, sünnet-i seniyyeye olan şiddet-i ittibândan fevkalâde hayret ve binâ-ber-în teberrüken kendilerine inâbet ettiler. Müşârün-ileyh Muhammed Hasan el-Medenî Hazretleri Medîne-i Münevvere'de ikâmet eyledikleri müddetçe her ne kadar ba'zı mürîdler icâzet talebinde bulunmuşlar ise de, Şeyhi Ahmed b. İdrîs'den teeddüben mürîdânın bu metâlibine icâbet göstermezler idi. Şu vakte kadar ki bir gün hücre-i mutahharadan و ذكر فان

الذكرى تنفع المؤمنين³²⁶ hitâbı sem'-vâsıl hitâbı³²⁶ i mutahharanın lezzeti ile -i mübârekleri olduk da bu lafz-ı

vecd ve taraba gelerek, hitâb-ı mezkûru cânib-i seniyyü'l-cevânib-i Cenâb-ı Nebiy-yi zî-şân'dan irşâda me'zûniyet i'tâsına haml ile imtisâlen li-emrihî Medîne-i Münevvere'de eş-Şeyh Ömer Bâlî ve es-Seyyid Ahmed b. er-Rifâî ve es-Seyyid Ahmed es-Semennûdî ve es-Seyyid Abdullâh Bâfakî ve eş-Şeyh İbrâhîm Berrâd kaddesallâhu esrârahüm hazerâtı gibi birçok zevât-ı kirâma hırka-i tarîkatı iksâ buyurdular. Ve bunu müteâkiben eş-Şeyh Ömer Bâlî Hazretleri'ni Medîne-i Münevvere'de bırakarak, asıl üstâzı, mürşid-i tarîki olan eş-Şeyh Ahmed Derkāvî Hazretleri'ni görmek için Fâs memâlikine avdet ve müşârün-ileyhin huzûruna çıkdıkda [52a] ubûdiyetinden beyân-ı mesrûriyyet ederek, birkaç ay sonra Derkāvî Hazretleri irtihâl-i ahret buyurdular. Ve Medîne-i Münevvere'ye avdet maksadıyla Trablusgarb'a muvâsalatlarında pek çok kimseler inâbe etmeleri üzerine iş bu tarîkat şöhret alarak, tarîkat-ı Medeniyye nâmıyla yâd olundu. Gerçi Tarîkat-ı Aliyye-yi Şâzeliyye'nin fer'î ise de Şeyh Muhammed Hasan el-Medenî Hazretleri vâsıtasıyla daha kesb-i vüs'at ederek ve Şeyh müşârün-ileyhin evlâd ve ahfâdının dahi sa'y ve himmetleriyle memâlik-i mahrusetü'l-mesâlik-i şahânenin ekser bilâdını füyûzâtı kaplamıştır.

Silsile-i Tarîk-ı Medeniyye-i Zâfiriyye

Eş-Şeyh es-Seyyid Mevlây el-A'rabî b. Ahmed ed-Derkāvî, an eş-Şeyh es-Seyyid Alîel-Cemel el-İmrânî el-Hasenî, an eş-Şeyh es-Seyyid A'rabî b. Ahmed b. Abdullâh el-Fâsî, an eş-Şeyh es-Seyyid Kâsım el-Hüsâmî, an eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed b. Abdullâh el-Fâsî, an eş-Şeyh es-Seyyid Abdurrahmân an eş-Şeyh es-Seyyid Yûsuf el-Fâsî an eş-Şeyh es-Seyyid Abdurrahmân el-Meczûb, an eş-Şeyh Devvâr Seyyid Alî es-Sanhâcî, an eş-Şeyh es-Seyyid İbrâhîm İfhâm, an eş-Şeyh es-Seyyid Ahmed ez-Zerrûk el-Müceddidî, an eş-Şeyh es-Seyyid Ahmed b. Ukayyeel-Hadramî, an eş-Şeyh es-Seyyid Yahyâ el-Kâdirî, [52b] an eş-Şeyhes-Seyyid Alî b. Vefâ, an eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed el-Vefâ, an eş-Şeyh es-Seyyid

326 Zâriyât, 51/55. "Ama (alanlar için) öğüt vermeye devam et, zira öğüt inananlara fayda verir."

Dâvud b. Bâhillâ, aneş-Şeyh es-Seyyid Tâceddîn b. Ahmed b. Atâullâh el-İskenderî, an eş-Şeyh es-Seyyid Ebu'l-Abbâs el-Mursî, an Hazret-i Pîr kutbu'z-zamân ve gavs-ı hâzihi't-tarîka eş-Şeyh es-Seyyid Ebu'l-Hasan Alî el-Hasanî eş-Şâzelî kaddesallâhu esrârahüm, an eş-Şeyh Ebû Abdullâh Seyyid Abdüsselâm b. Meşîş, aneş-Şeyh Abdurrahmân el-Hasan el-Medenî, an eş-Şeyh Takiyüddîn, an eş-Şeyh Fahreddîn Muhammed, an eş-Şeyh Ebu'l-Hasan Nûreddîn, an eş-Şeyh Tâceddîn, an eş-Şeyh Şemsüddîn Muhammed, an eş-Şeyh Muhammed Zeynüddîn el-Kazvîni, an eş-Şeyh Ebû İshâk İbrâhîm el-Basrî, an eş-Şeyh Ebu'l-Kâsım Ahmed, an eş-Şeyh Saîd, an eş-Şeyh Fethü's-Süûd Ebû Muhammed, an eş-Şeyh Ebû Muhammed Câbir, an eş-Şeyhü's-Şüyûh Seyyid es-Sâdât Hazret-i Seyyidinâ İmâm-ı Hasan el-Müctebâ, an Emîrü'l-Mü'minîn Seyyidinâ ve Senedenâ Hazret-i İmâm Alîyyü'l-Murtezâ radiyallâhu anhüm.

Temmetü'r-risâle bi-avnillâhi Teâlâ. El-Fakîrü'l-Hakîr Ebu'l-Hasan Hüsni b. Alî er-Rızâ b. eş-Şeyh Halîl Sâhib ufiye anhüm.

[53b] Silsile-i Tarîk-ı Celvetiyye

El-Fakîr el-Hakîr Ebu'l-Hasan Hüsni en-Nakşbendî el-Celvetî, an eş-Şeyh es-Seyyid Mustafâ Rızâ Efendi el-Beşiktâşî sellemehullâh, an eş-Şeyh Mîr Muhammed Kâmil Efendi, an eş-Şeyh İsmâil Hakkı Efendi, an eş-Şeyh el-Hâc Muhammed Sıddîk Efendi, an vâlidihî eş-Şeyh es-Seyyid el-Hâc Mustafâ Rızâeddîn Efendi el-Beşiktâşî eş-Şehîr bi-Neccârzâde, an eş-Şeyh Mustafâ Fenâî Efendi, an Hazret-i Şeyh Alî es-Selâmi, an eş-Şeyh Abdullâh Efendi el-Ma'rûf bi-Zâkirzâde, an eş-Şeyh Ahmed Efendi el-Balıkesirî, an Hazret-i Pîr Seyyidinâ Azîz Mahmûd Hüdâyi, an eş-Şeyh Muhammed Muhyiddîn Üftâde Efendi el-Burûsevî, an eş-Şeyh Hızır Dede el-Bayrâmî Hazret-i Pîr Şeyhünâ ve Melâzzünâ eş-Şeyh Nu'mân el-Ankaravî el-Ma'rûf bi-Hacı Bayrâm Velî kaddesallâhu esrârahüm.

[54a] Silsile-i Hamzaviyye

Hazret-i Şeyh Ömer Sikkîn, an Hazret-i Pîr el-Hâc Bayram-ı Velî, an Hâmid Hamîdüddîn el-Aksarâyî, an eş-Şeyh Şâdî er-Rûmî, aneş-Şeyh İbrâhîm, an eş-Şeyh Süleymânel-İskenderânî, an Hüseyin el-İ'tervânî³²⁷, an eş-Şeyh Mahmûd, an eş-Şeyh Osmân er-Rûmî, an Muhammed el-Kûfî, an Sa'deddîn el-Bağdâdî, an Şemsüddîn el-İrâkî, an İshâk el-Harûmî, an Ebu'l-Hasan el-Harakânî, an Mûsâ el-Bistâmî, an İbrâhîm el-Hindistânî, an Ebî

327 Doğrusu "Hasan Esterâbâdî" olmalıdır.

Yezîd Tayfûrb.Îsâ el-Bistâmî, anîmâm Ca‘fer es-Sâdık, an Kâsım b. Muhammed b. Ebî Bekîr es-Sıddık, an Selmân el-Fârisî, an Ebû Bekîr es-Sıddık. Radıyallâhu anhüm.

[60b] Neseb-i Âcizî

Hasan Hüsni el-Üsküdârî b. Alî er-Rızâ b. eş-Şeyh Halîl Sâhib en-Nakşbendî el-Behcetî b. İbrâhîm Nazîf b. Abdülfettâh³²⁸ Ahmed Ümmü Ni‘metullâh binti Mustafâ Paşa el-Bozoklu b. Subaşı Hasan b. Mustafâ b. Osmân Hilmî el-Ankaravî b. Hüseyin b. Gıyâseddîn Ömer b. Burhâneddîn Muhammed b. Alî er-Rızâ b. Ömer Necîb b. Gıyâseddîn Ahmed rahmetullâhi aleyhim.

[61a] Vefâtları

Alî Rızâ Paşa şehîd der Filibe 1295-11 M.

Şeyh Halîl Sâhib Efendi der Sinop 1242- şehîden.

İbrâhîm Nazîf der Üsküdâr 1247- 20 R.A.

Abdülfettâh Ahmed der Mekke-i Mükerrreme 1205- 10 Zilhicce.

ÜmmüAbdülfettâh Ni‘metullâh Hâtûn binti Mustafâ Paşa 1151 der Mekke-i Mükerrreme.

Mustafâ Paşa der Edirne 1110 Medfûn-ı câmi‘-i Üç Şerefeli.

328 Bir sonraki sayfada “Ümmü Abdülfettâh” şeklinde geçmektedir.

3) Balaban Tekkesi Şeyhi Hasan Hüsnü Efendi'nin Eserleri (Sadeleştirilmiş Metin):

a) Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye fî Vâridâtî'l-Kalbiyye:

[1a] Mürşid-i kâmil olunca nâ-yâb

Sana mürşid yetişir şimdi kitâb.

- Risâle-i Nesemât-ı Rûhâniyye.
- Risâle-i Mir'at'ü'l-Ebrâr.
- Risâle-i Burhânü's-Sâlikîn.
- Risâle-i Silsile-i Ricâl-i Çiştîyye.
- Risâle-i Dîvânçe-i Hüsnü.

[1b] Âlemlerin Rabbi'ne hamdolsun, salât ve selâm ilim ve yakînde saygınlık kapısını açan, Âdem su ile toprak arasındayken nebî olan Efendimiz Muhammed'in, onun âlinin ve yüce ahlakla ahlaklanmış ashabının ve kıyamet gününe kadar ihsanla onlara tâbî olanların üzerine olsun. Ve sonra, bu değersiz kul, Nakşbendî şeyhlerinin ayaklarının toprağı el-Hâc Ebu'l-Hasan Hüsnü el-Hanefî en-Nakşbendî el-Üsküdârî b. el-merhum Ali Rızâ b. eş-Şeyh Halîl Sâhib b. İbrâhim b. Nazîf b. Ahmed b. Mustafâ Paşa -Allah günahlarını bağışlasın-, Nakşbendî Müceddidî ulu şeyhleri -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın- hazretlerinin seyr u sülûkte tayin ettikleri ve açıkladıkları kurallar ve usûlun faydasının kapsayıcı olması ve kolayca anlaşılması samimi niyetiyle, mûteber kitaplarından sâlik için çok önemli ve gerekli olan usûlu, icâzet geleneklerini ve tarikatlarının silsile nisbetlerinin ihvâna hizmete vesile

olmak üzere *Nesemât-ı Rûhâniyye fî Vâridâtî'l-Kalbiyye* ismiyle bu risâleyi hazırlayıp, bir araya getirdim. Muvaffâkiyet ve hidâyet Allah'tandır.

[2a] Fakîr bu yüce Nakşbendiyye tarîkatını ilk olarak kerîm üstadım, Rûm allâmelerinden, kurrâ hâfız diye isimlendirilmiş, âyetten âyete sırlar söyleyen üstad, zâhir ve bâtın ilminin nişanelerinin âlimi, Hâce İsmâil Hakkı Efendi el-Üsküdârî -Bârî olan Allah ona rahmet eylesin- Hazretleri'nden birbiri ardınca tâ Resûl-i Ekrem -salât ve selam O'nun üzerine olsun- Efendimiz Hazretleri'nde son bulan, aralıksız ve sahîh nisbetle aldım. İmân ve islâm bağımlı, şüphe götürmeyecek hakîki bilgimi pekiştirip, kuvvetlendirmek, Allâh'a yakınlık ve kulluğumu yalnız Allâh'a has kılmak gibi hayırlı bir maksatla Üsküdar'da, Selîmiye isimli mahallede ikâmet eden, âmel edenlerin en fazîletlisi, kâmil şeyhlerin en seçkini, zâhirî ve batınî ilimlerde üstad Harcağasızâde diye bilinen eş-Şeyh Hasan Hüsnü Efendi en-Nakşbendî -Samet olan Allah sırrını mübarek kılsın- Hazretleri'nin baştan başa feyizle dolu ve irşâd edici meclislerinde tam olarak on sene hazır bulundum. Ve Peygamberimiz'e yakın olma düşüncesiyle Mekke-i Mükەرreme'ye yerleşen Nakşbendî Müceddidî Hâlidî şeyhlerinden eş-Şeyh el-Hâc Halîl Hamdi Paşa ed-Dağîstânî -Deyyân olan Allah sırrını mukaddes kılsın- Hazretleri'nden lâyük olmadığım halde verdikleri icâzetle, bu kısa, öz risâleye toplanan usûl ve edebler mübârek nefeslerinden seçilerek aktarılmış ve kaleme alınmıştır. Dayanağım Kerîm olan Allah'tır.

[2b] Ey dîn kardeşlerim! Nisbetimizi muhafaza etmek, salihlerle birlikte oturmaya ve rûhânî bir yakınlık elde etmeye sebebedir ki, hakîkatı kavrayabilme mahâreti bunun ile meydana gelir. Cenâb-ı Şeyhü'l-Ekber Muhammed Muhyiddîn b. Ali el-A'rabî -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın- ve -Allah ondan razı olsun- Hazretleri buyurur ki: Şeyhim Cemâleddîn Yûnus el-Abbâsî -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın- Hazretleri'nden tarîkata bağlanmaktan kastın ne olduğunu Kutbu'l-Kevneyn Gavsü's-Sakaleyn Muhyiddîn Abdülkâdir el-Cîlanî -Allah ondan razı olsun-Hazretleri'nden sormuştum, "İlim ve âdâb, ma'rifeti tahsîldir" buyurdu. Bundan ortaya çıkan maksat; Rabbânî ilmin meydana gelmesi ve Muhammedî İslâm şerîatının edebleridir. Ey kardeşlerim! Bir kimsenin Ahmedî İslâm şerîatının edeblerinden haberi yoksa, söz ve hareketleri kitab ve sünnete uygun değilse o kişi iç âlem ehlinde değil, yanlış yolehlindedir. Sâlikin otopluluktan olabildiğince kaçınması en önemli emirlerden biridir. Çünkü onların sözleri hızla tesîr eden bir mânevî hastalıktır. Sâlikin hemen ilim ve amel sahibi kâmil bir mürşid araması ve o mürşidin feyzinin ilâhî nûrundan kalbinde bir nur uyandırması ve o nûr ile Allâh'ı bilme ilminin edeblerini görüp, bilmesi çok lüzumludur.

[3a] Mevceler peydâ olur sahra-yı dilde nûrdan

Bir tecellî-zârdır tefrîk olunmaz Tûr'dan

Bir hakâyık-hânedirâlem ki hikmetser-te-ser

Bin hakikat keşfeder Hakk-bîn olan bir mûrdan

Dostum! Böyle bir kalbe sahip, açık ve hak yol olan ehl-i sünneti takip etmekle Cenâb-ı Hakk hepimizi doğru yol üzere olanlardan eylesin. Ve Allah'tan uzaklaştıran şeylerin sevgisinden soyutlanarak kalbimizin nûrunu Resûlullâh sevgisi ve Resûl-i Hüdâ'nın ailesinin muhabbetinin temiz, mübârek nûruyla yanıp, tevhid zemzemiyle ve îmân ile temizleyerek, Kur'ân'ın sırrına eriştirsin. Aslında velîlerin kâmilleri ve Allah'a erişenleri için Allah'tan başka bir şey yoktur. Onlar “her şey O'dur” derler, başlangıçta ve orta halde bulunan “her şey O'ndandır” demelidir.

(Maksada uygun hatırlatma) Bazı gönlü yaralı dervişler, bağlı oldukları tarikattan başka velîlerin yollarında feyz ve nisbetin kapanmış olduğunu kabullenmiş ve kendi şeyhlerinden başka yüce tarikatların kıymetli şeyhlerinin kerâmetleri ve kemâlâtının sınırlı bulunduğu meylettiklerine şahit oluyorum. Halbuki “velîlerin kerâmetleri haktır” kelâm meselesini zaman ve mekânla kayıtlandırmaya çalışmak, sonsuz ilâhî feyzin ve Nebvî rûhâniyet ve yardımın kesileceğini [3b] zannetmek gibi yanlış bir şüpheyi doğurur ki, bu hatalı sonucun affı mümkün olmayan, tamamıyla bir hata olduğunda selim akıl sahibi insanların hepsi ittifak halindedirler. Çünkü Cenâb-ı Kâdir-i Kayyûm'un ilâhî feyzinin meydana çıkışı müslümân kullar için daima görünür haldedir ve mü'min kalplere nebîlik kandilinden nurlar aktarma olgunluğuna dâima ehildir. Sâlike gereken kendini Cenâb-ı Peygamber Efendimiz'in ruhânî bağına tam olarak dâhil etmesidir. Silsilesi sağlam bir mürşide teslim olup, parlak ve nurlu olan Muhammed'in şerîâtına tamamen yapışıp sınıksız tutarak, bizden evvel yaşamış, ileri gelenlerin ortaya koyduğu tarikat kâideleri ve zikir geleneklerine sarılmalıdır. Şerefli, ulu şeyhlerin tamamı bu kâidelere uyarak velîlik derecesine ulaşmış ve gerçek ilâhî nûrun ışığı olmuşlardır. Bu anlaşılması güç hallerini bize gösteren, onların hayatlarını anlatan eserler ve kendilerinin seçkin eserleridir. Dört mezhep gibi yüce tarikatların da tamamı ehl-i sünnetin doğru ve açık yolundan Hakk'a ulaştırırlar. Çünkü delilleri kitap ve sünnettir. Sâlik, Hakk'ı istemeye gayret etmeli ki, bu gayret istek sahibinin kemâliyle ilgilidir. Ve insanın olgunluğu gönül ehli, irfan ehli [4a] olmayı arzu eder. Olgunluk ise, dış âlem, varlık âlemi ile iç âlem ve nefsi birbirinden ayırt etmeye güç

yetirmektir. Hazret-i Şeyhü'l-Ekber -Allah ondan razı olsun-ve -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın-buyurur ki: “Nefis ve nefis dışı şeyler birbirine uygun ve karşılıklı iki ayna gibidir.” Gerçi biri öz ve diğeri ayrıntıdır. Değerli dostum! Özetle yüce tarikatlarda ilerleme sâlikin yatkınlığına, yeteneğine bağlıdır. Mürşid-i kâmil mânevî bir babadır. Onun için evlatlarının tamamının iyiliğini ister ve hepsine merhametlidir. Kalbine Allah tarafından lutfedilen feyiz ve nisbeti evlatlarının tamamının kalbine birden yerleştirir ki tamamı olgunlaşsınlar. Ancak hepsi olaylar ve eşya üzerinde hüküm süremez. Kimi tam, kimi eksik, kimi verimsiz kalır. Bunda pîrin, şeyhin ve tarîkatın tesiri ne olabilir? Ancak Cenâb-ı Gavs-ı Âlem Abdülkâdir Geylânî -Sübhân olan Allah sırrını mukaddes kılsın- Hazretleri'nin nazarına düşse. (Beyit)

Eser-i derd-i şekâ kalmaz idi kalbinde

Kılsa İblîs'e devâ Hazret-i Abdülkâdir.

Dostum! Seçkin tarîkat hazretlerinin tamamı Muhammedî,İlâhî nûr deryasından gönüllere Allah aşkını sunan kimselerdir, sen susayan kalbini suya doyurmaya, Allah aşkını sunan seçkin bir kimse edin ki, zorluklar ortadan kalkarak Ahmedî vellâhî nûrun tatlı suyundan gönlün, gözün doysun. Bunun için de tarîkat pirlerinin eserlerine giderek, mânevî varlıklarını memnun ve râzı edecek davranışlarda bulunasın. (Beyit)

Şeyh-i San'ân gibi meydân-ı meşîyyette kalır

Kimden olmazsa rızâHazret-i Abdülkâdir

Evrâd, Ezkâr Usûllerinin Açıklanması

Nakşbendiyye usûlü üzere düzenlenmiş olan âyet, salâvat ve esmâ ile ilgilenmek isteyen tâlip ve sâdık öncelikle uyku sıkıntısı ve açlık tasası veya yorgunluk gibi kalbi meşgul eden bu uğraşları yok ederek, abdest alıp, تنها bir yerde kerâhet vakti olmayan bir vakitse iki rekat namaz kılar, kible tarafına yönelerek ayağını sol tarafından çıkararak, sağ tarafı üzere oturur ve kalbinin tarafına doğru az miktarda eğilerek, gözleri kapalı olduğu halde, diliyle eûzu besmele çektikten sonra beş defa salavât getirir ve üç İhlâs sûresi, bir Fâtihâ sûresi okuyup, sevâbını Peygamberimiz'in mukaddes ruhu ile ailesinin temiz ruhlarına ve evlatlarına ve eşlerinin [5a] ve Resûlullâh'ın sahabelerinin ve Nakşbendiyye'nin azizleri -Samed olan Allah sırrını mukaddes kılsın- hazretlerinin ruhlarına hediye edip, ondan sonra şeyhinin

öğrettiği ve anlattığı şekilde kalbiyle ism-i Celâl zikri veya nefy-i isbâtla uğraşır. Ve havâtırın galip gelmesiyle ölümün hallerini düşünür. (Hadîs) bakış . “İttali”³²⁹, اطلع في القبور فاعتبر في النشور³²⁹ ve etraflıca mânevî düşünmedir. İmâm Mutarrızî, *Şerh-i Makâmât'ta*, *Zevâcir'den* naklede ki bir kimse Resûl-i Ekrem'in huzûruna gelip kalbinin sıkıntısından şikayet edince peygamberler sultanı Peygamberimiz'den bu hadîs-i şerîf sâdır oldu. Anlamı; kabirlere bak, kıyamet hallerinden ibret al, tâ ki o halleri dikkatlice düşün ki kalbin etkilenip sıkıntısı ortadan kalsın. “Nüşûr”, ölünün ölümünden sonra dirilişlerine derler. Sözün özü, ölümü derin derin düşün demektir. Eğer kalben yaptığı zikirde zorlanma hissediyorsa, gizlice diliyle zikretsin, bu usûle uyarak zikir yapmaya devam etsin ki, zikrin hakikati kalbinin aynasında yüz gösterson ve kendinde alışkanlık olsun. [5b] Çünkü mürîdin her işini, gücünü varılmak istenen amaca yetiştiren bu zikirdir. Ve evrâdı esnasında³³⁰ الهی انت مقصودی و رضاك مطلوبی اعطی محبتك ومعرفتک³³⁰ kelimesini hatırlasın. Zikirten maksat Allah'ın rızasıdır. Bu zikir hiçbir zaman, durum, sayı ve mekâna bağlı değildir. Ancak kalp Hakk'tan habersizce zikretmemeli ki, ona; “vukûf-ı kalbî” denir.

Tarîkat Nisbetinin Anlamının Açıklanması

Tarîkatımızın ileri gelenleri; huzûr ve âgâhlık alışkanlığının kazanılmasından “nisbet” kelimesiyle ifade ve kinaye ederler. Bazı yüce tarîkatların büyükleri, muhabbet ve aşk ile, bazı mânevî büyükler, şarap ve mey (ilâhî aşk) ile ifade etmişlerdir. Hepsinin amacı; mürîdin kalbinde Allah'ın hakikatının bilgi ve sevgisiyle dâima Hakk'tan haberdar olmasını sağlamaktır. Ve nisbet; yetişmek anlamındadır ki; zikredilen husus³³¹ انا جلیس من ذکرکي³³¹ kudsî hadîsi gereği kişiyi Rabbi'ne ulaştırır. Onun için tarîkatımızın büyükleri nisbet ile ifade etmişlerdir. Hazret-i [6a] HâceAbdurrahman Câmî -Sâmî olan Allah sırrını mukaddes kılın- buyurmuştur ki; “eğer bir kimse önceki ve sonrakilerin ilimlerini öğrenmiş olsa, son nefesinde bütün bilgi ve gözüyle gördükleri idrakinin yüzeyinden yok olur. Yalnız kalp zikri nisbeti yok olmaz, elinden tutar.” İşte huzûr ve âgâhlık bu nisbettedir.

329 Aclûnî, age, c. I, s. 139, nr. 400. “ Kabirlere nazar et ve kıyameti tefekkür et.”

330 “İlâhî maksudum sensin, rızana tâlibim, Allah'ım bana muhabbetini arttır.”

331 Aclûnî, age, c. I, s. 201, nr. 611. “ Ben beni zikredenin meclis arkadaşayım.”

Şeyhin Teveccühü Meselesinin Açıklanması

Bir mürîde teveccüh arzu edilince, öncelikle âlemlerin iftihâr kaynağı Efendimiz'in pâk ruhuna salât ve selâmın ardından üç defa İhlâs sûresi ve bir defa da Fâtîha sûresi okuyup, sevâbını peygamberlerin ruhlarına ve evliyâyâ ve Nakşbendiyye mürşitlerine hediye edip, “Yâ Rabbî! Allah tarafından ve Kerem sahibi sevgilin Peygamberimiz tarafından, Nakşbendiyye yüce şeyhleri aracılığıyla benim kalbime ulaşan, feyz ve zikrin nurlarını bu mürîdin kalbine yerleştir ve lutfeyle” şeklinde iltica eder ve mürîdinin kalbine teveccüh ve yardım eder. Şâyeto mürşidin nisbeti doğruysa birkaç kez teveccüh etmesiyle Allah'ın yardımıyla samimi olarak tarîkata bağlı olan kişinin kalbinde Allah sevgisinin etkisi ortaya çıkar. [6b] Bunun gibi latîfe-i rûh, latîfe-i sır, latîfe-i hafî ve latîfe-i ahfâsına da bu şekilde teveccüh etsin, ondan sonra nefy ve isbât zikrini öğretsin ve yalnız Allah'la olma ve Hakk'ın her yerde olduğunu kalbine yerleştirmek için de teveccüh etsin.

Mürîdin Edeblerinin Açıklanması

Hak yolunu gösteren ve şeyhlik makamında bulunan kimseden zikir alacak olan mürîdin önce abdest alması gerekir, ardından mürşidinin karşısında diz üstü oturarak, istiğfar eder, daha sonra gözlerini yumarak ve dilini damağına yapıştırmalı, dişlerini kapatarak ve nefesini olduğu gibi bırakıp, içinde tutmayarak Cenâb-ı Hakk'ın en yüce ismi, Allah lafzının anlamını ³³² لا موجود الا الله ile etraflıca düşünsün ve kalbini bütün meşguliyetlerden, kendi idaresinden boşaltıp, şeyhinin kalbinin karşısında hazır bulunup, zikredilen mânanın içine gömülerek, Allah'ın yardımıyla kısa zamanda ilâhî nurun belirtileri meydana çıkar. Fakat mürîdin halledilmesi zor bir meselesi ortaya çıkarsa ve şeyhi de o şehirde mevcut değilse, bulunduğu şehre defnedilmiş olan, mânevî meziyetleri olgunluğa erişmiş evliyâdan bir zâtın kabrine gidip, yardım istesin. Mesela İstanbul'da defnedilmiş olan [7a] yüce sahâbelerden, Allah Resûl'ünü evinde ağırlayan Cenâb-ı Hâlid b. Zeyd Ebû Eyyûb el-Ensârî -Bârî olan Allah O'ndan razı olsun- ve evliyâullâhın büyüklerinden Hazret-i Şeyh Yûsuf Sünbül Sinân el-Halvetî ve Hazret-i Şeyh Merkez Mûsâ Muslihiddîn el-Halvetî ve Hazret-i Şeyh Emîr Buhârî ve Hazret-i PîrSeyyid Azîz Mahmûd Hüdâyî ve Hazret-i Şeyh Himmet el-Bayrâmî el-Üsküdârî ve Hazret-i Şeyh Hüsâmeddîn el-Uşşâkî el-Halvetî ve Hazret-i Şeyh İsmâîl Rûmî el-Kâdirî ve Hazret-i Şeyh Muhammed Nureddin el-Cerrâhi el-Halvetî ve Hazret-i Şeyh Seyyid Muhammed en-Nasûhî el-Halvetî -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın-Hazretleri gibi

332 “Allah'tan başka mevcûd yoktur.”

Muhammed ümmetinin ileri gelenlerinin mübarek kabirlerinde edilen dua ve dileğin, kabulün sığınağı yüce kapısında rızıklandırılacağına dair ümit kuvvetlidir. (Hadîs) ³³³ اذا تحيرتم في الأمور

İbn-i Kemâl -sırrı mukaddes olsun- *Hadîs-i Erbaîn*ismiyle yazdığı risalesinde bu hadisi yazıp, böyle araştırmışlardır ki; bir insan nefsi kuvvetli, özü olgun, etkisi şiddetli bir insanın kabrini ziyaret edip, bir saat yönelse, o iki kişinin öz benliği arasında mânevî görüşme, konuşma meydana gelip, o ziyaret faydalı olur ve büyük güzelliğin meydana çıkmasına sebep olur. [7b] Ve Şeyh Fahreddîn Tebrîzî Hazretleri rivâyet eder ki; “Tâceddîn Tebrîzî-sırrı mukaddes olsun- vefatından sonra bana bazı halledilmesi güç meseleler gelirdi. Halledemezdim, hemen şeyhimin kabrine gidip, kabre karşı oturup, o meseleleri düşünürdüm. O anda çözümlenirdi.” Fahreddîn Râzî Hazretleri *Metâlib-i Âliyye*’de, (Aritoteles’in) öğrencileri güç bir meseleyi onun kabri yanında bahsederler ve o mesele hemen hallolurdu yazmıştır. Çünkü ziyaret eden ile ziyaret edilenin nefisleri iki parlak aynaya benzer. Birbirine karşılıklı olunca, bunun şuaşı onda, onun şuaşı bunda yansımış olur. Her yük ki, diri olan ziyaretçi toprağa bakıp, Hakk Teâlâ’nın kazâsına razı olarak boyun eğince, o etki ile irfan ilimlerinden ve faziletli ahlaktan bazı şeyler ihsan edilir. O ihsan, ziyaret edilen ölünün ruhuna akseder. Ve sözü edilen ölüye ölümünden sonra tecrit âlemi ve yüce Allah’tan taşan mübarek ilimler ve güvenilir eserlerinden meydana gelmiş ola. [8a] O şey de yine ziyaret eden diri insanın nefesine akseder. İki aynanın ışınlarının birbirine aksettiği gibi.

Sülûk Şartlarının Açıklanması

Şeyhimiz ve mürşidimiz kemâl sahiplerinin kutbu, en yücesi, irfan ehlinin dayanağı eş-Şeyh Ali Behcet el-Konevî -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın- Hazretleri’nin, büyük pederim eş-Şeyh Halîl Sâhib Efendi merhûmun Sinop’ta güzel kokulu toprağa defnedilen, ileri gelenlerden Seyyid İbrâhim Bilâl -Allah onun sırrını mukaddes kılsın-Hazretleri’nin türbedârı olduğu zaman bağışladıkları icâzetnâmeye kaydettikleri, sülûkun şartlarını edeben bu dile çevirdim. Hazret-i Şeyh buyurur ki; samîmi olan mürîd bu on iki şartı yerine getirmediği tarîkâta nisbetini muhafaza etmesi mümkün olmaz. Birincisi, mürîdin insanlar arasına karışmayı terk etmesidir. İkincisi, nimet, bolluk içinde bulunma ve zevk alınacak şeyleri terk ederek kısmetine razı olma halini yaşamasıdır. Üçüncüsü, beş vakit namazı cemaatle kılmaya devam etmesidir. Dördüncüsü, faydasız söz ve işleri terk etmesidir. Beşincisi, helâl yemesi, şüphelilerden sakınmasıdır. Altıncısı, insanların eziyetine, cefasına

333 Aclûnî, age, c. I, s. 85, nr. 213. “İşlerinizde şaşırdığınız (bunaldığınız) zaman, kabirde olanlardan yardım isteyiniz.”

tahammül etmesidir, tahammülsüz insan önder olamaz. Yedincisi, aile ve evlâdına [8b] aşırı sevgiden mümkün olduğu kadar sakınmasıdır, çünkü bu kalp kasvetine sebeptir. Sekizincisi, fakir ve miskinlere esirgmeden bolca vermeyi ve onları kendi nefesine tercih etmeyi alışkanlık edinmesidir. Dokuzuncusu, herkese güzel ahlakla davranmasıdır. Onuncusu, dünyaya gönül bağlamış kişilerden kaçınması ve onlara karşı gereksiz tevazuyu terk etmesidir. On birincisi, gece, gündüz günlük âyet ve duâlarını okumasıdır. On ikincisi, gönül huzuru ile zikre devam etmeye özen göstermesidir. Hazret-i Pîr'in diğer halifelerine tavsiye buyurdıkları başka on iki şart daha vardır. Birincisi, insanların onu kabul etmeyişiine, ilgisine ve kabulüne istek duymamasıdır. İkincisi, yergi, övgü ve saygı göstermelerine bakmamasıdır. Üçüncüsü, dünya işlerine, fakirlik ve yoksulluğuna sabır, rıza ve Allah'a güven göstermesidir. Dördüncüsü, her işinde doğru olmasıdır. Beşincisi, kimseye düşmanlık göstermeyip, kimseyi küçük düşürmemesidir. Altıncısı, kimsesizleri kendinden daha üstün ve hayırlı görüp, kendini değersiz bilmesidir. Yedincisi, bayağı ve cahil kimselerle arkadaşlık etmeyip, âlimler ve sâlihlerle dostluk kurmasıdır. Sekizincisi, işlerinde istihâre yapmadan ve danışmadan iş görmemesidir. Dokuzuncusu, her önemli işinde yüce velîlerin ruhlarından yardım istemesidir. Onuncusu, [9a] müminlerin yöneticilerinin ve âmirlerinin emirlerine uyup, iyiliklerini istemesi ve hayır duâda bulunmasıdır. On birincisi, bütün fakirler, zayıflar ve dervişlere şefkat, merhamet ve onları esirgemedi kusur ve onların işlerini görmekte tembellik etmemesidir. On ikincisi, mümkün olduğu kadar dünya işlerinden elini çekip, insanlardan uzak kalmayı tercih etmesidir, gibi ârifçe nasihatlarıyla gerek şeyhlere, gerekse tarîkatların sâliklerine canlılık kazandırmışlardır. İşte bu yirmi dört nasihat çok değerli iri inci taneleri olup, ehline mânevî iksirdir.

Hazret-i Şeyh -sırrı mukaddes olsun-, sâliklerine sülûk esnasında kayıtsız şartsız, diğer vakitlerde de genellikle mercimek çorbası yemelerini emrederlermiş. (Fakîr) sebebini araştırırken gördüm ki (el-hadîs) ³³⁴ bu hadîs-i şerîfi İmâm-ı Kurtubî-sırrı mukaddes olsun- ı Taberânî-. İmâmn tefsirinde rivâyet eylemiştirâyetini ³³⁵ و قومها وعدسها 336 قدس العدى على لسان 337 سبعين نبيا اخرهم عيسى بن مريم عليه 338 rahmetullâhi aleyh rivâyetinde bu hadîs 339 السلام yani “mercimek yetmiş peygamberin dilinde mübarek sayılmıştır ki, sonuncuları

334el-Kurtubî, age, c. I, s. 150. “Size mercimek yemeyi tavsiye ediyorum. Çünkü mercimek mübarek, ve kutsaldır.”

335 Bakara, 2/61. “ve sarımsağından ve mercimeğinden..”

336 Taberânî, age, s. 63, nr. 152. (Yazmalarda böyle yazılmışsa da doğrusu فانه عليكم بالعدس، فانه عليكم بالقرع فانه يزيد في الدماغ، و عليكم بالعدس، فانه قدس على لسان سبعين نبيا Buradaki rivâyet; Aclûnî, age, c. II, s. 92, nr. 1863. “Meryem oğlu İsa'nın lisanından, yetmiş peygamberin dilinde.”

337 Metinde “alâ lisânihi” şeklinde yazılmış ise de doğrusu “alâ lisâni” olmalıdır.

İsâaleyhisselâmdır.” (Ebû Nuaym) rivâyetinde ³³⁸³³⁹ القلبفانه يرقى [9b] يسرع الدم yani “mercimek kalbi yumuşak, kanı süratli yapar.

Şeyhlerin şeyhi Hâce Ali Behcet el-Konevî -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın- Hazretleri bir kimseye düşmanlık etme, beddua etme, ayıplama gibi şeylerden bile yoldaşlarını yasaklamışlardır. İşte bu irşâd edici nasihatleri de şu hadîs-i şerîf üzerine bina edilmiştir: لا يكون المؤمن طعانا ولا لعانا³⁴⁰ yani mü'min ayıpla i-Sâhibyan ve beddua eden olmaz. Kifâye, Hidâye şerhinde yazar ki lanet okuma iki biçimde olur; biri Allâh Teâlâ Hazretleri'nin rahmetinden uzaklaştırmaktır ki kafirden başkasına caiz değildir. İkincisi; faziletli müslümanlar derecesinden ve ümmetin salihleri makamından çıkarmaktır. Resûl-i Ekrem Efendimiz'in imandan çıkmak mümkün buyurduğu sözünden maksat budur ki المحتكر ملعون³⁴¹ değildir. Çünkü ehl-i sünnete göre mü'min büyük günah işlemekle imandan çıkmaz. Sâhib-i Hidâye'ye göre Yezîd'e ve Haccâc'a lanet câiz değildir. Ama İbn-i Kemâl-sırrı mukaddes olsun- Hazretleri'nden rivâyet olunur ki Yezîd'e lanet câizdir, lâkin babasına câiz değildir. Çünkü mü'minlerin dayısı yani peygamberlerin gözünün nuru [10a] Efendimiz'in kayın biraderidir. Nitekim Cenâb-ı Mevlânâ Rûmî -Deymûmîolan Allah sırrını mukaddes kılsın- Mesnevî-yi Şerîf'inde buyurur:

در خبر آمد که حال³⁴² مؤمنان خفته بد در قصر بر پسترستان³⁴³

Hazret-i Muâviye'nin çokça zaferleri vardır. Lâkin idareciye isyan etmek gibi bir hatası da vardır. İbn-i Kemâl -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın- *Hadîs-i Erbaîn* isimli risâlesinde Yezîd'e lanet câiz oluşu, imandan çıkışı ve kötülüğü herkesçe duyulmuş olması sebebiyledir demiştir.

(Hatırlatma) Tarikata intisap etmiş derviş topluluklarından bazı kimseler görülmektedir ki, bunların aşk ve muhabbet ismiyle kurdukları yalan dolan tuzağına bir takım

338 Ebu Nuaym, age, c. 2, s. 1754, nr. 4672. “Mercimek kalbi inceltir ve kanı hızlandırır.”

339 Yazmalarda böyle yazılmışsa da doğrusu “يرقى” olmalıdır. Buradaki rivâyet; Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, c. II, s. 92, nr. 1863.

340 İsa b. Sevre es-Sülemî Tirmizî, *Câmiu's-Sahîh- Sünen-i Tirmizî Tercemesi*, (ter. Osman Zeki Mollamahmetoğlu), İstanbul: Yunus Emre Yayınevi, c. III, s. 393, “Birr”, 48. (Yazmalarda böyle yazılmışsa da hadisin doğru ve tam metni ليس المؤمن بالطعان ولا اللعان ولا الفاحش ولا البذي olmalıdır.) “Mü'min çekiştiren, lanetleyen, kaba (sözü ve davranışı ağır) ve ağız bozuk değildir.

341 Aclûnî, age, c. I, s. 329, nr. 1058. “Ticaret piyasasında vurgunculuk yapan lanetlenmiştir.”

342 Dayı anlamındaki “Hâl” kelimesi metinde normal ha harfiyle yazılmış ise de doğrusu noktalı hı harfi olmalıdır. Mesnevî, c. 2, beyit: 2604. bkz. Ahmed Avni Konuk, *Mesnevî-i Şerîf Şerhi*, İstanbul, 2009, c. 4, s. 211, 212.

343 Yazmalarda böyle yazılmışsa da doğrusu “بستر” olmalıdır.

temiz kalpli kimseleri düşürüp, avlayarak, esasları esrar ve şarap içmek, ibadet ve taatleri müslümanlığı unutmak, isimleri derviş, işleri gönül yaralamak, neşeleri kendinden geçecek derecede sarhoşluk, sülûkları içkiye tapmak olduğu halde, kendi kötü zanlarınca her biri bir şeyhe samimiyetle bağlandıklarını sanarlar. Halbuki tamamı kovulmuş şeytanın eğlencesi olmuş, sözleri de yüce ashab ve velilerin büyüklerine çokça iftira ve haddini aşarak atıp tutma halini almıştır. Bu kimseler halkı kulağından zehirlemekten bir an bile boş durmazlar. Bütün yaratıkları besleyen, gece ve gündüzü yaratan Allah, Peygamber Efendimiz hürmetine hepimizi bu gibi kişilerin [10b] şerrinden Sübhânî muhafazasıyla korusun.

Yüce tarikatların ve özellikle Yeseviye tarikatının büyüklerinden olan Hacı Bektaş-ı Velî ismiyle ile ünlenmiş, eş-Şeyh Muhammed el-Horasânî en-Nişâbûrî Hazretleri'ne nisbet edilen Yeseviye tarikatının bütün esas ve yönetimi kitap ve sünnete uygun, tekkeleri ve zâviyeleri güvenilir kitaplara münasip olduğu halde yüce tarıkata ve özellikle adı geçen veliye bu gibi kimselerin yalan iddialar nisbet etmelerine hangi sağlam akıl sahibi ve doğru yol üzere olan kişi önem verir? Yedikule dergâhı şeyhi Hâfız Baba merhûmun sözleri, halleri ve davranışları da kitap ve sünnete uygun ve münasip olup, bu ad altında bulunan bazı dervişlerin uygunsuz halleri daima merhumun gönlünü incitirdi. Bu Yeseviye tarikatı ki Nakşbendiyye tarikatının hocalarından Hâce Ebî Ya'kûb Yûsuf el-Hemedânî Hazretleri'nin halifelerinden Hâce Ahmed el-Yesevî el-Taşkendî Hazretleri'nin tarikatı olup, Bektaş-ı Velî ise adı geçen şeyhin halifesidir. (*Tezkire-i Evliyâ*)'nın naklettiğine göre Bektaş-ı Velî, Rûm'a yöneldiğinde [11a] kendisinde bütününü kaplayan bir cezbe hali görünmüş ve kendisi her ne kadar velî ise de sonunda terbiye ve sülûkune engel olmuş ve varlık âlemiyle ilgili kerâmetleri üstün gelen nûrânî bir zât imiş. Mekânı cennet olan Murâd Hüdâvenigâr Gâzi Hazretleri'nin adı geçen Velî Hazretleri'ne iyi kanaat beslediği ve bir defa karşılıklı konuştukları bazı tarih eserlerinde yazılmıştır. Bektaşîler'in rivâyetine göre Bektaş-ı Velî, Hazret-i Mevlânâ ile aynı yüzyılda yaşamış. Hazret-i Pîr Mevlânâ Rûmî Efendimiz'in vefatları mekânı cennet olan Osmân Gâzi Hazretleri'nin bağımsızlığından daha önce olduğu kesindir. Ve Şeyh LokmânPerendî el-Horâsânîaracılığıyla eş-Şeyh Ahmed Yesevî'ye aralarında kesinti olmadan bağlanmış olduğu ve Şeyh Safiyüddîn Erdebîlî'nin evlâdından olduğuda bazı biyografi kitaplarında ve bu kitapların içinden *Lehçetü'l-Bütûn* isimli kitapta yazılmıştır. Adı geçen kitap güvenilir tarih kitaplarından aktarılmakla, kendisine nisbet edilen *Siyâdetnâme*, türbesinin kapısında işlenmiş olmakla büyük bir ihtimalle vefatı mekânı cennet olan Hüdâvendigâr Gâzi zamânında olduğu belgelenmiştir.

Havâtırın Açıklanması

Havâtır altı çeşittir. Birincisine, hevâcis derler, bu çeşit havâtır nefis tarafından kişinin kalbinde meydana gelir. İkinci çeşidine, vesâvis demişlerdir, iblis tarafından kalbe [11b] yerleştirilir. Üçüncü çeşidine, ilhâm denir, melek tarafından kişinin kalbine yerleştirilir. Dördüncü çeşidine, irâdât³⁴⁴ denir, Hakk'tan kişinin kalbine doğar. Beşinci çeşidine, suver-i kâinât denir, Hakk'ın seçkin kulları, ârifler tarafından kalbe girer. Altıncısına, ma'kûlât derler, akıl tarafından kalbe doğar.

Latîfelerin Terbiyesinin Açıklanması

Ey ihvân! Kalbin terbiye ve arınması, havâtırdan kurtulmasını sağlayıp, Allah'a yönlendirmektedir ki, bu Allah'tan başkasını arzulamamak, kulluktan bir an bile vazgeçmemekle olur. Öyle ki Allah'ın birliği onun sırrına görünür olur. Sırrın terbiye edilebilmesi, kalbin terbiye edilmesine bağlıdır, kalbin terbiye edilmesi tamamlandıkça, sırrın terbiye edilmesi de tamamlanır. Ve sırrın mekânı ve kaynağı kalptir. İnsânî rûh gayb âleminden olmakla, onun Allah'a yakınlıkta bir duygusu, hissiyatı vardır ki, bu hissiyat öteki varlıklarda yoktur. Çünkü cisimler âlemi, melekler âlemiyle dâimdir. Ve ruhlar âlemi, insanî rûh ile devam eder. Ve insânî ruh da Allâh'ın Hayy ve Kayyûm [12a] sıfatlarıyla devam eder. Ve hangi şey ki gayb âlemi ve şehâdet âleminde meydana çıkarsa, tamamı vâsita ile olur. Sadece insânî rûh vâsitasız meydana gelmiştir. Ve rûh ile beden bir araya gelmesi de نفخت و

³⁴⁵ من رحي³⁴⁶ bağının şerefiyle olmuştur. Hakk Teâlâ kendi Zât'ına nisbet edip; dedi. ³⁴⁵ من رحي

Bu çok acaip ve anlaşılması büyük incelik isteyen bir şereftir. Ve kişinin rûhunun terbiye edilmesi onu Rabbânî sıfatlar olan, ilim, Allâh'ı bilmek, yumuşak huyluluk, cömertlik ve buna benzer Allâh'ın râzı olacağı ahlakla süslemekle olur. Rûhun muhabbeti ve bilgisi gelişirse, fenâ-fillâh mertebesine yükselmek nasip olur. Rûh latîfesinin bu mertebedeki, sır makamındanki görevi odur ki, başını Hazret'in eşiğine koyup, başka her şeyden yüz çevirip, o Hazret'te tüm benliğiyle yok olarak, dünya ve ahireti arzulamayarak Hazret-i Muhammed'in yardımına nâil olup, kulluk ve mânevî yokluğu tercih edip, sûfilerin yolunda melâmiye tabiatı üzere o Hazret'in izinden ayrılmaya, ve kulluk dairesinden yani mübarek şeriattan dışarı ayak basmasın diye Cenâb-ı [12b] Şeyh Muhammed Pârsâ Hazretleri vasiyet

344 Yazma nüshalarda "irâdât" şeklinde yazılmış ise de, doğrusu "vâridât" olmalıdır.

345 Hicr, 15/29. "Ona ruhumdan üflediğim vakit."

346 Hicr, 15/29. "Ruhumdan."

buyurmuşlardır.(Muhammed Pârsâ Hazretleri Şâh-ı Nakşbend Efendimiz'in en olgun halifeleridir.) Diğer tarikatların sâliklerinin sülûkları da bu şekildedir. Ancak onların sülûku enfüsî olmakla ve Allah'ın isimleri ile mânevî ilerleme meydana gelip, Nakşbendilerin sülûku Allâh'ın isimlerini bir araya toplayan isim olan Celâl ismiyle letaif usûlü üzere olur. Zamanımızda enfüsî sülûk ile sâlik Halvetiye tarikatında görülmektedir. Mevleviye tarikatı dervişlerinde de Celâl ismiyle sülûk varsa da mânevî yolculukları yine enfüsîdir. Cenâb-ı Mevlânâ Rûmî -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın-Hazretleri'ne dervişlik hırkasını giydiren ve sülûk mürşidi olan Seyyid MuhammedBurhâneddin Muhakkik Tirmîdi³⁴⁷ Hazretleri beş latîfe ve cezbe ile seyr u sülûk etmişlerdir. Tam manasıyla sülûk eden Mevleviye sâliklerinin mânevî yolculuklarında enfüsî ve âfâkî sülûk bulunmasıyla, bilgi ve anlayışları diğer tarikatların bilgi ve anlayışından fazla olacaktır. Eğer seyr u sülûku bu yol ile olursa, Üsküdar Mevlevihânesi'nde vekil olarak [13a] terbiye ve sâlikleri seyr u sülûk eden ve tam on altı sene ârifâne sohbet meclislerinde bulunduğum eş-Şeyh Hâlid Dede Efendi merhûmun Konevî Fehmi Dede merhûmdangörmüş olduğu sülûkun enfüsî ve âfâkî sülûku bir araya getirdiğini gözlerimizle görmüş olmak iftihar sebebimiz olup, bazı muhaliflerin Mevleviye mensuplarında sülûkun kapanmış olduğu fikrinin geçersiz olduğunu açıkça anlatmıştır.

Râbitanın Açıklanması

Sâlik istiğfardan sonra eûzu besmele çekerek, üç İhlâs sûresi ve bir Fâtihâ sûresi okuyup, sevâbını mukaddes ruh, Peygamberlerin Sultanı Efendimiz'e, ailesi, evlâdı, eşleri, Efendimiz'in ashâbı ve tarikat imamımız Muhammed Bahâeddîn Şâh-ı Nakşbendel-Veysî el-Buhârîve şeyhlerinin ruhlarına hediye etsin. Hazret-i Pîr'in veya Nakşbendiyye şeyhleri - Allah onların sırlarını mukaddes kılsın- hazretlerinden birinin irşad edici rûhâniyetlerine bir süre yönelip, Cenâb-ı Hakk'ın ilâhî rahmetine muhtaç olduğunu iyice düşünerek, sonsuz lütfuna güvensin. Ondan sonra tevbe edip, hak yoluna yöneldiği şeyhi kemâle ermiş ve Allah'ta yok olma makâmına ermiş ise kalbini şeyhinin kalbi karşılığında [13b] hayal edip, tam bir tevâzu ve kalp huzuru ile şeyhi aracılığıyla ilâhî nûru gözler bir halde olmasına râbita derler. Eğer şeyhi kemâle ermiş değilse tarikat silsilesinden birine râbita etsin, tam olmayan şeyhe râbitada çok büyük tehlike vardır. Hakka'l-yakînin sırlarından habersiz olanlardan bazıları tarîkatta râbitayı bid'at kabul edip, gerçek ve hakîkatı yok zannetmişlerdir. Ve bazıları da Nakşbendiyye tarikatında daha önce râbita olmadığını, râbitayı Şeyh Hâlid-i

347 Yazmalarda "Tirmîdi" şeklinde yazılmış ise de, doğrusu "Tirmizî" şeklinde olmalıdır.

Bağdâdî'nin ortaya çıkardığına ve meydana getirdiğine inanmaktadırlar. Bahsi geçen bu iki düşünce ise, cehâletlerinin eserlerindendir, bizden evvelki Nakşbendiyye şeyhlerinden, özellikle şeyhlerinin kalemlerinden çıkan eserlerinden bilgisizliklerinden ileri gelmektedir. Bizden evvelkilerin eserleri ortadadır. Etraflıca düşünmek ile hakikat ortaya çıkar. Hâlidîler, evvelki Nakşbendiyye şeyhlerinin tercih ettiği yolu takip etmektedirler. Günümüzde Nakşbendî tarikatının tekkelerindeki şeyhler, tarîkatın seyr u sülûkundan habersiz bir şekilde, zikir merâsimlerinde de diğer tarîkatların şeyhlerini taklit ede ede tarîkat esas ve usûllerini [14a] kaybetmektedirler. İşte bunlar tarîkatta yeni âdetler bıraktılar. Ey Allah yolunda sülûk eden kişi! İşte bu râbîta, sülûk ettiğimiz yüce Nakşbendiyye tarîkatında tercih buyurulmuş olan büyük esaslardan biridir. Tarîkatımızın ileri gelenlerinden fenâ fillâh için başlangıç olan, fenâ fi'ş-şeyh sırrına eriştiren yolun en yakını râbîta olduğunu bildirmiş ve şüpheye yer bırakmayacak şekilde açıklamışlardır. Bu cümleden olarak her yönden Nakşbendî tarîkatına hizmet eden Hazret-i Şeyh Muhammed Hâlid el-Bağdâdî -Hâdî olan Allah sırrını mukaddes kılsın-, râbîtanın isbatı hakkında kaleme aldıkları *Risâle-i Nakşbendiyye*'sinde Hanbelîlerin imamlarından iki âlemin en yücresi, insan ve cinlerin imdâdına yetişen efendimiz Abdülkâdir Geylânî Efendimiz'den naklen eş-Şeyh Şehâbeddîn Sühreverdi, *Avârîf* isimli kitabında ve yine Hanbelîlerin imamlarından, zamanının âlimlerinden Şemsüddîn b. el-Kayyim Hazretleri *Kitâbu'r-Rûhis* isimli eserinde ve Hanefî imamlarından benzer notlar yazan Ahmed b. Muhammed el-Hamevî, *Nefahâtü'l-Kurbis* isimli eserinde ve Şâfiî imamlarından İmâm Gazâlî, *İhyâ-ü Ulûm*'unda ve Şihâb b. Hacer el-Mekkî, *Şerh-i Ubâb'da*³⁴⁸ ve Hâfız Celâleddîn Suyûtî, *Tenvîru'l-halek fîru'yeti'n-Nebî ve'l-Melek* [14b] isimli kitabıyla *Kitâb el-Müncelî fî Tavr el-Velî*³⁴⁹ isimli risalesinde ve Şâfiîye imamlarından Hakk'ı bilen İmâm-ı Şa'rânî, *Nefahâtü'l-Kudsis* isimli eserinde ve Hanefîye'nin büyük ulemâsından Şerîf Cürcânî, *Şerh-i Mevâkıf'da* ve yine Mâlîkiye imamlarından *Muhtasarsahibi* İmâm Halîl, *Zübdetü'l-Hakâyık* ve eş-Şeyh Ebu'l-Abbâs el-Mürsî ve öğrencisi İbn Atâullâh İskenderî, *Tarîkatnâme*'lerinde açıklama ve söz arasında açıklama yoluyla işte bu râbîtayı kabul etmişlerdir. Ve Rûm Ulemâsından Efendimiz Mahmûd Hüdâyî, *Hubbu'l-Mevedde*³⁵⁰ isimli risâselinde de râbîtanın lüzumu açıklanmış ve Hanefîye imamlarından Tâceddîn en-Nakşbendî, *Risâle-i Tâciyye*'sinde ve şeyhlerin şeyhi Abdullâh ed-Dihlevî râbîtayı ayrıca bir yol kabul buyurmuşlardır. Râbîta esnasında Celâl isminin ifade ettiği anlam olan Hakk Teâlâ

348 Eserin tam adı “el-Îlâb fî Şerhi'l-Ubâb'dır. الايعاب في شرح العباب”

349 Yazmalarda böyledir ancak doğrusu “fî tatavvuri'l-velî” olmalıdır.

350 Yazmalarda böyledir ancak doğrusu “Habbetü'l-mahabbe” olmalıdır.

Hazretleri'nin ortağı ve benzeri yoktur düşüncesiyle ve zikredilen mânânın zikriyle kalbini doldurup, zikredilen mânâ içine dalmasına vukûf-ı kalbî derler.

Ey ihvân! Bu risâlede bahsedilen Nakşbendiyye tarîkatının âdâbının özetidir. Çünkü ayrıntılarıyla açıklamaya bu risâlemiz yeterli değildir. Ve bir de ezeli lütufla [15a] ilişiği olan müridlere ve tâliplere bu kısa anlatım yeterli olduğu için, gereksiz ayrıntıya girmekten vazgeçildi. Bundan sonra irşad edici yüksek ruhâniyetlerinden beslenmek üzere tarîkat silsilesinin ileri gelenlerini yazmaya besmele çekerek başlanacaktır.

Bir sâlikin fethi bir mürşid elinden olmaz da, ancak velîlerin kâmillerinden bir zâtın yüksek rûhâniyetleriyle beslenirse ona üveysî meşreb derler. Üveysî, hususî bir tarîkat değildir. Gerek sâliklerin çoğunda üveysî ve melâmî meşreb meydana çıkar, melâmî şuna derler ki; dış âlemi halkla, iç âlemi Hakk'la olan kişidir. Ancak üveysî olmak için zâhirde bir şeyhe bağlanması şarttır ki tarikattan el alması ve nisbeti tam, sağlam olsun.

Latîfelerin Nurlarının Açıklanması

Samimiyetle sırf Allah için sülûk eden ve silsilesi sağlam bir mürşid aracılığıyla tövbe edip Hakk yoluna yönelen sâlike her halde zikre devam, kalbe gelen hitapları kovma ve tarikata nisbetini muhafazadan dolayı iç âlemini arıtmak nasip olup, bunun da belirtisi tarîkatımızın ileri gelenleri çeşitli nurların ortaya çıkması ve bulunmasıyla açıklamışlardır. Ve her bir latîfeye özel bir nur rengi göstermişlerdir. [15b] Kalbin nuru, sarı, rûhun nuru, kırmızı, sırrın, beyaz, hafnîn, siyah, ahfânın, yeşildir. Bu nurları sâlik olan dış âleminde görür, buna seyr-i âfâkî derler. Sonra iç âleminde görür, buna seyr-i enfüsî derler. Seyr-i âfâkî arşın altına varıncadır. Ondan ilerisi seyr-i enfüsîdir, bazılarının kalp gözüyle keşfi yoktur, ancak istikameti kemâl noktasında olanlarda kalp gözüyle keşfinin olmaması, onun ilerlemesine zarar vermez.

Tarîkatın Seyr u Sülûkunun Açıklanması

Hazret-i Müceddid İmâm-ı Rabbânî Hâce Ahmed el-Fârûkî es-Sirhindî -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın- buyurur ki, seyr u sülûk dört mertebedir. Birinci mertebesi, seyr-ilallâhdır, bu da en aşağı, en alçak olan ilimden daha yüksek ve şerefli olan ilme, ondan çok daha yüksek olan ilme ilerlemedir. İmân³⁵¹ bu mümkün olan ilimlerin bilgisinin tamamı

³⁵¹Yazmalarda "imân" şeklinde yazılmışsa da doğrusu "iman" olmalıdır.

sâlikin gönül eğlencesinden geçmesi ve yok olmasından sonra ortaya çıkar. Bu hâli yüce şeyhler fenâ fillâh ile ifade ederler. İkinci mertebesi, seyr-fillâhdır. O Allah'ın varlık mertebelerinin ilmi, esmâ, sıfat, hadiseler, Allah'ı tazim, O'nu eksikliklerden uzak bulunduğuna inanma olup, sâlik bu durumda bir makama erişir ki, o makamı ifade etmek, belirtmek [16a] ve isimlendirmek mümkün olmaz. Tarîkatın ileri gelenleri bunu “bekâ billâh” diye isimlendirmişlerdir. Üçüncü mertebesi, seyr-anillâhdır. O seyr; en yüksek ilimden, en aşağıda olan ilme ve aşağı olandan, daha aşağı olana inerek geriye yani, ilimler ve Allah'ın varlık mertebelerinden esmâ ve sıfat ilmine, ondan da varlığı kabul edilebilir şeylerin ilmine dönmektir. Hazret-i Şeyh Seyyid Ebu'l-Kâsım Cüneyd el-Bağdâdî -Hâdî olan Allah sırrını mukaddes kılsın- Hazretleri'nden sülûkün sonu sorulunca “başlangıca dönmektir” buyurmuştur. Dördüncü mertebesi, seyr-fi'l-eşyâdır. Bu da şu seyrdir ki, Allah'ı bilen kimsenin eşyaya olan ilmi, birinci seyrde gönlünden yok olduktan sonra yavaş yavaş meydana gelmesinden ve eşyanın bilgisi tam olarak belirmesinden ibarettir ki şeyhlerin büyükleri ondan temkinden sonra telvin ile ifade ederler, pek yüce bir makamdır. Ama seyr-ilallâh ve seyr-fillâh veliliğe ulaşmak içindir ki, fenâ fillâh ve bekâ billâhdan ibarettir. Ama seyr-anillâh ile seyr-fi'l-eşya makamı elde etmeyi sağlamak içindir ki, velilerin kâmillerine hasdır. Ve kulları irşad makamıdır. Şeyhlerin çoğu fenâ ve bekâ makâmını tercih etmişlerdir, Hacı Bektaş-ı Velî gibi. Bu makâmda ârifi tamamıyla kaplayan zevk varsa da, halka faydası yoktur.

[16b] Telvîn ve Temkîn Hallerinin Açıklanması

Telvîn, yüce şeyhlerin katında sâlikin kalbinden geçen halleri görmekten ibarettir. Ve bazılarına göre kalbe doğan bilgi ile ilâhî hakikatleri görmeye engel olan hal arasında kalbin dönmesidir. Nefsânî sıfatların meydana çıkması ve kaybolması sebebiyle sâlikin hallerini telvînden anlamak mümkün olur. Kabz, bast, sekr, sahv ve bunun benzeri ne varsa ona “karşılıklı sıfatlar” derler. Ve temkîn onların kullandıkları mânada ilâhî gerçeklerin görünmesinin devamından ibarettir. Allah'a yakınlık mahalinde iken, kalbinin itminânı sebebiyle sâliki bu mertebede anlamak mümkün olmaz. Çünkü temkîn sahibi olan zât, o zaman birçok ilme ulaşmıştır. Yemesinde, içmesinde, satışında, alışında, uykusunda, uyanıklığında, dış âlem ehline benzer. Eş-Şeyh Alâeddîn Attâr el-Buhârî nakleder ki; muvahhidlerin en yücesi, hakikat ehlinin sığınağı, Şeyh el-Ekber Muhammed Muhyiddîn el-A'rabî -Allah onun sırrını mukaddes kılsın- buyurmuşlardır ki; şeyhlerin çoğunun katında telvîn makamı noksandır. Ama bizim yanımda telvîn makamların en faziletlisi ve tam olanıdır. Ve sâlikin hali o hal üzeredir ki; Hak Sübhânehû ve Teâlâ şân-ı [17a] şerîfinde

buyurdu: Şeyh -katımızda temkîn, telvînde temkîndir. Ve eş ve bizim³⁵² كل يوم هو في شأن buyurdu: Şeyh -katımızda temkîn, telvînde temkîndir. Ve eş ve bizim³⁵² Abdülgafûr Radıyyüddin de -Allah onun sırrını mukaddes kılsın- Hazret-i Şeyh'in sözlerine bu tarzda anlam verir ki, Hazret-i Şeyhu'l-Ekber -Allah ondan razı olsun-telvîn hakkında makamların en faziletlisi buyurduğu için, vehmedilmesin ki sâlikin zamanı sonsuz tecelliler ile şereflenmiş olsun veya her zaman anlaşılan şeylerden bir bilgi edinsin. Hazret-i Şeyh'in -Allah ondan razı olsun- mübarek maksatları bu olmalı ki; âdem'in aslı renksiz olup, aslına uygun olmalı ki, o kişinin muhabbeti zevksiz, renksiz, değersizlikten ibarettir.

Sultânü'l-Ârifin Ebî YezîdTayfûr b. Îsâ el-Bistâmî -Sâmî olan Allah sırrını mukaddes kılsın- buyurur ki; sâlikin şu hali övgüye değer ki, temkîni, telvînde temkîn olsun. O zaman hakikatte bir renk açığa çıkar ve kendine tâbi eyler. Ve hakikatin nisbeti bütün renklere beraber olur. Belki ilâhî hadiselerden her an bir rengin gereğince hareket eder. Yine kendi hakikatte renksiz olur. Nakşbendiyye sâliklerinin sülûku gibi ki, onlar dış âlemde halkla, iç âlemde Hakk'ladır.

[17b] Tevhîd Mertebelerinin Açıklanması

Tevhîd, birlemeğe derler. Bununla kastedilen, Hakk celle ve alânın zâtını, sıfâtını, fiillerini ve eserlerini birlemektir. Birinci mertebesi, eserleri birlemektir. Eserler, bütün kâinattır, iptilâ ve imtihan mekanıdır. Sâlik sülûkunda bir mertebeye erer ki, bütün mümkün olan şeyleri Hakk Teâlâ'nın sanat mahsülleri, yarattıkları ve mübarek fiillerinin eseri olduğunu görür. Mü'minlerin alt tabakasının iman ettiğini, o gözüyle görür ki, fiilleri birlemeğe ilerlemek nasip olsun. İkinci, fiilleri birlemektir. Sâlik sülûkunda bir makama ilerler ki, bütün fiillerin Hakk'tan meydana geldiğini görür. Yani kendi fiillerinin ve Allah'ı uzaklaştıran fiillerin varlığını ortadan kaldırmış olur. Buna "fenâ fi'l-ef'âl" derler. Üçüncü, sıfatları birlemektir. Sâlik seyrinde bütün kemâl sıfatların, celâlî ya da cemâlî, Cenâb-ı Hakk'a ait olduğunu görür. Bu mertebede sâlik Hakk'ın sıfatlarında yok olmuş olur. Buna "fenâ fi's-sıfât" derler. Dördüncü, Zât'ı birlemektir. Sâlik bu makamda Hakk'ın Zât'ından başka hiçbir şeyin varlığını göremeyip, var olan vücûdu ile görünenin Hakk [18a] olduğunu görür. Burada sâlik kendi varlığını yok eder. Buna "fenâ fi'z-Zât" derler. Yüce tarikatların pirlerinin göz koyup, nazar ettikleri ve en büyük gayeleri bu mertebeyedir. Buna ulaşanlar, Hakk'a erişenlerden olup, ulaşmayanlar irfan berzahında kalmışlardır. Bu dört mertebeden seyr u sülûk konumuzda başka bir şekilde bahsedilmiş ve açıklanmıştı.

³⁵² Rahmân, 55/29. "O her an yaratma halindedir."

Nakşbendiyye-i Behcetiyye Silsilesinin Açıklanması

Bendeniz âciz, el-Hâc Ebu'l-Hasan Hüsnü b. Ali er-Rızâ b eş-Şeyh Halîl Sâhib b. İbrâhîm b. İsmetî Ahmed b. Mustafâ Paşa el-Bozoklu –Allah onları bağışlasın- şeyhim ve üstadım kurra hâfız,faziletli mürşid Hâce İsmâil Hakkî Efendi el-Üsküdârî' den, o Eyyûb el-Ensârî beldesinde bulunan Şeyhü'l-İslâm Mustafa Efendi Tekke'sinin hizmetiyle övünen eş-Şeyhes-Seyyid Hâfız Ali Efendi el-Uşşâkî'den, o şeyhlerin şeyhi Hâce Ali Behcet el-Konevî sonra el-Üsküdârîki, Hazret-i Mevlânâ Rûmî'nin neslindendir, o eş-Şeyh es-Seyyid Burhâneddîn Muhammed Emîn Efendi el-Kerkûkî sonra el-Bursevî'den ki insan ve cinlerin sığınağı Abdülkâdir el-Cîlîevladındandır, o Galata Mevlevîhanesine defnedilmiş olan eş-Şeyh Muhammed Âgâh Efendi el-İstanbûlî'den, o İbni en-Neccâr el-Beşiktaşîle ün kazanmış eş-Şeyh es-Seyyid el-Hâc Mustafa Rızâeddin'den, o eş-Şeyh Muhammed Ali İlmî Efendi el-Edirnevî'den [18b] ki Arabzâde namıyla ün kazanmıştır, o Üsküdar'da bulunan Şemsî Ahmed Paşa Tekke'sinin hizmetiyle iftihar eden eş-Şeyh es-Seyyid Ebî Abdullâh Muhammed es-Semerkindî'den, o eş-Şeyh AhmedYekdest el-Cüryânî sonra el-Mekkî'den, o eş-Şeyh Muhammed el-Ma'sûm es-Sirhindî'den, o babası eş-Şeyh Ahmed el-Fârûkî es-Sirhindîki İmâm-ı Rabbânîismiyle bilinir, o eş-Şeyh Muhammed Bâkî Billâh el-Kâbilî'den, o eş-Şeyh Hâcegî el-İmkenegî es-Semerkindî'den, o eş-Şeyh Derviş Muhammed es-Semerkindî'den, o eş-Şeyh Muhammed ez-Zâhid es-Semerkindî'den, o eş-Şeyh Hâce Nâsiruddîn Ubeydullâh el-Ahrâr es-Semerkindî'den, o eş-Şeyh Hâce Ya'kûb el-Çerhî el-Hisârî'den, o eş-Şeyh Hâce Muhammed Alâeddîn Attâr el-Buhârî'den, o Hazret-i Pîr Şâh-ıNakşbend Muhammed Bahâeddîn el-Veysî³⁵³el-Buhârî'den, o eş-Şeyh Hâce Seyyid Emîr Külâl b. es-Seyyid Hamza el-Buhârî en-Nesevî'den, o eş-Şeyh Hâce Muhammed Baba Semmâsî'den, o eş-Şeyh Hâce Azîz AzîzânAli er-Râmitenî'den, o eş-Şeyh Hâce Mahmûd el-Encîrfağnevî'den, o eş-Şeyh Hâce Ârif er-Rîvgerî'den, o eş-Şeyh Hâce-i Hâcegân Abdülhâlik Gucdüvânî'den,o eş-Şeyh YûsufZiyâeddîn el-Hemedânî'den, o eş-Şeyh Ebu'l-Kâsım el-Gürgânî'den, o eş-Şeyh Ebû Ali [19a] Fâdıl b.Muhammed el-Fârmedî et-Tûsî'den, o eş-Şeyh Ebu'l-Hasan Ali el-Harakânî'den, o âriflerin sultanı Ebî Yezîd Tayfûr b. Ali el-Bistâmî'den -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın ve kabirlerini nurlandırsın-, o hakikat ehlinin tâbi olduğu efendimiz İmam-ı Ca'fer es-Sâdık b. İmâm el-hümâm efendimiz Muhammed el-Bâkır b. İmâm el-hümâm efendimiz Ali Zeynelâbidîn b. İmâm el-hümâm ve İslâm'ın dayanağı efendimiz Hazret-i Hüseyin el-müctebâ b. İmâm el-hümâm efendimiz Hazret-i Aliyyü'l-Murtazâ'dan – Allahonlardan razı olsun-, o Hazret-i Kâsım b. efendimiz Muhammed b. efendimiz Ebû Bekir

353 Doğrusu "el-Üveysî" olmalıdır.

es-Sıddîk'dan -Allah onlardan razı olsun-, o Hazret-i Selmân el-Fârisî'den -Allah ondan razı olsun-, o Hazret-i Şeyh eş-şefîk, abdullâh,el-atîkve mağara arkadaşı Ebû Bekir es-Sıddîk -Allah ondan razı olsun- ve sahabenin tamamı en-Nebî' -salât ve selam O'nun üzerine olsun-den, ey Muîn olan Allah'ım bizleri onlarla birlikte haşreyle.

Kâdiriyye Silsilesinin Açıklanması

Bendeniz Ebu'l-Hasan Hüsnü b. Ali er-Rızâ Paşa -Allah onları bağışlasın-, şeyhim, efendim ve yardım edicim Harcağasızâde ismiyle bilinen eş-Şeyh Hasan Hüsnü Efendi el-Üsküdârî'den -Allah onun sırrını mukaddes kılsın-, o Edvartalı eş-Şeyh Ahmed Gıyâseddîn b. Süleymân'dan -Âlî olan sırrı mukaddes kılınısın-, o şeyhlerin şeyhi es-Seyyid el-Hâc Muhammed Ziyâeddîn Hâlid'den [19b] -Vâhid olan Allah sırrını mukaddes kılsın-, o Hazret-i Pîr Gulâm Ali Abdükâdir Şah Ubeydullâh ed-Dihlevî'den -Melikü'l-Kuvâ olan Allah sırrını mukaddes kılsın-, o eş-Şeyh Muhammed Şemsüddîn Habîbullâh Cân-ı Cânân el-Mazhar ed-Dihlevî'den, o eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Nûr el-Bedâvunî'den, o eş-Şeyh Muhammed Muhsin Seyfeddîn es-Sirhindî'den, o eş-Şeyh Muhammed Ma'sûm es-Sirhindî'den, (babası eş-Şeyh Ahmed el-Fârûkî es-Sirhindî İmâm-ı Rabbânî'le ün kazanmıştır) o eş-Şeyh Şâh İskender el-Hindî'den, o eş-Şeyh Kemâleddin Keytelî'den, o eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Gedâ Rahmân'dan, o eş-Şeyh es-Seyyid Fadl'dan, o eş-Şeyh Seyyid Gedâ Rahmân'dan, o eş-Şeyh es-Seyyid Ebu'l-Hasan'dan, o eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Şemsüddîn'den, o eş-Şeyh es-Seyyid Ukayl'dan, o eş-Şeyh es-Seyyid Abdülvehhâb'dan, o eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Bahâeddîn'den, o eş-Şeyh es-Seyyid Şerefeddîn'den, o eş-Şeyh es-Seyyid Abdürrezzâk'dan, o eş-Şeyh es-Seyyid Muhyiddîn Abdülkâdir el-Hasan el-Hüseyin el-Cîlî, Allah onların sırlarını mukaddes kılsın, kabirlerini nurlandırsın ve mekânlarını cennet eylesin.

Hâlidiyye

(Şeyhlerin şeyhi İmâm er-Rabbânî diye ün kazanmış Ahmed el-Fârûkî es-Sirhindî'den) adı geçen zâttan, o eş-Şeyh Muhammed Bâkî Billâh el-Kâbilî'den, o eş-Şeyh

Derviş [20a] Muhammed İmkenegî es-Semerkindî'den, o eş-Şeyh Hâcegî el-İmkenegîes-Semerkindî'den, o Muhammed Zâhid es-Semerkindî'den, o eş-Şeyh Nâsiruddîn Ubeydullâh el-Ahrâres-Semerkindî'den, o Şeyh Ya'kûb el-Çerhî el-Hisârî'den, o eş-Şeyh Muhammed Alâeddîn Attâr el-Buhârî -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın ve kabirlerini nurlandırsın-.

Mesnevî Okuma Yönünden Mevleviyye Silsilesinin Açıklanması

Bendeniz âciz, Üsküdar'da bulunan Selîmiye tekkesine hizmetle övünen eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Saîd Efendi'den –Allah ona rahmet eylesin-, o babası Mesnevîhan diye bilinen Şeyh Muhammed Hidâyetullah Efendi el-Üsküdârî'den, o babası kâmillerin tâbî olduğu, zâhirî ve bâtınî ilimlerde üstad eş-Şeyh Ali Behcet el-Konevîsonra el-Üsküdârî İbn Ebû Bekir b. Hasan b. Hüseyin'den, o anne tarafından dedesi eş-Şeyh Muhammed Alaeddin Çelebi Efendiel-Karahisârî'den, o eş-Şeyh Muhammed Ârif Çelebi Efendi'den, o eş-ŞeyhSadreddîn Çelebi Efendi'den, o eş-Şeyh Bostân Çelebi Efendi'den, o eş-Şeyh Abdülhalîm Çelebi Efendi'den, o eş-Şeyh Hüseyin Çelebi Efendi'den, o eş-Şeyh Ârif Çelebi Efendi b. Bahâeddîn Çelebi'den, o eş-Şeyh Muhammed Bahâeddîn Çelebi Efendi'den, o eş-Şeyh Ebû Bekir Çelebi Efendi b. Ferec Çelebi'den, o eş-Şeyh Bostan Çelebi Efendi'den, o eş-Şeyh Ferec Çelebi Efendi'den, o eş-Şeyh Sarı Çelebi Efendib. Kādî Paşa'dan, o eş-Şeyh [20b] Cemâleddîn Çelebi Efendi'den, o eş-Şeyh Emîr Âdil Çelebi Efendi'den, o eş-Şeyh Emîr Ârif Çelebi Efendib. Âdil Çelebi Efendi'den, o eş-Şeyh Emîr Âlim Çelebi Efendi'den, o eş-Şeyh Emîr Âdil Çelebi Efendi'den, o eş-Şeyh Muhammed Bahâeddin Çelebi Efendi'den, o eş-Şeyh Emîr Vâcid Çelebi Efendi'den, o eş-Şeyh Muhammed Şemsüddîn Âbid Çelebi Efendi'den, o eş-Şeyh Muhammed Celâleddîn Ârif Çelebi Efendi el-Kebîr'den, o Sultân Veleddiye bilinen eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Bahâdeddîn Çelebi Efendi'den, o eş-Şeyh Muhammed HüsâmeddînEfendi'den, o Hakk âşıklarının sultanı, hakîkate erenlerin en büyüğü Mevlânâ Celâleddîn el-Belhî er-Rûmî'den -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın.-

Celvetiyye Silsilesinin Açıklanması

Bendeniz âciz, eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Rûşen Efendi'den –Allah ona rahmet eylesin-, o babası eş-Şeyh es-Seyyid Abdurrahman Nesîb Efendi'den, o babası eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Şihâbeddîn Efendi'den, o babası eş-Şeyh Muhammed Rûşen Efendi'den, o eş-Şeyh Pertevî Ahmed Efendi el-Mudanyevî sonra el-Çorluvî'den, o eş-Şeyh Zâtî Efendi el-Keşânî el-Edirnevî'den, o eş-Şeyh es-Seyyid İsmâil Hakkî Efendi el-Bursevî'den, o eş-Şeyh Fazl-ı İlahî Seyyid Osmân Efendi el-Atpazârî'den, o Zâkirzâde diye bilinen eş-Şeyh

Abdullâh Efendi'den, o eş-Şeyh Ahmed Efendi el-Balıkesirî' [21a] den, o kemâle ermişlerin tâbî olduğu, sâliklerin rehberi, Hazret-i Pîr es-Seyyid Azîz Mahmûd Hüdâyî'den, o eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Muhyiddîn Üftâde Efendi el-Bursevî'den, o eş-Şeyh Muk'ad Hızır Dede Efendi el-Bursevî'den, o yolumuzun önderi, şeyhimiz, efendimiz el-Hâc Bayrâm-ı Velî el-Ankaravî'den-sırları mukaddes olsun-.

Meşhûr, Yüce Tarikatların İsimlerinin Açıklanması Hakkında

İki âlemin, insanların ve cinlerin kutbu efendimiz Ebâ Sâlih Muhyiddîn AbdülkâdirGeylânî- Vefatı: 561

Şeyhlerin şeyhi Hazret-i Ahmed el-Kebîr Şehâbeddîn Ebû'l-Hasan er-Rifâî el-Basrî- Vefat: 578

Hazret-i Şeyh Şehâbeddîn es-Sühreverdî- Vefatı: 632

Hazret-i Şeyhu'l-Ekber Muhammed Muhyiddîn b. Ali el-A'rabî

Hazret-i Şeyh es-Seyyid el-Hüseyn Ahmed el-Bedevî et-Tantavî³⁵⁴ el-Mısırî- Vefatı: 675

Hazret-i Şeyh Seyyid İbrâhim ed-Desûkî el-Mısırî- Vefatı: 693

Hazret-i Şeyh Necmeddîn el-Kübrâ- Vefatı: 618

Hazret-i Şeyh Muîneddîn el-Çiştî el-Buhârî³⁵⁵ Vefatı: 633

Hazret-i Şeyh eş-Şerîf el-Hasan Ebu'l-HasanAli eş-Şâzelî-Vefatı: 656

Hazret-i Şeyh Mevlânâ Muhammed Celâleddîn el-Belhî er-Rûmî es-Sıddîkî-Vefatı: 682

Hazret-i Şeyh Muhammed Sa'deddîn eş-Şeybânî el-Cebâvî eş-Şâmî- Vefatı: 700

[21b] Hazret-i Şeyh Ahmed el-Yesevî- Vefatı: 559 (bugün Bektaşî tarîki ile bilinen Yesevî tarîkidir.)

Hazret-i Şeyh Ömer Halvetî (Şubeleri çok olan bir tarîkidir.)

³⁵⁴ Doğrusu "Tantavî" olmalıdır.

³⁵⁵ Buhârî kelimesi yanlış, aslında "es-Siczi" olmalıdır.

Hazret-i Şeyh el-Hâc Bayram-ı Velî el-Ankaravî

Hazret-i Şeyh Emir Sikkîn el-Bayrâmî ile ün kazanmış ÖmerDede (Hamzaviye tarîkinin pîridir.)

Hazret-i Şeyh Yûsuf Sünbül Sinân el-Halvetî- Vefatı: 926

Hazret-i Şeyh el-Hâc Şa‘bân-ı Velî el-Halvetî- Vefatı: 976

Hazret-i Şeyh Seyyid Azîz Mahmûd Hüdâyi el-Üsküdârî (Celvetiye tarikatının pîridir.)- Vefatı: 1038

Hazret-i Şeyh Hüsâmeddin el-Halvetî el-Uşşâkî- Vefatı: 1001

Hazret-i Şeyh Nûreddîn el-Çerrâhî el-Halvetî

Hazret-i Şeyh Seyyid Muhammed en-Nusûhî el-Halvetî- Vefatı: 1120

Hazret-i Şeyh Muhammed es-Senûsî (Hicâz’da müstakil bir tarikattır.)

Hazret-i Şeyh Muhammed Hâlid Ziyâeddîn en-Nakşbendî- Vefatı: 1242

Doğrudur.

[22b] İbrâhîm Gülşenî-Vefâtı: 940- Mısır / Velâdeti: 830- Âzerbaycân

Şeyh Hüseyin Sezâyi- Velâdeti: 1080- Gördes/ Vefâtı: 1151- Edirne

Hazret-i Sünbül Sinân- Vefâtı: 936- Der-saâdet

Hacı Bektaş-ı Velî’nin Silsilesi

Hazret-i Şeyh Seyyid Muhammed el-Horasânî en-Nisâbûrî’den, o eş-Şeyh Lokmân el-Horâsânî’den, o eş-Şeyh Hâce Ahmed el-Yesevî’den, o eş-Şeyh Hâce Ebî Ya‘kûb Yûsuf Ziyâeddîn el-Hemedânî’den, o eş-Şeyh Ebû Ali el-Farmedî’den, o eş-Şeyh Ebu’l-Hasan el-Harakânî’den, o eş-Şeyh Ebû Muzaffer Mevlânâ Muhammed et-Tûsî’den, o eş-Şeyh Muhammed el-A‘râbî’den, o eş-Şeyh Seyyid Muhammed el-Mağribî’den, o Sultânü’l-Ârifin Ebî Yezîd Tayfûr b. Îsâ el-Bistâmî’den -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın-, o Hazret-i

İmâm el-Hümâm Ca'fer es-Sâdık'dan –Allah ondan razı olsun-, o Hazret-i İmâm el-Hümâm Muhammed el-Bâkır'dan –Allah ondan razı olsun-, o Hazret-i İmâm el-Hümâm Ali Zeynelâbidîn'den –Allah ondan razı olsun-, o Hazret-i İmâm el-Hümâm efendimiz Hüseyin'den –selam onun üzerine olsun-, o mü'minlerin emiri Hazret-i Ali el-Murtazâ'dan –Allah ondan ve bütün velilerden razı olsun-.³⁵⁶

[23a] Şattâriyye Tarikatının Nisbeti

Seyyid Emîr Külâl Şeyh İsa el-Hindî es-Sindî, o Ârif Şükr Muhammed'den, o Muhammed el-Gavs'dan, o eş-Şeyh el-Hâc Huzûr'dan, o Hidâyetullâh'dan, o Muhammed Kâdan'dan, o Hazret-i Pîr Abdullâh eş-Şattârî'den, o Muhammed Ârif'den, o Şeyh Âşık'tan, o Muhammed Hüdâkulî'den, o Ebu'l-Hasan Harakânî'den, o Ebû Muzaffer Mevlânâ Tûsî'den, o Şeyh A'râbî'den, o Şeyh Muhammed el-Mağribî'den, o Hazret-i Ebî Yezîd Bistâmî'den.

[23b] Çiştîyye Silsilesi

Hazret-i Şeyh İmdâdullâh et-Tehânevî sonra el-Mekkî'den, o eş-Şeyh Abdurrahîm'den, o Şâh Abdülbârî'den, o Şâh Abdülhâdî'den, o Şâh Adudüddîn'den, o Şâh Muhammed'den, o Şâh GulâmMuhammed'den, o Muhibbullâh İlâhâbâdî'den, o Ebî Saîd'den, o Nizâmeddîn'den, o Celâleddîn'den, o Abdülkuddûs(*) el-Gengûhî'den, o Muhammed Ârif'den, o Ârif b. Ahmed'den, o Abdülhak Radûlevî'den, o Celâleddîn Pânipatî'den, o Şemsüddîn'den, o Alâeddîn es-Sâbir'den, o Ferîdüddîn'den, o Kutbuddîn'den, o Pîr-i sâni Muîniddîn'den, o Osmân'dan, o Hâce el-Hâc Şerîf ez-Zendenî'den, o Mevdûd'dan, [24a]o Yûsuf'tan, o Ebî Muhammed el-Muhterem'den, o Ahmed Abdâl el-Çiştî'den, o Ebî İshak'tan, o Hâce Mimşâd'dan, o Ebî Hubeyre el-Basrî'den, o Halîfe el-Mar'aşî'den, o Sultân İbrâhim

356 Her ne kadar müellif Hacı Bektaşî Velî'yi Ahmed Yesevî yolundan gösterse de, Hacı Bektaşî Velî Vefâidir. Bu konuda "Eserin Muhtevası" bölümünde açıklama yapılmıştır.

*(Kâdiriyye Silsilesi) Abdülkuddûs el-Gengûhî'den el-mezkûr hasale lehu'l-hırka, o eş-Şeyh Dervîş Muhammed b. el-Kâsım'dan, Seyyid Bûdhen el-Behrâyiçî'den, o Seyyid Mahdûm-i Cihâniyân Cihângeşt'den, o Celâleddîn el-Buhârî'den, o Ubeydullâh b. İsâ'dan, o Abdullah b. Kâsım'dan, o Ebî'l-Mekârim el-Fâzıl'dan, o Kutbiddîn Ebî'l-Gays'dan, o Şemsüddîn Ali el-Eflecî'den, o Şemsüddîn el-Haddâd'dan, o Hazret-i Gavs-i Azâm Abdülkâdir el-Cilî radiyallâhu anhüm.

Edhem el-Belhî'den, o Fudayl'dan, o Abdülvâhid'den, o Hasan el-Basrî'den, o Hazret-i Ali el-Murtezâ –Allah onlardan razı olsun.-

[24b] b) Mir'âtü'l-Ebrâr Risâlesi

Muhammed'in güzel, kutlu doğumları Fîl senesinde ve nisan ayı içinde, Rebîulevvel ayının on ikinci Pazartesi gecesı sabaha yakın bir zamandadır. Mübarek şahısları Kureyş Kabîlesi'nden ve Hâşim ailesinden olup, babaları ise Kureyş'e başkanlık yapan Abdülmuttalib'in oğlu Âdullâh ve anneleri de Âmine binti Vehb'dir. Zikrolunan gecede Kisrâ sarayının çatlaması, ateşe tapanların ateşlerinin birden bire sönmesi, Kâbe'ye asılan putların yıkılması ve daha nice olağanüstü olaylar meydana gelmiştir ki, bunlar Hazret-i âhir zaman Peygamber'inin dünyaya geldiğini bildiren hallerdendi. Bu olaylar üzerine kâhinler Muhammed'in doğumunu yahudilere ilân ettiler. Arapların büyüklerince eski adetlerine dayanarak, kâinatın yaratılış sebebi Efendimiz'i de Sa'd kabîlesinden Halîme adında bir süt anneye verdiler. Dört yaşında iken Efendimiz'in şahıslarında diğer çocuklara benzemeyen haller görülmesiyle, bahsi geçen annesine [25a] iâde ve teslim etti. Babaları Abdullâh kutlu doğumlarından önce Yesrib'de vefat ettiği gibi, altı yaşında iken de anneleri Âmine vefât edince, büyük babaları Abdülmuttalibyanında kaldılar. İki sene sonra dedesinin de vefatıyla amcaları Ebû Tâlib'in koruması altına aktarıldı. Zaten Ebû Tâlib'e râhib Bahîra ve Nestûrâisimli kâhinler ahir zaman peygamberinin bu olduğunu müjdelemişlerdi. Ebû Tâlib mübarek haklarına fazlaca itina gösterir, kendi evladı olan Hazret-i Ali'den fazla sever ve korunmasında insan gücünün üstünde özen gösterirdi. Yirmi beş yaşında iken Kureyş Kabile'sinden Hazret-i Hatîce ile evlilikleri meydana geldi.

Âlemin övünme sebebi Efendimiz'e kırk yaşında peygamberlik ve kırk üç yaşında iken insanları dine davet etme işi geldi. Peygamberlik sâdık rüya ile başlayıp, altı ay kadar devam etti. Rüyasında ne görürse aynısı meydana gelirdi. O zamanlarda yalnızlığı ve tenhaya çekilmeyi sever, Hirâ dağına³⁵⁷ gidip oradaki bilinen mağarada tek başına ibadet ederdi. O vakit Cebrail -selam onun üzerine olsun- gelip, göründü ve; [25b] -âyet ³⁵⁸ اقرأ بسم ربك الذي kerimelerini getirdi. Yeni bir din ile insanlara ve cinlere peygamberlik göreviyle vazifeli kılındı. Bu dine, İslam dini ve dine girenlere de, müslüman denir. Hazret-i Peygamber'in peygamberliğini ilk önce Hazret-i Hatice doğruladı, erkeklerden de Hazret-i Ebû Bekir es-

357 Hirâ dağı ifadesi bir galat-ı meşhurdur. Dağın adı Nûr, mağaranın adı Hirâ'dır.

358 Alak, 96/1. "Yaratan Rabb'inin adıyla oku."

Sıddık ve Aliyyü'l-Murtezâ -Allah onlardan razı olsun- tasdik ettiler. Bunlardan sonra Zeyd b. Hâris, Osmân b. Affân, Zübeyr b. el-Avvâm, Abdurrahmân b. Avf, Sa'd bin Vakkâs, Talhâ b. Abdullâh -Allah onlardan razı olsun- İslâm'ın şerefiyle şeref kazandılar ve İslâm'ı ilk kabul edenlerden oldular. Hazret-i Sıddık câhiliyye zamânında Kureyş Kabile'sinde büyümüş olmasına rağmen putlara secde etmez, iyiyi kötünden ayırma kabiliyeti ile Allah katında Kureyş dininden başka makbul bir din olduğunu düşünürdü, ancak kendisine yol gösterecek, hakka sevkedecek bir rehber bulamazdı. Resûl-i Ekrem-salât ve selam O'nun üzerine olsun-davete başlayınca, herkesten önce hemen iman etti. Ve güvendiği, bahsi geçen hazretleri gizlice davet etmeye başladı. Hepsini birer birer Hazret-i Peygamber'e götürdü. İlk olarak İslâm ile şeref kazanan ashab-ı kirâm bunlardır. Kureyş'in yiğitlerinden Hazret-i [26a] Hamzâ ve onun ardından Hazret-i Ömer b. el-Hattâb ezelden beri devam ediyormuş gibi eski olan îmânlarını açığa vurdular. Ömer b. el-Hattâb Hazretleri'nin müslüman olmasıyla İslâm dini güç kazandı. Ve ashabın sayısı kırka ulaşınca Hazret-i Ömer ashabın önünde hepsi birden tekbîr alarak, Kâbe'ye geldiler. Bu durum Ebû Cehîl'e çok ağır geldi. Çünkü müşriklerin reisi olan Ebû Cehil, Hazret-i Peygamber Efendimiz'in en kuvvetli düşmanı olduğundan, İslâm'a hakarete ileri gider ve müşrikleri teşvik ederdi. Bunun üzerine ashabdan bazılarını Habeş ülkesine hicrete Peygamber'in şerefli buyruğu, izni ortaya çıktı. Damatları Hazret-i Osmân b. Affân ve kızları Rukiyye ve Hazret-i Ali'nin -Allah ondan razı olsun- erkek kardeşi Ca'fer de -Allah onlardan razı olsun- hicret edenler arasında idi. Habeş hükümdârı hicret edenlere çok saygı gösterdi. Hatta müşriklerden olup, hicret edenleri istemek için gönderilen kişileri türlü hakaretle memleketinden uzaklaştırdı ve kovdu. Mekke'de müşrikler Ebû Tâlib'e Efendimiz'i korumaktan vazgeçmesini teklif ettiler, Ebû Tâlib kabul etmedi. İlişkilerine son verdiler, yine Ebû Tâlib'e tesir etmedi.

Dine davetin [26b] onuncu senesi Ebû Tâlib ile Hazret-i Hatîce -Allah onlardan razı olsun- vefat etti. Peygamberimiz ardı ardına iki sadık dostundan ayrıldığı için çok fazla üzüldüklerinden, bu seneyi hüznün yılı diye isimlendirdiler. Resûl-i Ekrem her sene hac mevsiminde Mekke-i Mükerreminin dışına çıkıp, etraftan gelen kabileleri imana davet ederdi. Davetin on birinci senesinde Medîne halkından Hazrec isimli kabileden altı kadar kişi Akabe'de Fahr-i Âlem Efendimiz'le görüşerek ona tabî oldular. Ensardan ilk önce müslüman olanlar bu altı kişidir ki, bunlar Evs ve Hazrec kabilelerine, İslâm diniyle şereflenmeyenlerine gayret ve yardım ettiler. Davetin on ikinci senesinin Receb ayında Hazret-i Muhammed'in miraç mucizesi meydana geldi ve müslümanlara beş vakit namaz farz kılındı. Miraç mucizesinin de doğruluğunu ilk başta onaylayan, yine yüksek yaratılışlı Hazret-i Ebû

Bekir'dir. Kureyş müşriklerinin Hazret-i Peygamber'in evini basarak öldürmeye karar verdiklerini Cenâb-ı Hâk vahiy ile bildirdi. Ve Medîne'ye hicret etmesini emretti. O gece [27a] ümmetlerin şefaâtçisi Hazret-i Muhammed -salât ve selam O'nun üzerine olsun- kendi yatağında Cenâb-ı Aliyyü'l-Murtezâ -Allah ondan razı olsun- hazretlerini bırakarak, Hazret-i Ebu Bekir Sıddîk'ın -Allah ondan razı olsun- hânesine gelip, o vefalı mağara dostu ile beraber Mekke'den Medîne'ye yöneldiler. Medîne'ye girişinde develeri başlangıçta şimdiki Efendimiz'in pâk ve hoş kokulu kabirlerinin bulunduğu yere çökmüş, sonraları adı geçen yer Hazret-i Âişe'nin -Allah ondan razı olsun- evi olmuştur. Oradan EbâEyyûb el-Ensârî Hâlid b. Zeyd -Allah ondan razı olsun- Hazretleri'nin evinin kapısına çökmesi sebebiyle oraya misafir olmuşlardır. Ve Cenâb-ı Peygamber, müslümanların namaz kılmaları için özel olarak bizzat Kuba mescidini inşa etti. En başta yaptıkları cami bu camidir. Bundan sonra düşmanların şerrini ortadan kaldırmak için müşriklerle savaşmaya İlâhî izin verildi. Birçok gazve ve seriyeler meydana geldi. Gazve, şahsen Hazret-i Peygamber'in katıldığı savaşlara, seriye, ashabdan birinin kumandasında yapılan savaşlara denilir. Gazveler; Bedir, Uhud, Hendek, Hayber gazveleridir ki, bunlar yirmiden fazladır, seriyeler elliye yakındır. Mekke'nin fethinden sonra Huneyn, Tâif, Tebûk gibi birkaç [27b] savaş daha meydana geldi. Ve İslâm'a giren yerlere İslâm dinini kuvvetlendirmek için ashabdan bazıları gönderildi. Hz. Muhammed'in hicretinin dokuzuncu yılında Efendimiz'in mağara dostu Hz. Ebû Bekir es-Sıddîk hac emiri tayin edilerek Mekke'ye gönderildi. Sonraki sene de bin şanlı hacı ile Mekke-i Mükerreme'ye geldiler ki, buna veda haccı denir. Hac esnasında bütün yaratılmışların meydana getirilme sebebi Efendimiz'in ahirete göçerek şeref vereceğine işaret eden şti ve çokça nasihat i kerimesi indirildiğinden ashab ile vedala-âyet³⁵⁹ اليوم اكملت لكم دينكم

etti. Efendimiz'in on birinci senesi, Rebûlevvel ayının onuncu gecesi, gece yarısına yakın bir zamanda ve Peygamberimiz'in pâk hanımlarından Hazret-i Âişe'nin -Allah ondan razı olsun- evinde, mübarek yaşları altmış üç iken fânî âleme vedâ ve ebedî âleme yol aldılar. Ashab-ı Kiram'ın akli fikri karmaşık hale gelip, heyecanlanmaları üzerine, Hazret-i Sıddîk minbere çıkıp, ashaba hitap ederek, ölümsüz olanın ancak Allah olduğunu açıklayan etkili bir hutbe ile halka doğru yolu gösterdi. Ve Hazret-i Ali bir taraftan Efendimiz'in ailesinin taziye, diğer taraftan Peygamberimiz'i yıkama [28a] gibi önemli işlerle meşgul olduğu için halifelik hakkında yapılan fikir alışverişlerine katılamadı. Âlemin övünç kaynağı Efendimiz'in cenaze namazları on dokuz defa kılınıp, başlangıçta imamlığın Hazret-i Ebû Bekir Sıddîk ve Hazret-

359 Mâide, 5/3. "Bugün sizin için dininizi kemâle erdirdim."

iAli tarafından yerine getirildiği hakkında ihtilafa düşülmüştür ve Efendimiz'in kabrinin Hazret-i Âişe'nin evi olduğu görüşü en kuvvetli olan görüştür.

Âlemin övünme sebebi olan Hazret-i Peygamber Efendimiz hayatta iken yerine halife olacak kişiyi açık bir şekilde bildirmemiş olsa da, Hazret-i Sıddîk'ın halifelik hakkına birçok delil ve işaret vardır. Mesela mescitte ashabın karşısında “dünyâda en ziyâde hoşnûd olduğum ve sevdiğim Ebû Bekir es-Sıddîk'dır” buyurmaları ve ashabın büyükleri orada varken imamlığa O'nu geçirip, bir defa da O'nun ardında namaz kılmış olmaları ashabın en faziletlisi olduğuna ve halifeleri olacağına alamet olan belirtilerdendi. Peygamber'in vefatını duyurmaya dâir Hazret-i Sıddîk'ın doğru yolu gösteren hutbeleri üzerine, ashabın aklı başına geldi. Ve bir halifenin gerekliliği kesinlik kazandı. Hazret-i Ömer b.el-Hattâb herkesten önce tâbi oldu ve diğer şerefli ashabın da tâbi olmasıyla anlaşmazlığa gerek kalmadı. Bu şekilde Hazret-i Peygamber'in ilk halifesi seçildi. Hazret-iAli yetmiş gün sonra tâbi oldu. Ve Hazret-i Fâtıma,Fahr-i Âlem Efendimiz'den [28b] yetmiş gün sonra vefat etti, altı ay sonra vefat ettiğine dâir rivâyet zayıftır. Hazret-iAli'nin tâbi olmayı yetmiş gün geciktirmesi kabul edilebilir olmayıp, ancak Hazret-i Fâtımâ'nın taziyesiyle meşguldü. Şia'nın bazı zümreleri bunu kabul etmeyip, zanna kapılmışlardır. Halbuki hayatında hem ikamet hem de yolculukta âlemin övünç vesilesi olan Efendimiz'in yanından asla ayrılmayarak, varını yoğunu Peygamberimiz'in mübarek yoluna sarf etmiş ve her yönden Hazret-i Peygamber'in güzel alakasına erişmiş bir zât hakkında, Hazret-i Ali Efendimiz'den kabul etmeme ve hoşnutsuzluk gibi şeyleri açıklamaktan daha büyük bir hatayı zihinlerinde kuranlara Allah insaf versin.

Necid ve Yemen'de hâşâ peygamberlik iddiasında bulunan Müseylemetü'l-Kezzâb ve Esved el-Ansî gibi lanetlilerin öldürülmesi, bazı dini terk eden kimselerin terbiye edilmesi ve Irak'ta bazı yerlerin fethi ve Suriye taraflarına Hazret-i Hâlid b. Velîd ve Ebû Ubeyde kumandalarıyla gönderilen müslüman gazilerin Rumlar'a karşı meşhur Ecnâdeyn Muharebe'sini kazanmalarıyla, Şam'ın fethi, o alameti sadakat olan halifenin önemli başarılarındandır. [29a] İki yıl, üç ay, dokuz gün hilâfetleri süresinde pek çok önemli olaylar meydana çıkmışsa da, başarıları ve mukaddes kerametleri eserleri olarak halledilip, olumlu sonuca varılmıştır. Hicretin on üçüncü senesinde, altmış üç yaşında olduğu halde nimetler evine, ahirete göçmekle, vasiyeti üzerine Hazret-i Peygamber'in pâk ravzasına defnedilmiştir. Oldukça mütevâzi, güzel huylu, saygı değer ve cömert bir zât idi.

Hazret-i Ömer el-Fârûk—Allah ondan razı olsun-

Hazret-i Ebû Bekir'in hastalığının uzayıp gitmesinden dolayı, yerine Hazret-i Ömer'i halife tayin etti. Sözü edilen kimse ilk hutbesinde halkı Irak seferine çağırmaya ihtiyaç duymuştu. Ve Sa'd b. Vakkās Hazretleri'ni Irak'a ordu kumandanı tayin edip, meşhur Kadisiye harbi meydana gelmiştir. Bu kavgada Acem kumandanı meşhur Rüstemöldürülmüş, Medâyin, Tebrîz ve Hemedân, Isfahân, Kazvîn, Horasân, Mekrân, Belh şehirleri fethedilip, kısa sürede İran ülkesi müslümanların bir eyaleti oldu. Ve İran hükümdarı olan Yezdücerc-i Sâlis Türkistan'a kaçıışı ile misafir kaldığı bir değirmenci tarafından öldürüldü. Basra ve Kûfe şehirlerinin temelini atma [29b] ile Irak ordularına merkez olması üzerinde fikir birliği edildi. İşte bu kurum ve kuruluşlara Huzeyfe b. Yemân Hazretleri görevlendirildi. Rûmlar ile Suriye'de yapılan savaşta Hâlid b. Velîd Hazretleri'nin kumandanlık görevine son verilmesi bir olayın baş göstermesine yatkınlık kazanmışken, haysiyetli Hazret-i Hâlid'le etki altında kalmayıp, yerine geçen Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'ın emri altında çalışarak güzel hizmet ve cesaretini ortaya koydu hatta savaş sırasında elinde dokuz kılıç kırıldı. Filistin'de Amr b. Âs Hazretleri Rûm ordusunu bozguna uğrattıktan sonra, Nablus, Yâfe, Gazze, Kudüs hüküm altına alınıp, Kudüs halkının istek ve ricaları üzerine müminlerin emiri olan Hazret-i Ömerbizzat teslim aldı. Ve Amr b. Âs'ı Mısır'a gönderip, Mısır, İskenderiye ve Trablusgarb'ı fethetti. İskenderiye kütüphanesi yangını gibi yalan iftiralar da oldukça akıllı, ilim ve bilim dallarına istekli olan Amr b. Âs'a revâ görülecek şeylerden değildir. Hazret-i Ömer Fârûk oldukça cesur, adaleti sever, hatıra gönüle bakmaz, şeriatten kıl kadar ayrılmaz, fikirleri isabetli bir kimseydi. Hatta dünya [30a] malına asla ilgi göstermez, karnını doyuracak kadar parayla yetinir, yamalı gömlek ve cübbe ile vakti geçirdi. Hilafetinin üçüncü ve hicretin yirmi üçüncü senesinde Ebû Lü'lû' isimli mel'un tarafından şehit edilmekle, vasiyeti ve Hazret-i Âişe'nin -Allah ondan razı olsun- razı olmasıyla Peygamberimiz'in pâk ravzasına defnedildi.

Hazret-i Osman b. Affân –Allah ondan razı olsun-

Hazret-i Ömer'in vefâtında³⁶⁰şûra ile halife tayin edildi. On iki sene devam eden halifelîği süresince eserleri, Rûmlarla, Asya ve Afrika savaşlarıyla, Kıbrıs adasının fethi olup, en büyük hizmetiye Hazret-i Ebû Bekir zamanında yazılan ve bir araya getirilen Kur'an-ı Kerim'den birkaç nüsha daha yazdırıp, etrafa dağıtmasıdır. Peygamber Efendimiz'in

360 B nüshası: +vefâtından sonra.

mühürünü kaybetmesi, Emeviler'den bazılarını yönetici makamlara getirmesi, Mervân'ı kendi yazışmaları hizmetinde çalıştırması, devleti gerektiği gibi yönetemeyişine yorulmuş ve bazı memnuniyetsizlikler baş göstermiştir. Basra, Kûfe ve Mısır kargaşaları da yetmiş gün kadar [30b] etrafının sarılıp, kuşatılmasına ve Mervân'ı teslim etmemesi gibi durumlar da sonunda şehit olmasına sebep oldu. Şehit oluşu hicretin otuz beşinci senesi Zilhiccenin onuncu günü idi. Oldukça yumuşak huylu, sakin, temiz yürekli olduğu için saf ve özellikle yaşı ilerlemiş olduğundan Mervân'ın aldatmalarına kapılırdı. Medîne'ye defnedilmiştir.

Hazret-i Ali b. Ebî Tâlib—Allah ondan razı olsun-

Hazret-i Osman'ın vefâtıyla halk Hazret-i Ali'ye tâbi oldu. Yalnız Emevî taraftarı olanlar Hazret-i Osman'a yardım etmedi ve katillere ceza vermedi diyerek, çeşitli iftira ve bahanelerle ayaklandılar. Hazret-i Ali muhaliflere çok nasihat ettiyse de dinletemedi, sonunda Basra dolaylarında karşılıklı bir vuruşma meydana gelerek, Hazret-i Ali yendi. Hazret-i Ali'ye muhâlefette Hazret-i Osman'ın kabilesinden Şâm vâlisi Muâviye b. Ebî Sufyân'ın parmağı vardı. Hazret-i Ali'ye tâbi olmamıştı. Aradaki soğukluk Cemel vakasına sebep olduğu gibi, Rakka dolaylarında meşhur Sıffin savaşına da sebep oldu. Bu savaşta Hazret-i Ali [31a] tarafında bulunan Üveys b. el-Karenî Hazretleri de şehit oldu. Hazret-i Ali tarafı yenmişse de, Muâviyetarafı mızrâklarının ucuna Kur'an-ı Kerim'ler bağlayarak, Hazret-i Ali ordusunu barış yapmaya davet ettiler. Hazret-i Ali tarafı Kûfe'ye ve Muâviye Hazretleri'nin tarafı Şâm'a geri döndüler. Hazret-i Ali Hariciler ile savaşmakla meşgul olduğundan, Muâviye tarafı kuvvet buldu. Muâviye gayet zeki ve güzel yönetme yeteneğine sahip olduğundan kısa zamanda kuvvet ve büyüklük elde ederek, Emevi devletini ortaya çıkardı. Hazret-i Ali hilafetinin dördüncü ve hicretin kırkinci senesi Ramazan'ın on yedinci günü altmış üç yaşında olduğu halde İbn-i Mülcem mel'unun suikastıyla şehit olarak vefat etti. Mübarek kabirlerinin yeri bilinmemektedir.

Hazret-i Hasan b. Yesâr el-Basrî

Sözü geçen zât, seçkin sahabe hazretlerinin büyüklerinden zahir ve bâtın ilimleri bir araya getirmiş bir kimsedir. Yüce anneleri (Hayra) müminlerin annesi Hazret-i Ümmü Seleme'nin -Allah ondan razı olsun- azatlı kölesidir. Sûfî hırkasını sağlam el sahibi olan Hazret-i Ali b. Ebî Tâlib -Allah ondan razı olsun- Hazretleri'nden giyinmiş, dervişliğe intisap etmiştir. [31b] Hicretin yüz on birinci senesi Muharrem ayının dördüncü günü cennet

nimetlerine, ahirete göç etmişlerdir. Abdülvâhid b. Zeyd, İbn-i Zerîn, Mâlik b. Dînâr, Habîb-i Acemî, Şeyh Utbe b. Gulâm, Şeyh MuhammedVâsi‘, Hazret-i Şeyh’in halifelerindendir.

Hazret-i Ma‘rûf el-Kerhî

Habîb Râî ve Dâvûd-ı Tâî’nin -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın- nurlu feyiz halkalarında şahsen bulunmuştur. Dâvûd-ı Tâî, Habîb-i A‘cemî aracılığıyla Hasan Basrî Hazretleri’ne bağlıdır. Ve gayret sahibi imam Hazret-i Ali er-Rızâ –Allah ondan razı olsun- Hazretleri’nin baştan başa feyizle dolu sohbet meclislerinde de bulunarak, feyiz almış ve tarikata bağlanmışlardır. Hicretin iki yüzüncü senesi Muharremi’nin altıncı günü beka evine, ahirete göçmüşlerdir. Serîes-Sakatî, Şihâbeddîn-i Tebrîzî, Ebû Ca‘fer Semmal, İbrâhîm b. Îsâ, İbrâhîm b. Sayyâd Bağdâdî, Şeyh Mahmûd Ebû Bekir el-Ahvâr Hazret-i Şeyh’in halifelerindendir.

[32a] Ebî Yezîd Bistâmî

Ariflerin en büyüğü Ebî Yezîd Tayfûr b. Îsâ el-Bistâmî -Sâmî olan Allah sırrını mukaddes kılsın- hicretin yüz altmış yedinci senesi Rebûlevveli’nin yirminci günü Bistâm isimli beldede dünyaya gelip, yüz otuz altı senesinde dünyaya geldiği ve on iki yaşında iken Ca‘fer es-Sâdık –Allah ondan razı olsun- Hazretleri’nin değerli sohbet meclisleriyle şereflendiği rivâyet edilmişse de *Nefahât* ve *Semeratü’l-Fuâd* rivâyetleri üzere, sözü edilen imâmınruhâniyetinden, başka bir rivâyetle kıymetli sohbetinden feyiz kazanıp, kemâl buyurdıkları meşhurdur. Ahirete göç edişleri hicretin iki yüz otuz birinci senesi Şaban’ın on beşinci günü meydana gelmiştir. Oldukça uzun yaşamışlardır. Vasiyetleri üzere Bistâm’da kerim üstadlarının kabri yakınına defnedilmiştir.

Ebû Saîd Mübârek el-Mahzûmî

Hazret-i ŞeyhAlib. Hüseyin el-Mahzûmî Hazretleri’nin oğlu olup, Ebu’l-HasanHakkârî halifelerindendir. Hicretin beş yüz on üç senesinde nimetler evine, ahirete göçmüşlerdir. Mübarek kabirleri Bağdat’ta kendi bina ettiği [32b] mübarek medresedir. Zikredilen medreseyi hayatında iki âlemin kutbu, insanların ve cinlerin velilerinin en büyüğü Hazret-i Abdülkâdir Geylânî Hazretleri’ne bağış ve ihsan etmişlerdir.

Hazret-i Pîr Efendimiz Abdülkâdir Geylânî

Velilerin gözlerinin nuru ve takva ehlinin reislerinin tacı Hazret-i İmâm Hasan-ı Müctebâ ve Cenâb-ı İmâm Hüseyin b. Murtezâ –Allah onlardan razı olsun- şerefli soyundan olup, tâhirü’n-nesebeyn³⁶¹, bâhirü’l-hasebeyn³⁶² ve gavsü’s-sakaleyn³⁶³, muhyiddîn³⁶⁴, bâzü’l-eşheb³⁶⁵ lakaplarıyla meşhurdurlar. Mübarek doğumları hicretin dört yüz yetmiş senesinde Geylânî’dadır. Hazret-i Pîr’in mânevî terbiyeleri, aracısız olarak peygamberlerin sığınağı Hazret-i Peygamber Efendimiz’in nebevî ruhaniyetlerindendir. Dervişlik hırkasını giydiren şeyhi ise Ebû Saîd el-Mübârek el-Mahzûmî Hazretleri’dir. Dış görünüşleri; bedeni zayıf, orta boylu, göğüsleri enli ve geniş, mübarek alınları açık, buğday benizli olup, saçları omuz başlarına erişirdi, mübarek sesleri yüksekti. Hicretin beş yüz altmış iki senesinde, Rebûlâhîr ayının [33a] dokuzuncu Cuma gecesi yatsı namazından sonra gül bahçeli en yüksek cennet sarayına, ahirete göçmüşlerdir. Ömürleri doksan beş sene yedi ay dokuz gün sürmüştür. Her sene Rebûlâhîr ayının onuncu günü Hindistân’da Pîr’in Hakk sırlarına ermiş olan ruhu için fakirlere sadakalar dağıtılarak, büyük cemiyetler yapılır.

Hazret-i Şeyh Efendimiz Şihâbeddîn Ahmed er-Rifâî

Sözü edilen Hazret hicretin beş yüz on iki senesinde dünyaya gelmişlerdir. Ve eş-Şeyh Aliyyül-Kârî el-Vâsitî -Allah onun sırrını mukaddes kılsın- Hazretleri’nden tarikat hırkasını giyinmişlerdir. Zahirî ve batınî ilimlerde az bulunur faziletli bir zat idiler. “Muhtaçlığının bilincinde olan hakirlik kırgınlığından daha kolay, yakın ve iyi yol görmedim” hikmetli sözlerinin nihayeti velilik derecelerinin yüceliğini kanıtlamaya yeterlidir. Hicretin beş yüz yetmiş sekiz senesi Cemâziyelevvelî’nin yirmi ikinci Perşembe günü ilâhî sırlarla dolu ruhları en yüce makama yükseldi.

Hazret-i Şeyh Şihâbeddîn es-Sühreverdî

İşaret edilen Hazret-i Pîr’in babaları Şeyh Muhammed el-Bekrî olup, şerefli soyları Hazret-i Sıddîk-ı Ekber -Allah ondan razı olsun- Hazretleri’ne ulaşır. (Ömer Şihâbeddîn [33b] b. Muhammed el-Bekrî b. Abdullâh b. Muhammed b. Abdullâh b. Sa’d b. Hüseyin b. Kâsım b. Nasruddîn b. Kâsım b. Muhammed b. Abdullâh b. Abdurrahmân b. Kâsım b. Muhammed

361 “İki yönden temiz soylu.”

362 “İki yönden apaçık asalet sahibi.”

363 “İnsanlara ve cinlere yardım eden büyük veli.”

364 “Dini ihya eden.”

365 “Avını kaçırmayan şahin.”

Ebî Bekir es-Sıddîk -Allah ondan razı olsun-) hicretin beş yüz kırk dört senesinde dünyaya gelmişlerdir. Ve insan ve cinlerin kendisine sığındığı Abdülkâdir Geylânî Hazretleri'nin meclisine çocukken babaları götürmüş ve O'nun kemâle erdiren bakışı, irşat eden tesiri ve irfan sahibi güzel teveccühüne erişmiş olmaları neticesinde Sühreverdiye tarikatının önderi olmasına sebep olmuştur. Hicretin altı yüz otuz iki senesinde Bağdât'ta vefât edince, kendisine tahsis edilmiş türbesine defnedilmiştir.

Hazret-i Seyyid Ahmed el-Bedevî el-Hüseyinî

Hazret-i Seyyid sözü edilen Efendimiz'in Peygamberimiz'in torunu Hazret-i İmâm Hüseyin b. Ali'nin -Allah onlardan razı olsun- seyitlikle sıfatlanmış evladından olduğu bütün evliya biyografilerinde yazılmış, alimler ve arap şeyhleri ittifakla eserlerine vesikalara dayalı olarak toplayıp, ekleyerek, seyitlik nâmlarıyla eserlerini süslemişlerdir. Adı geçen zât beş yüz doksan altı senesinde Fâs şehrinde dünyaya gelmiş, altı yüz yetmiş beş senesinde Tantâ'da [34a] ahirete göç etmişlerdir. Şerefli soyları bu şekilde tesbit edilmiştir. (Seyyid Ahmed b. Ali el-Bedevî b. İbrâhîm b. Muhammed b. Ebî Bekir b. İsmâîl b. Ömer b. Ali b. Osmân b. Hüseyin b. Muhammed b. Mûsâ b. Yahya b. İsmâ b. Ali b. Muhammed el-Cevâd b. Hasan b. Ali b. Muhammed b. İmâm Ali er-Rızâ b. İmâm Mûsâ el-Kâzım b. İmâm Ca'fer es-Sâdık b. İmâm Muhammed Bâkır b. İmâm Ali Zeynelâbidîn bi Hazret-i İmâm Hüseyin el-Müctebâ ümmühü Hazret-i Fâtımatü'z-Zehrâ binti Hazret-i Resûlullâh) Mübarek dış görünüşleri, nurlu, parlak yüzleri büyükçe, gözleri kudret sürmesiyle sürmeli, uzun boylu, buğday benizli, sağ yanaklarında bir tane, sol yanaklarında iki tane nokta vardı. Saadetli yüzleri örtülü bulunurdu. İmâm-ı Şa'rânî gibi nice din âlimleri onu sever ve inanırlardı. Bir teveccühle müridini küçük velilik makamına ulaştırırdı.

Hazret-i Seyyid Burhâneddîn İbrâhîm ed-Desûkî

Bahsi geçen pîr, hicretin altı yüz elli altıncı senesinde Reşîd kasabası yakınında Desûk isimli köyde dünyaya gelmişlerdir. Yüce soyları; (Seyyid İbrâhîm b. Ebu'l-Mecd b. Seyyid Ali b. Muhammed b. Ebu'n-Neccâr [34b] b. Zeynelâbidîn b. Abdülhâlik b. Muhammed b. Muhammed Kâzım b. Abdülhâlik b. Musâ el-Kâsım b. Ca'fer ez-Zekî b. Ali b. Seyyid Muhammed el-Cevâd b. İmâm Ali er-Rızâ b. İmâm Mûsâ Kâzım b. İmâm Ca'fer es-Sâdık b. İmâm Muhammed el-Bâkır b. İmâm Ali Zeynelâbidîn b. Hazret-i İmâm el-Hümâm Hüseyin el-Müctebâ ümmühü Fatımâtü'z-Zehrâ binti Resûlullâh) Vefatları altı yüz doksan üç senesindedir.

Hazret-i Pîr Seyyid Ebu'l-Hasan İmâm Ali eş-Şâzelî

Adı geçen pîr hazretleri hicretin beş yüz elli üç senesinde Afrika'da, Sebte civârında, Gamâre köyünde dünyaya gelmiştir. Yüce soyları; (Ebu'l-Hasan Ali b. Abdullâh b. Abdülcebbâr b. Temîm b. Hürmüz b. Hâtim b. Kusay b. Yûsuf b. Yûşa' b. Verd b. Ali b. Ahmed b. Muhammed b. Îsâ b. Hazret-i İmâm Hasan b. Hazret-i İmâm Ali el-Murtezâ –Allah onlardan razı olsun-.)

Hazret-i Şeyh Mevlânâ Celâleddîn er-Rûmî

Hazret-i Mevlânâ Muhammed Celâleddîn -Allah sırrını mukaddes kılsın- Hazretleri hicretin [35a] altı yüz dört senesi Rebiülevvel ayının altıncı günü Belh'de dünyaya gelmişlerdir. Pederleri âlimlerin sultanı Bahâeddîn Hazretleri'yle Belh'den Bağdât'a, sonra da Konyâ'ya gelerek orada ömürlerinin sonuna kadar ikamet etmişlerdir. Vefatları altı yüz seksen iki senesi Cemâziyelâhir ayının beşinci Pazar günü güneş battığı vakitte meydana gelmiştir.

Bir aşk lisaniyla sıralayıp yazdıkları *Mesnevî-yi Şerîf* meşhur olmakla, yücelik ve şanlıları tarif ve nitelemeye ihtiyaç duymasa da yüksek ruhanîyetlerinden istifade amacıyla yaşam hikayelerine deryadan damla olarak başlangıç yapılmıştır.

Hazret-i Pîr'in nitelikleri ve olağan üstü kerametleri bölümünde, gerek yüce tarikatını sevenler, gerek diğer tarikatlardan olan zâtlar birçok eserler yazmış, hatta bunlar yabancı dillere tercüme edilmiş ve bu örneklerden *Menâkıb-ı Sipehsâlar*, *Menâkıbu'l-Ârifîn*, *es-Sevâkıb fi'il-Menâkıb* isimli ayrıntılı eserler araştırmacılara yeterli görülmüştür.

Sözü edilen Hazret'in tarikata nisbeti, babaları âlimlerin sultanı halifelerinden Seyyid Muhammed Burhâneddîn et-Tirmîzî aracılığıyla, Cenâb-ı Necmeddîn-i Kübrâ Hazretleri'ne ulaşır. Ve sohbet şeyhleri Şemseddîn-i Tebrîzî aracılığıyla da Şihâbeddîn Sühreverî Hazretleri'nin tarikatlarının taliplerinin [35b] mürşididirler. Şam'da Şeyhü'l-Ekber Muhyiddîn el-A'rabî -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın- Hazretleri'yle karşılıklı konuştukları gibi, Sa'deddin el-Hamevî, Şeyh Attâr ve Osmân er-Rûmî ve Şeyh Evhadüddîn Kirmânî ve Şeyh Sadreddîn el-Konevî Hazretleri'nin sohbet meclislerinde bulunmuştur.

Hazret-i Şeyh el-Hâc Bektaş-ı Velî el-Horasânî

Bahsi geçen Hazret'in ismi Muhammed olup, Seyyid İbrâhîm el-Horasânî'nin oğludur. Peygamberimiz'in torunu Hazret-i Hasan'ın soyundan olduğu velilerin hal tercümelerinin yer aldığı bazı eserlerde kayıtlı ise de, türbelerinin kapısı üzerideki taş kazınmış isimlere uygun olmadığı için bu risaleye yazılmadı. Adı geçen Hazret'in Veysiye tarikatı nisbeti üzere terbiyeleri Hazret-i Ali'nin ruhaniyetlerinden ise de, zahirî yönden tarikat nisbeti ŞeyhLokmân Perendî vâsıtasıyla Hâce Ahmed el-Yesevî Hazretleri'ne birleşiktir. İsmi geçen hoca ise, Türkistan'da meşhur olan Yeseviye tarikatının önderidir. Karacalı Ahmed ve Abdâl Mûsâ ve Abdâl Murâd isimli zâtlar ile birlikte Horasân'dan, Rûm'a gelmişlerdir. Bektaş-ı Velî [36a] aslında noksansız bir veli ise de, irşada ehil kutup olmadığından halifesi yoktur. Hicretin yedi yüz altmış dokuz senesinin son dönemlerinde Kırşehir civarında ahirete göç etmişlerdir.

Hazret-i Şeyh Sa'deddin el Cebâvî

Adı geçen zâtın künyesi Ebu'l-Fütûh, mübarek isimleri Muhammed, babaları ise Yûnus el-Mekkî eş-Şeybânî'dir. Hicretin beş yüz doksan üç senesinde Havrân isimli yerde dünyaya gelmişler ve sonra Cebâ isimli beldeye giderek ömürlerinin sonuna kadar orada yaşamışlardır. Hicretin yedi yüzüncü senesinde, yüz yedi yaşında olduğu hâlde vefât etmiştir.

Hazret-i Pîr Yardımcımız Şâh-ı Nakşbend

İsmi geçen Efendimiz'in mübarek soyları; (Muhammed Bahâeddîn Şâh-ı Nakşbend el-Buhârî b. Seyyid Muhammed el-Buhârî b. Seyyid Celâl b. Seyyid Burhâneddîn b. SeyyidAbdullâh b. Şâh Zeynelâbidîn b. Seyyid Kâsım b. Seyyid Şa'bân b. Seyyid Burhâneddîn b. Seyyid Mahmûd b. Bulak b. Tâkî b. İmâm Ali Mûsâ er-Rıza b. İmâm Mûsâ el-Kâzım b. İmâm Ca'fer es-Sâdık b. İmâm Muhammed el-Bâkır b. İmâm Ali Zeynelâbidîn [36b] b. İmâm el-Hümâm Hazret-i Hüseyin el-Müctebâ ümmühü Hazret-i Fâtımatü'z-Zehrâ - Allah ondan razı olsun-binti Resûlullâh -salat ve selam O'nunüzzerine olsun.-)

Bahsi edilen Hazret'in doğum tarihi hicrî yedi yüz on sekiz senesi olup, Buhârâ'ya bir fersah mesafede Kasr-ı Hinduvân isimli köyde dünyaya gelmiştir. HâceMuhammed Babayı Semmâsî Hazretleri doğumlarından sonra, bu erkek çocuğun tarikat piri olacağını müritlerine müjdelemişlerdir. Hatta halifelerinin en olgunlarından olan Seyyid Emîr Külâl el-

Buhârî Hazretleri’ni onun terbiyesiyle görevlendirmişlerdir. Ve “bu köşk bundan sonra Ârifler Köşkü’dür” diye isim vermişlerdir.

Hazret-i Pîr ilim ve irfan sahibi, takva ve sağlam imanı şahsında toplamış olduğu halde yedi sene Şeyh Ârif ve on iki sene Hâce Halîl Ata Hazretleri’nin hizmet ve sohbet meclislerinde bulunmuşlardır. İki defa Hicâz taraflarına giderek, insanların ve cinlerin sığınağı Abdülkâdir Geylânî ve Şeyh Abdülhâlik Gücdüvânî Hazretleri’nin ruhâniyetlerinden feyz ve mânevî olgunluk kazanmışlar ve tarikat hırkasını Seyyid Emîr Külâl Hazretleri’nden giyinmişlerdir. Hicretin yedi yüz doksân bir senesinde ahirete göçmüşler, kendilerine tahsis edilen türbelerine defnedilmişlerdir. -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın-. [37a]

Hazret-i Şeyh el-Hâc Nu‘mân, Bayrâm-ı Velî İle Meşhur

İsmi geçen Hazret zamanının mânen en yücesi, emsalleri içinde az bulunur bir veliydi. Ankara’da ikâmet ederek, mübarek dergâhını ârifler ve âşıklar merkezi ederek Akşamseddîn, Emîr Sikkîn ve Hızır Dede gibi ümmetin pek çok kâmil şahsını terbiye ve seyr u sülûk ettirmişlerdir. Ayrıca Akbıyık Sultân ve Yazıcızâde Şeyh Mehmed Efendi de Hazret’in inananlarındandı. Emîr Sikkîn ismiyle tanınan Ömer Dede’den Hamzaviye tarikatı ve Akşamseddîn Hazretleri’nden Bayrâmiye tarikatı ve Hızır Dede’den Celvetiye tarikatı günümüzde hala vardır. Bu üç tarikatın imamı olduğu gibi, bütün âlimler ve şeyhlerin de sevgilisi olmuşlardır. Hatta mekânı cennet olan Fâtih Sultân b. Muhammed Hân-ı Sâni Hazretleri’nin de güzel iltifatlarına erişmişler ve İstanbul’un fethi için de duası talep edilmiştir. Son derece güzel şiirleri vardır. *Tarîkatnâme* gibi eserlerinde fazilet ve olgunluğu meydana çıkmış ve kudsî kuvveti de müritlerinden belli olmaktadır. -Azîz olan Allah sırrını mukaddes kılsın-. [37b]

Hazret-i Pîr Mahmûd Hüdâyî -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın-

Sağlam bilgili âlimlerin en mükemmeli, hakikate ulaşmış âriflerin en büyüğü, harikalara ve kerametlere ulaşmış, erişilmek istenen dereceleri şahsında toplayan, yüce Celvetiye tarikatının imamı ve hakikat ehli sûfilerce örnek alınmış bir zâttırlar. Bahsi geçen Hazret Koçhisar’da dünyaya gelmiş ve tarikat hırkasını Bursa’da eş-Şeyh Mehmed Muhyiddîn Üftâde Hazretleri’nden giymiştir ki, Hızır Dede aracılığıyla Hacı Bayram-ı Velî -Allah sırrını mukaddes kılsın- Hazretleri’ne ulaşır. Ve Halvetiye büyüklerinden Mısırî Şeyh

Kerîmüddîn Mustafâ Efendi Hazretleri'nden de usûl-ı Esmâ görmüşlerdir. Hazret-i Pîr'in tefsirinden başka yüce eserleri ve divân külliyatları vardır. Mübarek yaşları doksana yakın olduğu halde, hicrî bin otuz sekiz senesinde ahirete göçmüşler, Üsküdar'daki mescitlerine bitişik hususî türbelerine defnedilmişlerdir. Vasiyetleri sebebiyle halifelerin başı Ahmed Efendi, [38a] Balıkesîr'den gelerek irşad vazifesinde yerine geçmiştir.

Hazret-i Şeyh Mehmed en-Nasûhî -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın-

Bahsi geçen Hazret Üsküdâr'da Kuyubaşı isimli mekânda doğarak, babaları Nasûh Efendi'nin teşvikiyle zahirî ilimlerde zamanında eşi bulunmayan bir zât oldukları gibi, kerem sahibi mürşitleri Karabaş-ı Velî diye meşhur, eş-ŞeyhAli el-Atvel Hazretleri'nin de himmetleriyle mânevî olgunluğu da bir araya getirmişlerdi ve muhyissünen³⁶⁶ ünvanıyla hitap edilirdi. Hatta günahkâr ve sefihlerden her kim apaçık bereketli ziyaretiyle şereflenirse tövbe edip, mağfiret dilemiş olarak geriye dönerdi. Hicretin bin yüz otuz senesinde vefat edince, Üsküdar'daki türbelerine defnedilmişlerdir. Tefsirleri, başka risaleleri ve seçkin şiirleri oldukça âşıkâne ve sûfiyânedir. Vefatlarından sonra oğulları Alâeddîn Efendi irşad vazifesinde yerlerine geçerek, sâliklerin terbiyeleri ve mânevî yolculukları konusunda esirgmeden bolca yardımda bulunmuş ve çaba sarfetmişlerdir. [38b]

Hazret-i Şeyh Himmet el-Bayrâmî -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın-

Bahsedilen Şeyh zamanının örnek alınan şahsiyeti ve devrinin ariflerinin büyüklerindendir. Doğum yerleri Bolu şehri olup, zahirî ve batınî ilimleri İstanbul'da almıştır. Halvetiye'nin önde gelenlerinden ve Bezcizâde halifelerinden Şeyh Hüsâmeddîn Efendi'den tarikat hırkasını giymiş, sonradan büyük şeyhleri Muhyiddîn Efendi'denAllah'tan gelen sevk ve mânevî belirtilerle irşad vazifesinde yerine geçmiştir. Ve Bayramiye şeyhlerinin büyüklerinden Şeyh Ahmed el-Boluvî Hazretleri'nden de tarikat nisbeti ve icazet almıştır.³⁶⁷ İsmi geçen Hazret'in neslinden pek çok kâmil veli meydana gelmiştir. Vefatlarında mübarek naaşları Üsküdar'da bahsi geçen Şeyh MuhyiddînEfendi türbesine defn edilmiştir.

³⁶⁶“Sünnetleri ihya eden.”

³⁶⁷ B nüshası: Halvetiye'nin önde gelenlerinden ve Bezcizâde halifelerinden tarikat hırkasını giymiş, büyük şeyhleri sonradan Allah'tan gelen sevk ve mânevî belirtilerle irşad vazifesinde yerine geçmiştir. Muhyiddîn Efendi'denve Bayramiye şeyhlerinin büyüklerinden Şeyh Ahmed el-Boluvî hazretlerinden de tarikat nisbeti ve icazet almıştır.

Hazret-i Şeyh Ali Behcet Efendi -Allah onların sırlarını mukaddes kılın-

Nakşbendiyye şeyhlerinin önde gelenlerinin dayanaklarından ve Mevleviyye'nin büyük âriflerinin en seçkini, yaratılmışların irşad edicisi, zamanın kutbu olup, hicretin bin yüz kırk bir senesinde Konya'da doğmuştur. Zahirî ilimleri [39a] mübarek babaları, meşhur âlimlerden Konevî Hâce Ebû BekirEfendi Hazretleri'nden tamamlayarak, şerefli dedeleri Karahisârî Alâeddîn Çelebî Efendi Hazretleri'nden de *Mesnevî-yi Şerîf* ve İmâm-ı Rabbânî'nin *Mektûbât*'ı ve Sühreverdî'nin *Avârifü'l-Maârif*'ini tamamladıktan sonra, tarikata bağlanmıştır.Mevlevî sikkesi giyip, sadakat ve hizmet olarak iki yüz on bir senesinde Hazret-i Mevlânâ'nın mânevî işareti ve müjdesiyle, Bursa'da Kâdiriye ve Nakşbendiyye şeyhlerinin büyüklerinden Kerkütî³⁶⁸ Şeyh Muhammed Emîn EfendîHazretleri'nin baştan başa feyz dolu irşad edici meclislerine sığınmıştır. Zaten mutluluk ve hidâyet veren tesirleri, olgunluğa erişmiş veliliğinin nurları çocukluk zamanlarında bile alınlarında görünmekteydi. Dergâhın imamlık hizmetiyle sürur, Nakşbendiyye şeyhlerine nisbet ve icazetiyle de gönül huzuru kazanmıştı. Bin iki yüz otuz iki senesinde Üsküdar'da bulunan Selimiye Tekkesi şeyhi, rabbanî âlim, ruhları irşad eden Şeyh Ni'metullâh el-Buhârî Hazretleri'nin vefâtı üzerine, MusâhibMustafâ Paşa'nın şeklen yol göstermesiyle ismi geçen tekkeye şeyh makamına geçmişlerdir. Bin iki yüz otuz sekiz senesine kadar tam altı sene seyr u sülûk ve irşad ile meşgul [39b] olmuşlardır. Aynı zamanda Hakk tâliplerine Tefsir, Hadis, Fıkıh ilimleri ve Tasavvuf'dan *Mektûbât* ve *Mesnevî-yi Şerîf* dersleri verirlerdi. Mübarek dış görünüşleri, nurlu yüzleri beyaz, boyları uzun, sakalları beyaz ve seyrek, kaşları çokça ve gözleri ela olup, her zaman Mevlevî sikkesi giyerlerdi. Bin iki yüz otuz sekiz senesinde ahirete göç etmekle, cenaze namazları Selimiye Camiinde müderris Câmî Efendi tarafından kıldırılmış, hazır olan cemaatten hâlini Neccârzâde'nin dâmâdı eş-Şeyh İsmâîl Hakkı Efenditarafından yerine getirilip, ismi geçen dergâha defnedilmiştir. Şeyh İbrâhim Hayrânî Efendi ve PertevPaşa ve humbarahâne nâzırı el-Hâc Ahmed Hamdî Efendi bahis konusu olan Şeyh'in en olgun halifesidir. Vefatından sonra İbrâhim Hayrânî Efendîmânevî eğitim ve seyr u sülûk hizmetini yirmi iki sene yerine getirip, bin iki yüz altmış senesinde Şeyh Hidâyetullâh Efendîçokça övülen babası Hazret-i Behcet'in yerine irşad vazifesine geçmiştir.

Şeyhlerin şeyhi Feyzullâh Efendî el-Eyyûbî ve Şeyh Muhammed Rıfkî Efendi Beşîr Ağa Tekkesi Şeyhi Hattât Hasan Efendî ve Derûnî Tekkesi Şeyhi Velîyüddîn Efendî ve büyük

368 Yazmalarda böyle yazılmışsa da doğrusu "Kerkütî" olmalıdır.

babam (Şeyh Halîl Sâhib Efendî [40a] ve Üsküdârî Şeyh Muhammed Nazîf Efendî) ve Eyyûbî eş-Şeyh Ali Efendî el-Uşşâkî ve Hakk'ın rahmetine kavuşmuş daha önceki şeyhü'l-islâm Turşucuzâde Ahmed Muhtâr Efendî ve meczûb-ı İlâhî Seyyid Niyâzî ve tekkenin müderrisi Ali Câmî Efendî de Şeyh Efendî'yi sever, inanırlar ve O'nun halifesiydiler. Allah'ın rahmet üzerlerine olsun.

Şeyhlerin Şeyhi Muhammed Hâlid Nakşbendî

Adı zikredilen zât, Muhammed Ziyâeddîn Hâlid Hazretleri velilerin büyüklerinden, ve Gulâm Ali Şâh Abdullâh ed-Dehlevî Hazretleri'nin büyük halifelerindendir. Bin yüz doksan iki senesinde Şehrezûr'da dünyaya gelmişlerdir. Sarf, Nahiv, Fıkıh, Şerh-i Celâl, Mantık, Mutavvel, Hikmet gibi yüce ilimleri ve teknik ilimleri tahsilden sonra, Kâdiriye şeyhlerinin önde gelenlerinden Şeyh Mustafâ el-Kürdî Hazretleri'nden tarikat hırkası giyinip, affa vesile olan Hicaz tarafına yönelmiştir. Orada Dervîş Muhammed Azîmâbâdî ile görüşerek, zayıfların yardımcısı Abdullâh ed-Dehlevî Hazretleri'nin sohbetinden faydalanmasını tavsiye ettiği için Hazret-i Hâlidde yürüyerek Hindistan'a [40b] yönelerek, bir senede Dehlevî'ye ulaşmıştır. Ve beş ay Hazret-i Pir'in yanında kalıp, Kâdiriye, Nakşbendiyye, Sühreverdiye, Çiştiye ve Kübreviye tarikatlarından icâzet aldılar. Şam'a hicret etmiş ve bin iki yüz kırk iki senesinde ahirete göçtüler. Allah sırlarını mübarek kılsın.

Hazret-i Şeyh el-Hâc Ahmed, Kara Seyyâh ile Meşhur

İsmi zikredilen Hazret'in zâhirî ve batınî ilimlerde eşi benzeri yoktu. Memleketleri olan Hindistan'dan kalkarak kabri nurlarla dolu Hazret-i Muhammed Bahâeddîn Nakşbend'in mezarını ziyaret etmek için Buhara'ya, oradan Mâverâünnehir, Şam, Irak ve Hicâz gibi İslam beldelerine giderek şeref vermiş, Üsküdar'da Selimiye Tekkesi'nde vefat etmiş ve bahsedilen tekkenin giriş kapısının karşısındaki kabristana defnedilmiştir. Tarikat hırkasını Şemseddîn Cân-ı Canân ed-Dehlevî halifelerinden Hâce Senâullâh el-Hindî Hazretleri'nden giyinmişlerdir. Allah sırlarını aziz ve mübarek kılsın. Allah bizi onlarla beraber haşretsın.[41a]

Hazret-i Şeyh Muhammed Cân en-Nakşbendî -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın-

Gulâm Ali Şâh Abdullâh ed-Dehlevî Hazretleri'nin halifelerindendir. Zâhirî ve batınî olgunluğu bir araya getirmiş övülmeye değer bir zât idiler. Ve Dehli'de defnedilmiş olan

kâmillerin kutbu Hâce Kutbuddîn Bahtiyâr Hazretleri'nin rûhaniyetlerinden de feyz almışlardır. Yirmi sene geceleri bahsi geçen türbeye devamlı, sabaha kadar ibadetler ve taatle meşgul olurlardı. Tarikat hırkasını işaret edilen zât olan Abdullâh ed-Dehlevî Hazretleri'nden giyinmiştir. Mekke-i Mükerrreme'ye yerleşerek bin iki yüz altmış altı senesinde vefat etmiştir.

Hazret-i Şeyh Mustafâ Hüdâvendî en-Nakşbendî

Nakşbendiyye şeyhlerinin büyüklerinden olup, Şeyh Hâlid Hazretleri'nin halifelerinden Abdullâh el-Mekkî Hazretleri tarafından halife tayin edilmiştir. Eskişehir'de doğmuştur. Yüce ilimleri ve alet ilimlerini tahsilden sonra Hicaz tarafına yerleşerek, kulları irşad için şeyhlik makamına oturan Abdullâh el-Mekkî Hazretleri'nin tarikatına bağlanarak [41b] yirmi üç sene hizmet ederek icazet almayı başarak İstanbul'a geriye dönmüş, on beş sene kadar Üsküdar'da Eski Hamam civarındaki okulda yerleşmiştir. Ahmed Çelebi Mescidi'nde cuma ve pazartesi geceleri hatm-i hâcegânı okuyup, seyr u sülûk isteyenleri terbiye ve sülûklerini takip ile meşgul olarak, seksen yaşında iken bin üç yüz on senesinde ahirete göç etmişler ve buyurmakla Üsküdar'da Balaban İskeleyi civarında İsfendiyâr Mescidi diye bilinen meşhur dergâha defnedilmiştir. İcazet verme derecesine gelmiş bir halifesi ve çokça müridi vardır. Müritlerini mânevî yokluk ve her şeyden vazgeçme eğitiminde ehl-i sünnet inancı üzere terbiye ve mânevî yokluk halini derecesi yüksek şahıslarına hususî âdet edinmişlerdir. Allah bol bol rahmet eylesin.

Melik ve Allâm olan Allah'ın yardımını ile söz bitti.

Allah'ım O'nu, anne babasını, usûlünü, fûrûunu, hocalarını, meşâyihini, kardeşlerini ve mü'min erkek ve kadınları bağışla. Allah'ım mü'minlerin sultanına selamet ver, askerlerine ve vezirlerine din gününe kadar nusret nasip et. Hamd âlemlerin Rabb'i olan Allah'a mahsustur. [42a]

[42b] Nakşbendiyye'nin Mürşide Biat Etme Şekli:

Şeyh olan kişi öncelikle sâlike istihâre yapmasını emreder ve kendisi de istihâre yapar. İkinin istihâreleri birbirine uygunsa sâlike gusûl yapmasını emreder. Ve gusûlden sonra sâlik iki rekat tevbe namazı kılsın, namazdan sonra yetmiş kere “estağfirullâh el-azîm” ve yüz kere de “sübhanallâhi ve bi-hamdihî” desin. Allah rızası için birkaç fakire yemek yedirip veya sadaka verip, sonra şeyhin huzuruna gitsin. Şeyhi onu yüz yüze gelecek şekilde diz üstü oturarak bütün gafletten ve kötü ahlakından samimi bir tevbe ile tevbe ettirip, sâlikin

üzerine farz olan İslam dininin bütün hükümlerini, tüm sünnet-i seniyyeyi ve nâfileleri işlemesine, aile, evladı, hanımları ve Peygamberimiz'in ashabına muhabbet edip, kalbiyle ve diliyle düşmanlık etmeyeceğine ve soylu seyit ve kendinden önceki şeyhlerinin itikadı olan ehl-i sünnet akaidinden zerre kadar sapmayacağına, Resulullâh'ın ailesi [43a]'nin mübarek eserlerinin yolunu takip edeceğine söz versin. Ondan sonra şeyh³⁶⁹ ان الذين يباعدونك âyet-i kerimesini itibar ederek okusun, mürid³⁷⁰ وابتغوا اليه الوسيلة âyetini düşünerek Hakk'ın rızasına şeyhi vesile ve elini ta Resûl-i Ekrem'e ulaşmış bilerek, şeyhine muhabbet meydana getirsin. Ondan sonra şeyh ve mürit üç kez tevbe etsinler ve sonra şeyh müridin sağ elini el sıkışır gibi eliyle tutarak ondan söz alsın, daha sonra şeyh ve mürit ellerini dizleri üzerine koyup, gözlerini yumsunlar, sonra şeyh ism-i Celâl'i kalbiyle tarikatının öğrettiği şekilde kalbine telkin etsin ve kelime-i tevhidin telkini de ism-i Celâl'in niteliği gibidir. Müride tevbesi üzere verdiği kararında sebat etmek gereklidir, şeyhine verdiği sözü ve yeminleri muhafaza etmelidir. Eğer etmezse yeminini bozup, bu âyet-i kerimenin kapsamına dahil olur; ³⁷¹ الذين ينقضون عهد الله من بعد ميثاقه. Ve şeyh tarafından da ona olan feyiz ve keşif yolu tıkanmış olur. Ve bir daha o mürid sözünü yenilmeye muhtaç olur. [43b]

Bey'at-ı Erbaa Şekli:

Biat: Kabzatü's-safa, işaret parmağı hariç geri kalan parmaklarıyla müridinin elini tutar ve baş parmağını müridin baş parmağına dayar, bu şekilde yapılan biata; “yed-i Resûl” ve “kabzatü'r-rıza” denir. Mürşid müridinin elini parmalarının tamamıyla hafifçe tutarak, baş parmağıyla müridin baş parmağına üç defa vurur, bu şekilde yapılan biata “yed-i Ebûbekir” ve “kabzatü'l-mahabbet” denir. Ve mürşideliyle müridinin işaret parmakları hariç diğer parmaklarını birbirlerinin avucuna alarak, şeyh baş parmağını müridin baş parmağına dayar, bu şekilde yapılan biata “yed-i Ömer” ve “kabzatü'l-hafaza” denir. Mürşid müridinin elini bütün parmaklarıyla hafif bir şekilde tutup, baş parmağını baş parmağına hafif bir şekilde dayar ve işaret parmağının tırnağıyla, müridin işaret parmağının tırnağının ucuyla üç defa vurur, bu şekildeki biata “yed-i Osman” ve “kabzatü'l-meveddeh” derler. Ve mürşid bütün parmaklarıyla müridinin elini tutarak, baş parmağına dayar ve üç kez [44a] işaret parmağıyla

369 Fetih 48/10. “Sana yeminle bağlılık sözü verenler gerçekte bu sözü Allah'a vermiş oluyorlar, Allah'ın eli onların elleri üzerindedir. Bu sebeple kim Allah'a verdiği ahdi bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur, Allah'a verdiği sözün gereğini yerine getirene ise Allah yakında büyük ödül verecektir.”

370 Mâide 5/35. “O'na yaklaşmaya vesile arayın.”

371 Bakara 2/27. “Onlar ki iyice pekiştirdikten sonra da Allah'a verdikleri sözden dönerler, Allah'ın birleştirilmesini emrettiğini ayırırlar, yeryüzünde fesat çıkarırlar; işte sonunda zararlı çıkacak olanlar da bunlardır.”

müridinin işaret parmağını sıvazlasın, sonra salıvererek, ikisi de kendi ellerini öperler, bu şekilde yapılan biata “yed-i Ali” ve “kabzatü’l-celâle” denir. Tamamında ³⁷² ان الذين يبائعونك

بسم الله و بالله و الى الله و على الله فليتكلم المؤمن حسي الله şeyh

³⁷³ وكفي بالله لمن دعى ليس و راء الله منتها

Kâdiriye, Rıfâiye, Bedeviye, Sadiye, Desûkiye, Bektaşîye tarikatları ve diğer yüce tarikatlarda biat şekli bu esaslar üzerine olduğu ve muhakkak burada geçen dört çeşit biattan bir tanesiyle olacaktır.

[44b] c)Burhânü’s-Sâlikîn

بسم الله الرحمن الرحيم

Âlemlerin Rabbi’ne hamd ve Efendimiz Muhammed ve temiz aile ve ashabına salât ve selam olsun. Bendeniz değersiz, Peygamberimiz’in ailesinin kölelerinin kölesi ve Mevlânâ’yı sevenlerin seveni, Nakşbendi şeylerinin ayağının toprağı el-Hâc Ebu’l-HasanHüsnu el-Hâlidî b. el-Merhûm Ali er-Rızâ Paşab. eş-Şeyh Halîl Sâhib b. eş-Şeyh İbrâhîm Nazîf b. Ahmed İsmetî b. Mustafâ Paşa -Allah günahlarını bağışlasın.-

Bendeniz, Allah’a ulaştıran selamet yolunun dostu olan Kâdiriye, Nakşbendiyye, Mevleviye, Şazeliye, Celvetiye tarikatlarının ulu şeyhleri ve meşhur ariflerinden pek çok azizlerin baştan başa feyizle dolu sohbet meclislerinde bulunarak, Allah’ın lütfuyla tarikata nisbete muvaffak olduğum gibi, tarikat piri, hakikat yolunun kâşifi Ebu’l-Hasan Ali eş-Şâzelî Hazretleri’nin apaçık yolları, yüce şeyhlerin büyüklerinden olup, ben acizin Mısır’a seyahatinde konuşma ve tarikata bağlanmak nasip olan, sâliklerin kendisine tabi olduğu eş-Şeyh Muhammed el-Meslemî Hazretleri’nden, Hazret-i Gavs’ın yaşam öyküsüne ait dervişçe araştırmamı kudsî nefeslerine mazhar olmak kuvvetli ümidiyle yazdım. Muvaffakiyetim ancak Allah’tandır. Ve dayanağım da Kerîm olan Allah’tır.

[45a] Hazret-i Pîr Ebu’l-Hasan İmâm Ali eş-Şâzelî –Âlî olan sırrı mukaddes kılınsın-velilerin büyüklerinden ve ariflerin ileri gelenlerinden olup, şeyhlerin şeyhi Abdüsselâm b.

372 Fetih 48/10. “Sana yeminle bağlılık sözü verenler gerçekte bu sözü Allah’a vermiş oluyorlar, Allah’ın eli onların elleri üzerindedir. Bu sebeple kim Allah’a verdiği ahdi bozarsa ancak kendi aleyhine bozmuş olur, Allah’a verdiği sözün gereğini yerine getirene ise Allah yakında büyük ödül verecektir.”

373 “Allah’ın adıyla, Allah’la, Allah’a ve mü’minler ancak Allah’a tevekkül etsinler, Allah yeter ve kâfidir, dua edene Allâh kâfidir, Allah’tan öte varılacak yoktur.”

Meşîş'in –Allah sırrını mukaddes kılsın- halifelerindendir. Hicrî 553. yılda Afrika'nın Sebte şehir civarında bulunan Gamâre isimli köyde dünyaya geldikleri gibi, yüce ilimler ve alet ilimlerinin tahsiliyle meşguliyetleri de buradadır. Ebû Süleymân Dâvud İskenderî Hazretleri'nin *Kitâbü'l-Latîfeti'l-Marziyye fî Şerhi Duâ-i eş-Şâzeliyye* isimli kitabında Hazret'in nesebi şu şekilde yazılmıştır; Ebu'l-Hasan Ali eş-Şâzelî b. Abdullâh b. Abdülcebbâr b. Temîm b. Hürmüz b. Hâtem b. Kusay b. Yûsuf b. Yûşa' b. Verd b. Ali Battâl b. Ahmed b. Muhammed b. Îsâ b. Muhammed b. Hasan el-Müsennâ b. el-Hasan es-Sıbtb. Ali b. Ebî Tâlib'dir.

Şâzeliye köyüne nisbetle bilinen Seyyid el-Hasan el-Alevî Ebu'l-Hasan AliŞâzelîHazretleri kendi memleketlerinde şer'î ilimlerle meşgul olarak, herkesi şaşkınlık içinde bırakacak derecede meziyet ve sağlam bilgi kazandıktan sonra birçok memleketi dolaşıp, seyahat etmiş ve zamanın ileri gelen şahıslarının pek çoğuyla görüşüp, konuşup ve en sonunda İskenderiye'ye ayak basarak şeref verdi. Daha önce bahsedilmiş olan Şeyh Abdüsselâm b. Meşîş Hazretleri'nden tasavvuf yoluna sülûkle meziyetinin ve olgunluğunun namı yayıldı. Ve tarikatını Mısır'da yaydı. Hazret “Şeyhin kimdir?” sorusuna; evvelce *Abdüsselâm* idi, şimdi ise beş semâvî ve beş [45b] arzî, on denizden su alırım.” cevabını vermişlerdir.

Çok bilgili âlimlerin önde gelenleri Hazret-i Şeyh'in meclisinde bulunmak arzusıyla Kâhire'deki Medrese-i Kâmilîyye'de, herkes tarafından bilinen belirlenmiş zamanda, varlıklarını göstererek *Şifâ ve İbn-iAtiyye* okurlardı. Bu arada İbn'ül-Hâcib ve İbn-i Abdüsselâmİzzeddîn veİbn-i Dakîk ve Abdülazîm el-Münzirî ve İbnü's-Salâh ve İbn-i Usfûr da bizzat bulunurlardı. Ve Ebu'l-Abbâs el-Mursî Hazret-i Şeyh'in en büyük halifelerindendir. Buyurur ki; “her ne zaman bir felaket ve güçlüğe uğrarsam, Hazret-i Şeyh'in mübarek ismini anınca, sevinç ve kolaylık şekline dönüşürdü.” Ebu'l-Abdullâh eş-Şâtîbî rivâyet eder ki; “her gece Allah'a Ali eş-Şâzelî hürmetine diye niyâzda bulunurdum. Bütün ihtiyaç ve niyetimde hızlıca tesirini görürdüm. Bildim ki Hazret-i Şeyhimiz Allah'ın nazarında sevilen bir kul imiş.” Ebu'l-Abbâs el-Mursî buyurur ki “bir defa Hazret-i Şeyh'in arkasında namaz kılarken aklımı hayretlere uğratan hallere şahit oldum. Şeyhin vücudu o kadar nurla dolmuş ve vücudundan o kadar nur yayılıyordu ki bakmaya güç yetiremedim.” Hazret-i Pir “kalbin huzursuzluğuna tutulmamak, gam ve kedere uğramamak ve günahların pisliğinden temizlenmek istersen, salih amelleri çoğalt.” buyurmuştur. “Dünyadan ve dünyaya gönül bağlamış olan kimseden tamamen yüz çevirmeyen kişi velilik kokusunu koklayamaz.” Yine buyururlar ki [46a] “âlimler ile birlikte oturmanın âdâbından birisi de nakle dayalı ilimlerin

dışında konu açmamaktır.” Bahsi geçen pir hazretlerinin bu yolda sonu hikmetlisözleri pek çoktur, ancak uzatmaktan kaçınarak *Behcetü'l-Etvârisimli* risalemize topladık. İbn-i Atâullâh el-İskenderî, Hazret-i Şeyh'in hallerine ve sözlerine bir kitabını ayırıp, adeta büyük bi cilt yazmıştır. Ve Şeyh Şa'rânîtabakatında bahsi geçen Pir'in ifadelerinden önemli miktarda söylemiştir. Hazret-i Pir 606 senesi Ramazan ayında hacca giderken ahirete göç ederek, küçük Mısır'ın Humeysera mahalinde, Ayzab kasabasında güzel kokulu toprağa defnedilmişlerdir. Adı geçen mahalın suyu önceden acı olduğu halde, Hazret-i Şeyh'in mübarek vücuduna erişdikten sonra Allah'ın kudretiyle oldukça tatlı olmuştur(İbn-i Battûta). Şeyhlerin şeyhi Yâkut el-Arşî-sırrı mukaddes kılınsın- Hazretleri'yle, kendi şeyhi Ebu'l-Abbâs el-MursîHazretleri'nden rivâyet eder ki Hazret-i Pir her sene hacca giderdi. Son yola çıktığı sene bir balta, bir kazma ve bir kürek alınmasını emretti. Ne lüzûmu olduğunu suâle “Humeysêrâ'da işi anlarsınız.” buyurdu. Humeysêrâ'ya varıldığı zaman, Hazret-i Pir guslederek, iki rekat namaz kıldı ve son secdede ruhunu teslim eyledi. -Allah onun sırrını mukaddes kılsın ve kabrini nurlandırsın.-

Şâzeliye Büyüklerinin Açıklanması

Şeyhlerin şeyhi Muhammedbin eş-Şeyh Hüseyin el-Hanefî, bahsi geçen hazretin [46b] ortaya çıkışını tarikatın piri Şeyh Ebu'l-Hasan Ali eş-Şâzelî şu şekilde müjdelemişlerdir; “yakında Hanefî mezhebine mensup Muhammed b. Hüseyin isminde kemâle ermiş ve salih bir genç ortaya çıkacaktır. Kırmızıya benzer beyaz renkte olup, sağ yanağında bir beni vardır ve gözleri hafif şaşıdır. Yetim ve fakir olarak büyür, daha sonra tarikatımız büyüklerinin beşincisi olur. Hazret-i Müceddid'in gerçekten açıkladıkları bütün özelliklere sahip olduğu gibi, tarikat silsileleri, Şeyh Nâsıruddîn el-Melîk, ondan, Şeyh Şihâbeddîn, ondan, Şeyh Yâkut el-Arşî, ondan, Şeyh Ebu'l-Abbâs el-Mursî, ondan, Hazret-i Pîr -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın-. Hazret-i Pir'den sonra Şeyh Muhammed Şemseddîn el-Hanefî tarikatın büyüklerinin beşincisidir.

İmâm-ı Şa'rânî, *Vustâ* 'larındaadı geçen zatın hayat hikayesini açıklayıp, yazmışlardır. Özetle bazı bölümleri nakl olunur. Buyururlar ki; “adı geçen Pir Muhammed el-Hanefî Hazretleri apaçık kerametler, makamlar sahibiydi.” Buhârî şârihi Allâme Aynî Hazretleri târihlerinde buyururlar ki “pek çok ulu şeyhlerin tabakat kitaplarını üzerinde düşünerek okudum. Gavs-ı Geylânî, İmâm-ıŞâzelî ve Ahmed el-Fâsî el-Bedevî'den sonra Muhammed Şemseddîn el-Hanefî'ye hususi olarak bahşedilen kerametler, izzet, rütbe, makam yüksekliği, kadrin çokluğuna başka hiç kimsenin nail olduğunu görmedim. [47a] Müritlerinin en

büyüklerinden olan Şeyh Ebu'l-Abbâs Sersî -Allah onun sırrını mukaddes kılsın- nakleder ki; işin başında Hazret-i Şeyh'in, okulda yoldaşı Şeyhü'l-İslâm Hâfız b. Hacer el-Askalânî Hazretleri'yle berâber Kur'ân'ı ezberinden sonra kitapçılar çarşısındaki kitap satışıyla meşgul olmakta iken bir gün yanına evliyaullahtan bir zât gelip, “ey Muhammed! dünya için yaratılmadın.” diye kendisine yaratılış maksadı olan ilâhî bilgiler ile meşgul olmasına işaret etmesiyle, hemen dükkanından inip, neyi varsa kesinlikle hiç birini ayırmayıp tamamını fakirlere ve komşulara dağıtmış, herkesten uzaklaşmayı tercih ederek şimdi defnedilmiş bulundukları Suveyfetü's-seyyâîn isimli mahalde bulunan ibadet yerlerinde bir halvethane edinerek orada tam yedi yıl halk içinde ve tenhada Hak ile beraber oldular. Cuma namazı ve namazlarını cemaatle kılmaktan başka halvetten çıkmadılar. Halvete girişlerinde on dört yaşında idi. Celâleddîn Bulkînîve Şeyhü'l-İslâm Allâme Aynî ve Şeyh Bisâtî el-Mâlikî Hazretleri bir gün Hazret-i Şeyh'in bereketli dost meclislerinde bizzat bulunurlar. Hazret-i Şeyh Fatiha sûresi tefsiri bölümünde konuşarak, bilgi ve hakikatler yaydıkları sırada ismi zikredilen Şeyh Celâleddîn Bulkînî buyururlar ki, “ ben tefsirde kırktan fazla evliya eseri inceledim. Bu fayda ve hakikatleri onların hiç birinde görmedim.” Hazret-i Şeyh hicrî 847 yılında vefat etmiştir. -Allah onların sırrlarını mukaddes kılsın.-

[47b] (**Şeyh-i Celîl eksiksiz mürşid Muhammed Vefâ b. Muhammed**

b. Necmeddîn el-Mağribî); sonra el-İskenderî el-Mısırî el-Mâlikî eş-Şâzelî -Allah onların sırrlarını mukaddes kılsın- 1089 tarihinde vefât eden Şeyh Ahmed, *Ünvân-ü's-Saâdetü'l-Ebediyye bi-Terâcimi's-Sâdatü'l-Vefâiyye* isimli eserlerinde yazılır ki; Muhammed Vefâ Hazretleri İskenderiye³⁷⁴ dünyaya geldiler ki, gece Şeyh Tâceddîn b. Atâullâh el-İskenderî Hazretleri müritleriyle beraber şeyhin doğduğu eve gelerek şeref vermişlerdir ve o doğan bebek kundaklı olarak ismi geçen Hazret'e götürülmüş de tam bir şefkatle öpüp, orada bulunan müritlerine hitaben, “ bu doğan mübarek bebek bizim hakikatler ilmimizi kendisinde bulundurmaktadır.” buyurmuşlardır. İmâm-ı Şa'rânî -Sübhân olan Allah sırrını mukaddes kılsın- Hazret-i Şeyh'in oğlu Ali Vefâ Hazretleri'nden naklederler ki, “pederim Şeyh Muhammed Vefâ okuma yazma bilmeyip ancak Allah tarafından kendilerine bağışlanan Allah vergisi ilahî sırlar ilminin meyvesi olarak ilimler ve ilahî marifet ilminin açıklamasında anlaşılmaz, sırlı bir dile sahiptiler. Ve mübarek babasının *Kasîde-i Tâiye*'lerinin bazı beyitlerini ayrıntılı bir biçimde açıklaması Ali Vefâ'dan ricâ olunur. Buyururlar ki; “ ben onun kastettiklerini anlamaktan acizim. Kendisine has bir dili ve terimleri vardır. Bizim gibilerine göre yabancıların dili gibidir.” İsmi geçen Muhammed Vefâ Hazretleri okuma

374 B nüshası + de

yazma bilmedikleri halde düz ve vezinli yazılarında bir takım sembol ve işaretler vardır ki, günümüze kadar hiç kimse onları çözüp ayrıştırarak [48a] ince fikirli manalarını idrak edememiştir. Ve bunların içinden tevhide ait zevklerle ilgili yazdıkları vezinli yazıları bedî' ilminde müveşşahât adı verilen vezinli yazılarının bir eşini veya benzerini meydana koymak başka bir kimseye nasip olmamıştır. Hazret-i Müceddid 707 senesinde vefât eden Tâceddîn b. Atâullâh İskenderî Hazretleri'nin eseri feyz olan bakışlarınınânîl oldukları gibi, Şeyh Dâvud b. Bâhillâd 732 senesinde vefât eden Şeyh Yâkût el-Arşî Hazretleri'nin kendisine intisap etmişlerdir. Hazret-i Şeyh Muhammed Vefâ hicrî 765 senesinde vefât etmiştir. Mısır'ın Harrâk kabristanına defnedilmiştir.

Oğlu Şeyh Ali el-Vefâ 759 tarihinde doğmuş, 807 senesinde vefât etmiştir. Ve diğer oğlu Ebu'l-Abbâs Ahmed Şihâbüddîn el-Vefâ 756 senesinde doğmuş, 814 tarihinde vefât etmiştir. Babalarının yanına defnedilmişlerdir. -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın.-

En büyük üstad Şeyh Ebu'l-Mekârim Muhammed el-Bekrî eş-Şâfî eş-Şâzelî -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın-; ismi geçen zatın yüce soyları şu şekilde *Hazret-i Siddîk-ı A'zam*—Allah ondan razı olsun- Efendimiz'le birleşir. Eş-Şeyh Ebu'l-Mekârim Muhammed el-Bekrî b. Tâcu'l-Ârifîn Şeyh Ebu'l-Hasan Muhammed b. Ebu'l-Bekâ Celâleddîn b. Abdurrahmân Cemâleddîn b. Ahmed Zeynüddîn b. Muhammed Nâsiruddîn b. Ahmed b. Muhammed b. İvaz b. Abdülhâlik Muzaffereddîn b. Abdülmün'im b. Yahyâ el-Hasan b. Mîsâ b. Yahyâ b. Ya'kûb b. Necmeddîn b. Îsâ b. [48b] Şa'bân b. İvaz b. Dâvud b. Muhammed b. Nûh b. Talha b. Abdullâh b. Abdurrahmân b. Ebû Bekir es-Siddîk – Allah onlardan razı olsun- ve bahsi geçen zatın tarikat silsileleri babaları eş-Şeyh Ebu'l-Hasan Muhammed el-Bekrî, onun babasından eş-Şeyh Celâleddîn, onun babasından eş-Şeyh Abdurrahmân Cemâleddîn'den, eş-Şeyh Muhammed el-Vefâ'dan, eş-Şeyh Yâkût el-Arşî'den, Hazret-i Pîr seyyidînâ Ebu'l-Hasan İmâm-ı Ali eş-Şâzelî -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın-.

Şeyh Muhammed el-Bekrî hazretleri 930 senesi Zilhicce'nin on üçüncü Çarşamba gecesi doğmuş olup, yedi yaşında Kur'ân-ı Kerîm'i bütünüyle ezberlemeyi başarmış ve sekiz yaşında nahiv ilminden bin beyitlik kasideye ve on yaşını tamamladığında Şâfî fikhından ŞeyhEbû İshâk Şîrâzî'nin *et-Tenbîh* isimli kitâbını da ezberleyip, Mısır âlimlerinin büyüklerinden Şeyh Ebu'l-Abbâs Ahmed er-Remlî eş-Şâfî ve Şeyh Nâsiruddîn Likânî Malikî ve kâdî'l-kudât Şeyh Ebu'l-Hasan et-Trablusî Hanbelî -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın- Hazretleri'nin bulunduğu halde, o büyük mecliste ismi zikredilen kitabı ezberden

okumuşlardır. Ondan sonra babalarının ders meclislerinde bulunarak, Tefsir ilmi ve Hadis'ten *Kütüb-i Sitte*, Fıkıh ve bunun benzeri ilim dallarını nakil ve iktidar sahibi olarak [49a] almış ve anlamıştır. Ve bütün öğrenim ve mânevî feyzi babalarından olup, başka bir kimsenin terbiyesine muhtaç olmamıştır. On altı yaşlarında kitap yazmaya başlayıp, Şâfi fıkından *el-İhtisâr* isimli eseri açıklamak için eser yazmıştır. 948 tarihinde ders vermeye babası tarafından yetki verilip, 951'de Ebyaz isimli camide Tefsir, Hadis ve Fıkıh öğretimiyle meşgul olmuşlardır. 952'de babaları vefat edince Ezher camiindeki babasının eğitim meclislerine görevlendirilmiştir. 994 senesinde hayırlı Safer ayının dördüncü Cuma gecesi vefat etmiştir, - Allah onların sırlarını mukaddes kılsın.- Mübarek isimleri Muhammed ve lakapları Zeynelâbidîn ve künyeleri Ebu'l-Mekârim'dir.

Rabbanî âlim, sonsuz yüce olan Allah'ı bilen Ebu'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Muhammed b. Îsâ el-Bernesî el-Fâsî, Şeyh Zerrûk ile Meşhûr -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın-; *Vazîfe-i Zerrûkiyye* diye ün kazanan günlük okunan dualarını içeren eseri ayrıntılı bir şekilde açıklayan Şeyh Abdurrahmân Ayyâşî Hazretleri *Envâr-ı Seniyye* isimindeki şerhlerinde Hazret-i Şeyh'in yaşam hikayesinin geniş ve ayrıntılı bir biçimde kaleme almışlardır. [49b] Hazret-i Şeyh şariat ve hakikat ilmini kendinde toplayan bir irfan deryasıdır. *En-Nâsîhatü'l-Kâfiye* ve *Kavâid-i Tasavvuf* gibi pek çok faydalı eserleri vardır. Lakapları mavi gözlü demektir. Dedelerinden birisi mavi gözlü olmalıdır, yoksa bahsi geçen Şeyh mavi gözlü değildi. Anneleri Hazret-i Hasan'ın soyundan olup, Şeyh'in doğumu 846 senesi Muharrem ayının on sekizinci günü meydana gelmişse de, üçüncü günü annesi ve beş gün sonra babası vefat etmesiyle Allah'tan başka dayanacak, güvenecek yeri olacak hiç kimsesi kalmamıştı. Hakiki muhafaza edicinin koruma ve esirgemesiyle büyüyüp, evliyalara arasına ilave olmuşlardır. 899 senesinde ahirete geçerek, Bingazi ili içerisinde Mısrata isimli mahalde güzel kokulu toprağa defnedilmişlerdir. Hazret-i Şeyh'in nisbeti yüce tarikatları bir araya getirmektedir. Kâdiriye, Desûkiye, Bedeviye, Medeniye, Çiştîye, Şâzeliye tariklerini şeyhi Seyyid Ebu'l-Hasan Alien-Nebtînî Hazretleri'nden almışlardır. Onlar da babaları eş-Şeyh Ömeren-Nebtînî Hazretleri'nden, onlar da Şeyh Mecdüddîn Sâlih b. Mûsâet-Terâbevî'den, eş-Şeyh Ebû Abdullâh Ahmed b. Muhammed b. Muhlis et-Tîbî'den, [50a] eş-Şeyh Bahâeddîn Moğultay'dan, eş-Şeyh EbîBekir el-Mağribî'den, eş-Şeyh Abdullâh eş-Şâzelî'den, şeyhlerin şeyhi Hazret-i Pîr Ebu'l-Hasan Ali eş-Şâzelî Hazretleri'yle yüce tarikatların kurucularına erişir.

Kemâle ermişlerin yücesi ve âriflerin dayanağı Ebu'l-Abdullâh Muhammed b. Süleymân el-Cezûlî Hazretleri –Sırrı mukaddes kılınsın-

Şâzeliye ve Bedeviye tarikatlarının şeyhlerinin büyüklerinden olup, bahsi geçen zât her tarafta meşhur olan *Delâilü'l-Hayrât fî's-Salât-i alâEşrefi'l-Mahlûkât* isimli yüce eserlerinin açıklamasını yapan eş-Şeyh Muhammed Fâsî el-Mekkî Hazretleri Hazret-i Müceddid'in hayat öyküsünü şu şekilde yazıp, kaleme almıştır; EbûAbdullâhMuhammed, Berberiye kabilelerinden, Sus-ı Aksâ'da ikamet eden Cezûle ve Simlâle kabileleri halkının ileri gelenlerinden olup, meşhur Fas şehrinde ilim tahsil edip, ismi geçen eserlerini orada yazmışlardır. Ondan sonra Fas'dan sahil şehirlerine gittiğinde Şeyh Muhammed Ebî Abdullâh Amgâr-ı Sagîr isimli keramet sahibi şeyhe Ezmur sahilinde, Dekâle'ye bağlı Aynü'l-Kutr isimli köyde bulunan Nabat tekkesinde karşılıklı konuşup, kendisinden zikir aldı. On dörsene halvette kalmayı tercih ederek ibadetler ve taatle meşgul [50b] oldu. Hazret-i Şeyh'in Peygamberimiz'in iltifatına nail olmasının eserlerinden olarak bütün İslam memleketlerinde işte bu *Delâilü'l-Hayrât* isimli eserleri halk arasında kabul görmüştür.İsmi geçen zât 870 senesi Rebiulevvel ayının on altıncı günü sabah namazında ahirete göç etmekle, ihya ettikleri dergâhın ortasına defn edilmiştir. Vefatlarından yetmiş sene sonra mübarek cesetleri Merâkeş'e taşınmış ve orada Riyâdü'l-firdevsisimli mahale defnedilmekle, üzerlerine büyük türbe inşa edildi. Önceki kabirlerinden çıkarıldıkları zaman yeni defn edilmiş gibi kesinlikle değişmemişti. Mübarek kabirleri Merâkeş'te olup, ziyaretçiler kabrinde sürekli *Delâil-i Şerîf* okurlar.

Şeyhleri Ebî Abdullâh Muhammed b. Amgâret-Teytî Hazretleri olup, eş-Şeyh Ebî Yezid Abdurrahmân er-Recrâcî'den, o eş-Şeyh Ebu'l-Fadl el-Hindî'den, o eş-Şeyh'den, o Anûsî el-Bedevî'den, o eş-Şeyh Ahmed Karânî'den, o eş-Şeyh Abdullâh Muhammed el-Mağribî vasıtasıyla tarikata nisbetleri Hazret-i Pîr Ebu'l-Hasan Ali eş-Şâzelî Hazretleri'nde son bulur. Bahsi geçen Süleymân Cezûlî, Peygamberimiz'inmübârek torunu İmâm Hasan el-MüctebâHazretleri'nin ulu, temiz, [51a] güzel soylarındandır,zamanınınmânevî büyüğü, devrinde eşi bulunmayan bir zât idi.

Allah'ı hakkıyla bilen ve O'na vâsıl olan Muhammed Hasan b. Hamza Zâfir el-Medenî -âli olan sırrı mukaddes olsun-;hicrî 1222 yılında Medine-i Münevvere'den uzak batıya kadar uzun bir seyahat edip, pek çok şeyhlerle görüşmüş ve onların aracılığıyla tarikata bağlanmıştır ki, onlardan biri Fâs'a yakın Bû Berîncisimli mevkide, zaviyesinde insanlardan uzak kalmayı tercih eden eş-Şeyh Ahmed ed-

Derkâvî Hazretleri'dir. 1224 senesi Safer ayının yirmi üçüncü günü bahsi geçen hazretle görüşme şerefine erişmiş ve bu bâbda gönüllerinde Hakk'ın pek çok sırları yüz göstermiş ve dokuz sene kadar her türlü engel ve ilişkilerden uzaklaşarak, seyr u sülûk ve dokuz senenin sonunda ismi geçen Şeyh, Hasan el-Medenî Hazretleri'ne hitaben “Ey mürit! Senin artık benden bir işin kalmadı. Medine'ye dön” diye emrettiği gibi, bu yola girenleri irşat, müritleri terbiye ve sülûklerini takip etmesi için icâzetnâme verdiler. İsmi geçen zât Medine'ye dönüp, tam bir zühd, takva, ilmî derinlik, temkinle, Hakk'ın cemalini müşahedeye gark olduğu halde devamlı Mescid-i Nebvî'ye giderlerdi. Bu süre zarfında [51b] kemâle ermiş, bildikleriyle amel eden Şeyh Seyyid Ahmed b. İdrîs Hazretleri'yle görüşerek, sünnete uymaya aşırı dikkat etmesine çokça hayretinden dolayı ve bu duruma itibar ederek kendilerine bağlandılar. Bahsi geçen Muhammed Hasan el-Medenî Hazretleri Medine'de ikâmet ettikleri müddetçe her ne kadar bazı müritler icâzet isteğinde bulunmuşlarsa da, Şeyhi Ahmed b. İdrîs'den edebinden dolayı müritlerinin bu isteklerini kabul etmezlerdi. Bir gün Peygamberimiz'in kabrinin bulunduğu odadan mübarek hitabını işitince, bu kutsal lafzın ³⁷⁵ و ذكر فان الذكرى تنفع المؤمنين lezzetiyle kalbî coşkunluk ve sevinç duyarak, bahsedilen hitabı Peygamberimiz tarafından irşada yetki verildiğine yorup, bu emre uymakla Medine'de eş-Şeyh Ömer Bâlî ve es-Seyyid Ahmed b. er-Rifâî ve es-Seyyid Ahmed es-Semennûdî ve es-Seyyid Abdullâh Bâfâkî ve eş-Şeyh İbrâhîm Berrâd gibi birçok yüce zâta tarikat hırkasını giydirmişlerdir. Ve bunun ardından eş-Şeyh Ömer Bâlî Hazretleri'ni Medine-i Münevvere'de bırakarak, asıl tarikat şeyhi olan eş-Şeyh Ahmed Derkâvî Hazretleri'ni görmek için Fas memleketine dönmüş ve bahsi geçen şeyhinin huzuruna çıkınca [52a] kulluğundan duyduğu mutluluğu açıklamışlardır. Birkaç ay sonra Derkâvî Hazretleri vefat ettiler. Ve Medine'ye dönmek amacıyla Trablugarb'a ulaşırken pek çok kimselerin tarikata bağlanmaları üzerine bu tarikat isim alarak, tarikat-ı Medeniye adıyla anılır oldu. Gerçi yüce Şazeliye tarikatının şubesi ise de Şeyh Muhammed Hasan el-Medenî Hazretleri aracılığıyla daha da genişlemiş, bahsi geçen Şeyh'in çocukları ve torunlarının da gayret ve yardımlarıyla Osmanlı Devleti'nin birçok şehirlerini feyzi kaplamıştır.

Medeniyye-i Zâfiriyye Tarikatının Silsilesi

Eş-Şeyh es-Seyyid Mevlây el-A'rabî b. Ahmed ed-Derkâvî'den, eş-Şeyh es-Seyyid Aliel-Cemel el-İmrânî el-Hasenî'den, eş-Şeyh es-Seyyid Arabî b. Ahmed b. Abdullâh el-Fâsî'den, eş-Şeyh es-Seyyid Kâsım el-Hüsâmî'dan, eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed b.

³⁷⁵ Zâriyât, 51/55. “Ama (alanlar için) öğüt vermeye devam et, zira öğüt inananlara fayda verir.”

Abdullâh el-Fâsî'den, eş-Şeyh es-Seyyih Abdurrahmân'dan, eş-Şeyh es-Seyyid Yûsuf el-Fâsî'den, eş-Şeyh es-Seyyid Abdurrahmân el-Meczûb'dan, eş-Şeyh Devvâr Seyyid Ali es-Sanhâcî'den, eş-Şeyh es-Seyyid İbrâhîm İfhâm'dan, eş-Şeyh es-Seyyid Ahmed ez-Zerrûk el-Müceddidî'den, eş-Şeyh es-Seyyid Ahmed b.Ukayyeel-Hadramî'den, eş-Şeyhes-Seyyid Yahyâ el-Kâdirî [52b]'den, eş-Şeyhes-SeyyidAli b. Vefâ'dan, eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed el-Vefâ'dan, eş-Şeyh es-Seyyid Dâvud b. Bâhillâ'dan, eş-Şeyh es-Seyyid Tâceddîn b. Ahmed b. Atâullâh el-İskenderî'den, eş-Şeyh es-SeyyidEbu'l-Abbâs el-Mursî'den, Hazret-i Pîr zamanın kutbu ve bu tarikatin gavsı eş-Şeyh es-Seyyid Ebu'l-Hasan Ali el-Hasanî eş-Şâzelî'den, -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın-, eş-Şeyh Ebû Abdullâh Seyyid Abdüsselâm b. Meşîş'den, eş-Şeyh Abdurrahmân el-Hasan el-Medenî'den, eş-ŞeyhTakiyüddîn'den, eş-Şeyh Fahreddîn Muhammed'den, eş-Şeyh Ebu'l-Hasan Nûreddîn'den, eş-ŞeyhTâceddîn'den, eş-Şeyh Şemsüddîn Muhammed'den, eş-Şeyh Muhammed Zeynüddîn el-Kazvînî'den, eş-Şeyh Ebû İshâk İbrâhîm el-Basrî'den, eş-Şeyh Ebu'l-Kâsım Ahmed'den, eş-Şeyh Saîd'den, eş-Şeyh Fethü's-Süûd Ebû Muhammed'den, eş-Şeyh Ebû Muhammed Câbir'den, şeyhlerin şeyhi Seyyid es-Sâdât Efendimiz Hazret-i İmâm-ı Hasan el-Müctebâ'dan, müminlerin emiri Efendimiz ve dayanağımız Hazret-i İmâmAliyyü'l-Murtezâ -Allah onlardan razı olsun.-

Allah'ın yardımıyla kitap tamamlandı. El-Fakîrû'l-Hakîr Ebu'l-Hasan Hüsnü b. Ali er-Rızâ b. eş-Şeyh Halîl Sâhib ufiye anhüm.

[53b] Celvetiyye Tarikatı Silsilesi

Bendeniz Ebu'l-Hasan Hüsnü en-Nakşbendî el-Celvetî, eş-Şeyh es-SeyyidMustafâ Rızâ Efendi el-Beşiktâşî'den, o eş-Şeyh Mîr Muhammed Kâmil Efendi'den, o eş-Şeyh İsmâil Hakkı Efendi'den, o eş-Şeyh el-Hâc Muhammed Sıddîk Efendi'den, o babası Neccârzâde namıyla meşhur eş-Şeyh es-Seyyid el-Hâc Mustafâ Rızâeddîn Efendi el-Beşiktâşî'den, o eş-Şeyh MustafâFenâî Efendi'den, oHazret-i ŞeyhAli es-Selâmi'den, o Zâkirzâde namıyla bilinen eş-Şeyh Abdullâh Efendi'den, o eş-Şeyh Ahmed Efendi el-Balıkesirî'den, o Hazret-i Pîr Efendimiz Azîz MahmûdHüdâyi'den, o eş-Şeyh Muhammed Muhyiddîn Üftâde Efendi el-Burûsevî'den, o eş-Şeyh Hızır Dede el-Bayrâmî Hazret-i Pîr şeyhimiz ve sığınağımız eş-Şeyh Nu'mân el-Ankaravî el-Ma'rûf bi-Hacı Bayrâm Velî -Allah onların sırlarını mukaddes kılsın.-

[54a] Hamzâviyye Silsilesi

Hazret-i Şeyh Ömer Sikkîn, Hazret-i Pîr el-Hâc Bayram-ı Velî'den, o HâmîdHâmîdüddîn el-Aksarâyî'den, o eş-Şeyh Şâdî-i er-Rûmî'den, o eş-Şeyh İbrâhîm'den, o eş-Şeyh Süleymânel-İskenderânî'den, o Hüseyin el-İ'tervânî³⁷⁶'den, o eş-Şeyh Mahmûd'dan, o eş-Şeyh Osmân er-Rûmî'den, o Muhammed el-Kûfî'den, o Sa'deddîn el-Bağdâdî'den, o Şemsüddîn el-İrâkî'den, o İshâk el-Harûmî'den, o Ebu'l-Hasan el-Harakânî'den, o Mûsâ el-Bistâmî'den, o İbrâhîm el-Hindistânî'den, o Ebî Yezîd Tayfûrb.Îsâ el-Bistâmî'den, o İmâm Ca'fer es-Sâdık'dan, o Kâsım b. Muhammed b. Ebî Bekîr es-Sıddîk'dan, o Selmân el-Fârisî'den, o Ebû Bekîr es-Sıddîk'dan—Allah onlardan razı olsun.-

[60b] Ben Âcize ait Nesep

Hasan Hüsnü el-Üsküdârî b. Ali er-Rızâ b. eş-Şeyh Halil Sâhib en-Nakşbendî el-Behcetî b. İbrâhîm Nazîf b. Abdülfettâh³⁷⁷Ahmed Ümmü Ni'metullâh binti Mustafâ Paşa el-Bozoklu b. Subaşı Hasan b. Mustafa b. Osmân Hilmi el-Ankaravî b. Hüseyin b. Gıyâseddin Ömer b. Burhâneddin Muhammed b. Ali er-Rızâ b. Ömer Necib b. Gıyâseddin Ahmed —Allah onlara rahmet eylesin.-

[61a] Vefatları

AliRızaPaşa şehit Filibe'de 1295-11 M.

Şeyh Halil Sâhib EfendiSinop'ta-1242- şehîden.

İbrahim NazifÜsküdar'da- 1247- 20 R.A.

Abdülfettâh Ahmet Mekke-i Mükەرreme'de- 1205- 10 Zilhicce.

ÜmmüAbdülfettâh Ni'metullâh Hatun binti MustafaPaşa 1151- Mekke-i Mükەرreme'de.

MustafaPaşa Edirne'de- 1110 Üç Şerefeli camiye defnedilmiştir.

376 Doğrusu "Hasan Esterâbâdî" olmalıdır.

377 Bir sonraki sayfada "Ümmü Abdülfettah" şeklinde geçmektedir.

LUGATÇE

Âferîde:Yaratılmış, halkedilmiş.

Atebe: Eşik.

Avâik: Engeller, engel olanlar.

Bâr:Yük, ağırlık veren şey, sıklet, mânevî ağırlık.

Dil-gîr: Gücenmiş, kırgın, gönlü incinmiş.

Dil-sîr: Gönlü tok.

Fekketmek- Fekkeylemek:Ayırmak, kurtarmak, kesmek, çözmek

Güzerân: Geçme, geçiş, mürûr etme, geçici.

***Güzeran etmek (eylemek):** Geçmek

Heme ez ost: Herşey O'ndandır.

Heme Ost: Herşey O'dur.

Hutûr: (Hatıra) gelme, (zihne, fikre) doğma.

İftikâr:Muhtaç olma, ihtiyâcı bulunma, ihtiyâcı olduğunu ortaya koyma.

Îhâm:Şüphe, vehim ve tereddüde düşürme.

Îhrâz:Kazanma, elde etme, erişme, nâil olma.

İktibas:Bir söz veya fikrayı aynen veya anlam olarak kendi söz veya yazısına aktarma.

İktirân:1.Yaklaşma, yanına gelme, yakın olma. 2. Erişme, ulaşma.

İlkâ: 1. Atma. 2. Koyma, bırakma, yerleştirme. 3.İlham etme, kalbe yerleştirme.

İnkisâr:1. Kırılma. 2. Gücenme, kalp kırılması.

İntihab:Seçme, seçilme.

İtnâb:Sözü uzatma, gereksiz ayrıntıya boğma.

Keşîde-i silk-i nizâm: Yazıya çekilmiş.

Kibrit-i ahmer:(Tas.) Mânevî kemâlde en yüksek dereceye yükseldiği için iksir gibi olan nazarıyla insanı iyilikten kötülüğe ve küfürden imana çevirebilen, nâdir bulunan ulu veli.

Levs:Kir, pislik, murdarlık.

Mahrûse:Korunmuş belde anlamına gelen Belde-i mahrûse'nin kısaltılmış şekli olup “büyük şehir” anlamında kullanılır.

Mâ-hulika-leh:Yaratılış amacı.

Mehbût:Korkup şaşırılmış, korku ve şaşkınlık içinde ne yaptığını, nasıl hareket edeceğini bilemez duruma gelmiş.

Memlû:Dolmuş, dolu.

Mesdûd:Önüne çekilen bir setle kapanmış, kapalı.

Mevce: Dalga.

Muhâlata:İnsanlar arasına karışma, onlarla dostluk, arkadaşlık etme.

Muntazır: Bekleyen, gözleyen, intizar eden.

Mûr:Karınca.

Muzmahil:1. Çökmüş, yıkılmış, perîşan duruma gelmiş. 2. Yok olan, yok olmuş, yokluğa karışmış.

Mücîz:İcâzet veren kimse.

Müdâme:Şarap, mey.

Müveşşehât:Mısrâ başlarındaki ilk harfleri, yukarıdan aşağıya doğru okununca anlamlı bir kelime veya bir isim meydana çıkacak şekilde düzenlenmiş manzûme, akrostiş.

Nâ-be-câ: Uygun olmayan, yersiz, uygunsuz, münâsebetsiz.

Nâ-yâb: 1. Bulunmaz, yok. 2. Benzeri olmayan, ender, eşsiz.

Rû-nümâ: Yüz gösteren, ortaya çıkan, rûnûmun.

Savâb: 1. Doğruluk. 2. Doğru olan şey.

Sebk: 1. Önceden olma, geçme, evvelce geçme, vâki olma, sebkât.
2. Önde bulunma, üstünlük sağlama, geçme, takaddüm etme.

Ser-âmedân: İleri gelenler.

Ser-te-ser: Baştan başa, hepsi.

Sî-râb: Suyu doymuş, suya kanmış.

Suûbet: Zorluk, güçlük, zahmet.

Sütûde: Övülmüş, övülmeye değer bulunmuş.

Şab: Genç erkek, delikanlı, civan.

Tarab: Sevinmekten gelen coşkunluk, sevinç ve şenlik.

Temessük: Tutunma, güvenerek sarılma, yapışıp sıkı tutma.

Tezvir: Yalan söyleme, yalan dolan.

Zebân: 1. Dil. 2. Lisan, konuşma.

Zehâb: 1. Gitme. 2. Bir fikir veya düşünceye uyma, sâhip olma, sanma, öyle zannetme, zan.

Zu'metmek: Sanmak, zannetmek.

Zübde: 1. Bir şeyin en seçkin, en değerli kısmı. 2. Öz, hulâsa.

Zül: Horluk, hakirlik, alçalma.

SONUÇ

Bahaddin Nakşebend'in piri olduğu Nakşebendiyye Tarikatı, Anadolu'ya XV. asırda girmiştir. Bu tarikatın bir kolu olan Nakşebendî Hâlidî ekolü ise Mevlânâ Hâlid döneminde XIX. yüzyılda Anadolu'ya gelmiş ve bu topraklarda yaygın hale gelmiştir. Balaban Tekkesi şeyhi Hasan Hüsnü Efendi de Nakşebendî Hâlidî kolunun XIX. yüzyılda, İstanbul'daki önemli temsilcilerindendir. Bununla beraber birçok tarikattan icazetli olduğu bilgisi de çalışmamızın içerisinde yer almaktadır. Bunların yanında Osmanlı'nın son dönemini, Cumhuriyet'in ilk yıllarını ve tekkelerin kapatılmasını bilfiil yaşayan şeyhlerin bir tablosunu yansıtmaması onun önemini arttırmaktadır.

Biz bu çalışmamızda yazma halde bulunan Balabanî Şeyh Hasan Hüsnü Efendi'ye ait üç risâleyi ele aldık. Ayrıca çalıştığımız risâlelerin sonuna ilave edilmiş olması ve Balaban Tekkesi'nde bir müddet vekâleten şeyhlik vazifesini yerine getirmesi sebebiyle Mustafa Hüdâvendî Efendi'ye ait bir risâlenin yeni harflere çevrim yazısını ve sadeleştirmesini de yaptık.

Çalışmamıza konu olan eserlerin ilki Hüsnü Efendi'nin *Nesemât-ı Rûhâniyye fî Vâridati'l-Kalbiyye* isimli risalesidir. Nakşebendî mücedidî büyüklerinin seyr u sülûkte takip ettikleri usûl ve tarikat erkânını açıklamak üzere kaleme alınan eserde bazı tasavvufî mevzûlar ele alınmıştır. Tasavvufî konu ve kavramlar işlenirken Nakşebendî Mücedidî büyüklerinin usûl ve eserlerinden faydalanılmıştır. Kavramlar başlıklar altında incelenirken bazen aynı başlık altında farklı konular da incelenmiştir. Bazı mevzularâyet, hadis ve önceki dönem eserlerinden alıntılar yapılarak desteklenmiş ve delillendirilmiştir. Eser tarikat silsilelerinin aktarımıyla son bulmuştur.

Yazmalarda yer alan ikinci eser, *Mir'âtü'l-Ebrâr* risâlesidir. Eser Peygamberimiz'in doğumuyla başlamaktadır. Ana hatlarıyla Efendimiz'in hayatının aktarımından sonra yine detaya girilmeden dört halifenin hayatından bahsedilmiştir. Ardından ilk dönemlerden itibaren meşhur sûfîlerin terceme-i hâlleri yer almaktadır. Açıklamalarda sûfîlerin doğum yerleri, tarikata intisâb ettikleri zâtlar, vefat tarihleri ve halifelerine yer verilmiş, teferruatsız bir anlatım şekli tercih edilmiştir. Eser daha çok biyografi niteliğindedir, eserin son kısmında Nakşebendiyye tarikatının usûlü üzere mürşide biat etme şekli aktarılmıştır.

Hüsnü Efendi'ye ait son risâle *Burhânü's-Sâlikîn*'dir. Müellifin ifadesiyle eser Mısır seyahati esnasında Şâzeliyye tarikatının büyüklerinden Şeyh Muhammed Meslemî ile sohbeti ve tarikata intisabından sonra kaleme alınmıştır. Müellif eseri Ebu'l-Hasan eş-Şâzelî'nin terceme-i hâline dair araştırmalarını aktarmak amacıyla yazmıştır. Ebu'l-Hasan eş-Şâzelî'nin doğum yeri, kaynaklarda geçen şekliyle tarikat nisbeti, sohbette bulunduğu kişiler ve tahsiliyle alakalı bilgilerin yer aldığı eser onun sözlerini ve onun hakkında söylenmiş sözleri de içermektedir. Bu eserde müellif Ebu'l-Hasan eş-Şâzelî hakkında tafsilatlı bilgileri aktardığı *Behcetü'l-Etvâr*³⁷⁸ isimli bir risâlesinden bahsetmişse de biz araştırmalarımızda bu esere rastlayamadık.

Mustafa Hüdâvendî Efendi, *Nehc-i Kavîm* risâlesinin kaleme alınma sebebini bâtin ilminin sırlarından haberdâr olan şeyhlerin kendilerine has bir üslûplarıyla yaptıkları sohbetlerinin anlaşılmasını kolaylaştırmak olduğunu beyan etmiştir. Bu hususta yol göstericisi olarak şeyhi Abdullâh el-Mekki'ye işaret etmiş, Nakşbendî Müceddidî tarikatının inceliklerini ondan öğrendiğini ifade etmiştir. Esere tarikat silsilesinin aktarımıyla başlayan müellif ardından başlıklar altında tasavvufî konuları ele almıştır. Konular işlenirken bazı yerlerde âyet, hadis ve sûflerin sözlerinden faydalanılmıştır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Hasan Hüsnü Efendi'nin hayatı, eserleri ve Balaban Tekkesi'ni inceledik. İkinci bölümde eserlerin muhtevasında yer alan Hasan Hüsnü Efendi'nin tasavvufî görüşlerine detaylı bir şekilde yer verip, klasik eserlerden ve Nakşbendî kaynaklarından faydalanarak bu tasavvufî kavram ve mevzûlar üzerinde bazı değerlendirmeler yaptık. Üçüncü ve son bölümde ise eserlerin yeni harflerle yazımını yapıp, metin sadeleştirmesi üzerine çalıştık. Kullanımı nadir olan kelimelerde anlaşılmayı kolaylaştırmak için çalışmanın sonuna bir lügatçe ilave ettik. Ekler bölümünde ilk olarak, müellifimizin eserlerinin iki yazma nüshasının da sonunda eklenmiş olan Eskişehirli Mustafa Hüdâvendî Efendi'ye ait *Nehc-i Kavîm* risalesinin günümüz Türkçesi'ne aktarımı ve sadeleştirilmiş metnini de ekledik. İkinci ek olarak da çalışmamıza esas olan, Süleymâniye Kütüphanesi, Tahir Ağa Tekkesi, 321 numarada kayıtlı nüshayı sunduk. Ekler bölümünde son olarak kaynaklarda geçen şekliyle Karacaahmet Mezarlığı, Şehitlik Camii civarında bulunan ve Hasan Hüsnü Efendi'ye ait olması muhtemel mezar taşının fotoğrafını ve Balaban Tekkesi haziresinde bulunan mezar taşlarının fotoğraflarını ilave ettik

³⁷⁸Hüsnü Efendi, *Risâle-i Burhânü's-Sâlikîn*, vr. 46a.

BİBLİYOGRAFYA

Algar, Hamit, “Hâlid el-Bağdâdî”, **DİA**, İstanbul, 1997, c. XV, s. 283-285.

_____, **Nakşibendîlik**, (haz. A. Cüneyd Köksal), İstanbul: İnsan Yayınları, 2007.

Anonim, **Manakıb-ı Hacı Bektaş-ı Velî Vilâyetnâme**, (haz. Abdülkadir Gölpınarlı), İstanbul: İnkılap Yayınevi, 1958.

Arvâsî, Abdülhakîm, **Râbıta-ı Şerîfe**, (sad. N.Fâzıl Kısakürek), 3. Basım, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1981.

Ayvansarâyî, Hafız Hüseyin, **Hadikatü'l-Cevâmi**, İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1281.

Baş, Derya, “Zerrûk”, **DİA**, İstanbul: 2013, c. XXXIV, s. 297-300.

Bursevî, İsmâil Hakkı, **Kitâbü'n-Neftce**, (haz. Ali Namlı, İmdat Yavaş), İstanbul: İnsan Yayınları, 1997.

Büyükseçkin, İsmail, “Sandıkçı, Balaban ve Sadık Efendi Tekkesi”, **Üsküdar Sempozyumu IV**, İstanbul, 3-5 Kasım 2006, c. I, 377- 392.

Cebecioğlu, Ethem, **Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü**, (1. Baskı), Ankara: Rehber Basın Yayın, 1997.

Coşan, Esad, **Hacı Bektaş-ı Velî Makalat**, (Doçentlik Tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi SBE, 1971).

Cürcânî, Seyyid Şerif, **Kitabu't-Ta'rîfât Terimler Sözlüğü**, 1. Baskı, İstanbul: Bahar Yayınları, 1997.

_____, **Şerhu'l-Mevâkıf Mevakıf Şerhi**, (ter. Ömer Türker), İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2015.

Çağrıcı, Mustafa, “İhyau Ulûmi'd-Dîn”, **DİA**, İstanbul: 2000, c. XXII, s. 10-13.

Çöğenli, M. Sadi, “Mutarrizî”, **DİA**, c. VVVI, İstanbul, 2006, 773-774.

el-Aclûnî, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Muhammed, **Keşfü'l-Hafâ**, 2. Baskı, Beyrut: Dâru İhyâi't-Türasi'l-Arabî, 1932.

el-Bağdâdî, Hâlid, **Risâle-i Hâlidîyye**, (ter. Şerif Ahmed b. Ali), Bulak: Dârü't-Tıbbâtü'l-Bâhire, 1262.

el-Bahilî, Dâvud b. Ömer b. İbrahim, **el-Latîfetü'l-Marziyye bi-Şerhi Duâi's-Şâzeliyye**, (thk. Muhammed Abdülkadir Nassar) Kâhire: Dâretü'l-Karaz, 2011.

el-Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil, **Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi**, (ter. Mehmed Sofuoğlu), İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1987.

el-Cevziyye, İbn Kayyim, **Kitâbu'r-Rûh**, (ter. Şaban Haklı), İstanbul: İz Yayıncılık, 1993.

el-Herevî, Hâce Abdullâh b. Muhammed b. Ali el-Ensârî, **Menâzilü's-Sâirîn ile'l-Hakkı'l-Mübîn**, (tsh. Muhammed Nisâî), Kahire: Matbaatü's-Saade, 1908.

el-İskenderî, İbn-i Atâullah, **Allah'ın İki Veli Kulu İki Büyük Veli**, (ter. Abdullah Mağfur), İstanbul: Üsküdar Yayınevi, 2011.

el-Kurtubî, Ahmed el-Ensârî, **el-Câmî li Ahkâmi'l-Kur'ân**, (tsh. Hişam Semîr el-Buhârî), 1. Baskı, Riyâd: Dârü'l-Âlemi'l-Kütüb, 2003.

el-Mekkî, Muhammed b. Ali b. Atiyye el-Harisî Ebû Talib, **Kûtu'l-Kulûb fî Muâmeleti'l-Mahbûb**, Kahire: Matbaatü'l-Meymeniyye, 1892.

el-Merginânî, Ali b. Ebi Bekir, **Hidaye Tercemesi**, (çev. Hasan Ege), İstanbul: Şelale Yayınları, 1982.

el-Üsküdârî, Behcetî İsmâil Hakkı, **Merâkîd-ı Mu'tebere-i Üsküdâr: Ünlülerin Mezarları**, İstanbul, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, 1976.

Eraydın, Selçuk, "Feyiz", **DİA**, İstanbul, 1995, c. XII, s. 513-514.

_____, **Tasavvuf ve Tarikatlar**, 4. Baskı, İstanbul: İFAV Yayınları, 1994.

es-Safî, Fahrüddîn Ali Safî b. Hüseyin, **Reşehât-ı Aynü'l-Hayat**, (terc. İbn Muhammed Şerîf el-Abbâsî), İstanbul: Emin Efendi Matbaası, 1269.

Esstif, Mohamad, **Ecvibetü'l-İmam İbn Hacer el-Heytemî(h. 974) ala işkalat li'l-İzz b. Abdisselâm (h.660) adlı risâlenin tahkik ve değerlendirmesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi SBE, 2018).

el-Gazâlî, Muhammed b. Ahmed, **İhyâu Ulûmi'd-dîn**, (ter. Ahmed Serdaroğlu), 3. Baskı, İstanbul: Bedir Yayınevi, 1974.

_____, **İhyâu Ulûmi'd-Dîn**, Beyrut: Dârü'l-Ma'rife 1983.

Gül, Halim, “Celâleddîn Suyûtî ve El-Hâvî Li'l-Fetâvâ İsimli Eserindeki Tasavvufla İlgili Fetvaları”, **İslami Araştırmalar Dergisi**, Vol. 24, No. 1, (2013), s. 39-55.

Gümüşhânevî, Ahmed Ziyâüddîn, **Câmiu'l-Usûl Veliler ve Tarîkatlarda Usûl**, (ter. Rahmi Serin), İstanbul: Pamuk Yayınları, 1977.

Gündüz, İrfan, **Osmanlılar'da Devlet-Tekke Münâsebetleri**, İstanbul: Seha Neşriyat, 1984.

Güven, Mustafa Salim, **Ebu'l-Hasan Şazilî ve Şâziliyye**, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi SBE, 1999).

Hasan Hüsnü Efendi, **Burhânü's-Sâlikîn**, Süleymâniye Kütüphanesi, Tahir Ağa Tekkesi, nr. 321.

_____, **Nesemât-ı Rûhâniyye fî Vâridâti'l-Kalbiyye**, Süleymâniye Kütüphanesi, Tahir Ağa Tekkesi, nr. 321.

_____, **Risale-i Mir'âtü'l-Ebrâr**, Süleymâniye Kütüphanesi, Tahir Ağa Tekkesi, nr. 321.

Haskan Mehmet Nermi, **Yüzyıllar Boyunca Üsküdar**, İstanbul: Üsküdar Belediyesi, 2001.

Hucvirî, Ebü'l-Hasan Data Gencbahş Ali b. Osman b. Ali, **Keşfu'l- Mahcûb**, (thk. İs'ad Abdülhadi Kindil), Beyrut: Dârü'n-Nehdati'l-Arabiyye, 1980.

Hüdâvendî Efendi, Eskişehirli Mustafa, **Risale-i Nehc-i Kavîm**, Süleymâniye Kütüphanesi, Tahir Ağa Tekkesi, nr. 321.

Işın, Ekrem, **İstanbul'da Gündelik Hayat**, 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, 1995.

İbnü'l-A'rabî, Muhyiddin, **Fütûhat-ı Mekkiyye**, (çev. Ekrem Demirli), İstanbul: Litera Yayınları, 2007.

İsfahanî, Ahmed b. Abdullah b. İshak Ebu Nuaym, **Ma'rifetü's-Sahâbe**, (thk. Adil b. Yusuf el- Azzazi), Riyad; Medâru' Vatan, 2011.

Kaplan, Hayri, "Şa'rânî", **DİA**, c. XXXVIII, İstanbul, 2010, s. 347-350.

Kara, Mustafa, "İbn-i Atâullah el-İskenderî", **DİA**, c. XIX, İstanbul: 1999, s. 307-312.

Kâşânî, Abdürrezzak, **Tasavvuf Sözlüğü Letâiful'l-a'lâm fî İşârât-i Ehli'l-İlhâm**, (ter. Ekrem Demirli), İstanbul: İz Yayıncılık, 2004.

Kelâbâzî, İbrahim el-Buhârî, **et-Taarruf li-Mezhebi Ehli't-Tasavvuf**, (nşr. A. J. Arberry), Kahire: Matbaatü's-Saade, 1933.

Kemâlpâşazâde, Şemseddin Ahmed b. Süleyman b., **Hadis-i Erbaîn**, (ter. Aşık Netâî), İstanbul: Cemal Efendi Matbaası, 1316.

Kocabaş, Savaş, "Minhacü't-Talibin'in Meşhur Üç Şerhi Arasında Mukayese (Tuhfetü'l-Muhtac, Muğni'l-Muhtac ve Nihâyetü'l-Muhtac)", **İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi**, No. 17, (Ekim 2011), s. 523-538.

Koçkuzu, Ali Osman, "Aynî, Bedreddin", **DİA**, İstanbul, 1991, c. IV, s. 271-272.

Konyalı, İbrahim Hakkı, **Âbideleri ve Kitâbeleriyle Üsküdar Tarihi**, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, Ahmed Said Matbaası, 1976.

Korkut, A. Said, "İbn Battûta", **DİA**, c. XIX, İstanbul: 1999, s.361-368.

Kuşeyrî, Ebu'l-Kâsım Zeynülislam Abdülkerîm b. Hevâzin, **er-Risâletü'l-Kuşeyriyye**, (thk. Enes Muhammed Adnan eş-Şerfavi) Cidde: Darü'l-Minhâc, 2017.

Melikoff, İrene, **Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe**, İstanbul: Cumhuriyet Kitaplığı, 1998.

Mermutlu, Bedri, Bolu, Belgin ve Büyükseçkin, İsmail, **Üsküdar Balaban Tekkesi**, İstanbul: Üsküdar Belediyesi Yayınları, 2014.

Muhâsibî, Hâris b. Esed, **er- Riâye li-Hukukillah**, (thk. Abdülkadir Ahmed Ata) Kahire: Darü'l-Kütübî'l-Hadise, 1970.

Mustafa Kara, “Evrâd”, **DİA**, İstanbul, 1995, c. XI, s.533-535.

Ocak, A. Yaşar, “Hacı Bektaş-ı Velî”, **DİA**, İstanbul: 1996, c. XIV, s. 455-458.

Öngören, Reşat, “Tâceddin b. Zekeriyya”, **DİA**, İstanbul, 2010, c. XXXIX, s. 342-343.

Öz, Tahsin, **İstanbul Camileri**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi, 1965.

Özcan, Abdülkadir, “Kızıl Ahmed Bey”, **DİA**, c. 25, s. 543.

Özdamar Mustafa, **Dersaâdet Dergâhları**, İstanbul: Kırk Kandil Yayınları, 1994.

Özkan, Halit, “Suyûtî”, **DİA**, İstanbul: 2010, c. XXXVIII, s. 202-204.

Öztuna, Yılmaz, **Devletler ve Hanedanlar İslam Devletleri**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları Başbakanlık Basımevi, 1969.

Öztürk, Mehmet Cemal, **Cerrâhilik**, 1. Basım, İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2004.

Pârsâ, Muhammed, **Risâle-i Kudsiyye Muhammed Bahâeddin Hazretleri'nin Sohbetleri**, (ter. Necdet Tosun), İstanbul: Erkam Yayınları, 1998.

es-Sirhindî, İmâm-ı Rabbânî Ahmed, **Mektûbât-ı Rabbânî**, (çev. Abdülkadir Çiçek) İstanbul: Cümle Yayınları, 1988.

_____, **Ma'ârif-i Ledünniyye Ariflerin Halleri**, (ter. Necdet Tosun), 1. Baskı, İstanbul: Sûfî Kitap, 2006.

_____, **Rabbânî İlhamlar Mebde' ve Meâd Risalesi**, (ter. Necdet Tosun), 1. Baskı, İstanbul: Sûfî Kitap, 2005.

Revnakoğlu C. Server, Arşiv, Süleymaniye Kütüphanesi nr. 139.

_____, “Tarikat Mensuplarında Zarafet, Nüktedanlık ve Hazırcevaplık”, **Tarih Konuşuyor Dergisi**, Vol. 7, No. 38 (Mart 1967), s. 3091-3095.

_____, **Eski Sosyal Hayatımızda Tasavvuf ve Tarikat Kültürü**, İstanbul: Kırkambar Kitaplığı, 2003.

Sâhib, Esad, **Mektubat-ı Mevlânâ Hâlid**, (haz. Dilaver Selvi, Kemâl Yıldız), İstanbul: Umran Yayınları, 1993.

Sami, Şemseddin, **Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul: Enderun Kitabevi, 1989.

Serrac, Ebû Nasr Abdullah b. Ali et-Tûsî, **el-Lüma'**, (thk. Tahâ Abdülbâkî Surûr) Mısır: Darü'l-Kütübi'l-Hadise, 1960.

Sinanoğlu, Mustafa, “Ahmed b. Muhammed Hamevî”, **DİA**, İstanbul: 1997, c. XV, s. 456-457.

Sühreverdî, Ebû Hafs Şehabeddin Ömer b. Muhammed, **Avârifü'l-Maârif**, (nşr. Edib el-Kemdani, Muhammed Mahmud Mustafa) Mekke: el-Mektebetü'l-Mekkiyye, 2001.

_____, **Avârifü'l-Meârif Marifet İhsanları**, (ter. Yahya Pakiş, Dilaver Selvi), İstanbul: Umran Yayınları, 1988.

Şükri Zakir, **Mecmua-ı Tekaya**, (trans. Mehmet Serhan Tayşi), Berlin: Eingeleitet und Mit Indizes Versehen Von Klaus Kreiser, Klaus Shwarz Verlag, 1980.

Taberânî, Ahmed b. Eyyûb, **El-Mu'cemü'l-Kebîr**, (thk. Hamdi Abdülmecid Selefî), Beyrût: Dâru İhyai't-Turâsi'l-Arabî, 1984.

Tâhirü'l-Mevlevî, **Matbuat Alemindeki Hayatım İstiklal Mahkemesi Hatıraları**, (haz. Nurcan Boşdurmaz), 1. Baskı, İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları, 2012.

Tanman, M. Baha, “Yağcızâde Tekkesi”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, İstanbul, Tarih Vakfı, 1994,c. 7, s. 396-397.

Tek, Abdurrezzak, “Üsküdarlı Balabanî Hasan Hüsnü Efendi ve Tasavvuf Anlayışı”, **Üsküdar Sempozyumu IV**, İstanbul, 3-5 Kasım 2006, c. II, s. 591- 606.

_____, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bir Şeyh Portresi: Üsküdarlı Balabanî Hasan Hüsnü Efendi ve Tasavvuf Anlayışı”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Vol. 16, No. 2, (2007), s. 155-168.

Tenik, Ali, **Zerrûk el-Fâsî'nin Hayatı, Eserleri ve Düşünceleri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi SBE, 1998).

Tirmizî, İsa b. Sevre es-Sülemî, **Câmiu's-Sahîh- Sünen-i Tirmizî Tercemesi**, (ter. Osman Zeki Mollamahmetoğlu), İstanbul: Yunus Emre Yayınevi.

Tosun, Necdet, “Râbita”, **DİA**, İstanbul, 2007, c. XXXIV, s.378-379.

_____, “Yunus Emre Rifâî, Hacı Bektaş Vefâî”, **Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi**, Vol. XIV, No. 31, (2013 Ocak-Haziran), s. 109-115.

_____, **Bahâeddîn Nakşibend Hayatı, Görüşleri, Tarîkatı**, (1. Baskı), İstanbul, İnsan Yayınları, 2002.

_____, **İmam-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî Hayatı, Eserleri, Tasavvufî Görüşleri**, 1. Baskı, İstanbul: İnsan Yayınları, 2005.

Tûsî, Ebû Nasr Serrac, **Lüma' İslam Tasavvufu**, (trc. H. Kamil Yılmaz), İstanbul: Altınoluk Yayınları, (Mütercim Eki), 1996.

Uludağ, Süleyman, “Delâilu'l-Hayat”, **DİA**, İstanbul: 1994, c. IX, s. 113-114

_____, “İstimdad”, **Tasavvuf Dergisi**, No. 8, (Ocak 2002), s. 9-26.

_____, “Sülûk”, **DİA**, İstanbul, 2010, c. XXXVIII, s. 127-128.

_____, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul: Marifet Yayınları, 1991.

Üsküdârî, Bandırmalızâde es-Seyyid Ahmed Münib, **Mecmua-ı Tekâya**, İstanbul: Âlem Matbaası, 1307.

Vassaf, Hüseyin, **Sefine-i Evliyâ**, (haz. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz), İstanbul: Sehâ Neşriyat, 1999.

Yavuz, Yusuf Şevki, “Fahreddin-i Râzî”, **DİA**, İstanbul: 1995, c. XII, s. 89-95.

Yılmaz, H. Kamil, “Aziz Mahmud Hüdayî”, **DİA**, İstanbul: 1991, c. IV, s. 338-340.

_____, “Şehâbeddin Sühreverdî”, **DİA**, İstanbul, 2010, c. XXXVIII, s. 40-42.

_____, **Aziz Mahmud Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı**, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları, 1984.



EKLER

EK-I: ESKİŞEHİRLİ MUSTAFA HÜDÂVENDÎ EFENDİ’NİN NEHC-İ KAVÎM RİSALESİ

**a: Eskişehirli Mustafa Hüdâvendî Efendi’nin Nehc-i Kavîm Risalesi
(Çevrimyazı)**



[54b] Hâzâ Risâle-i Nehc-i Kavîm

بسم الله الرحمن الرحيم

El-Hamdü lillâhi ve selâmü alâ ibâdihillezîn estafâ anı Allah ve melaikette yiselon alı nebi ya aıha el-dın
-Beşîri Seyyidinâ Muhammed eş-Nebiyyi'l-Allâhümme salli ale'n³⁷⁹ امنوا صلوا علیه و سلموا تسليما
Şemsi's-Sirâci ve'l-Bedri'l-Münîri ve alâ âlihi ve ashâbihi'l-müttekîn küllihüm min es-Sağîr
el-Kebîr ve alâ külli mü'minin tekiyyin ilâ yevmiddîn rıdvânullâhi teâlâ aleyhim ecmaîn.

Nazım

Besmeleyle hamdele hem salvele

Vâcib oldu mü'mine üçü bile

Hüdâ'yı zâkir ol dâim, ona hamd ve senâ eyle

Resûl'e çok salât oku, ulü'l-emre duâ eyle.

Husûsen minhüm alâ zevî kadrin celî

Ebî Bekrin ve Ömer ve Osmân ve Ali

Bu dört haslet kişiye verdi rağbet

Hayâ ve ilm ve adl ve sadâkat

Olan ârî bu dörtten oldu mehcûr

Şefâat mahzeninden oldular dûr

Beyânu Sebebi't-Te'lîf

[55a] Ol sebebdan bu fakîr-i pür taksîr, el-Hâc ŞeyhMustafâ Hüdâvendî Eskişehirî
âimme-i ahabb ve asdikâma tuhfe ve yâdigâr olup, ilm-ü'l-bâtın sırrun min esrârullâh-ı Teâlâ

379 Ahzab, 33/56. "Allah ve melekler peygambere salat ediyorlar, ey iman edenler, siz de ona salat ve selam okuyun."

mefhûmuna min-vechin haberdâr olanlara meşâyih-i zevi'l-ihtirâm hazerâtının sohbet-i hâssalarını tefhîmden medâr olmaya kâbildir ki onlara ikbâl ile muhabbet-i Hüdâ ve râğbet-i vech-i a'lâ dâiyesi gönüllerine tulû' edip i esrâr-i şerîfine imtisâl ile tâlib-emr³⁸⁰ و الى ربك فارغب³⁸⁰ ve râgıb-ı dîdâr olduklarına binâen³⁸¹ emrine imtisâl ile onlara isti'dâd gelip, ol³⁸² و انبوا الى الله³⁸² vechile azîzlerden birinin sohbetini akl-ı rûhlarına idhâl ve hizmet-i şerîfesini nefis-i vücûdlarına ihtiyâr edip, onda mukîm olmayı³⁸³ وابتغوا اليه الوسيلة³⁸³ emrinden haber aldıkları cihetle³⁸⁴ يوم ينفع الصادقين صدقهم³⁸⁵ her yâr-ı sâdıklar ile olmaları matlûb-ı İlâhî olup, ol³⁸⁵ يوم ينفع الصادقين صدقهم³⁸⁵ vuslat-ı Hüdâ ve zevk-i bî-heme-tâ onlara ancak sadâkatleri yüzünden hüveydâ olup, sadâkatten gayrı yollar râh-ı şeyâtîn olduğunu bildikleri bâis-i hayr-ı duâ olmağı [55b] ümîdiyle evvelen ol azîzim, mürşîdim ki ashâb-ı³⁸⁶ Nakşbendânın kabûlün ser-firâzı ve erbâb-ı Müceddidân-ı vusûlun şeyh-i mümtâz-ı el-âlim-ü'l-âmil, el-kâmil, et-takî eş-Şeyh Abdullâh el-Mekkî kaddesallâhu sirrahû

Nazm;

Cümleden ol duâyı şeyhine etse mürîd

İzzeti artar cihânda sohbeti olur mezîd

Nasîb ve tecellîsi olur hep cümlesin birden

Sadâkatle edip hizmet olursa himmeti pîrden

Aceb kâbil mi ta'rifle edem deryâ-yı ummânın

Ne mümkün mûr-i bi-çâre ede vasfın Süleymân'ın

Bu fakîri inâyet-i hâssalarına ber-vech-i terahhum lââyık ve kerem ve ihsân-ı bî-şümâr ve mâ-lâ-yuhsâlarına müstehak görmeleri, beyne'l-icmâl ve't-tafsîl umûmen râh-ı hakîkat erenlerinin keyfiyet-i seyrlerinden beyân, husûsen eser Nakşbendiyye sâliklerinin tarz-ı mesleklerini ayân edip, siyyemâ ârif ve âgâhlara vuslat yolunun eshel ve enfa'ı ve akrabı ki

380 İnşirah, 94/8. "Ve yalnız Rabb'ine yönel."

381 Yazmalarda âyet bu şekilde yazılmışsa da doğrusu "اللَّهُ انبِئُوا إِلَى رَبِّكُمْ" olmalıdır.

382 Zümer, 39/54. "Rabb'inize yönelip ona teslim olun."

383 Maide, 5/35. "O'na yaklaşmaya vesile arayın."

384 Tevbe, 9/119. "Doğrularla beraber olun."

385 Maide, 5/119. "Bugün doğrulara doğruluklarının fayda vereceği gündür."

386 B nüshası: – ashâb-ı.

râbıttadır. Onu i‘lân ve izhâr eylemek husûsunda iş bu *Risâle-i Nehc-i Kavîm* tertîb ve tahrîr olundu.

Nazm

Çün mübârektir bu tuhfe ârifâne kıl nazar

Bir letâiftir derûnu gül ve yâküttan güher

Mercûdur kusûru afv ile kabûl-i inâyet edeler

İnnehu hüve’l-Kerîmü’l-Cevâd li-ennehu lâ yenzuru ile’s-sevâd yenzuru ile’l-fuâd yucîbu [56a] limen dâî ve la yehlefü’l-mîâd.

Beyân-ı Nisbet-i Silsile-i Tarîkat-ı Müceddidiyye

Hazret-i şeyhî el-Hâc Abdullâh el-Mekkî, an şeyhinâ ve mürşidinâ eş-Şeyh el-Hâc Muhammed Hâlid en-Nakşbendî, an şeyhinâ ve senedinâ Gulâm Alî Şâh Abdullâh ed-Dehlevî, an şeyhinâ ve vesîletinâ eş-Şeyh Şemsüddîn Cân-ı Cânân Habîbullâh el-Mazhar, an şeyhinâ ve melâzzinâ eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Nûru’l-Bedâûnî, an şeyhinâ ve melce’inâ eş-Şeyh Seyfeddîn Muhsin es-Sirhindî, an şeyhinâ ve seyyidinâ eş-Şeyh Muhammed el-Ma’sûm es-Sirhindî, an şeyhinâ ve imâminâ Ahmed el-Fârûkî es-Sirhindî el-Müceddidî eş-Şehîr bi-İmâmı’r-Rabbânî Pîr-i Sâni kaddesallâhu esrârahüm.

Beyân-ı Hazerât-ı Hamse

Cenâb-ı Hakk ve Zât-ı Mutlak için şer‘an ve aklen zât ve sıfât ve esmâ’ ve ef‘âl ve âsâr sâbit olup, hakâyık-ı zât’a âlem-i hâhût³⁸⁷, esmâya lâhût, sıfâta ilm-i³⁸⁸ ceberût, ef‘âle âlem-i melekût, âsâra âlem-i mülk diye ad verildi. Zât kendi hakîkatıyla bulunduğu i‘tibâr Hazret-i Mutlak, âsârıyla huzûru i‘tibârına Hazret-i Şuhûd-ı Mutlâk, esmâsı ve sıfâtı ve ef‘âli ile zuhûr ve ittisâfı i‘tibârına hazret-i gayb-ı muzâf a’nî hazret-i gayb-ı nisbî ta‘bîr olunup, taksîm-i hakîki ile hazerât-ı selâse sâbit oldu ise, gayb-ı muzâfın dahi gayb-ı mutlaka akrabiyyeti i‘tibârî, esmâ ve sıfât [56b] i‘tibârından zâhir, şuhûd-ı mutlaka akrabiyyeti ef‘âlin âsâra taallukundan bâhir olup ve yine es-sûfiyyîn hazerât-ı hamse-i ilâhiyye sübûtî, âfâkî ve enfüsî nümâyân oldu. Âfâkîsini beyân tatvîli mûcib olup, sâlike elzem olan hazerât-ı

387 Bu kelime metinde böyle yazılmış ise de doğrusu “Hüviyyet” olabilir.

388 Doğrusu “âlem-i ceberût” olmalıdır.

enfüsiyyeyi bilmek eshel olup, enfüsten âfâka intikâl katı eshel-i tarîk olmağın hazerât-ı enfüsiyyeyi beyân eyledik.

Hazerât; hazretin cem'idir, huzûrun cem'i de olur. Hazret, Rabb ma'nâsınadır. Ya'ni kendisi kendi zâtından ve cümle mahlûkâtan gâib ve uzâk değil demektir. Gayb-ı Mutlak demek her taraftan, her vechile görünmez ve bilinmez demektir. Ya'ni Cenâb-ı Hakk'ı Gayb-ı Mutlak rütbesinden, kendinden gayrı bilir yoktur. Mertebe-i ahadiyyet dedikleri bu rütbedir, künh-i Zât ondan ibârettir, Allâh-u Ekber bu rütbeyle işârettir. Hazret-i Şuhûd-ı Mutlak demek, Cenâb-ı Zât-ı Hakk esmâsı ve sıfâtı ve ef'âli vâsıtasıyla âsârına taalluku rütbesinden ibârettir. Bu takdirce şuhûd-ı mutlak, âlem-i mülkün bir adı olmuş oldu. Zîrâ bu âlem-i mülkte bulunan eşyânın cümlesi her taraftan ma'lûmdur. Ele girüp, göze göründükten sonra aslâ mechûl şey kalmaz, elbette ma'lûm olur. Âlem-i mülk deyu tahte's-semâdan tahte's-serâya varınca cümle ecsâm-ı kesîfe âlem-i mülk derler. Ama gayb-ı nisbî fevkine göre [57a] aşikâr ise de tahtına göre gaybdır. Meselâ semâvât-ı seb'a gibi, âlem-i melekût, âlem-i ceberût, âlem-i lâhût gibi. Bunlar fevklerine göre her ne kadar âşikâr ise de, tahtlarına göre gaybdendir. Zîrâ semâ-ı dünya ve derûnu bu âleme göre gaybdendir. Ne kadar ikinci semâyâ göre âşikâr ise de bunlar gayb-ı nisbînin âfâkîleridir. Ama hazerât-ı hamsenin vücûd-ı insana göre enfüsîsi meselâ; insanın cesedi şuhûd-ı mutlaktır. Kalbi ve fuâdı ve lübbü gayb-ı nisbîdendir. Zîrâ kalb cesede göre gaybdendir, cesedden içeri vâki' olmuştur. Ve dahi fuâd, kalbe ve cesede göre dahi gaybdır. İkisinden de içeri düşmüştür. Kezâlik lübb ki dem-i cârîdir, ol dahi gaybdendir. Zîrâ cesedden ve kalbden ve fuâddan içeridir. Kezâlik nefis-i mütekellim ki, mübdî-yi mütekellim-i hakîkîden ve maâd-ı mütekellim-i hakîkîye muntehîdir. Ol cümleden içeri vâki' olmuştur. Her ne kadar cümlesi taşradan anlanır ise de, onu bilmek ve onun künh ve hakîkatine lâyıkiyla ıttılâ'-ı kesb etmek kâbil değildir. O sebebden gayb-ı mutlaka düşmüştür. Vallâh-u a'lem ³⁸⁹ما كذب الفؤاد ما رأى افتمارونه على ما يرى

Beyân-ı Tefsîr-i Kalb-i Selîm

[57b] Ey tâlib-i râh-ı tevhîd v'ey râkıb-ı vech-i tefrîd! Ol günü tefekkür edin ki Cenâb-ı Hakk size nâfi' olan benim visâlimdir, hubb-ı mâl ve evlâd ve sâir meşâgil-i dünyâ ve ukbâ size nâfi' olmaz. Belki ayn-ı hizlân ve hüsrân ve nâr-ı fırkat-ı nîrân olur. Sa'y edin ki hubb-ı Zât'ım ve arzu-yi visâlim dâiyesiyle cemâl-i zî-kemâl galebesi ile cân-ı gönülden bana

389 Necm, 53/ 11, 12. "Gözün gördüğünü kalp yalanlamadı. Şimdi siz şüpheye düşüp gördükleri hakkında onunla tartışmaya mı kalkıyorsunuz."

وابتغوا اليه الوسيلة³⁹⁰ -emr nefsiniz ile benim arama ârifi şerîfine -emr

Rabbânî, vâkıf-ı sırr-ı Sübhânî, fâtiḥ-i müşkil-i vicdân, mûsil-i cezbe-i Rahmân kullarım ki müselselen ve mu‘an‘anan Habîb-i zî-şanımdan ilâ-âhiri’z-zamân telkîn-i zikir ve teveccüh-i kalb ve hizmet-i râbıta ile birbirlerinden hayyen ahz ile sırr-ı saâdetime vâkıf olup, bana vâsıl oldular. Onlardan birinin elini tutup, sıdk ve muhabbet ve hulûs ile mahzâ beni bulmak için geçmiş gafletinize tevbe-i nasûh edip, ol azîzden zikr-i şerîfime mülakkan olup, müddet-i medîde onun hizmetin ez-dil ü cân her vechile kabûl ve ihtiyâr edip, المرید فی ید الشیخ کالمیت فی ید

الغسال³⁹¹ mesâbesinde olarak teslîm olup, şeyh sizleri sülûkunuza mâni‘ olan nesnelerden halâs

[58a] ile ve رابطوا³⁹² emr-i şerîfım üzere aklınızı ve fikrinizi ol azîze bağlayınız ki tamam onun fâiz olduḡu feyze nâil olasın. Ve gönlünü bana mir’ât edinip, beni ol kalb-i selîmden taleb edesin ve dâimâ teveccühün ol kalbe olmakla onun nûrundan ol kadar tecellîye mazhar olasın ki mest ve bî-hodluḡa müstaḡrak olup, fâriḡ-i dü cihan ve nâsî-yi kevn ü mekân olmakla dünyâ muhabbetinden kurtulup, cân ü dil sohbetine dâhil olup, kalb-i selîm hâsıl edesin.

اقرب الطرق الى الوصول

و احسن السلوك عند الفحول

و اوفق بما لديهم من العقول و النقول³⁹³

olan tarîk-i Nakşbendilik’te tarîk hufyedir, cehriyle değildir. Zîrâ gafletle yakını uzak görmeden ziyâde hazer ederler. i aliyye ashâbının bir -sâir turuk و نحن اقرب اليه من جبل الوريد³⁹⁴ nesneye şuḡlleri esnâsında rucû‘leri bu tarîkadır eḡer âgahlar ise. Ve eḡer hîn-i eşḡâlde gâfiller ise sâir âmme-i nâsa ilhâk olunurlar. El-hâsıl zikir ile cemî‘-i ezmânı muhît olmak ve gafletten bi’l-küllîye kurtulmak Nakşbendî ricâline mahsûsdur ve’s-selâm.

390 Mâide, 5/ 35. “O’na yaklaşmaya vesile arayın.”

391 Şeyhin elinde mürîd, gassâlin elindeki meyyit gibidir.

392 “Baḡlanın.”

393 “Vuslata en yakın yol

Seçkinler nezdinde de tutulacak en güzel yol

Kendilerinde olan akıl ve nakile de en uygun yol.”

394 Kâf, 50/ 16. “Biz ona şâh damarından daha yakınız.”

Beyân-ı Cezbe-i İlâhiyye

Bu tarîkın sâir turuk-ı aliyyeden efdaliyeti mâ-tekaddeme göre zâhirde bâhirdir, bir vechile dahi rûchânı vardır; i şerîfine binâen. -[58b] hadîs³⁹⁵ جذبة من جذبات الرحمان توازی عمل الثقلين. Zîrâ bir tarîkda asl-ı sülûk cezbe iledir. Ve cezbe, mebde’-i vusûldür. Dâim olur ise hâl olur, kemâl-i devâm ile sâlikin ihtiyârına girerse makâm olur. Cezbesi olmayanların sülûkleri dahi olmaz, kendilere fûtûr ârız olup, yolda kalırlar ve maksûd-ı Zât’a nâil olmazlar. Cevâhir-i Muhammeddiyye’ye mahzen ve nâil-i taltîf-i lâ tahzen olan halîfe-i evvel-i Resûl-i Hüdâ ve kâim-makâm-ı mihrâb-ı Mustafa a’nî Abdullâh el-Atîk Ebû Bekir es-Siddîk radiyallâhu anh Hazretleri’ne müntehî olan bu tarîkin ibtidâ’sı, turuk-ı aliyyenin intihâsı buna işârettir ki onlara cezbe, hâl ve makâm-ı sülûklerinin nihâyetine doğru zuhûr eder. Bu hâssa bu tarîk ricâline Hazret-i Siddîk’tan gelir.

Beyân-ı İlmü’l-Bâtın

Ve dahi sülûk, ilm-i bâtındır. İlm-i bâtın, nefsi bilmektir. A‘mâl ve akvâl ve ef‘âl ve i‘tikâd ve muâmelâtтан Rızâ-i Sübhânî’ye müteallık olanı ahz edip, hilâf-ı rıza olanı terk etmektir. Bu takdirce ilm-i bâtın, ilm-i zâhire muvâfık oldu. Ol sebebdan ekamil buyurmuşlardır ki; i rızâ, şer‘i şerîfte sekiz mes‘ele -. Rızâ ve adem³⁹⁶ كل باطن يخالف ظاهر فهو باطل ile bilindi. Farz, vâcib, sünnet, müstehab, mendûb, mübâh, mekrûh, harâm. Altı ile amel rızâyâ muvâfıktır. İkisinden ihtirâz [59a] lâzımdır. Bunların muktezâlarıyla âmil olup, ilminde muhlis olan kimse tezkiye-i nefis peydâ eder, lâkin tasfiye-i kalb hâsıl edemez. Evvelen bunları bir adam cümle cüz‘iyâtı ihâta ve her biri ile amel edemez. Zîrâ ba‘zı kere hîle-i nefis zuhûr edip, harâmı farz sûretinde gösterir. Meselâ, bir âlim bir hâneye da‘vet olunsâ icâbet eyledik de kendine âdet-i belde hilâfına ikrâmda noksân vaki‘ olsa, o âlim kendi kibrinden nâşî sâhib-i hâneye sû-i zan ederek, istihfâf mes‘elesine zâhib olup, fi’l-hâl sâhib-i da‘vete ve orada bulunanlara ta‘n ve taarruz edip, başlar. Bu ise harâmdır, bu âlim-i mütekebbire farz sûretinde görünüp “ilme ta‘zîm farz, ulemâyâ ikrâm vacibdir” deyu cevâp verir. Sözü doğrudur, lâkin yerinde kasıt olursa. Eğer şugulden veya sehvdan ikrâmda noksân edilmiş ise, ta‘n ve sû-i zân iktizâ etmez, hatası kendisine aittir. ³⁹⁷ اتقوا فريسة المؤمن فانه ينظر بنور

³⁹⁵ Aclûnî, age, c. I, s. 332, nr. 1069. “Rahman olan Allah’ın cezvelerinden bir cezbe, insanların ve cinlerin amellerine denktir.”

³⁹⁶ “Zâhirî ilme muhâlif her bâtın bâtıdır.”

³⁹⁷ Aclûnî, age, c. I, s. 41, nr. 80. “Müminin firasetinden sakının, muhakkak ki o Allah’ın nuruyla bakar.”

الله hadîs-i şerîfi mefhûmu üzere nefsi tezkiye ve [59b] kalbini tasfiye ile firâset-i tâmmeye ve kerâmet-i kâmileye vâsıl olmalı ki ilm-i bâtından hisse-mend olmuş ola. Bu âlem-i bâtında ilm-i muhabbet mektûmdur, feth olursa sâlike inâyetten bir kapı açılmış olur. Zîrâ ilm-i bâtında ilm-i şer‘i şerîf gibi âdab lâzımdır. Ol cihetten buyurulmuştur. Cüz’î³⁹⁸ الطرق كلها اداب

edebi terk eden sâlik muâheze olunup, ama muhabbete endâze olmaz, mahbûb ne yüzden tecellî eder ise zarûrî muhabbet ol tarafa meyl eder. Gerek celâl, gerek cemâl onun makâmı olup, muhabbeti yüzünden zuhûr eden zellât ve seyyiâtı ma‘zûr ve mağfûr olup, رفع الخطاء والنسيان عن امتي³⁹⁹ i aşk -zeylinde dâhil olur. Eğer muhabbet ifrâta varır ise derd olur, sâhibine ehl⁴⁰⁰ من لم يذق لم يعرف

derler. Bu bir belâ-yı mûsilü’s-saâdedir ki giriftâr olmayan bilmez, . Sâhibini⁴⁰¹ قبل ان تموتوا

iki cihân sevdâsından fâriğ kılıp, mübtelâsından gayrısının fikrine komaz. Ekser dervişâna uzlet ve tenhâ yerlerde halvet ve halkın kârlarından ve sohbetlerinden nefret zuhûr eder. موتوا

ı irşâda rücû‘ şarttır ki kâmil -mâdan makmâma işârettir. Lâkin bu makâbu mak⁴⁰¹ قبل ان تموتوا

ola, vâsıl [60a] ola, fe-illâ âşık ve ârif kalmış olur, vâris-i Muhammedî olamaz ve’s-selâm. El-hamdü lillâhi Rabbi’l-âlemîn ve’s-salâtü ve’s-selâmü alâ seyyidi’l-enbiyâ-i ve’l-mürselîn ve alâ âlihî ve ashâbihî ecmaîn. Temmet.

İş bu risâle-i mübâreke ecille-i ricâl-i Nakşbendiyye’den olup, yirmi üç sene Mekke-i Mükerreme’de mücâvir iken, Dârü’l-hilâfeti’l-aliyyeye gelip, irtihâl-i dâr-ı naîm ile Üsküdar’da Balaban’da kâin dergâh-ı şerîfin hazîresine defn edilen Eskişehir’li eş-Şeyh es-Seyyid el-Hâc Mustafâ Hüdâvendî Efendî Hazretleri’nin eseridir.

398 “Tarîkat tümüyle edeplerden ibârettir.”

399 Aclûnî, age, c. I, s. 433, nr. 1393. (Yazmalarda böyle yazılmışsa da doğrusu رفع عن امتي الخطاء والنسيان olmalıdır.)
“Hata ve nisyân ile yaptıkları ümmetimden kaldırılmıştır.”

400 “Her kim ki tatmamışsa bilmez.”

401 Aclûnî, age, c. II, s. 291, nr. 2669. “Ölmeden evvel ölünüz.”

b: Eskişehirli Mustafa Hüdâvendî Efendi'nin Nehc-i Kavîm Risalesi
(Sadeleştirilmiş Metin)

[54b] Bu kitapçık Nehc-i Kavîm Risalesidir

بسم الله الرحمن الرحيم

ان الله و ملائكته يصلون على النبي يا ايها الذين امنوا صلوا عليه و سلموا تسليما⁴⁰²
Allah'a hamd ve Allah'ın seçkin kullarına selam olsun Allah'ım! Müjdeleyici nebî, aydınlatan güneş, nurlandıran dolunay Efendimiz Muhammed'e ve onu büyüğünden küçüğüne hepsi müttakî olan âl ve ashabına ve müttakî olan her bir mü'mine din gününe kadar salât eyle. Allah'ın rızası hepsinin üzerine olsun.

Nazm

Besmeleyle hamdele hem salvele

Vâcib oldu mü'mine üçü bile

Hüdâ'yı zâkir ol dâim, ona hamd ve senâ eyle

Resûl'e çok salât oku, ulü'l-emre duâ eyle.

Husûsen minhüm alâ zevî kadrin celî

Ebî Bekrin ve Ömer ve Osmân ve Ali

Bu dört haslet kişiye verdi râğbet

Hayâ ve ilm ve adl ve sadâkat

⁴⁰² Ahzab, 33/56. "Allah ve melekler peygambere salat ediyorlar, ey iman edenler, siz de ona salat ve selam okuyun."

Olan ârî bu dörtten oldu mehcûr

Şefâat mahzeninden oldular dûr

Eserin Yazılma Sebebinin Açıklanması

[55a] Bendeniz çok kusurlu, el-Hâc Şeyh Mustafâ Hüdâvendî Eskişehirî bu eseri şu sebeple kaleme aldım ki bütün arkadaş ve dostlarıma hediye ve hatıra olsun. Ayrıca bâtın ilmi, Allah'ın sırlarından sırrın manasına bir yönden haberdar olanlara, saygı değer şeyhlerin kendilerine has sohbetlerini anlatmaya yardımcı olmaya imkan vermek isteği de bu sebeplerdendir ki böylece onlara yönelmekle Allah'ın sevgisi ve Hakk'ın tecellisinin rağbeti, şevki gönüllerine doğup la, sırlara tâlip ve tecelliye mübarek emrine uymak ⁴⁰³و الى ربك فارغب ⁴⁰⁵و انبوا الى الله ⁴⁰⁴emrine uymakla onlara kabiliyet gelip, bu sebeple ermişlerden birinin sohbetini ruh akıllarına dahil etmek ve hizmeti kendi nefislerine tercih edip, bu tercihte istikrarlı olmayı ve ⁴⁰⁶وابتغوا اليه الوسيلة ⁴⁰⁷مع الصادقين ⁴⁰⁸يوم ينفع الصادقين صدقهم o bütün sadık dostlarla olmaları Allah'ın isteği olup, o Hüdâ'ya kavuşma ve benzersiz zevk onlara ancak sadakatleri sebebiyle zâhir olup, sadakatten başka yolların şeytanların yolu olduğunu bilmelerine vesile ve hayır duaya sebep olması [55b] ümidiyle yazılmıştır. Bu ümitte öncelikle o kıymetli irşat edicim ki Nakşbendîlerin kabulümüm-taz ve Allah'a vasıl olmuş Müceddidîlerin erbabı, ilmiyle amel edenlerin seçkinlerinden, kemâle ermiş, takva ehli eş-Şeyh Abdullâh el-Mekkî'dir -Allah sırrını mukaddes kılsın.-

Nazm

Cümleden ol duâyı şeyhine etse mürîd

İzzeti artar cihânda sohbeti olur mezîd

Nasîb ve tecellîsi olur hep cümlesin birden

403 İnşirah, 94/ 8. "Ve yalnız Rabb'ine yönel."

404 Yazmalarda âyet bu şekilde yazılmışsa da doğrusu الى ربكم olmalıdır.

405 Zümer, 39/54. "Rabb'inize yönelip ona teslim olun."

406 Mâide, 5/35. "O'na yaklaşmaya vesile arayın."

407 Tevbe, 9/119. "Doğrularla beraber olun."

408 Mâide, 5/119. "Bugün doğrulara doğruluklarının fayda vereceği gündür."

Sadâkatle edip hizmet olursa himmeti pîrden

Aceb kâbil mi ta'rifle edem derya-yı ummân'ın

Ne mümkün mûr-i bi-çâre ede vasfın Süleymân'ın

Bendenizi hususi lutuflarına bir merhamet bakışıyla layık ve kerem, sayısız ihsan hak etmiş görmeleri, özet ve detay arasında bütünüyle hakikat yolunun erenlerinin mânevî yolculuklarındaki durumlarından bilgi, özellikle eser Nakşbendî tarikatı sâliklerinin yol üslûplarını açıklayıp, özellikle irfan ehli ve mânen uyanık olanları için Allah'a kavuşma yolunun en kolay, en faydalı ve en yakını râbıttır. Bunu açıklamak hususunda bu Risâl-i Nehc-i Kavîm hazırlandı ve kaleme alındı.

Çün mübârektir bu tuhfe ârifâne kıl nazar

Bir letâiftir derûnu gül ve yâkuttan güher

Mercûdur kusûru afv ile kabûl-i inâyet edeler

O Allah ki çokça cömerttir, çünkü Allah şekle değil gönüllere bakar [56a] dua edenin duasına icabet eder ve va'dinden dönmez.

Müceddidiye Tarikatının Silsilesinin Açıklanması

Şeyhim el-Hâc Abdullâh el-Mekkî, o şeyhimiz ve mürşidimiz eş-Şeyh el-Hâc Muhammed Hâlid en-Nakşbendî'den, o şeyhimiz ve dayanağımız Gulâm Ali Şâh Abdullâh ed-Dehlevî'den, o şeyhimiz ve vesilemiz eş-Şeyh Şemsüddîn Cân-ı Cânân Habîbullâh el-Mazhar'dan, o şeyhimiz ve sığınağımız eş-Şeyh es-Seyyid Muhammed Nûru'l-Bedâûnî'den, o şeyhimiz ve sığınağımız eş-Şeyh Seyfeddîn Muhsin es-Sirhindî'den, o şeyhimiz ve önderimiz eş-Şeyh Muhammed el-Ma'sûm es-Sirhindî'den, o şeyhimiz ve imamımız Ahmed el-Fârûkî es-Sirhindî el-Müceddidî eş-Şehîr bi-İmâm-ı er-Rabbânî Pîr-i Sâni'den Allah sırlarını mübarek kılsın.

Hazerât-ı Hamse'nin Açıklanması

Cenâb-ı Hak ve Mutlak Zât'ı için dinen ve aklen zâtı, sıfatı, isimleri, fiilleri ve eserlerinin gerçeklik ve doğruluğu ispatlanmış olup, zâtının hakikatlerine; hâhût⁴⁰⁹alemi, esmaya; lâhût, sıfata; ceberût ilmi⁴¹⁰, fiillerine; melekût âlemi, eserlerine; mülk âlemi diye isim verilmiştir. Zât kendi hakikatiyle bulunduğu farzedilince, Hazret-i Mutlak, eserleriyle hazır olduğu farzedilince, Hazret-i Şuhûd-ı Mutlâk, isimleri, sıfatı ve fiilleriyle ortaya çıkması ve sıfatlanması farzedilince, hazret-i gayb, izafe olunan yani hazret-i gayb-ı nisbî diye ifade olunup, temel taksim ile hazerât-ı selâse ispatlandıysa, gayb-ı muzâfın da gayb-ı mutlaka yakınlığı itibârî, isimler ve sıfat [56b] itibarından apaçık, şuhûd-ı mutlaka yakınlığı fiillerin eserlere ilişik olmasından belli olup, yine sûfiler hazerât-ı hamse-i ilâhiye sübûtî, âfâkî ve enfüsî olarak göründü. Âfâkî, objektif olanı açıklamak sözü uzatmaya sebep olup, sâlike daha lüzumlu olan hazerât-ı enfüsiyeyi bilmek daha kolay olup, enfüsten âfâka geçmek çok daha kolay bir yol olması sebebiyle hazerât-ı enfüsiyeyi açıkladık.

Hazerât hazretin çoğuludur, huzurun çoğulu da olur. Hazret; Rab manasındadır. Yani; kendisi kendi zâtından ve bütün yaratılmışlardan gizli ve uzak değil demektir. Gayb-ı Mutlak demek her taraftan, her yolla görünmez ve bilinmez demektir. Yani Cenâb-ı Hakk'ı Gayb-ı Mutlak rütbesinden kendinden başka bilen yoktur. Mertebe-i Ahadiyet dedikleri bu rütbedir ki Zât'ın aslı ondan ibarettir, Allah-u Ekber bu rütbeye işaret eder. Hazret-i Şuhûd-ı Mutlak demek Hakk'ın yüce Zat'ı isimleri, sıfatı, fiilleri vasıtasıyla eserlerine olan ilişkisi rütbesinden ibarettir. Bu durumda şuhûd-ı mutlak mülk âleminin bir adı olmuş oldu. Zira bu mülk âleminde bulunan her şey her yönden bilinir. Bir şey ele girip, göze göründükten sonra bilinmemesi mümkün değildir, artık mutlaka bilinir. Mülk âlemi diye göklerin altından, toprak altına varıncaya kadar yoğunluğu olan bütün cisimlere mülk âlemi derler. Ama gayb-ı nisbînin üstüne göre [57a] açık ise de altına göre gizlidir. Mesela semâvat-ı seb'a gibi, melekût âlemi, ceberût âlemi, lâhût âlemi gibi. Bunlar üstlerine göre her ne kadar açıkta ise de, altlarına göre gizlidir. Zira dünyanın seması ve iç kısmı bu âleme göre gizlidir. Ne kadar ikinci semaya göre açıkta ise de bunlar gayb-ı nisbînin âlemde görülenleridir. Ama hazerât-ı hamsenin insan varlığına göre iç âlemde olanı mesela, insanların cesedi kayıtsız şartsız gözle görülür. Kalbi, gönlü, özü gayb-ı nisbîdendir. Zira kalp cesede göre gizlidir, cesedin içinde meydana gelmiştir. Ve gönül de, kalp ve cesede göre gizlidir. İkisinden de içeri düşmüştür. Kezâ öz ki kan akmaktadır, o da gizlidir. Zira cesetten, kalpten ve gönülden içeridedir. Yine

409 Bu kelime metinde bu şekilde yazılmışsa da doğrusu "hüviyyet" olmalıdır.

410 Doğrusu "ceberût âlemi" olmalıdır.

birinci şahıs ki, yoktan var eden hakikî birinci şahıstan ve geri dönülecek hakikî birinci şahısa ulaşır. O hepsinden içeride meydana gelmiştir. Her ne kadar bütünü dışarıdan anlaşılır ise de, onu bilmek ve aslını, özünü tam anlamıyla bilmek mümkün değildir. O sebeple gayb-ı mutlaka düşmüştür. Ve Allah bilir ⁴¹¹ ما كذب الفؤاد ما رأى افتمارونه على ما يرى

Kalb-i Selîmin Yorumu ve Açıklanması

Ey tevhit yolunun talibi ve ey Allah’la meşgul olmanın yolunu gözetken kişi! O günü düşünün ki Cenâb-ı Hakk size; faydası olan benim vuslatımdır, dünya ve ukba meşgaleleri, evlat ve mal sevgisinin size faydası olmaz. Belki hüsrân ve zilletin ta kendisi, belki de ayrılık ateşi olur. Gayret edin ki Zât’ımın sevgisi ve bana kavuşmanın şiddetli arzusuyla, olgunluk sahibi cemâlimin galebesiyle, bana gönülden âşık olup, mübarek emrine ⁴¹² وابتغوا اليه الوسيلة uyup, nefsinizle benim arama Rabbânî ilmi hakkıyla bilen, Sübhânî sırra vâkıf, çetin vicdanı fetheden, Rahmân’ın cezbisine eriştiren kullarım ki birbiri ardınca sıralanarak şanı yüce Habibim’den kıyamet gününe kadar zikri telkini ve kalp teveccühü ve râbîta hizmetiyle diri olarak birbirlerinden alarak mübarek sırrıma vâkıf olup, bana eriştiler. Onlardan birinin elini tutup, doğruluk, muhabbet ve ihlasla sadece beni bulmak için geçmiş gafletinize samimi bir şekilde tevbe edip, o azizden mübarek zikrimi öğrenip, uzun süre onun hizmetini her yönüyle candan ve gönülden kabul ve kendi isteğiyle seçip, ⁴¹³ كالميت في يد الغسال المرید في يد الشيخ كالميت في يد الغسال المرید في يد الشيخ hükmünde teslim olup, şeyh sizleri mânevî ilerleyişinize engel olan şeylerden kurtulmakla [58a] ve ⁴¹⁴ رابطوا emrim üzere akıl ve fikrinizi o azize bağlayın ki, onun erdiği feyze ulaşasınız. Ve gönlünü bana ayna edinip, beni o kalbi selimden isteyesin ve daimi o kalbe yönelmekle onun nurundan o kadar tecelliye ulaşasın ki kendinden geçip, coşku ve vecd içinde, iki cihandan vazgeçerek ve dünyayı unutup sevgisinden de kurtulmakla sohbetine gönülden katılıp kalb-i selim elde edesin.

اقرب الطرق الى الوصول

و احسن السلوك عند الفحول

411 Necm, 53/ 11, 12. “Gözün gördüğünü kalp yalanlamadı. Şimdi siz şüpheye düşüp gördükleri hakkında onunla tartışmaya mı kalkıyorsunuz.”

412 Mâide, 5, 35. “O’na yaklaşmaya vesile arayın.”

413 “Şeyhin elinde mürit, gassalın elindeki meyyit gibidir.”

414 “Bağlanın.”

و اوفق بما لديهم من العقول و النقول⁴¹⁵

olan Nakşbendîlik tarikatinde usûl gizlidir, yüksek sesle değildir. Zira gafletle yakını uzak görmekten çok çekinirler. Eğer uyanık iseler diğer yüce⁴¹⁶ و نحن اقرب اليه من جبل الوريد tarikatlerden olanlar bir nesneye meşgaleleri esnasında dönüşleri bu tarikatedir. Ve şâyet zikir esnasında gafil iseler diğer insanların arasına katılmış olurlar. Hâsılı zikirle bütün zamanları kuşatmak ve gafletten tamamen kurtulmak Nakşbendî tarikatının önde gelenlerine mahsustur vesselam.

İlâhî Cezbenin Açıklanması

Bu tarikatın diğer yüce tarikatlardan üstünlüğü öncekilere göre meydanda apaçıktır. Bir sebeple de üstünlüğü vardır; i şerîfinden -[58b] hadîs⁴¹⁷ جذبة من جذبات الرحمان توازى عمل الثقلين Bir sebebiyle de üstünlüğü vardır; i şerîfinden -[58b] hadîs⁴¹⁷ جذبة من جذبات الرحمان توازى عمل الثقلين dolayı. Çünkü bir tarikatta asıl yol alma cezbe ile olur. Ve cezbe; Allah’a ulaşmanın başlangıcıdır. Devamlı olursa hâl olur, bu devamlılık tam ve mükemmel bir şekilde iradesine girerse makâm olur. Cezbesi olmayanların da mânevî yolda ilerlemeleri olmaz, kendilerinde bezginlik ortaya çıkar, yolda kalırlar ve Zât amacına erişemezler. Muhammedî cevherlere mahzen ve lâ tahzen iltifatına erişen, Resûlullâh’ın birinci halifesi ve Muhammed Mustafa’nın mihrap makamına, O’nun yerine geçen yani Ebû Bekir Sıddîk -Allah ondan razı olsun- Hazretleri’ne ulaşan bu tarikatın başlangıcı, yüce tarikatların nihayeti buna işaret eder ki onlara cezbe, hâl ve sülûk makamlarının sonuna doğru ortaya çıkar. Bu yola özel olan bu husus bu tarikatın ileri gelenlerine Hazret-i Sıddîk’tan gelir.

Bâtın İlminin Açıklanması

Ve sülûk de; bâtın ilmidir. Bâtın ilmi; nefsi bilmektir. Ameller, sözler, davranışlar, inanç ve muamelelerden Allah’ın rızasına ait olanı alıp, rızasına aykırı olanı terk etmektir. Bu takdirde bâtın ilmi, zâhir ilmine uygun oldu. Bu sebepten kemâlsahipleri buyurmuşlardır ki; كل

415 “Vuslata en yakın yol

Seçkinler nezdinde de tutulacak en güzel yol

Kendilerinde olan akıl ve nakile de en uygun yol.”

416 Kâf, 50/ 16. “Biz ona şah damarından daha yakınız.”

417 Aclûnî, age, c. I, s. 332, nr. 1069. “Rahman olan Allah’ın cezbelereinden bir cezbe, insanların ve cinlerin amellerine denktir.”

باطن يخالف ظاهر فهو باطل⁴¹⁸ . Allah'ın razı olduğu ve olmadığı durumlar mübarek şeriatta sekiz mesele ile bilinir. Farz, vâcib, sünnet, müstehab, mendûb, mübâh, mekrûh, harâm. Altısıyla amel etmek rızaya uygundur. İkisinden kaçınmak [59a] gereklidir. Bunların icabına göre amel edip, ilminde samimi olan kimse mânevî kirlerden temizlenir, fakat kalbini dünya kirlerinden arındıramaz. Evvelâ bir insan bütün ayrıntıları etraflica kavrayamaz ve onların her birisi ile amel edemez. Çünkü bazen nefsinin hilesi ortaya çıkıp, kendisine haramı farz şeklinde gösterir. Mesela; bir âlim bir eve davet edilse, icabet edince kendisine o yerin geleneklerinin aksine ikramda eksiklik meydana gelse, o âlim kendi kibrinden kaynaklı ev sahibine kötü zan besleyerek, küçük görme hatasına düşse, o anda davet sahibine ve orada bulunanlara kınama ve ilişmeye başlar. Bu ise haramdır, bu kibirli âlime farz şeklinde görünüp “ ilme hürmet farz, âlimlere ikram vaciptir” diye cevap verir. Sözü doğrudur fakat kastı yerinde olursa. Şâyet meşguliyetten ve kasıtsızca ikramda eksiklik edilmişse, kınama ve kötü zan gerekmez, hatası kendine aittir. i şerifi ifade ettiği anlam üzere nefsinin -hadis اتقوا فراسة المؤمن فانه ينظر بنور الله⁴¹⁹ temizleme ve [59b] kalbini arındırmayla firaseti tam ve kerameti noksansız bir kimseye ulaşmalı ki bâtın ilminden hissedâr olmuş olsun. Bu bâtın âleminde muhabbet ilmi gizlidir, ele geçirirse sâlike lutfattan bir kapı açılmış olur. Çünkü bâtın ilminde de şerîat ilmi gibi âdap gereklidir. O cihetten buyrulmuştur. Az miktarda edebi terk eden sâlik الطرق كلها اداب⁴²⁰ azarlanır, ama muhabbete ölçü olmaz, sevgili hangi yüzden zuhur ederse mecburen muhabbet o yola meyleder. Gerek celal, gerekse cemal onun makâmı olup, muhabbeti sebebiyle meydana çıkan zelleler ve günahları hoş görülüp ve affedilip, zeyline رفع الخطاء والنسيان عن امتي⁴²¹ dahil olur. Şâyet muhabbeti aşırıya giderse dert olur, sahibine aşk ehli derler. Bu mutluluğa eriştiren bir beladır ki tutulmayan bilmez, . Sahibini iki dünya sevgisinden el من لم يذق لم يعرف⁴²² çektirip, tutkun olduğundan başkasının fikrine koymaz. Birçok dervişlere insanlardan uzak, تنها yerlere çekilme ve halkın işlerinden ve sohbetlerinden nefret meydana gelir. موتوا قبل ان تموتوا⁴²³ eder. Fakat bu makâmdan irşat makâmına geri dönmek şarttır ki bu makâma işaret kâmil olsun, vâsıl [60a] olsun, eğer böyle olmazsa âşık ve ârif olarak kalmış olur,

418 “Zâhirî ilme aykırı her bâtın bâtıdır.”

419 Aclûnî, age, c. I, s. 41, nr. 80. “Mü'minin firasetinden sakının, muhakkak ki o Allah'ın nuruyla bakar.”

420 “Tarikat tümüyle edepten ibarettir.”

421 Aclûnî, age, c. I, s. 433, nr. 1393. (Yazmalarda böyle yazılmışsa da doğrusu النسيان رفع عن امتي olmalıdır.) “Hata ve nisyân ile yaptıkları ümmetinden kaldırılmıştır.”

422 “Her kim ki tatmamışsa bilmez.”

423 Aclûnî, age, c. II, s. 291, nr. 2669. “ Ölmeden evvel ölünüz.”

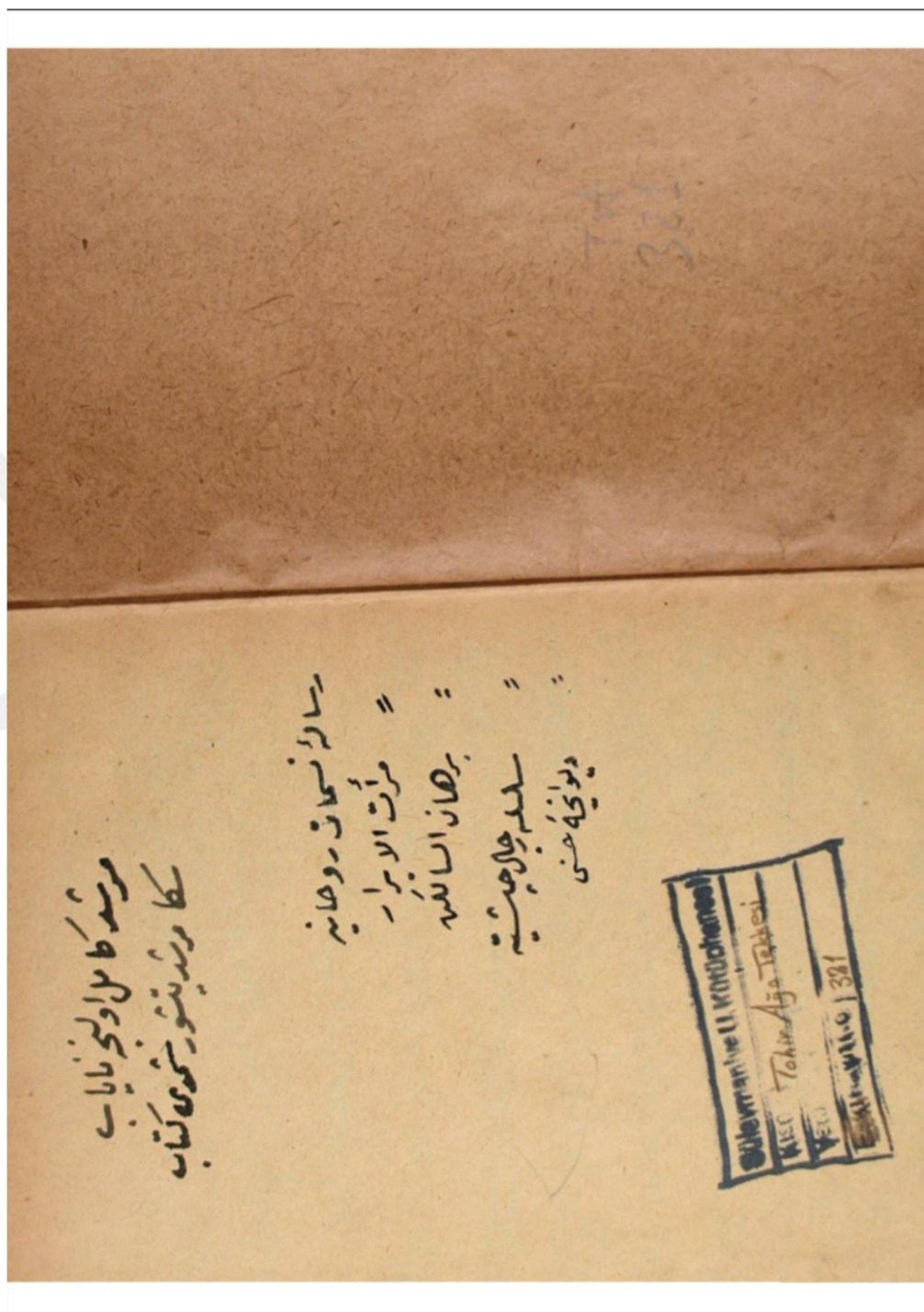
Muhammed'e vâris olamaz, son söz budur. Hamd âlemlerin Rabb'i olan Allah'adır, salât ve selâm gönderilmiş tüm peygamberlerin efendisi Peygamberimiz'in, âlinin ve ashabının üzerine olsun. Bitti.

İşte bu mübarek risale Nakşbendiyye'nin rütbece büyük önde gelenlerinden olup, yirmi üç sene Mekke'de yerleşmişken, İstanbul'a gelip, cennete göçmekle Üsküdar'da Balaban'da bulunan mübarek dergâhın mezarlığına defnedilen Eskişehir'li Şeyh Seyyid el-Hâc Mustafa Hüdâvendî Efendi Hazretleri'nin eserleridir.



**EK-II:Hasan Hüsnü Efendi'nin Eserleri, Süleymâniye Kütüphanesi,
TahirAğa Tekkesi, nr. 321.**





Vr. 1a.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على من هو خاتم نبيات
 الخفة في العلم واليقين سيدنا محمد الذي كان نبيا وادما بينا والظان
 وعلى آله واصحابه المتخلفين خلود العظم ومن تبعهم باحسان الى
 يوم الدين وبعد بو عده حقير تواب اقدم شايع نقشبدي
 الجامع الواسع في الحنف النقشبدي الاسكندري ابن المجهوم على
 الرضا بن الشيخ خليل صاحب ابن ابراهيم بن احمد بن مصطفى باشا
 غفر الله له ولوالديه سابع لزم نقشبدي محمد بن قريش اسراهم
 خطرتك ~~هو~~ وكونك وضع بيان في قاري قواعد وصولك
 نفق شمل والتمسك ادمي بنت خالدة سليله كتب مولانا خالدة
 ساكنه اهرم بالزم ~~اولا~~ اخواني وعنه حازت وسد
 نسب طريقين خضعت اخوانه ذيع وغيره عار لينة وسله
 ادمي وزره نسوات روحانية في دارت القلبية ناميله نحو
 رساله في صميم دسنيك ايدم ورساله التوفيق والهدية

فقير بوليت جليل نقشبدي به ادلا استاذ الرمم علام روم
 حافظ القراء اليه موسم استاذ اسرار كوي مديريه الخا لايه
 ورواي عالم حياي ذوالجناحه خواجه اسماعيل حقي افندي الاسكندري
 عمير ضمة الداري خضر ليزدن سلا تارسول ارمم صلى الله عليه وسلم
 اقدرت حذرتي تفضل ومترى ادم رقه نسب صميم اليه تلقى ايدم
 واربطه ايمان واسلامه ومعرفة ايقان وصديق يابيد
 وتأييد وتقرّب الى الله وخيريت لوجه الله مقصد خير وصلة
 مدني اسكندره سيمونام محمده شفيق افضل الفضل العالمة
 وزبدة المايخ الكاملية ذوالجناحه خير غاسي زده بيمكلم معروف
 الشيخ هجني افندي النقشبدي قدس سره الصمدى خضر ليزدن
 محمدي ضيا فيه مرشد ليزده اون سنه كامله حاضر اولم
 ومكتمر ده مجاوشاي نقشبدي محمد بن خالدة شيخ الجامع خليل
 حمدي باشا الغساني قدس سره الديافي خضر ليزدن مرخبر لياقية
 اخذ احازته مؤخره اولم رقه بوسالك محمديه به دبع ايدللات
 اصول دارب انفا سن مباركة ليزدن بتماب واقباسه الخوي
 تحرير قنقند واعتمادى بالكرم

ای اخوان دین حفظ نسبت انجمل صالحه را به هم رسانیدم اولی
دوستانیت و دهانیت پیدا انکه سید که آداب معرفت
یونان ایه حاصل اولود جناب شیخ الاسلام محمد بن ابی
العربی قدس سره و دهانیت غنه فخری سوره که شیخ جمال الدین
یونس العباسی قدس سره فخر بنده اخذ نسبت طریقتی مضمون
نه اولی فی نظریه لکونیه خونی الفکره محمد بن عبد القادر الجلیلی
فخر غنه فخر بنده سؤال تمسید علم و آداب معرفتی تحصیل
سوری بودند فخر اولان مضمون تحصیل معرفت ربانید
و آداب شریف محمد بن ای اخوان بر کس نل آداب شریف
احمد بن نهی یونان و قال و حال مخالف کتاب و سند
اول که اهل باله کل اهل باله اول کرد و هدایت
اقتاب سالک اهل مور دندن نیز سوزن سیر الطایر
موصیه معنود همان سالک عالم و عامل بر سر کمال ایه
د اول لک ایه سمع فیضه قلبه بر طریق ایدانه و اول
نور اید آداب معرفتی کوریک و یونان الزود (فصله)

موجه لای اولود صحرای دلده نوردن بر تملی زار د
تقریر اولود طردن بر صفا یونان د عالم که حکمت سر
ایک حقیقت کفاید همدیه اولود بر مورده ی غنیم یونان
بر قلبه مالک دشره اهل سنه سالک اولود اید جناب
حمد بن استقامت اید و جب ماسو دن تجرید اید سمع
قلبی محبت رسول د و مود اهل بیت رسول خدا سمع نورانی
سوزان و مضمون توحید و ایمان ایه تطهر قدومه فخر سر
قران اید کرجه اولیا کمالیه و اعلیه یونان ماسو یونان
اندک اوست دیر بنده و مضمون طهره اوست و مضمون لای
(مجلس صائب) بهمه دوشانه دل ریانک مشوب اولود
طریق غیر طریقه اولیاده فیضه نسبت سده اولیغه فال
دکند و بر لایون بشقیران عزیزان طریقه علم که کرامات و ملائکه
محمد و بر لایغه مایل اولود مضمون مشهور اولود حال که کرامات
اولیاده مضمون کلامه شیخ زمان و مکان اید تقصیده جاسم
فیضات ناشایه الهیه نل و مود و دهانیت یونان نل انقطاع

زهاب کمی بر ابرام ناصوبی استواج اید که بوباطل پیچید که
 عضوی غیر قابل بر مطای محض اولیغه بالجهد عقول سلیم
 متفقدر بر اصاب قاد فیومک تجلیاتی عباد موعده
 ایچون هرآن منجی و قلوب مؤمنه مصباحی بوندن اقتباس
 انوار کماله زمان مستعد د - انچه سالدندرم اولاده
 کنش نیست - و حایت خباب یا نشانهی به انتساب کامل
 حاصل انچه برید صحتی سلیم ایدوب شریعت غری احمدیه
 تمایله تحک اکابر اسلامک سینه قوییدی اصول
 طریقت و اب ذکره توسلدر شایخ زلایک جملدرسی توحیده
 بخوا و اصل مرتبه دلالت و برتوسع حقیقت اولاددر
 و بود قانی ده کسرتک زحمه حال و آنا کزیده لریدر
 ناهب اربعه که طریقه علمیه ذک دخی جملدرسی شاهراه اهل سنت
 اولمقد همد و صولیدر بر دلبازی کتاب و سندرهمان
 سالدک خالیب همد اولمقد سعی و غیرت اتمیکم بوغیرتی
 طالیب کماله راجعدر و انانک کمالی اهل قلبه دلیلی

اردو ایدر کمال ایس افاق و انفسی بری بردن تعقیقه
 قاد اولمقد حقت شیخ الاکبر رضاه عنه و قدس سره
 جوهر که انفس و آفاق بری برینه مطابق و مقابل ابدانییه
 کسیدر کوجه بری اجمال و دیگری تفصیلدر خلاصه
 غیزم طریقه علمیه ده ترقی سالکین استعدادیه کوره در
 مرشد کامل بریدر معویدر الملک ایچون جمیع اولاد ذک
 خیرخواهی و تحقیقیدر فیض و شیه جملدر بردن القاد
 ایدر جملدرسی کامل اولسون ایچون کسدر جملدرسی تقوی صاحب
 اولدر کیمی کامل و کیمی ناقص و کیمی عقیق فالور بونده بیک شیخ
 و طریقه نه دخی اولر سلور مکر که خباب عوف عالم علیقه
 کیلاف دسره السجانی طریقه نظریه دوشه (بیت) امر
 و در شفا فالور ایدی قلنده قدس البلیس دو حضرت عبد القادر
 غیزم یران عظام حضرتک جملدرسی دریای فیضه محمدیه ذک
 سافیس اولوب سرتشم اولاده قلبی سرب انکم بر ساقی تماز
 سید انکه شکله بر طرف اولر و نه زلال فیضه احمدیه دن

دسیر اولر سیه بوده بزرگ اسیرینه کیده رک
و هاینلرین هیشور و اینی ارج جگ افعاله بولر سیه
(بیت) شیخ ضعاکی میدان شیشه فالور کیدن اولر سیه
رضا حضرت عیلاقار -

بیان آرایه شغل

اصول نقشبندییه اوزره ^{۱۳} آریله شغور اولور مرد
ایدن طالب اولار غنی نوم و یا الم جمیع و یا تعجب که
قلبی شغل اولان شغلک محوله ابدسته الموب چالی
محمده وقت کرهت دکله ایلی رکعت نماز فیلوب
قبلیه توحیه اولریغی حالده ایلاقی صول طرفدن جیقارب
صاغ باقی اوزره اولور یوب و قلبی اوزره جزینگی میل
ایدهب کوزیری یوب لسانله اعود سمد دن صکره
بش کره صلوة شریفه داویم اخلاص شریف بر خاق
شریف قرآنی ایدوب احرف روح اقدس حضرت محمد عالم
صلی علیه وسلم وار داویم بالک آل و اولاد و ازواج

و اصحاب رسول و وار و غیره نقشبندی قدس سرهم
الصمدی حضرت اهلا بعده شیمتک تعلیم و تفهیم اوزره
قبلیه ذکر اسم جلال و باخود نفی و اثباته شغور اوله
و صوطلرک غلبه سنده کیفیت موقی تفکر ایده (الحیث)
المطیع فی القبور فاعبر فی النور . ^{۱۴} الملع نظر و تأمل
معنا نه د - امام مطهری شرح مقاماتده زواجردن نقل
اید که بر کس رسول اکرم حضوریه کلوب قلبک قسوتن
نکاتیه استیکده فیم سعادت سلطان انبیا دن بو حدیث
شریف صدور ایدی مالی قبوره نظرا یله اهوال قیامتدن
عبثت ال تا که اول اهوالی ملاحظه اید که قلبک متاثر
اولوب قسوتی زائل اوله نشور متیک موتد نفکده در لیکنه
در لک حلاصه کیفیت موتی تفکرات دیکدر اگر قلبیله
ذکرده صعوبت اولور ایله خفی اوله زده لسانله
شغور اوله بو ضوال اوزره ذکره مداومت اید که
حقیقت ذکر آینه دلنده روحنا اولوب کندوبه ملکه اوله

خواجه عبد الرحمن جامی قدس سره السامی میفرمود که اگر کسی
 علوم اولیه و آخرین تحصیل ابدی و ابدی خود را بفرماید
 معلومات و مسوولاتی لوح مدر که سندن محو اولور یا اگر
 نیست ذکر قلبی محو اولور دستگیری اولور ایسته حضور
 و اکا هلمو بونستند
 بیان کیفیت توحید
 بر سریده توحید مراد اولند قدس اولور اووم اقدس حضرت
 فخر عالم صلوات و سلامدن صکره اووم اخلاص شریف
 بر فاقه شریف و آیت ایدوب اجر فی اولور انبیا و اولیا
 و خیر کان نقشبندیه اهدا ادوب یارب جانب الهیندن
 و حبیب آرمند جانندن مشایخ کرام نقشبندیه و سلسله
 بنم قلب و اصل اولور فیضه و انوار ذکر بو میردی قلبه
 اتفاقا و غایت ایدو جاسله میردی قلبه توحید و همت
 یوره اگر اول شریک نبی صحیح ایه بر فاقه توحید
 بغایت ایه طالب صدق قلبه تأثیر محبت الهیه پدید اولور

بر میردی هر کار و بار فی منزل مقصوده پیشدیر
 بود که در و انشای شعله الهی انت مقصودی و رضای
 مطلوب اعطی محبت و معرفت کلمه درها طراپده
 ذکر دن مقصود رضای حضور بود که هیچ بر وقت و حال
 و عدد و مکان ایدو مقید دکلدر انجی غفلتله ذکر انک
 شرط در که اکا و توفیقی دستور

بیان معنای نسبت طریقت

طریقت رجالی حضور و اکا هلمو مکتب سندن نسبت نقطه
 تعبیر و کنایه ایدو بعضی کلام طریقه علیه محبت و عشق
 ایدو بعضی کلام مدله و می ایدو تعبیر می شود در جمله سندن
 مقصودی میردی قلبه حیر و علائک معرفت و محبت
 دائم اولور ره حقدن اکاه او لقد و نسبت پیشدیر
 معنای در که کیفیت نهموره (انا جلیس منه ذکر فی ک
 حدیث قدسی نقصانی کسی فی ربه اولشیرر انجون
 سا ذات طریقت نسبت ایدو تعبیر می شود در حضرت

کند لطیف روح و لطیف سر و لطیف فقی و لطیف اصفی
دخی بونوال اوزره توجیه ایده بعده نفی و اثبات ذکر فی
تلقیه ایده و القاء نسبت جمعیت و حضور ایچون دخی توجیه

بیان آداب مرید

سجاده نشسته ارشاد اولاد شیخین اخذ طریقه ایده جلال ید
ابدست الویه شیخین مقابل سنده ایکی یدری اوزره اوتور
استغفار ایچون تکرار کورین یومه و سانی دماغنه باشه یدری
دیسلمی برینه ضم ایده و نفسی حالی اوزره قیوب حبس
ایچیم و معنای لفظ جلاط لاموجود الی ایچ ایله ملاطفه ایده
و قلبی جمیع اشغالدن و کندی نفی سنده حاله قیوب شیخین
قلب مقابل سنده حاضر طریوب معنای تکراره کند و
مستغفره ایلیم بغایه ایه تعالی از غایده آنا فیض طریوب
لکمه مریدک بر شکل ظهور ایدوب و شیخی دخی اول بلده ده
حاضر دکر بولیم بلده ده مدفون اولیا کاملین بزرگان
قبریه کیدوب استعانه ایده شلا در علیه ده مدفون

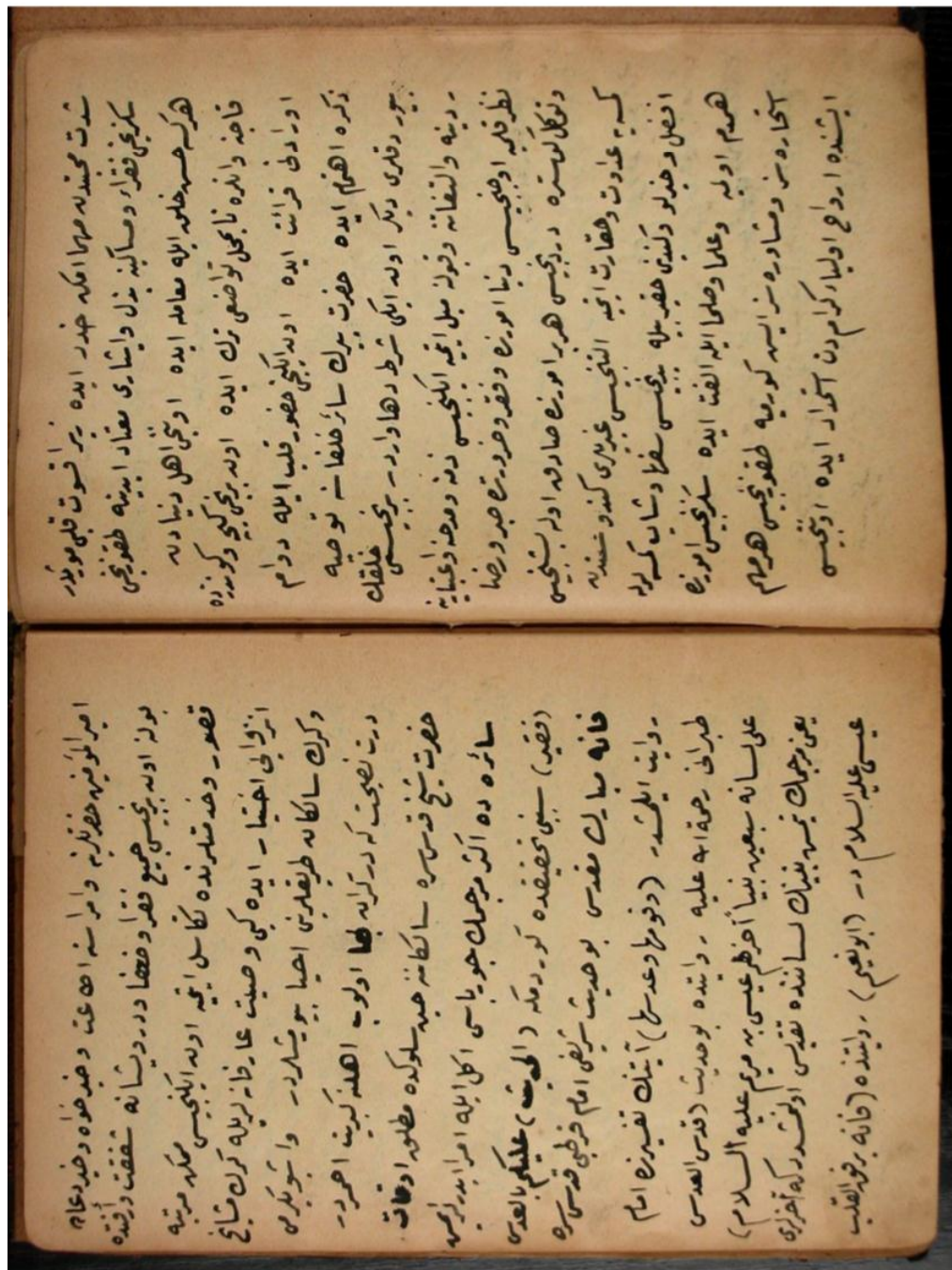
اصحاب کرامدن مرهاند رسول خدا صاب خالد به نید
ابی ایوب الانصاری رضی عنه الباری و کلبا اولیا الهدی
حضرت شیخ یوسف سبل سنان الخلوئی و حضرت شیخ مرکز مصطفی الدین
الخلوئی و حضرت شیخ امیر البخاری و حضرت سید غنی محمد همدانی
و حضرت شیخ همت البرزلی اسکندری و حضرت شیخ حاتم الدیمه العساقی الخلوئی
و حضرت شیخ اسحاق رومی القادری و حضرت شیخ محمد نوری الجرجانی
الخلوئی و حضرت شیخ سید محمد النور محمد الخلوئی قدس له سره
حضرت کی سر آمدن ات محمدک قبر شریفده اولان دعا جلاله
مرفوع درگاه اهابینا یدر کار قدر جفته امید قودر
والدیست از تحیرتم فی الامور فاستعینوا مه اهل القبور
ایه کمال قدس سره صیبت ایمیبه نامیده یازدنی سار سنده
بوحیدتی یازدوب و بویله خفیصه ایلد که برانسان قوی نفس
کامل الجوه شید البایر برانسانک قیوب یازدوب ایدوب
متوجه اوله اول الی انفس مایسند ملاقات روحانیه حاصل
اولوب اوله زیارت منفعت کبری و حاجت عظمی حصوله سبب اولد

اول ننه كذلک انسان حق را ترك نفسنده منعكس
اولور ايكى آينه نك شعاعلى برى برزى منعكس اولينى كه

بيان شروط سلوك

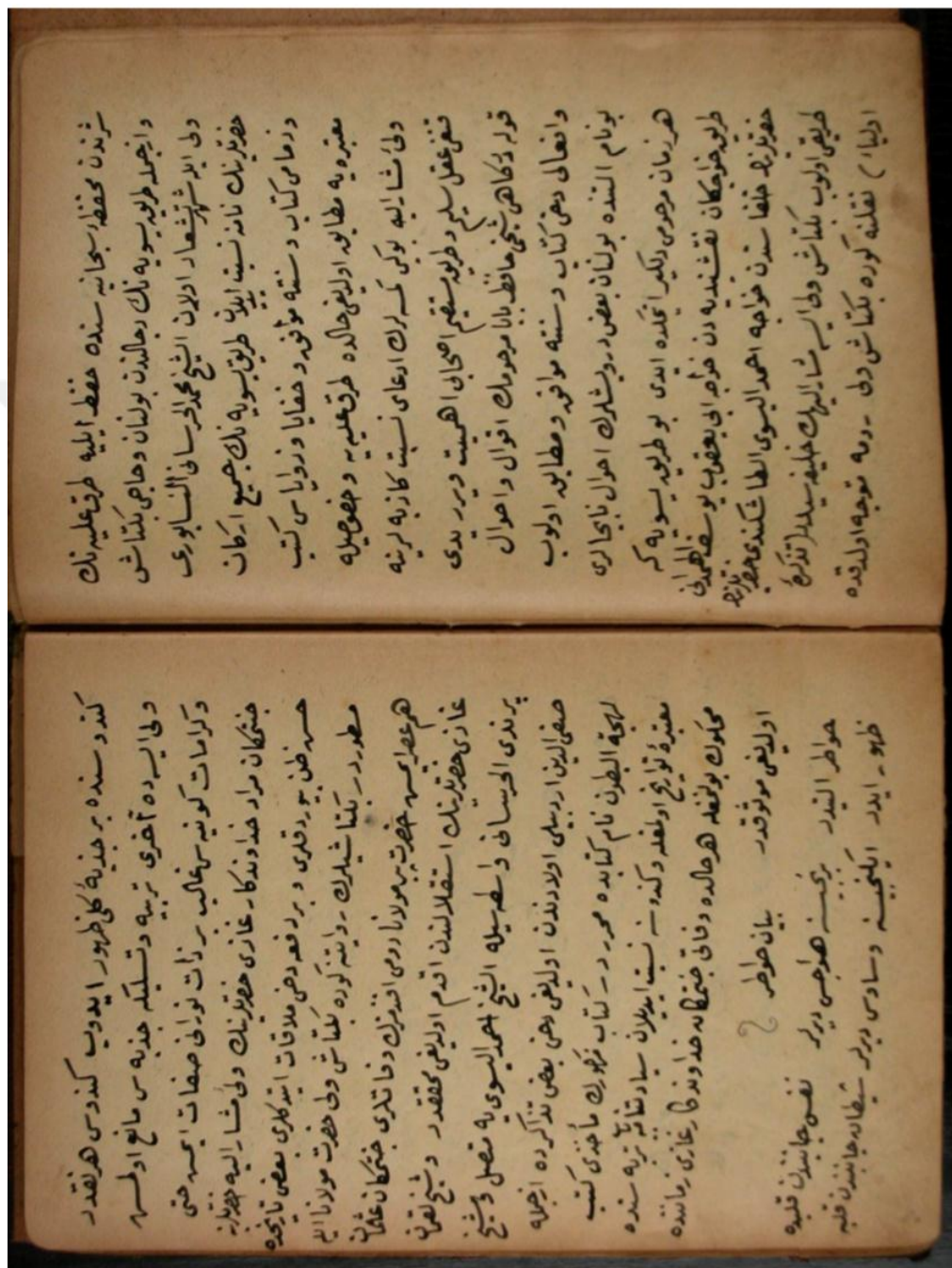
شيخ و مرشد من قطب الكاملية و عمدة العارضة الشيخ علمي باحت
القوى قدس سره حضرتان بيك بدعم الشيخ خليل صاحب اقتدى
مروضك سنجوده و فيه خالك عطرا ناك اولان سادات كرامين
سيدراهيم بلال قدس سره حضرتان تر به دار لغنده بوليعي
زمان احسانه سوره قلعي اجازت نامه در حج بورد قلعي شروط
سلوكى تركا ترجمه ايدم حضرت شيخ جريد كه نك طريق خلق
مكده اولن الامر يد صادق بوايه ايكى شرطى برينه كوره بيجى
مريد صلوة ايد ممالطوي ترك ايد ايكى شغم و لذائذى ترك
ايد ايك قناعت ايله شغف اولر اوچينى بيش وقت نمازى چو نمند
اذا به ملازمة ايد در بيجى مالايعنى سوزلوى ترك ايد بيجى
صلال اكلى ايد و سبى ترا نه اجتناب ايد الشيخ خلقك
اذا نه تحمل ايد تهنه آدم سيد اوله من بيجى اهل ولا بد

شيخ محمديه تبرى فطوى رويت ايد كه شيخ تاج الدية
تبرى قدس سره و خاندنكده بكا بعضى سائل شكل كلودى
حل ايه مز ايدم همان شيخك قيرنه كيدوب قيرنه فاسو اولو قيرنه
اول سائلنى فلك ايدم اول آندة حل اولور دى محمدين
راى حضرتى مطالب عاليه ده يازمكه (استطاليلك)
شكرد لوى برمسند شكلايى انك قيرى يانده حجت
ايد لر اول مسند همان حل اولور دى چونكه اثر ايله
مزدرك نفسى ايكى مصقل آينه به كند برى برينه
مقابل اول بونك شعاعى انده انك شعاعى بونده منعكس
اوله هيا كه اثر اولور دى اول طوبى خ نظر ايدوب
هغه تعاليلك قطا نه رضا و طوع حاصل ايد اول ناثر
ايد معارف علوم دن و اخلاق فاضله ده بعضى ننه فطه
اولور اول فطه اول ميت مزدرك روضه منعكسى اولور
ويت مزبوره موندنك عالم تجرد و جناب قدس دن فطه
اوله علوم شرفه و آثار قويه دن حاصل اولسه اوله



و سیرخ الدم) یعنی جسمک قلبی رفیع و دمی سیرخ الیسیخ
 الشیخ فخر علی بن طریقت القوی قدرشده سره فخری برکس بر خدوات
 و لعن و طهره کی شکر ده و معنی همانانی منع می شود و اشو
 و صیت مرشدانه لری یعنی شریعت شیخ بنسیدر (لاکون
 المؤمن طعانا و لا لعانا) یعنی مؤمن طعان او نر لعان او نر
 صاحب کفایه هدایه شرحده یاز که لعان ایکی وجه
 اوره ده - بری الله تعالی خطیرتک رحمتن طرد که
 کاغذ غره جائز دکلدر الیخس ابرار سلیمه دره جه
 و صلیحی امت تقاضدن اخراجدر سوال اکرم اقتدرک
 (و الحمد لمولعون) بر یعنی قولندن مرده بود که کفر او لغه
 قابل دکلدر نیز اهل سنته کوره مؤمن ارتکاب
 کیره ایله ایماندن چیمناز صاحب هدایه به کوره
 یزیده و حمایه لغتت جائز دکلدر اما ابن کمال قدس
 دقتدرندن - روایت اولو که یزیده لغتت جائز در لکن
 باباسنه جائز دکلدر نیز حال المؤمنین یعنی نور جسم

انیسا ، اقتدرک قانیبدر شکریم خیاب مولانا رومی قدس
 سره الیومی شوی شریفده یور - (درضراکد حال مؤمنان
 خفته بد در قصر پرستستان) خفت معاویة لک فوجات
 کیره سی دارد - کتن خرف علی لایمیر کی مطاس یعنی دارد
 ابن کمال قدس سره حدیث اربعیه نام سالرسنده یزیده لغتت
 جائز اولیغی کفر و شری شیخ اولیغی جرحته در می شود
 (کلمه) طائفه خرقه پوشاندن بعض کس که کوئیده در که بونرک
 عس و حینه ناسیله قورقلری لأم تر ویره بره قتم ساده ده
 که لری دوشرب صیدایه لک ایکا ندری اسرا و باده
 نوشلوه و عبات و طاعا ندری مسلمانن فی قوم شلور نامری
 در و سیه کار لری دلری نش لری بدستلک و سلوک لری
 باده پرستلک اولیغی خالده لمن فاسد لری هری بریرک
 بنده سی حالو که جلد سی شیطان چیمک الیخس اولوب سوز لری
 اصحاب کرم و اولیاء غلام بلک جوره انرا ایله زیان بد لری
 بونر ضعیق قولاغندن تسیم نمکدن برن خا ط او نر خیاب پرور کلر
 و خالو لیل و نهار حبیب اکرمی حرمته جلد مری بوی که ک لک



Vr. 10b-11a.

القا اولور و صبحينه الیام دیرلر ملک جانبدن قلبه
القا اولور و یقینسن ارات دیرلر حقه قلبه سوغ
ایلمر بشخینه صور کاشات دیرلر حواس جانبدن
قلبه دضول ایلمر النخینه معقولات دیرلر عقل جانبدن
قلبه ظهور ایلمر

بیانه تربیه لطائف

ای اخوانه قلبک تربیه و تصفیه سی حوطردن حدوص
ایدوب همه تعالی به توجه اندیرمکمل اولور که حقه غیری
طالب انیم و عبودیت بر لطف فایغ اولیه تاکم توحید انک
سربنه یوز کیشده و سربک تربیه سی قلبک تربیه سنه
منوید که قلبک تربیه سی کمال بولور سربک تربیه سی رضی
کمال بولور و سربک محرومشائی قلبدر و دوع انسانی
عالم امردنه اولغده انک قرب حقه بر اختصاصی
وارد که سائر موجودات یوقدر زیبا عالم ملک
عالم ملکوتله قائمدر و عالم ارفع دوع انسانی الیم
فانمدر و دوع انسانی دخی هو تعالی حضرت یزید رضی

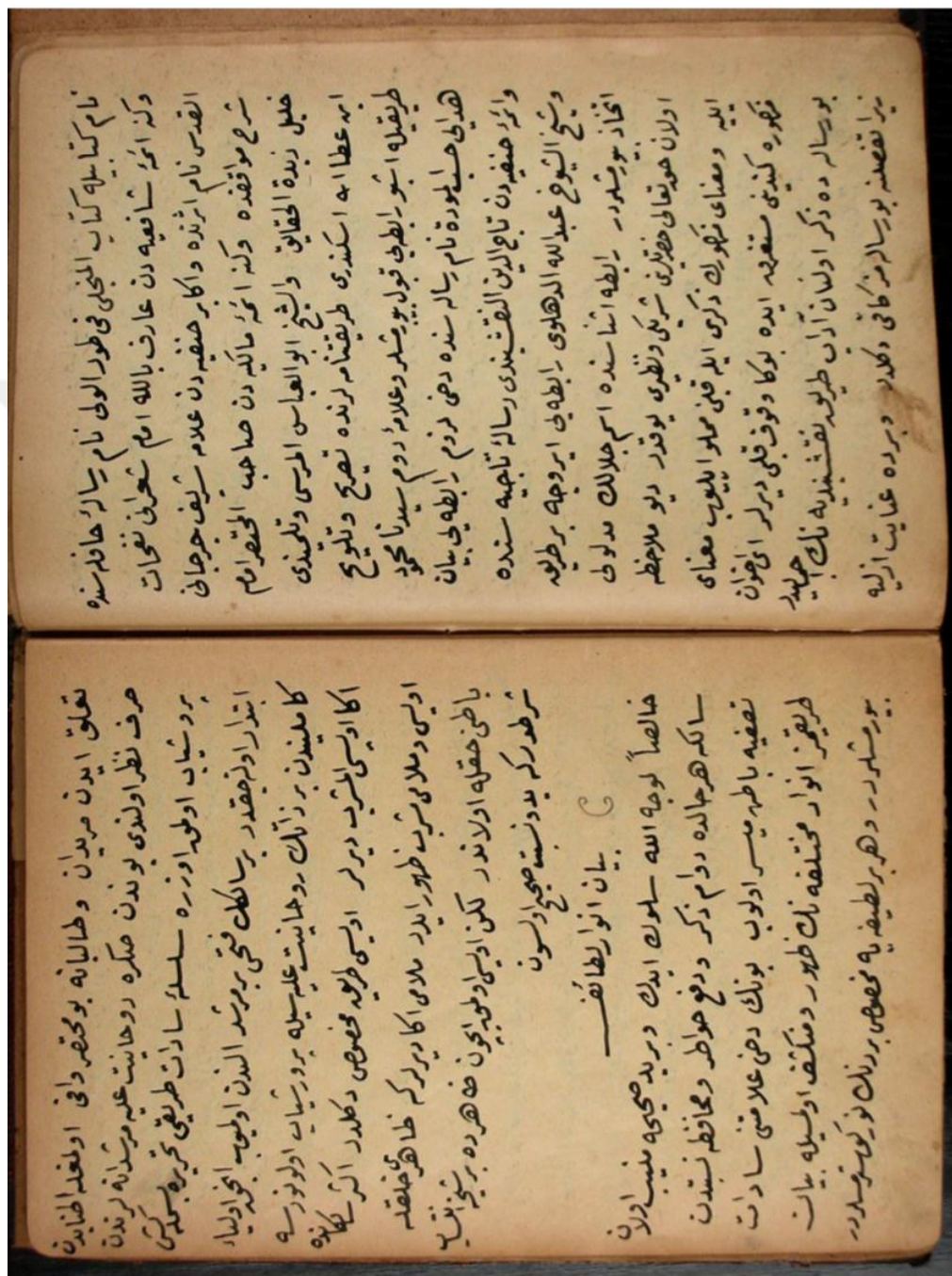
صفتیله قائمدر و هنر که عالم خجیب و عالم سزاردنه
ظهرا اولور محمد سی واطایله اولور الارح انسان
و اطهر خنده اولمدر و دوع ایله بدلتک جمیع المسی
دخی (ونفخت فیه من روحی) اضافتی تشفیله اولمدر
هو تعالی کندهی خفرتة نسبت یوزیه من روحی دندی یوحجیب
و دوعه شرفدر و دوحک تربیه سی انی صفات ربوبیتله که
علم و معرفت الهیه و علم و کرم و امثالی خلاصه مرضیه ایله
تربیه انجمل اولور و دحلک محبتی و معنوی ترقی بولور ایسه
قافی الله مقامه عزمه میر اولور و دوحک بوقماده که
یعنی مقام سرده که وظیفه اولور که سربک غنیه خفرتة قویوب
صمد انجاردن یوز دوندرب اول خفرتة قافی کل ایله
قافی اولور دنیا و آخرتی امل انجیل احمدی الهی اولوب
عبودیتی و قهری اختیار ایدب سلسلک صوفیه ده مشرب دلاویه
اوزره اول خفرتة تابعدن ایلویه و اوزره عبودیت
یعنی دایره سحر یقین طشره قدم بصره به دیو جناب

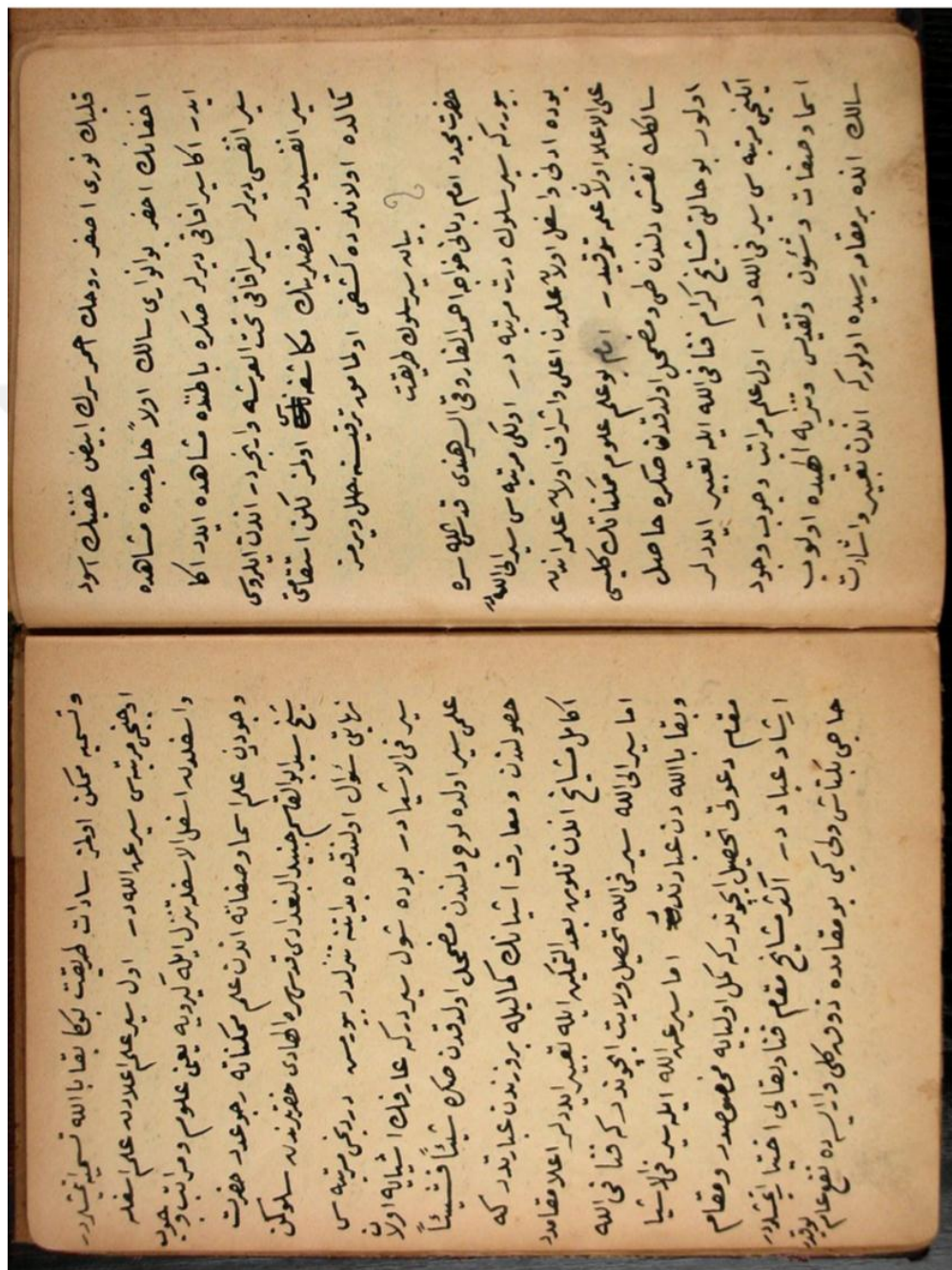
شیخ محمد یاسین حضرت بوسید در (محبوب غفرانی
 شاه نقشبند فزول خلیف ارشد لیدر) طریقه شاره
 سالکین سلوک دخی بود و جمله در انچه اندک
 سلوک انقیاد و لغت اسما الیه سیر و دفع اولوب
 نقشبند لک سلوک جمع الاسما اولوب اسم جلال
 الیم علی طریقه لطائف اولور فی زماننا سلوک انقی
 الیه سالک طریقه خلوتیه ده کورلکده در طریقه مولویه
 در و شایسته دخی اسم جلال الیه سلوک و ارایه ده
 سیر لری کند انقیاد خضوع و ارادوی قدسی
 دهریزی در سر خرقه و سلوک لری اولان سید محمد برهان الدین
 حقیر رسیدی فطری لطائف خمس و جنبه الیه تسلیم
 بوسید در بجه سلوک ایدن سالکان مولویه سیریه
 سلوک افاقی و انقیاد بی تمیز و فوادی طریقه سائر
 سالک لری و توفیق زیاده اولم جقه اکبر سلوک
 بو طریقه الیم اولور سه اسکنار مولویخانه سنه و کالان

تریه و تسلیم سالکان ایدن و اذن التی نه کامله محمد صبیحه
 عارفانه سنه بولینیم شیخ خالد دده اقدس مرحوم لک قنوی فرموی
 دده موجودن کور سه اولین سلوک انقی و افاقه جمع اولین
 مشهور عیون انقیاد اولوب بعضی معارض لک منتسبان
 مولویه ده سلوک سدد و بولینیم فکر لک بطلانی تبیین
 انجمن بیان رابط
 سالک بعد الاستغفار اخذ بسند الیه اذیع اخص در خانی
 شریف قرآنت ایدوب اهری روح اقدس حضرت سلطان بنیاده
 و آل و اولاد و اذیع و اصحاب رسول خدیبه و اتم الطریقه محمد
 بهار الدین شاه نقشبند الوسی البخاری و اذیع ضعیف کانه
 اهدا ید حضرت بیک و باخود شایخ نقشبندیه قدسی علیه السلام
 العلیه حفظندن برکت و رحمت مرشدانه لرینه برمدت
 متوبه اولوب ضباب حقله حرم الهیینه محتاج اولین حفظ
 و فضل بی زیاده اعتماد ایده بعده مبنی اولین شیخ کمال
 و فنا فی الله مقادنه و اصلایه قلبی شیخ لک قلبی مقابله

تجمل ایدوب کمال تواضع و مسکنه قلبا به شیخ و شیخ سیده
 فیقه ششدر اوله بویکا رابطہ دیر لر ارشیخ کا مل و کلس
 سلسلہ طریقہ بندہ رابطہ ایدہ ناقص شیخ رابطہ ده
 خط غلط و در اسرار حریفین غافل اولندون
 بعضی رابطہ طریقہ بدعت عدا ایدوب اصل حقیقی
 یومہ زخم بخار در بعضی دخی طریقہ نقشبندیہ ده
 اقدیم رابطہ اولوب بونی حضرت مجدد شیخ خالدا حدث
 و ایجاد ایتدیکه قائم اولقدہ لر در بویکی فکریه
 آنا جریون اولوب اسلاف شیخ نقشبندیہ خصوص
 خواجه کمال آنا قلمیہ لر عدم و فوفون ایدو کلور
 اسلاف آنا می سنده در مطالعہ الیومہ تظاہر ایدر
 خالید اسلاف شیخ نقشبندیہ نیک اختیار اتنی اختیار
 ایتدہ لر نہانزده نقشبندی در کاهلر بندہ بولنا
 شیخ سیرسلوک طریقین غافل اولوب همان آسبہ ذکرده
 طرہ سائوہ شاخه تقلید ایدہ آداب واکا طرہ تقلید

ضایح ایتدہ لر در ایشنه بونکر طبقہ بدعت برقدیر
 ای سالک راه خدا اشواربطہ سالک اولایغر طریقہ عدیه
 نقشبندیہ ده اختیار بوسلہ اولایغر اصول و فروع
 سادات طریقین فنا فی الله ایکن مقدمہ اولایغر فنا فی شیخ
 سیرہ ابرشدر لک طریقہ ان زیاده یعنی رابطہ اولایغر
 بیان و تصریح بوسلدر در ارجعہ مرکب الوجوه خادم طریقہ نقشبندی
 حضرت شیخ محمد خالد البغدادی قدس سرہ الهادی اشبات رابطہ
 حصندہ تحریر سور قلمی سائر نقشبندیہ سندہ ائمہ خاندان
 قطب الکونین و خوش القلم سیدنا عبدالقادر کیلانی افندوزن
 نقل الی شیخ شریب الدین سرور دی عوارف نام کتابندہ و کتہ
 ائمہ خاندان علاؤ زمان شمس الدین ابرہیم حضرتی کتاب
 الروف نام اشرندہ و ائمہ خنفیہ دن محشی اشباہ اصحابہ
 محمد الحموی نفحات القرب نام تالیفندہ و ائمہ شافعیہ دن
 ائمہ غزالی احیا علومندہ و شریب ابن حجر المکی شیخ عیاض
 و حافظ جلال الدین سیوطی تخریر الحاکم فی روضۃ البی و الملک





سایه تلوییه و تکیه

تلوییه شیخ لایم غننده سالک قلبنده کزان ایدن احوالی
 کویر کردن عبارت در بعضی نه کوره کشف حجاب را اسنده
 قلبیک انقلابید صفات نفسانی نه غیبی و ظهور
 سیله و سالک احوالی تلوییه کلامه ممکن اولور
 قیسه بط کرمی و نونک اثنای نه و رایسه اکا صفات
 متقابل دیر لر و تکیه اندوک اصله اخنده انکشاف حقیقت
 دوا شدن عبارت در مظهر قریبه اطمینان قلبی و طریقه
 بوسه ده کلامه ممکن اولور نیز صاحب تکیه اولوره
 ذات اولوقت علم کیره ایرشد به منده انجوسنده بعینه
 سر اسنده نونده یقظه اسنده اهل فقه و مشابه در شیخ
 علاء الدین عطار و البخاری نقل ایدر که قطب الموحیدین خوف
 المحققه شیخ اکبر محمد بن العزیز قدس سره یوشمیر که
 مشایخ آنری غننده تلوییه مقام ناقصه استقامت
 غننده تلوییه مقامات افضل و المکید و سالک
 حالی اول حال او زوره اولور که حق بجانب و تعالی شان

شریفه یوردی اهل یوم هوفی شان و بنیم غننده ده
 تکیه تلوییه تکیه در شیخ عبدالغفور رضی الدین قدس سره
 دخی کلام حضرت شیخ بوجه ایه توحیه ایدر که حضرت شیخ الاکبر
 رضی الله عنه تلوییه خنده افضل مقامات سور یغیدن بونوهم
 اولویه که سالک زمانی تجلیات بی نریزه ایه مشرف اوله
 و با هر زمان ندرکات بی غایه دن برادر که معلوم ایدینه
 بلکه حضرت شیخ خواجه غزالی مرام شریفی بولوله اوله حقیقی
 بی رنگ اولوب اصله مطابق اولور که ذات محبت بی کین و
 رنگ و بی کین عبارت در سلطان العارفیه بی زبرد طیفور
 ابیسیبیطامی قدس سره السامی سور که سالک تحول حالی
 محمد و حدود تکیه تلوییه تکیه اولور اولوقت حقیقه بر رنگ
 ظاهر اولور وافی کند و به متوحد البر و حقیقت نسبت جمله
 رنگه برابر اولور بلکه شونات الهیه دن هر لحظه بر رنگ
 مقضا سیله عمل ایدر کند حقیقه بی رنگ اولور سالک
 نقش بندیه رنگ سلوک بی که بوندر فقه و خلقه با طبعه و فقه

بيان مرتبة توحيد

توحید برکله دیرل مقصود حود جل و علایک ذات و صفاتی
و افعالی و ذاتی برکد و اولی مرتبه سی توحید آتا در
آتا حیدر کائنات محل ابتدا و انانیت در سالک سکوکنده
بر مرتبه بر که حیدر کائناتی حو تعالی ملک مضوع و محو فی
و افعال شریفه شایک اثری اولینی شاهده ایدر علوم
مؤمنین ایمان ابتکیریه ملک شاهده سی اولور که توحید
افعال ترقی میسر اوله آلتی توحید افعال در سالک سکوکنده
بر مقام ترقی ایدر کجیم افعالی حقین صادر شاهده ایدر
یعنی لندن افعالی و افعال ماسودن قنا بولسه اولور بکا
قنا فی الافعال دیرل و همچنین توحید صفات در سالک برین
جیم صفات کمالی الرحمانی و الرحمانی جناب حقین اولینی
شاهده ایدر نورته ده سالک صفات حقه قنا بولسه
اولور بکا قنا فی افعالات دیرل در خمس توحید ذاتله
سالک بوقطاعده ذات حقین غیر هیچ برینک وجودی
شاهده ایدر صوب وجود الیه فخر اولر

اولينى مشاهده ايد بواره سالک کندی و همچون ذوق فانی
اولو بولکافانی ذات دیر بران طریقه کندی طبعی نظری و مقصد
افشاری بومرسته د - بولکافانی اولو واصل کندی واصل کندی اولو
اولیان بر عرق افشاره واصل کندی - طو اقره بولکافانی اربعه
سیر سلوک مخدوده ذکر و سیه اولو افشاره کندی

بیادہ لکھنؤ قشندہ لکھنؤ

الفقير لعقوب الحاج الوكيل خي من اعلى ارضاء خليل صاحب بن ابراهيم تقي
 احمد بن مصطفى خطا البوز او قل عفي عنهم عبد شفيق و اسناد
 حاد قطا القرار و مرطيا القضاء فوهم اعجاز حق ائدي الاسكندرك
 عبد الشيخ السيد قطا على ائدي العشا في المباحة ختمت خاتمة شيخ
 الاسلام مصطفى قدي الكائن في مدينه ابوب الانصارى عبد شيخ
 الشيوخ فوهم عبد المحيى القوي ثم الاسكندري و هو من فخر مولانا روى
 عليه الشيخ السيد رهان الدين محمد امين ائدي الكركوتى ثم البروسه و
 وهو مراد اولاد عثمان الشافعية عبد القادر الجليل عليه السلام محمد آقا
 المدفون ببوليونا عليه عبد الشيخ السيد الحاج مصطفى رضا الدين
 الشيرازي باره البخار الشطاش عبد الشيخ محمد علي ائدي الادريه محمد

الشريف يعقوب زاده عرش شيخ السيد ابي عبد الله محمد السمرقندي
 المياهي مخدومه خانقاة شاذلي دريات الكائن في مدينه اسكندار
 عرش شيخ احمد بك دسته الجرياني ثم الحكمي عرش شيخ محمد المعصوم
 السمرقندي عمه والده الشيخ احمد الفارسي السمرقندي المعروف
 بامم الرباني عرش شيخ محمد باقر الله اسكافي عرش شيخ خواجه
 الامماني السمرقندي عبد الشيخ درويش محمد السمرقندي عمه الشيخ
 محمد الزهد السمرقندي عرش شيخ خواجه تاج الدين عبيد الله
 الاضرار السمرقندي عرش شيخ خواجه يعقوب الجرجاني السمرقندي
 عرش شيخ خواجه محمد علاء الدين عطار البخاري عمه خواجه
 نقشبند محمد طاهر الدين الوبيسي البخاري عرش شيخ خواجه السيد
 كلال ابن السيد حمزة البخاري النصف عرش شيخ خواجه محمد
 بلال السماس عرش شيخ خواجه غزير غزير علي الراستي عرش شيخ
 خواجه محمد لاخير الفغنوي عرش شيخ خواجه عارف الروكري
 عرش شيخ خواجه خواجه كان عبد الحالك الفخري عرش شيخ يوسف
 خواجه الدين الهمداني عرش شيخ ابو القاسم الكركافي عرش شيخ

عبد الله بن محمد النخعي
عبد الرحمن بن عبد الحميد
عبد الوهاب بن عبد السلام
عبد العزيز بن عبد الله
عبد الجبار بن عبد الوهاب
عبد المطلب بن عبد الله
عبد المطلب بن عبد الوهاب
عبد المطلب بن عبد الله
عبد المطلب بن عبد الوهاب

قد سره العالی علیہ السلام الخیر محمد صلی اللہ علیہ وسلم
قد سره عیسیٰ احمد غیاث الدین ابن سلیمان الادراوی الطبری
ومد دی الشیخ حسن بن اقصی الاسکدری المعروف بفرنج اعاشی ذرہ
فقیر الرحمن حسنی ابن علی رضایا ماسا عقیقہما عن شیخی و سنہ

قدس سره الواجد عرفت بر غلام علي بطاير شاه عليه
 الدهموي قدس سره المالك القوي عله شيخ محمد شمس الدين
 الله جان جانان المظهر الدهموي عله شيخ المجد نور الدين
 عله شيخ محمد خفيف الدين السرهدي عله شيخ محمد معصوم السرهدي
 (عنه والده الشيخ احمد القادر في السرهدي الشريف عالم الزايف)
 عله شيخ شاه اسكندر الهندي عله شيخ كمال الدين كنعاني عنه
 الشيخ المجد كدام عن الشيخ الفضل عله شيخ السيد
 كدام عن الشيخ السيد الواسع عن الشيخ المجد شمس الدين
 عله شيخ السيف عن الشيخ السيد الوهاب عن الشيخ السيد
 محمد هار الدين عله شيخ السيد شرف الدين عله شيخ السيد
 عبدالرزاق عله شيخ السيد محمد القادر الحكيم الجليل قدس سره
 اسرارهم ونور الله تعالى مراقدهم وجعل جنته مشواهم

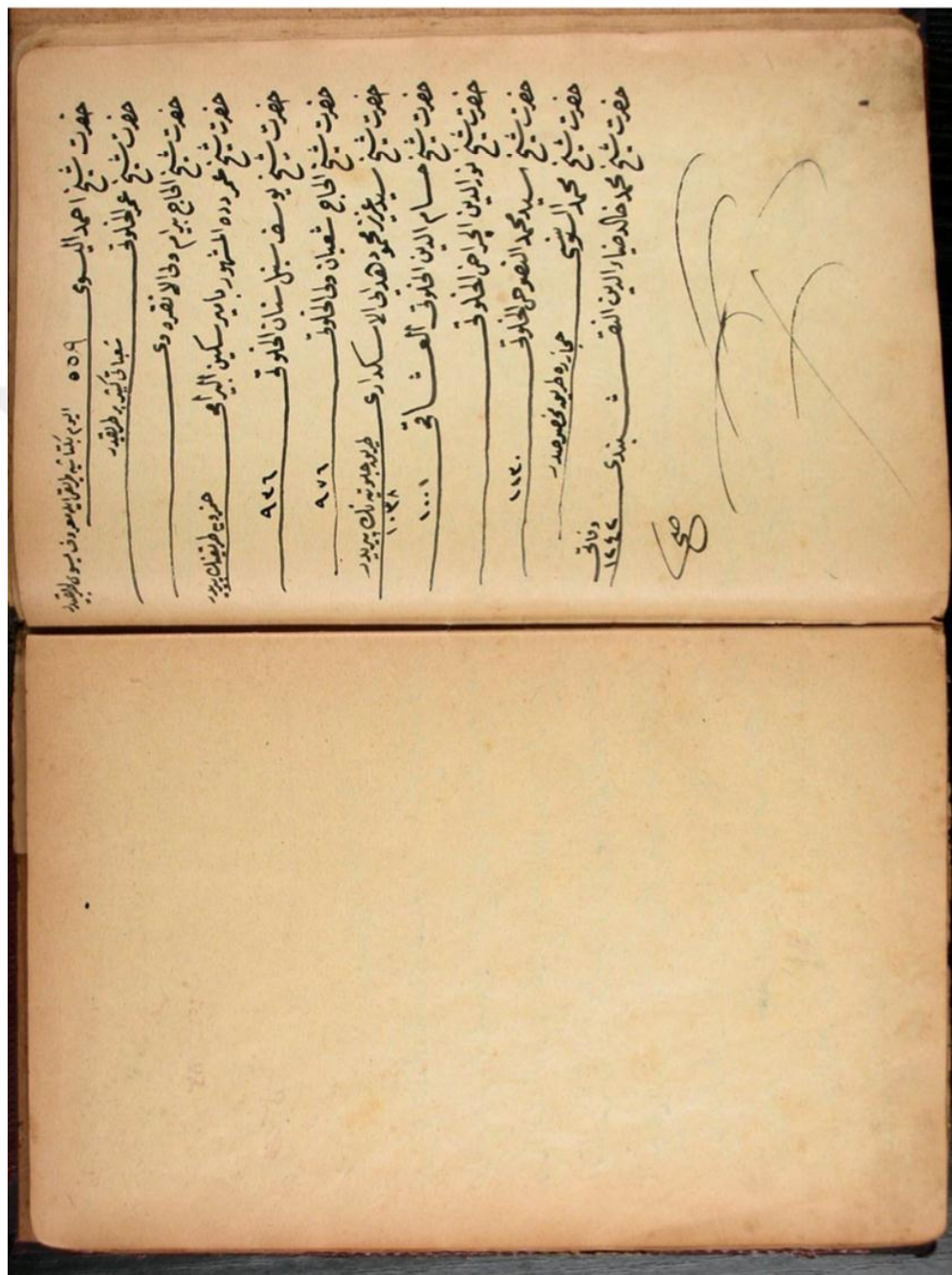
(خاله)

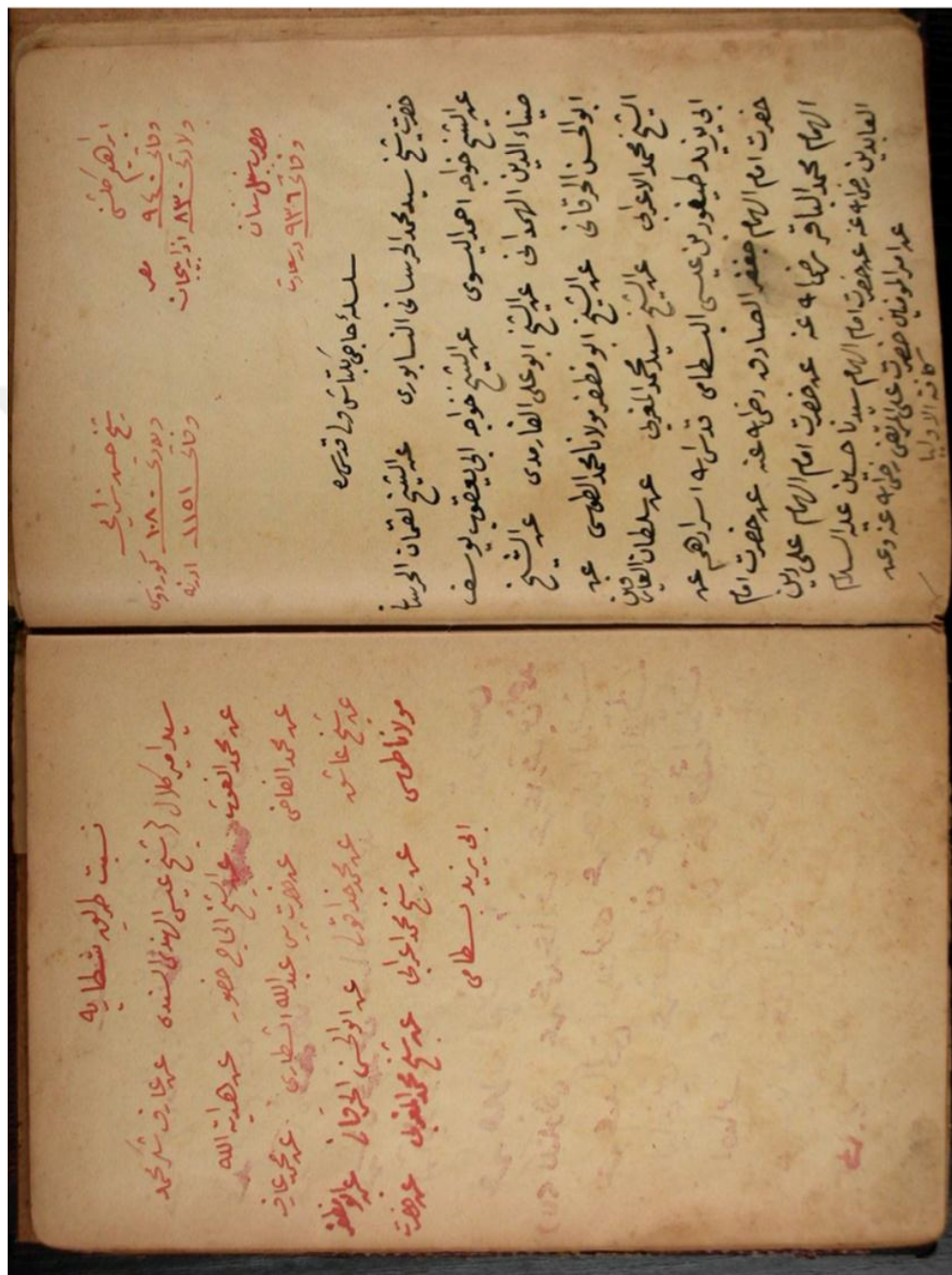
(عله شيخ الشيخ احمد القادر في السرهدي الشريف عالم الزايف)
 المشاير اليه عن الشيخ محمد باقي بالله الكاظم عله شيخ درويش

محمد الامكن السمرقندي عله شيخ خواجه كمال الامكن السمرقندي
 عله شيخ محمد الزاهد السمرقندي عله شيخ ناصر الدين عبيد الله الاخرار
 السمرقندي عله شيخ يعقوب الجرجاني عله شيخ محمد علاء الدين
 عطار البخاري عله شيخ المجد هار الدين نقشبند البخاري
 قدس سره اسرارهم ونور الله مراقدهم

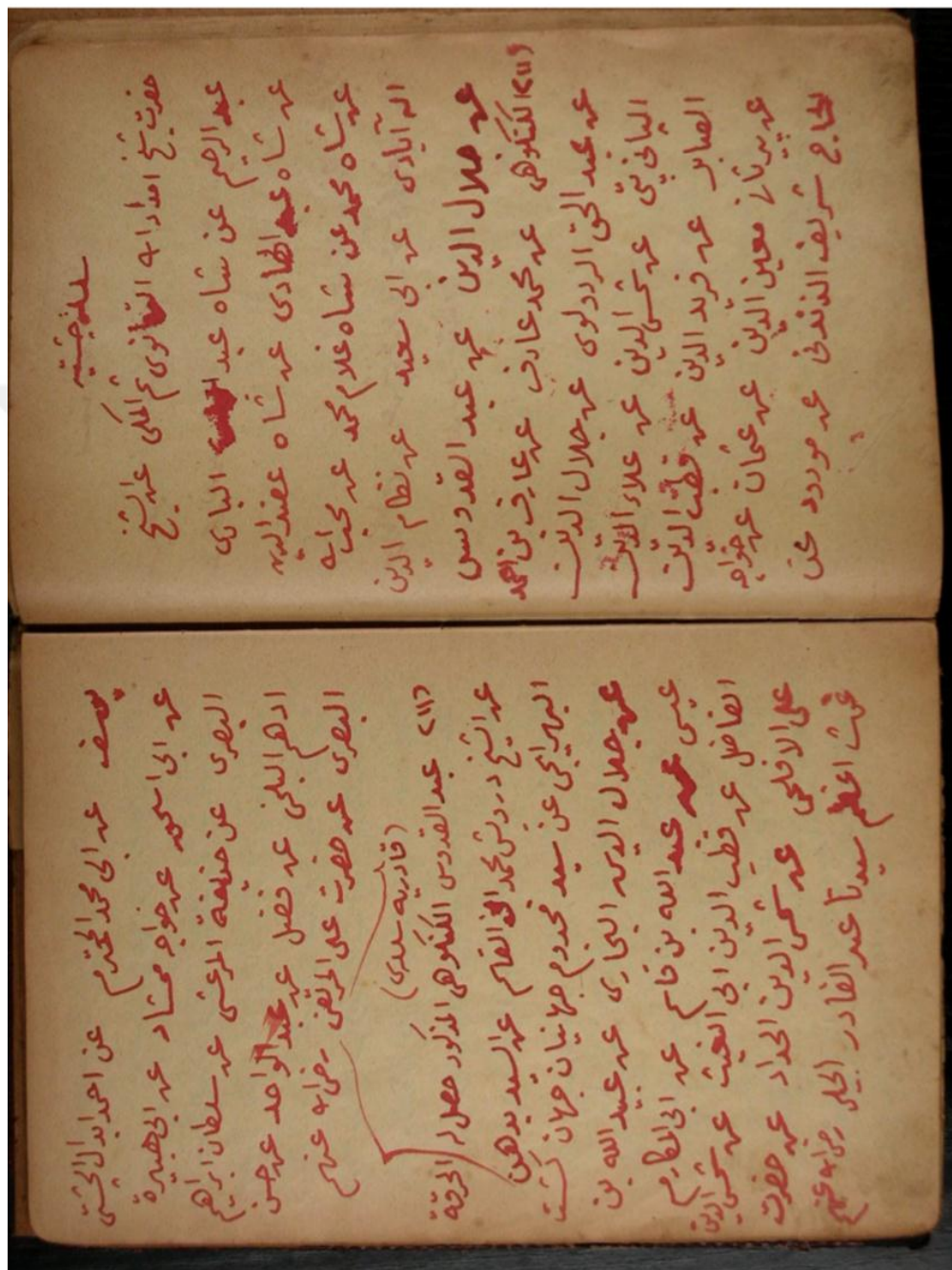
بيان سلسله تموليهم في النزه

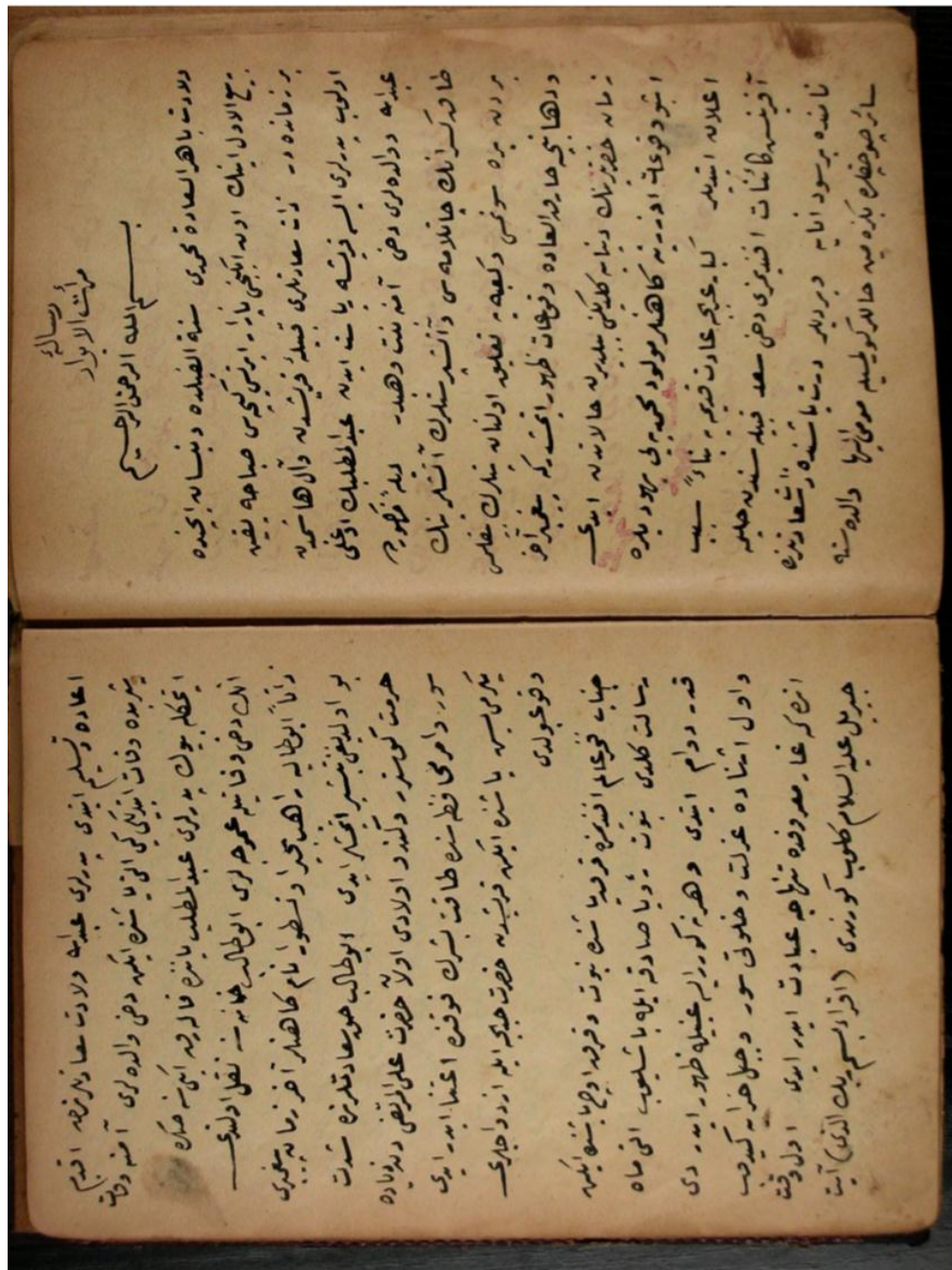
الفقيه الخفيف عله شيخ المجد سيد اقدى الماه خرمه خاتمه سعيه
 الكائن في مدينة اسكندرية حصة الله عليه عنه والده الشيخ محمد هار الدين
 اقدى الاسكندرية المعروف بمشهور خرم عله والده قدوة الكاملين في النزه
 الشيخ علي محمد القوي في الاسكندرية ابن البكر بن حسن بن حسين عرجيه
 مرقب الام الشيخ محمد عله الدين جليلي اقدى القه مصاري عله شيخ محمد عارف
 جليلي اقدى عله شيخ صديق جليلي اقدى عله شيخ بستان جليلي اقدى
 عله شيخ عبد السلام جليلي اقدى عله شيخ حسين جليلي اقدى عله شيخ عارف
 جليلي اقدى ابنه هار الدين جليلي عله شيخ محمد هار الدين جليلي اقدى عله شيخ
 البكر جليلي اقدى ابنه فرح جليلي عله شيخ بستان جليلي اقدى عله شيخ
 فرح جليلي اقدى عله شيخ حسرو جليلي اقدى ابنه قاضي بلاشا عله شيخ





Vr. 22b-23a.





رساله
مبشّت الارباب
بسم الله الرحمن الرحيم

ولدت باهرا سعاده محمدی سنة الفیلده ونباهه یحده
بح الاولایک اومه البی بیار ابی کیم صباهه یقیه
برز مانه ده - ذات سعاده ی قبله فریده وال هاشمه
اولوب بدری البی فریده یانه ابیه عجله لعل اخی
عجله دوله لری دخی آینه بنت دهده - بند فکرم
طاهر لریک جلاله سی وآنسندرک آنسندرک
برده بره سوسی وکعبه تعلیم اولیاه سندرک غلری
دها نی حایره سعاده وفتحات ظهور آنسندرک سخی فر
زمانه خفیزندان ونباهه کلینی بدریه حالانده اندک
ابود فرغیت افندی نه کاهنر مولود محمدی بی برود بدره
اعلامه اشیدر لبای عجم عادت فریده یانه سب
آفرینه کائنات افندی دخی سعد قبله سنده جلیر
نانه بر سودانام و بر بدری ونباهه شاعره
سایر صوفیای بکره یه حاله کور لیسیم مولی لری والد هاشمه

اعاده تسلیم ابی بدری عجله ولدت سعاده یانه
پیر برده وفات ابی کی انی یاسنج ابیه دخی والد لری آینه دخت
ایحکم بول بدری عجله طلیس یانه فالیده ابیه سکر
اند دخی وفتحه عجم لری ابی طاهر خانه نقل اولی
زانا ابی طاهر لاهه سحر ونباهه نام کاهنر آفرینه سخی
بو ادلیغی سحر افکار ابی ابی طالب هوسه عادت سندر
هرمت کوسر وکندر اولادی اولی حضرت علی الرضی ونباهه
سور دلمری فطرس طاقه سندرک فوون احما ابی رای
یکرمی سیه یاشنه ابیه فریده حضرت عجمی ابی ارد و جادری
دخو خولدی

جهان فوونم افندی فریده سندرک نبوت و فریده اوج یاشنه ابیه
سالت کلدی نبوت ونباهه صادق ابیه باسحب انی ماه
قه دلم ابی و هیزه کور ابی عجله طهر ابیه دی
اول اساده عرلت و خلوتی سور و جیل خرایه کیدوب
انز که غار معروفه سحر عبادت ابیه ابی اول وقت
جبریل عجله السلام کلوب کوزندی (افرا بسم یلک الذی) آینه

کبریا که توری و بی شریعت ایه انی وجهه بعضی اولی
 بوندیه و به اسلام داخل اولانده مسلمانان دیور حضرت
 سغیرت خونی ال اول حضرت جنتک نهضله ایدوب ارککلده
 خباب ابهر الطیریه و علی المرتضی رضی الله عنهما و نوارده
 صدای زنده حارث عثمانی ابرخانه زبیر ابوالنعم
 عبد الرحمن بن عوف سعیده و خاص طلحه بن عبده جی
 الله عنهم شرف اسلام ایه شرف اولده اسلامده
 سابقیه اولیلار حضرت صدیق زما به جاهلیت قریه
 انجمن بوسه اولیغ حالده ندره سوره انجز و عقل سلی
 اید قریش دینیه شقه غلام بر مقول دیر اولیغ
 دوشونب فقط اکلالات و هایت ابر جان جهر
 بولامادی رسول اکرم صلی الله علیه و سلم و غوته بتدی
 جمدده اول الهامه ایمه ایدی و انیت انبیا صلی الله
 حضرت ال التذره و غوته باشلده و جمدش بر بر
 حضور سغیرت کوردی اولی اول اسلام ایه شرف اول
 اصحاب کرام بونددر قریبک برادر لر نه حضرت

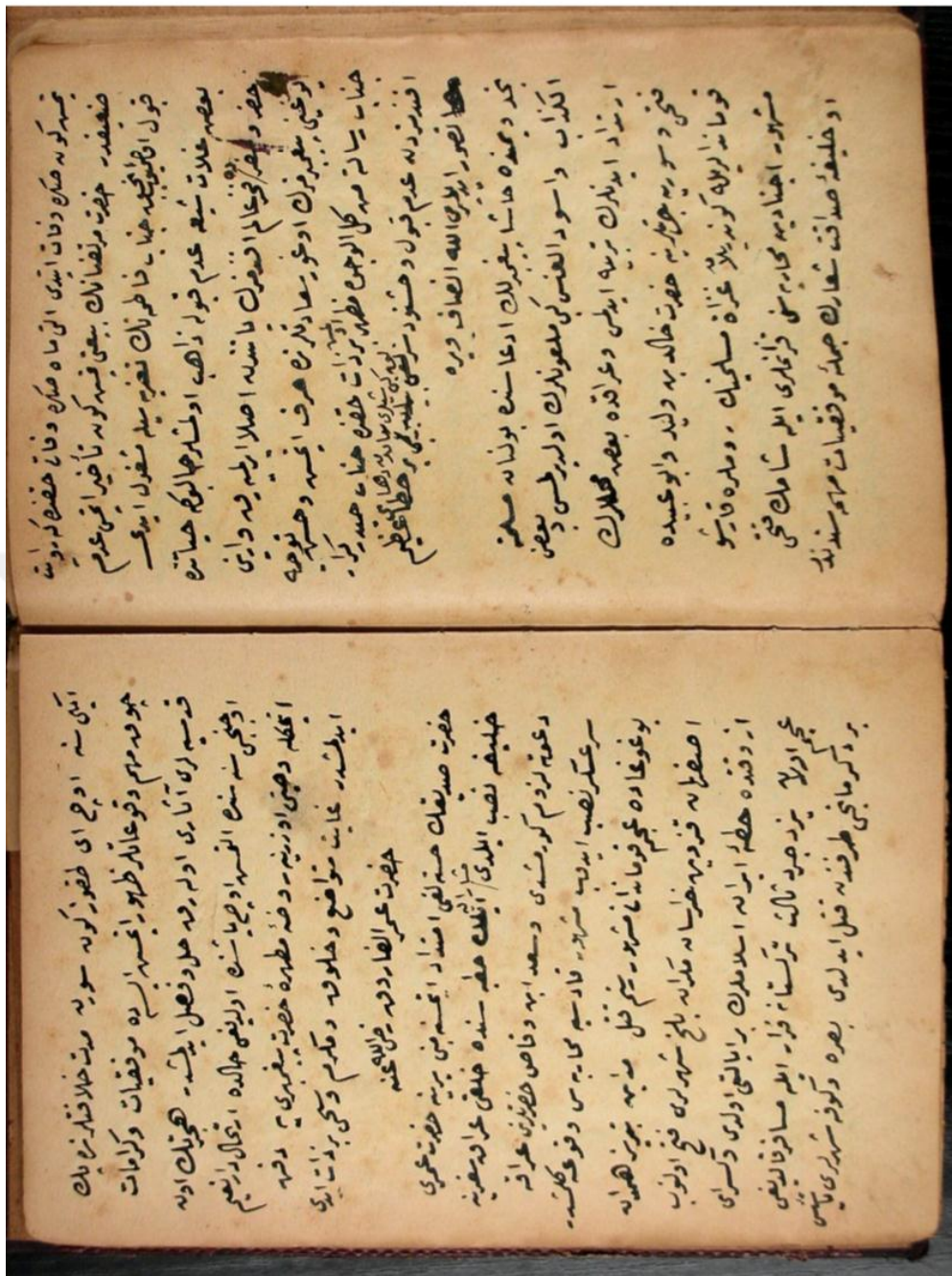
خرج و بونی متعاقب حضرت عمر بن الخطاب ایمه از لیرین الهام
 انبیلار عمر بن الخطاب حضرت زکات اسلام اولمسلله دیرمه
 اسلام قوت بولدی و خدا اصحاب قرینه بالغ اولفله حضرت
 عمر الحارث اکنده جنتک نیکو لر نه تعب کلیدر بوهال ابو جهم
 بار غلط کلدی خوند مشرککار یسی اول اولی حضرت فخر
 عالم اقتضای ال قوی دشمنی اولیغند اسلام حقارتده
 سوره و مشرکین تنویر ایددی بونک اذرنه اصحاب
 بعضارنه حبس ممکنه لجزیه حصت سغیری شرفدار اولدی
 داماد لر حضرت عثمان به غفانه و کرکری رفیه و خیر علی
 رضی الله عنهم برادر جعفر رضی الله عنهم و فی مزجریه میانس
 ایدی حبس حکمداری مزجریه حضرت پاک چوده حرم انبی
 و حق مشرکینده اولوب مزجرین طلبه کچونه کونک کسائی النوح
 حقارت ممکنه طرد و تبعید ایدی مدده مشرکیه ابوطالبه
 قوی علی صلی الله علیه و سلم انبیلار ابوطالب قبول انبی
 قطع منافات انبیلار نه ابوطالب تأثیر انبی بشت

و آنحضرت سى الوطائب ايلم حضرت هيتكه رضي الله عنهما و قد
 ايندى فخر عالم برى برى را در خيم ايكى صادقانه دوستدار
 ابرار و نفع بلك زياده اسفا بنگاه بوسنه عالم الحزمه
 تسخير بود بمرسول اكرم الهوسنه حج موسسه مكره و نيك
 ها چنه جيقوب اطرافه كلمه قبائلى ايمان و عقيده
 بعثت اوده بر خي سمنه مدينه الها لسنه و غرض نام
 قبيله ربه التى قد كس عقه ده فخر ملاقي اولم ربه
 بعثت ايندو انصار ربه اولاً اسلام اولاً بولاقى زنده
 بوندر اوس و غرض بديل ربه اسلام مشرف اولم ربه
 غيظه و كهنه ايندو بعثت اولم بولاقى سمنه
 مطراحي بنى و قوت بولاقى و مسلمانان بسره وقت غايه فرسه
 اولم مطراحيه انما تصدق بولاقى اوده كن حضرت صديق
 عالم جهانيد فريش كركر نيك خانه سعادت
 و بغيرى في باهر ربه اولم و كم تر ابرى جناب صديق
 ايلم مطراحي و مدينه بولاقى ابرى بولاقى اوده اوده

سبيع اسم صلى الله عليه وسلم كندى دوستدار جناب علمى ابرى
 رضي الله عنه حضرتى بولاقى حضرت صديق ابرى رضي الله عنه
 خانه سمنه كلوب اوبار خانه و فاد ايلم بولاقى ربه مدينه
 غيظه ايندو مدينه و دخولن دوده لرى ايندو سمنه و ربه
 بال علمى نيك بولاقى اولم محمد بولاقى موفى علمى نيك حضرت
 عايشه رضي الله عنه خانه سمنه اولم اوده ايا اوبه الانصاري
 خالده اوده ربه رضي الله عنه حضرتى نيك خانه سمنه بولاقى بولاقى
 اوبه سمنه اوبه و كس اوده و جناب بغير اسلام اولم خانه
 قلمر نه بولاقى اولم ربه بالقات مسعود بولاقى بنا ايندى ان اول
 بايد قلمر صلاح بولاقى بولاقى بولاقى بولاقى بولاقى
 مشركم مملوك اوده اوده اوده اوده اوده اوده اوده اوده
 و قوت كندى غزه بالقات حضرت صاحب سالك بولاقى
 مملوك ربه سريه اصحابيه بولاقى قومانده اوده اوده
 مملوك ربه اهللله اولم غزه لره بولاقى احد جند
 جبر غزه لره بولاقى بولاقى بولاقى بولاقى بولاقى بولاقى
 قيسيد مكره بولاقى بولاقى بولاقى بولاقى بولاقى بولاقى

خدادها و نوع کلری و اسلام داخل اولاً محله تفسیر
 دیده بیده ای که صحابه به بعضی کوندری کهجوت محمدرنگ
 طفره نمی شنید یا رخا پیغمبری ابوبکر الصیدیه حضرت امیر
 الحج نصیب اولدرده مکه کوندری و ایتسی نه دخی بی
 دیشا نه حجاج اید مکه حاکم کدیر که بوکا حجه الوداع
 دینور اثنای حمیده سبب ایجاد لاف و موجودات افتدرون
 آخری تزییف بویه خدای اعابیده (البوم) اکلنه کم
 دینکم آیت جلیس نازل اولینفذه اصحاب ایلله و داع
 ایدی و یک حوره نصیحت دردی هجوت بویه نیک اولدینچی
 سنس برع اولدولن اوقتی کیوس نصف الیلم قریب برغان
 واز واقعه طاهرانه حضرت عایشه رضی الله عنها خانه سینه
 سعادتاری انفسه اوج اولدین حالک و داع عالم فانی دغرم
 نقای هاد دانی بوردیلر اصحاب کرام پیشا نه حاطر اید
 کوملاهیجه اوزرینه حضرت صیدیه فروع حبیب اصحاب
 خطاباً حی لا یموت اخیر خباب قادرمطلوبه اولدین میبه
 بر خطبه بیلع الیم خلقی ایشا دوردی و حضرت علی رضی
 بر طرفیه اهل بیت پیغمبری تفسیر و دیگر طرفیه محسن ساکن

امور مرتکب الیم مغول اولعلم خدافت حقنه کم مذاکره ده
 بولریدیلر خباب فوعالم ایتدولک صلاة خیاره اری جهنم اوده
 طفره دفعوا اولدولوب ایشا نه که امامتک حضرت صیدیه و حضرت
 علی طرفیه نه انفا بولر دینمی محله و در و ضه مطهره نیک حضرت
 عایشه خانه سن اولدینمی ایتدولر
 حضرت فوعالم هیاستع برینه خلیفه اولجه دانی صراطاً بیه بریده
 اید ده جناب صیدیهات حور خلافتلرینه بلان حوره دلیل و ثبات
 واده مشلا سوسیزنده اصحاب قاضو دینا ده الک زیاد حور
 دوسو دیکم ابوبکر الصیدیه بوجلدی و کسار اصحاب موجود اید
 اعانه اخی کجوب بر دفرده اودنغ نما قلمسه اولماریکس
 افضل اصحاب اولدینغ و خلیفاری اولجغه دلالت اید امامت
 ایدی و ذات پیغمبری فی اضا به دکر حضرت صیدیهات خطبه
 مرشدان لری اوزرینه اصحابک عقلی با شنه کلدی و خلیفه
 لرومی قطعیت کسه ایدی حضرت عمر ابوطالب هرکسه اول
 بیعت ایدی و دیگر اصحاب کرام و بیعت انکلم اختلاف
 محل قالدی بوضو نیم حضرت پیغمبرک ایلک خلیفه نتخاب اولدی
 حضرت علی تبه کوه صاک بیعت ایدی و حضرت فاطمه و عالم اید



ایم عذرله ار دورینه کزن اتحاد اولدی ایشو نایسان
 و نیکلامه خلیفه به مجانه فخری مامور اولدی و مدله
 سورمه ده ایملو محامده خالده به ولید فخرینک سر
 عذرلدره عزلی بزرگ فخرینک استغفارینی المسه
 ایلمه فخرت خالده عالجیاب اصلا تفضل اولوب خدیغی
 ابو عبیده به الحراج مقینه همه فخرت و ابرار شجاعتیم
 حتی انشای هریده الله طغوز فیم قریلدی فلسطینه عمر
 ایه خاص فخری روم ار دورنی بورد قده صکره نایله
 یافه غزه قدس ضبط اولوب قدس هالینک طلب
 واسترهای اوزرینه امیرالمؤمنین اولاد فخرت عکر بالذات
 تسلیم الدی و عکر به خاص مصره کوندر وب مصره اسکندریه
 و طرابلس عکر فتح ایدنی اسکندریه بختانی همی
 براسادات کاذبه غایت عاقل و علوم و فنون راغب
 اولاد عکر به خاصه و او کویلو شیرده و کلدیه جنایات
 غایت جسور عذرلی سور حاطره کوکله با فخر شریفه
 قیل قده ایلر ای مصیب بر زان ایدی حتی دنیا

مانم اصلا غنیمت انجمن انجمن قریب لویه جوده قدر انجمن
 قناعت اید یامه لی کو ملک وجیه ایم و قتی لری اید
 خلافتک اوتج و لهرتک کدری اوجنم سر ابو لولول نام
 مدعو طرندنه سر سید اید ملک و حتی و فخرت عکایه رضی الله
 عذرینک صحتی اوزرینه و دوش بال محمدیم دفعه ایدلی
 فخرت عکر انان غفانه طلاله غنه
 فخرت عکر و فخرت عکر ایتمه ایلم خلیفه نصب اولدی
 اوله ایلمه دلم اید مدیت خلافت اناری و مدله
 و اسیا و افریقا محامده سلیم قریب اطراف فخری اولوب الک
 بول خدیغی ایه فخرت صلیبه کبر مانع بار ملا و جمع
 ایلامه کلام قدیمه بر فخر فخری و هابا ریزوب الحرفه
 طاعت کسید مهر سعادت محمدیه فی ضیاح انجمن و اولولر
 بعضی سرکاره کورس و مرفی خدمت کتایت انجمن
 انجمن عکر اداره شمل اولوب بعضی حق و سوزش
 طرور بصره و کوفه و مصر فخر لری حق نمیه کونه قدر

کما صره - درونی تسلیم انجاسی دهنی شایسته شایسته
 سبب اولی شادی هجرت اولی شادی شادی شادی
 انجاسی کونی ای غایت حلیم سلیم و صادق و خفیه صلی
 اولی غده مردان انجاسی فایده ای صلی
 صوره ده مرفوعه -

حضرت علی بهی طالب رضی الله عنه

حضرت عثمان و فاطمه خلیفه حضرت علی بیعت ابی
 بالنز اموی طرفی اولی حضرت عثمان معاونه
 و فاطمه مجازات انجاسی در رک درلو بهمان و طایفه
 ابانیدیل حضرت علی مخالفه جودینعت ابی
 و نکته نری زیات بهره جواز بر فاطمه و فقه کله
 حضرت علی علیه ابی حضرت علی مخالفه حضرت عثمان
 قید سینه شام و ابی معاویه ابی فاطمه یاضی
 و ابی و حضرت علی بیعت انجاسی ابی اراده کی برود
 بو و فقه جلی سبب اولی کی رف جواز مرفوعه
 هضبه محاسبه ده باعنه اولی بو محاسبه حضرت علی

طرفه نولانه اوین ابی القری حضرت علی و فقه سید اولی
 حضرت علی طرفی غلبه انجاسی ابی معاویه طرفی مرفوعه
 اوینه مصحف شریف با غلبه و حضرت علی اردنی مصاحف
 دعوت ابی حضرت علی طرفی کوفه و معاویه حضرت علی طرفی
 شام عورت ابی حضرت علی کرا حار جلی ابی حریبا
 مشغول بولعلم معاویه طرفی قوت بولدی معاویه غایت
 ذکی و حربه ارابه مالک اولی از زمان قوت بولدی
 سید ابی و دولت اموی بی احداث ابی حضرت علی طرفی
 در ریختن و هجرت قتی سینه و فضا ابی و بی کونی انجاسی
 با سینه اولی حاله ابی ملک معاویه سوره قصیده سید
 وفات ابی مدینه عالی معلوم و کله

حضرت حسنه بهی ابی طالب

مسار ابی تابعه صحابه کینه حضرت عثمان اکابرین علوم و فقه
 و باطنی جامع بر زانده و الداه ماجده سی (حقیقه) اموی
 حضرت ام سلمه رضی الله عنها معتق سید حضرت صفی بید
 حضرت ام سلمه علی بهی طالب رضی الله عنها حضرت ابی طالب

اولاً صدر مبارک ده - در سر فخری حیات جنب
 قطباً لونه و غنماً التعلیم جلد القادر کیدلافی دفرینه عطا
 و خیر ابدی شود

حضرت سیدنا عبدالقادر کیلانی

نور بخونه اولیا و تابع - دس انقا حضرت امام حمزه
 مجتبی و جناب امام حمزه به مرتضی رضی الله تعالی عنهما
 اولاد لراندن اولوب عن هراکسین باهر الخیرین غوث
 التعلیم محمدریه باز الاشراف بقدریله مشهور در لمر
 ولادت علیه لری هجرتک درت یوز نجسه منهنه کیدانه
 جناب یرک تربیه معنویه لری بلا واسطه حضرت رسالتاب
 افترک و وحایت نبویه لرینده - شیخ حقیقه لری الیس
 الوعید المبارک المخرومی دفرینه شحال مرشدانه لری
 تحیف الدین اوتنه قاضی صدر لری عزیز و وسیع
 مبارک التروی اچیه بقدری بکرلی اولوب هساجدی
 اوموز باشلرینه ایشور دی صورت عالیله بلندی
 هجرتک بسره یوز النسخه الی سنه ماه ربیع الاول فرینک

لحقه یمن جمیع کیمس یاسو نمازنده صکره اقبال کاشغری خلد
 بریه انجسود مدت عمر لری طقابه بسره نه بدی ای طقوز
 کوند هر نه ربیع الاول کونی لهندوستانه - روح پر
 فتوحای انجونه فقاه صدق لر توبه اولوبه عظیم جمعیه یابا بود

حضرت سیدنا سراج الدین احمد رافعی

سراج الدین دفرینه هجرتک بسره یوز اوده اکی نه سنه فرماده عالم
 شهود جو شدود و شیخ علی القاری الواسطی قدس سره دفرینه
 خرقه طریق تلبس المیلر علوم حدیث و راه طریقه نادر الوجود
 برات فضائل سماء ایدیلر (افتقار ذل انکسار و مداسیرل
 واقرب و اصلح مسلک کویوم) کلام حکمت انجاسلری علود چله
 و بریندر بره کاه لافندر هجرتک بسره یوز نجسه سکر نه جمادی
 الاولیاء بکرمی انجی نه کونی روح بر فتوحای اعلا علیینه

عروج الیدی
 حضرت سراج الدین السره و در دکر

میرشد الیه دفرینک بدر لری شیخ محمد الکرلی اولوب نسب بقدری
 حضرت صدیق اکبر رضی الله عنه دفرینه واصل اولوب (عمر سراج الدین)

ایه محمد البری به عبدالله بن محمد به عبدالله به سعد
 به حبیب به قاسم به نظار به به قاسم به محمد به عبدالله
 به عبد الرحمن به قاسم به محمد به ابی بکر الهادی به فضل الله (خ)
 لهجرتک بسید یوز قره دوت نه ستره قوزاده مهر شهردار ولسار
 و غوثی انقلبه عیله نقاد کیدلوف قوزاق قشال طفولینه زه باری
 کویسه و نظار کاشم و صیده توفقه عافانه طفولینه تازی
 نایت لامله طریقه سرور و دینه نیک بیسواسی ولسه بادی
 اولدر لهجرتک التی یوز اوتوز ایکی نه ستره بغداد ده و قاش
 ایتمک نربه مخصوصینه و فریادیه

حضرت سید احمد الدودی الحسینی

جناب سید شایر افندونک سبط النبی حضرت امام حبیبه علی
 رضی الله عنهما اولاد سیادت اتا نزن اولدینفر کافرت نذر
 اولیا صفا هکتوریه علما دایم تنفقه اولدره آثار علییه
 موتوفا درج و علاقه ابرارک نام سیادت ایلیم تزییه ایا
 ایتمکدر شایر لهجرتک بسید یوز طفلا التی نه ستره
 فاس شهرنر تولد ولسی یوز نجبه بسید نه ستره طرطاده

اقبال یوسلاردر نسب سیرتاری بوضوئتم ضبط ایلمکدر
 (سید احمد علی البری به ابراهیم به محمد به ابی بکر به اسحاق
 به عمر به علی به عثمان به به حبیب به محمد به موسی به یحیی
 به عیسی به علی به محمد الحواد به صهر به علی به محمد به یونس
 علی رضا به امام معین کاظم به امام جعفر الصادق به امام
 محمد باقر به امام علی زیه العابدیه به حضرت امام حبیبه المجتبی
 امه حضرت فاطمه الزهرا بنت حضرت رسول الله) شامی علی الدری
 وجه النور کی کیرجه جسم باریکلی کل قدیمه سرمدی افزونه
 بوللی بغدادی بکزی صانعینا قدرنده بر صولنه ایی عدد
 نقطه دار ایدی وجه سعادتاری نقالی بوللرای ای امام شریف
 کبی نیجه علما دیه محب و معقدی ایی بر توجیده مریدی وریست
 صفی نقانده اصل ایدرای ای

حضرت سید برهان الدیه ابراهیم الدوسوقی

برهان الدیه لهجرتک التی یوز الدی البقی نه ستره سید قضیب
 قزیه دسونه نام قزیه ده تولد یوسلاردر نسب عالی دی
 (سید ابراهیم به ابوالجود به سید علی به محمد به ابوالنجار

به زید العالیه به عبد الحاکم به محمد به محمد باقر
 به عبد الحاکم به موسی القاسم به جعفر الزکی به علی
 به محمد بن الحنفیه به امام علی رضا به امام موسی کاظم به امام
 جعفر صادق به امام محمد باقر به امام علی زید العالیه
 به حضرت امام الهام حیدر المبین او حضرت فاطمه الزهرا
 بنت رسول الله و تحالری التي یوز طفقاه او یوز سنه در

حضرت سید الباقی امام علی الشاذلی

به مشایخ حضرتیه که یوز بشیر الله او یوز سنه در
 سبیه جواریز غماره قریب سنه تولد انجمنه نسبتا الی
 (ابو الحسن علی بن عبدالله بن عبد الجبار بن عقیق بن همرز
 به حاتم بن فضی بن یوسف بن یونس به ورد به علی
 به احمد به محمد به عیسی به حضرت امام حیدر به حضرت
 امام علی المرتضی و علی الله عزهم)

حضرت شیخ مولانا جلال الدین الرومی
 جناب مولانا محمد جلال الدین قدس سره الطیبه حضرتیه که یوز

التي یوز دیت سنه یوز الاولادک البی کونی بلجده حضرتیه
 مرید شریک بود و یوز در به درای سلطان علمای الدین
 حضرتیه بلجده بغداد و حکام قریب کلرک او را ده الی
 آخر العمر اقامت جوی شد و فاندی التي یوز سکا به ای سنه
 جماد الاول سنه پنجمی یا کونی دقت غریبه وقع اولدر
 بر زمامه عثمیه الی کسب سلطه نظام الملکری شوق
 شریف شهور اولفله علود شادی لغیض و توصیفه متغی
 السیده و هایت علی لیدن استفاضه مقصوده ترجمه حالیه
 و ریاده قطع اولدره اشار اولفله حضرتیه تسلیم اولفله
 و کرامات خا و العاده لری بانه کرامت کماله طریقه علم لری و کون
 سائر ذوات طریقه به جمعی اثر تحریر و حق ساه اجنبیه
 زجر اولفله و انجمن شافیه سیر سالا شافیه العارقه
 السوفیه فی المناقب نام مفضل اثر اصحاب مریقه کانی کونیه
 مشایخ حضرتیه نسبت طریقه لری به لری سلطان العلمای الدین
 سید محمد برهان الدین القمینی و السیله جناب نجم الدین به
 حضرتیه و اصل اولدر شیخ صمدی سید الدین تبریزی و سید
 دهنی کتاب الدین السهروردی حضرتیه طریقه بکونیه

مسترسدی در بر محمد شامه شیخ الاکبر محمد علی الهادی
 تکیه سه حفترینه ملاقات بویه قدری کمی سعدیه محمدی شیخ
 عطار و عثمان الودعی و شیخ اودیه که کوفی شیخ صدیه
 القوی حفترینه مجلس حفترینه بولمکه

حضرت شیخ الحاج کتکاشی و علی الخراسانی

شاه الزیرک اسم محمد اولوب سید برهیم محمدی که قدس
 سادات کرام حسینه دبه اولیغ دایر بعضی تذکر اولیاده نسب
 عالیله مقید الیه دبه تره بری قیوس اوزرزه که طاشده
 نمکون اسامی شیخ طایفه اولیاده بولمکه بولمکه
 شاه الزیرک نسب و سیه اوزره تره طریقه قدری وقایت
 خباب حیدر کرار رضی الله عنه حفترینه الیه دبه مرجه نظر
 نیتری شیخ لقمان برندی و سله سید طایفه حفترینه
 خواجه احمد الیسوی حفترینه مقصد خواجه شاه الیه
 ترکستانده مشهور اولی طریقه یسویه بولمکه پیشوا سید
 قوه جلی احمد و ابدال موسی و ابدال مراد نام ذات
 الیه برکنده حرسا ندن دمه کلکله دبه بکلاس سولی

کریچه بر دلی کامل الیه قطب الارشاد اولیغله خلیفیس یوقده
 لهجریک بری یوز القش طفره نس و آخره تره جوارزه
 انحال و ارفعیم انجمله دبه

حضرت شیخ سعدیه الهادی

شاه الزیرک کنیس الواقع اسم سیرعلی محمد بر بری یوسی
 الکی الشیبا نیدر لهجریک بنیو طقانه اوج نس نس حورله
 نام محله قدس زاده عالم شهرود اولیغله بقده جبار نام
 بلده به غیرتمند الی آخر العمر اقات بوشلور لهجریک بری
 یوز نس نس یوز بری یاسند اولیغله حالده ذفات غنکه

حضرت سیرعلی محمدی

شاه الیه افتریزک نسب سیرعلی د محمدی بر الیه شاه نقشبند
 البخاری ایه سید محمد البخاری به سید جلال به سید برهان الدین
 به سید عبدالله به شاه زید العابدیه به سید قاسم به سید
 شعبان به سید برهان الدین به سید محمود به سید بلاق
 به سید تقی به امام علی موسی رضا به امام موسی کاظم به امام
 جعفر الصادق به امام محمد الباقر به امام علی زید العابدیه

حضرت شیخ الحاج میرزا ولی
نقشہ الشریعہ

عزیز مبارک الہ فخری قلب زمانہ بروی نادرا لایقرہ ایدی
انقرہ دہ تو طہ اری رک در کاہ شریف مغر عا شاد و
عاشقانہ اتکلم او شکر الہ امیر سکند و حضرت درہ
کین / اکا مل افق تربیہ و تسلیم بوسلور و ادب سوسلور
و بارنجی زادہ شیخ محمد قزوی دخی مبارک الہ معتقدی ایدے
امیر سکند الہ معرفت و حکم درہ دہ طریقہ حمزہ وید وادہ
شکر الہ فخری تربیہ طریقہ بربیہ و حضرت درہ طریقہ
جلوئیہ الیوم موجود دہ بودی طریقہ عامی اولیہ
کئی بالجہ علماء و مشائخ دخی محبوبی اولیہ و دخی
جنتیہ فاتح سدھ نہ محمد خاں ثانی فخریہ دخی حسرتیہ
مظہر اولیہ و اسناخول فتی دخی دعاسی صحابہ
غنائتہ کونل اشعار و ادب طریقہ امیر کی آنا ندہ
فضل و کمال آشکار و دفع قدسیہ دخی مرید سندہ
در کار در قدسی سرہ العزیز

۱۱۲
ابہ امام الہم حضرت حبیب الرحمن حضرت فاطمہ الزہرا
فیض اللہ عنہم بنت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم)
شاد الہمک تاریخ و دینی لکھنویک مدی بوز اودہ کنز سنس
اولیہ نجایہ بر فرسخ سازدہ فخریہ وادہ نام فیرہ
نبتہ اور مدد وجود و قدسہ خواجہ محمد باباای سحاسی دھری
قبل المولود بر طریقہ اولیہ بود فرزند میروندہ تبسیر
بوسلور و دخی اسد خفاندہ سید میر کلال التجاری
حضرتین تربیہ نہ ماموریت لور و دبو قهر بوزندہ صدک
قهر عارفاندہ دیوانم دوسلور حضرت سیر صاحب علم
والعرفانہ جامع الزہد والافتادہ اولیہ دیکر حاکمہ دیکر
نہ شیخ عارف و اودہ این نہ خواجہ خلیل آنا حضرت
خدمت و مجلس صحبت بوزندہ و این دفعہ جانشین جادہ
لیدیہ غوثہ الثقلین علی نقاد کیدانی و شیخ محمد خاں
العقیدانی و و حاشیتہ علیہ لوز نہ کسب فیضہ و کمال بوسلور
و خرد طریق سید میر کلال فخری تربیہ تبسیر لور
لکھنویک مدی لکھنا نہ بر نہ شیخ اقبال و اربابا نکلم
تربہ مفوض لوز دخی دیکر قدسی سرہ

حضرت سر محمود الهدای قادیانی قدس سره
 الما علماء راسخه غیة الواصلیه مظهر خورشید
 ورامات جامع در جات بی غایات امام طریقت عابد
 جہونیہ و مقتدی اہل حقیقت صوفیہ در لہر شالیہ
 حضرت فوجہصارہ در تولد انجمنہ و فرقہ طریقتی شیخ
 محمد مکی الدیہ افتادہ حضرتزینہ بردسردہ نلسن الدیہ کہ
 ہمدردہ واسطہ سیم حاجی بیلم ولی قدس سرہ الجلی
 حضرتزینہ واصل اولور و لبار خلوتیہ و مدہ مصطفی شیخ اکبر الدیہ
 مصطفی اقدی حضرتزینہ و غنی شیخ کلکول بوجہ لور
 حضرت بربک تقیر شریقتن بشقہ سائر آثار عالیہ
 و دیوانہ کلیاتدی وارور سہ عالیہ دی طہفانہ
 قریب اولیٰ فی حالہ لہجرتک بیلک اتوز سکر سہ سہ
 اتمال وار نعم انجملہ اسکادرہ در مسجد شریعتی لہ تقدیمہ کہ
 تربہ مخصوصہ لرینہ و فہرہ ایستہ شیخ احمد قادی
 و در خلدی در جملہ لہ لہ

بالیکسرون کلدونک جانبہ ایشادری اولور
 حضرت شیخ محمد النضوی قدس سرہ
 مسالہ حضرتزینہ اسکادرہ قیوباسی محمد تہ تولد ایریل
 پدر لری نضوح افرینک نسو یقلہ علوم عہدہ دہ
 فرید العصر اول قادیانی مرشد اومدی شیخ علی الاول
 اشہر بقہ باسہ ولی حضرتزینہ و غنی ہمت قدس لرلہ
 کلمات معنویہ بی دہ جمع ایریل محمد النضوی خوان جلیلہ
 محاسب ایدیلہ حتی فجار و خاقدہ ہرکیم زیارت ظاہر
 البرکتیہ مشرف اولور سہ نائب و مستغفر اولور
 عورت ایدہ دی لہجرتک بیلک بوز اولور نہ سہ و فہ
 انجملہ اسکادرہ کہ تربہ شریعتیہ و فہ ایستہ تقیر
 شریعتی و سائر سائل و اشعار کثیرہ غایت عاشقانہ
 و صوفیانہ در بعد الوفات محمد و مدی علا الدیہ افہ
 جانبہ ایشادری اولور تربہ و نسلیک سالطہ
 خصوصہ نہ لہجرت و سعی غیرت اولور
 بویستہ

حضرت شیخ الهفتم البیرونی قدس سره

شایسته و قتل مقتدر و زمانه کابر عفا سندن

محل و در قلمری بولی شهری اولوب تحصیل علوم فقهی

و باطرس در عاتقه در رجال خلوتی دن بزجی داده خدمت

شیخ محلیه خدمت حضرت خرد طریق تلسی ایدوب

موضا سوره لاهی و اشادات معنوی ایل جانشینری اکثر

و اعظم شیخ بیرمیه ده شیخ احمد البیرونی حضرت زنده فی

اخذت طریقت و احادیث بوشلرد شایسته حضرت زک

نشدنه بک جوده ولی کامل طرور ایتد و فائز

نفس شریفی شایسته شیخ محلی قندی تریه سن و فایز

حضرت شیخ علی راجت اختری قدس سره

عمده شیخ کرام نقشبندی و زنده عفاء عظام مولویه

مرشد انام قطب ایام اولوب هجرت بک بیک یوز قومه

سن سن فیه فیه و له لولایمدر علوم فقهی

و فیه فیه و له لولایمدر علوم فقهی

و فیه فیه و له لولایمدر علوم فقهی

به - عالی علمای بنامدن قوی خویجه ابولکر اختری حضرت زک

اکمال ایل جلدی بکری قره حصاری عدلاء الزینه جلدی اقدک

حضرت زکده دخی مشوی شریفی و مکتوبات امام ربانی و عارف

المعارف سرور دی بی بعد الاکمال اخذت طریقت و سک

یوش خدمت و خدمت اول روز بک ابلی یوز اده بر سر

حضرت مولانا ک اشادت معنوی و بشارت و حانی لریله

بر دسه ده سجاده شهادت عباد اوله اجله شیخ

فادیه و نقشبندی ده توفیق شیخ محلیه اقدی قدس سره

حضرت بک مجلس فیضا فیضه مرشد زکده نکالت و زکات امار

سعادت و هدایت و انوار شد و ولایت وقت صغر لریز

بیه ناصیه لرزع جده هر و طلع در کاهک خدمت امامت

مرد و نسب و حاکم نقشبندی ایل دخی دخی حضور

ایده بک ابلی یوز او تو زکات شیخ اسداده کاشد

سیر فائزاه سیر فائزاه عالم ربانی مرشد و جانی شیخ نقشبندی

البخاری حضرت زکده و فائزه و صاحب مصطفی بک آنک دلایه

صوبه فائزاه فیه سجاده شهادت مرشد اول روز بک ابلی یوز

و فیه فیه و له لولایمدر علوم فقهی

و فیه فیه و له لولایمدر علوم فقهی

و فیه فیه و له لولایمدر علوم فقهی

اولد قلمی کبی طلاب حق تفسیر حبیب فقہ تقویر
 مکتوبات و مکتوبی شریفی تدریس ایدر لری ایدی سمال عالیاری
 وجه انوری بیاض فاضل اوزون لیر لری بیاض و سیرک
 و فاشدی چو قی و حیدری الا اولوب داغاسک مولویه
 کیم لری ایدی بیه اکی یوز اولوز سز سنه اجمال دار
 نعم اتمکله صلاة خناره لری سلیمه جامع شریفه
 مدسی جامی اقدی طرفنده ال و تزکیه لری دخی تیارده
 لاما دی شیخ اسطل حق افقه جابنده ایقا اولوز و ده
 فریور عطیره نه دفره ایطسه شیخ ابرهیم حیدری افقه
 و برتویا سا و خیمه خان ناظمی الی و احمد مدسی اقدی
 شایر الیهک خلیفیس اولوب بعد الوفاات ابرهیم حیدری
 اقدی نرینه و تسلیم خدقی یکدی اکی نه ایقا اریب
 بیه اکی یوز الفیه نه سنه شیخ هدیته الله اقدی جلیبه
 والد کیر الحامد حضرت حاجت اولشور قدس سره السلام
 شیخ الحانی فیض الله اقدی الیوی و شیخ محمد فقی اقدی
 و بشیرا غا تکیه شیخ حطاط حسره اقدی و دردی تکیه
 شیخ ولی الدیه اقدی و بیوک پیرم شیخ خلیل صاحب اقدی

وا سکداری شیخ محمد لطیف اقدی و ایوب شیخ علی اقدی اعشاق
 و واصل رحمته صو شیخ الاسلام اسیر شیک زاده احمد حیدر افقه
 و تجدید الهی سید یازی و مدیس خاتونا علی جامی اقدی دخی
 سارا الیهک کیم و معتقدی و خلیفیس ایدر و حیدر الله علیم
 حضرت شیخ السیف محمد خالده نقشبندی
 سارا شیخ محمد ضار الله خالده قدس سره الواحد حضرت کبار
 اولیاء الدهره و خاتونا غلام علی شاه عبد الله الدهلوی حضرت
 اعظم خلیفاه سندند بیک یوز طفا اکی نه سنه سرز و ده
 قدر ناره مهر وجود اولشور و فریور فقہ شریف جلال
 منظره مطول حکمت کبی علوم عالی و الیه بعد التحیل شیخ کرم
 قادیم ده شیخ مصطفی کردی حضرت ندیه خرقه طریقی تلبس
 ایدوب جانب صبار معظمت طرزه عینت و اورده و ریسید محمد
 عظیم آبادی الیه ملاقات ابرار حضرت و سکر ضعیفا
 عبد الله الدهلوی حضرت ندیه صمیمه استفا ده الیه نرینه
 ایدر کندن حضرت خالده قدس سره الواحد دخی سارا هنده

حضرت شیخ محمد جابه القشندی قدس سره

خدم علی شاه عبدالله الهاموی حضرت بنات خدفا سندی کمالات
 خده و باطنی جامع بر ذات شوده صفات ایدلر
 و دلهیه مدخونه قلب الهیه خواجه طب الیه بختیار
 حضرت بنده و حاشیه دهنه استفاضه انجمنه و بکرمی نه
 کیمیری تریه مکروره دوازم الیه تابصیا ح عبارت ده عااله
 مشغل اولور لودی خرقه طریقتی شایر علیه الهاموی
 حضرت بنده تبس انجمنه مکره مکرم مجاورتم بی الیکه
 انفسه التی نه سده وفات انجمنه

حضرت شیخ مصطفی خداندی القشندی

کیا ریاضی نقشنده رده اولوب شیخ خالده حضرت بنات خدفا سندی
 علیه الله المکی حضرت بنده سخیقدر ولادندی کیسره و ده
 علوم عالیله و الیه بی بعد القیصل جانب حجازه مجاورتمه سجاه
 زبیره ایشاد عباد اولاده عبدالمکی حضرت بنده انتاب ایدلر

عینت بر نه ده دلهی به واصل اولیلر و بسده ای حضرت
 بیزان نزدن خالوب قادیم و نقشنده و سرور و ریه و حشیه
 و کبرویه طریقت بنده اجازت الیلر و شام همی رتم بی الیکه
 قردا لکی نه سده عانیم و آفریت اولیلر قدس الله سره

حضرت شیخ الحاج احمد المعروف قریقه سیاح

سارالیه حضرت علم خده و باطنه ده یکانه افا و ایدلر
 محکمتری اولاده خدفا سندی خالقدقه خرام برالوار
 حضرت محمد بنای الدین نقشنده زیارت انجمنه بخاریه و ادا و ده
 مادرا الشهر شام علمه و مجاز کی بلاد اسلامیه بی شرف
 قد و ملویر شرف ایدلر اسکانه سلیم خانقا خدفا و ده
 انجمنه و کاه مکرورک جمل قیوسه قایق قریقه سانه و فدیله
 قریقه سانه خدفا سانه و خرقه طریقتی شایر علیه الهاموی
 الدلهی خدفا سانه خواجه شایر الله الهاموی حضرت بنده تبس
 جو سکرده قدس الله سره اللهم الحشرنا معهم

یکر می اوج نه خد قلم ا خدا جانته موفوره اولم رده در عقابته
 عودت اودیش نه قدر اسکله ده اسکی حمام جوارز که مکنته
 اقامت و اهرچلی سجد شریفه جمعه دیار ایش کی لری
 حتم خواجکائی فرائت و طالبان سالکائی تربیه و تسلیم
 ایل مشغول اولم رده کسانه یاشنه اول قلمی حالده بیلک
 اوج نوز اوده نسنه انحال و ایتقا بویو عله اسکله ده
 بیلانه اسکله سی جوارز اسفندیار مسجیدی دینک مشهور
 درگاه شریف دضه ایششد بر مجری ورجیه مریدی
 وارده صیدتی فقر و فقر ده اهل سنت و طاعت عقیقه
 اوزده تربیه و فقهی ذات عالی قدر لریه شعاع حاصل نمائند
 ایلشودی رحمت الله علیه رحمة واسعة

تمت الكلام بعون الله الملک

اللهم اغفر له ولوالديه ولاصوبله ولعزیزه ولاسنة
 ولشایخه ولاخوانه ولجميع المومنین والمومنات اللهم
 سلم سلطان المسلمین ونفعی آکراه ودراته الی
 یوم الدین والحمد لله رب العالمین

سخ اولان دت اولاً الكه تجاره ايد امر ايدر ولسدی
دضی استخاره ایدر استخاره لری یونوقه اولور لک کخل
ایلم امر ایدر دغندنقله سالک ایکی یقته توبه عمار
قله دغماز دده صحره عجمه کیم استغفره العظیم ونوز کره
دضی سجاده اجه وحیده دیه وصوره قالی رضا بکیمونه
برقاف نقریه اطعام طعام دناضود قصدیه ایدره انده
صحره شمله حضورینه کیده وخی دغنی انی مولود سنده دیر
اورنیه اجداسی ایدره دله جمیع غفلات دده واخلاره
دیمه کرکدن توبه نفع اید توبه ایدره ب سالک اورنیه
نقض اولاده جمیع احکام شریعتله جمیع سنه سنیه ولفظله
اسمه آل اولاد وارذاع واصحاب سولاه حضرت
محبت ایدره قلباً ولساناً عداوت ایمیکنه وسادق کرم
وسایم سالفیه حضرتله اعتقاد لری اوله عقائد اهل
سنت دزه نما اخلاف ایمیکنه وحقولته اهل بیت سول

فقد اورد در بعضی اول مرید محمد علیه السلام و اول مرید
ایوب بآیت کرمه که داخل اولور الدین بقصون عهد
استیلائی عهدی و صیقاوی حفظ ایدہ الرایعزایہ نقض عهد
و کلمہ توحیدک کیفیت تلقین دخی اسم جلالک کیفیت لیدر
قلیدہ تلقین طریق اوردہ مریدک قلیدہ اوچکده تلقیه ایدہ
اوردنہ وضع ایدوب کوز لرین یوم لر صکرہ شیخ اسم جلالی
اددن عهد لر اددن صکرہ شیخ و مرید الدین بزرگری
صکرہ شیخ مریدک ضایع الیه مصافحہ ایدرکی الیله طریقه
ایده بعده شیخ و مرید اوچده استغفار او تویر لر داندہ
شیخ و سیلم و بدین تا رسول الیوم جو شستہ یلدرک شیخ برحمتہ کمال
آخوړه اوقوتیه (و اتغوی الی الوسیله) آیت جدیدی تغذله رضای حق
صکرہ شیخ بآیت کرمه ی ترکا قرائت ایدہ (ان الدین سیاطعون)
فقد اورد اشرافک حاکمینہ سالک اولم خیفہ عهد ایدہ ادن

صوت يفت اربعة

(صوت) قسمة الصفا صلوة باربعة غيره سائر
برقارلم مريدك بين طوقة وباسه بارفتي مريدك
باسه برفتي طياه بوك (يدسول وقفته الضها) ديرلر
شيخ مريدك بين جميع بارفتارلم حقيقي طويب باسه برفتي
شيخ مريدك باسه بارفتي اول كره اوره بوك ده (يدالوهر
وقفته المحبة) ديرلر شيخ اللم مريدك صلوة بارفتارلم
غيري سائر برقارلم بربرلتن اوجه الويت شيخ باسه
برفتي مريدك باسه برفتي طياه بوغ دغني (يدعمر وقفته
الحظفة) ديرلر شيخ مريدك بين جميع بارفتارلم حقيقي طويب
باسه بارفتي باسه برفتي صفتي طياه و صلوة برفتي
طراغلم مريدك صلوة برماغني طراغلم اوجيد اوجي كره
اوره (بوكا يدعلمان وقفته المودة) ديرلر شيخ جميع اصابعه
مريدك بين طويب باسه برفتي طياصوب اوج دفته

صلوة برفتي مريدك صلوة بارفتي طيفير بعدو حالو برورس
الكيك دغني كدني المزين تقصيل ايدو لوكا (يدعني وقفته الخلو)
ديرلر محمد سنغ ان الذين يابيعونك آيت كريمي الى اخره
او قولني شيخ بسلمه وباهه والاهه وعلميه فنتوكل المونيه
صباحه وكفي باه له دغني ليس ورااهه فغني
طليه قاربه رفاعيه بدويه سعديه وسوقيه بكلمائه وسائر
طريعه غيره صوت يفت بواصول اوره اوليفني دودرت نوح
يعقده يرسل اوليفني محقد

برهانہ الکلبین

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوات والسلام على سيدنا محمد وعلى
الطاهرين واصحابه اجمعين وبعد بوفيقه بغيره بغيره بغيره
العباد ومحج مجان مولانا توب اقدم شايخ نقشبدي الحاج
الشيخ خاني الخالي ابن المير علي رضا باشا شيخ خليل صاحب
ابن الشيخ ابو الهيثم بن احمد عتيق بن مصطفى باشا غفر الله له ونحوه
طريق نور برق قادريه ونقشبديه ومولويه وشاذليه وچلويه
مشايخ لزم وعرفاء ناسدن برخلي غريزانك مجتهد فاضل
صحيح بونده بولنه وجه غيايت رباني ايد اقدست لطيفه موقع
اوليغ كير طريقه وكاشف راه حقيقت غيت الصمدى خباب
الوطن على الشاذلي قدسره العالي خريزانك طريقه باهر
التوفيق كير شايخ رانندن اولوب مصره سياحت عاظمه
ملاقات وانايت لطيفه سير اولان قدوة اسايكه الشيخ محمد علي
خريزانك غيت غريزانك خريزانك خريزانك خريزانك
نظم انقاس قدسيه لري اولمه ايد توبسيه خريزانك خريزانك
واعتمادى يا كير

حضرت مير دستار صاب الوطن امام علي شاذلي قدسره العالي اعظم
اوليا والاعرفان اولوب حضرت شيخ عبد السلام بن شمس
قدسره سره خلفا سندن در ٥٥٣٦ سنة لهجره سنده اخيراده
سنة شري جواريزه كاهر غماره نام قره ده قدسره عالم شهيد
اول قاري كي تحصيل علوم البر وعالم ايم ده اشتغال له اولاده
الوسيمان داود اسكندري خريزانك كاهر اللطيفة المرحية في سرع رعد
الشاذليه نام كاهنده حضرت برك نبي شويده مطوره «الوطن
علي شاذلي ابن عبيد الله بن عبيد الجار بن تيمي ابن هوش بن جاتم بن
قهي بن يوسف بن يوشع بن ورد بن علي بطلان بن احمد بن محمد بن
عيسى بن محمد بن حسن المني بن الحسن البيه بن علي بن ابي طالب
در شاذليه خريزانك سنده مملوك بونده علوم شيخه ايه اشتغال
الوطن على شاذلي خريزانك كندى مملوك بونده علوم شيخه ايه اشتغال
ايدرك هركي مروت ايد حاك درجه ده فضل و اتقان اهران ايلون
صكره بر جود ممالك دور و سياحت و حيل و طالع و ملاقات ايد
غيايت اسكندريه به شيفخانه قدوم اولدي سالف الذكر شيخ علي السلام
بن شمس خريزانك طريقه تصوفه سلوك ايم حيت فضلي و كمال انتشار
ايدى و ديار مصره نشر طريقه عوردي حضرت مير شيخ كير دويه
و فوجي لا سوله اوليك عبد السلام ايدى سمدى ايس سمدى و سمدى

علمای ایه مجاستک ازین برسی ده مقولاته ضارحه
 تحت آنها مقدمه را به حضرتان بپولده کلام حکمت اخلاص
 یک جوتدر انچه نظریون اجتناباً (برجست الاطوار) نام رساله
 درج ایلوه ابد علم الله و سکندری حضرت شخا احوال اولان
 برکتانی تمهید اید، عاراً بول برجله ناکند. شیخ شعری قدس
 طبقاً تذکره اید حضرتان کلا ندن بر مقدار مهم اید ایتمند
 حضرت س (۲۰۶) سنس رمضانده همیکد که افعال و ایضا
 اید رک مصر صغیر همیکد موقعده عذاب صحرانده دینیک
 عطرانک اولسرد عمل کرک رک صوتی اولیه آجی اولیغ جالده حضرت
 شخا د جود شریقه اقتارندن حکره بقدره الله تعالی غایت لذت
 اولسرد (ابن بطوطه) شیخ الیغ باقوت العرش قدسره حضرت
 کندی شیخ ابوالعباس الحسی قدسره حضرتان روایت اید که حضرت
 رس هر سه همیکدی صول بول جیققی سن بر باله و بر فارم دور
 کون الفنس امرایندی نرزمی اولیغی نواز (حمیر) ده ایسی کلار سن
 یوردی وقتاک همیکدی و ایلدی حضرت اغسال اید رک ایکی رکعت
 نماز قلدی و صول سجده ده تسلیم روح ایلدی قدسره و نور الحق
 بیان سارات شاذلیه قدس سر العلیه
 (شیخ الشافعی شریف محمد بن الشافعی حنین الشافعی قدسره مشاء الیغوزند

ارضی ادن کر دن هو الیم «جوانی در سلور
 بقیر علمای حضرت شخا تمجیدنده حاضر بولنور ایلده قاهره ده
 مدینه کالمده میعاد معلومنده اثبات وجوب اید رک (شفا و ایه
 علیه) او نور لری بویانده ایه العاصیه و ایه عبدالکرم خلایق
 و ایه دقیر و علی العظم المندری و ایه الصلاح و ایه عصمور و فی
 حاضر ایدی و ابوالعباس الحسی حضرت شخا اعظم خفا ساند
 سور که هر نه زمان بر وصیت و صعوبته اذکار البسم حضرت
 شخا اسم ما کن یاد ایدی مدل سرد و سهولت اولور دم
 و ابوعبدالله الشافعی روایت اید که هر یک جنبه حق علی الشافعی
 هر نه دینه نیاز ده بولور دم چون خورج و قفا صمدیه یک سیغ
 نایبین کور دم بلد مکده حضرت شخا زنده ایلده همیکد ایسه ابوالعباس
 الحسی سور که بر دفع حضرت شخا ارفسنه نماز قلدی که عقلی
 هدیه و حیار ایدن حالده اهدده ایدم شخا و جودی ایدر
 نور طلسمه و جودندن او قدر نور انقشار ایدم و یکد نیمه
 مقدس اولمدم حضرت قدسره (بیخوری قلبه کر تدار همیکد
 برهم و ایه دوجار اولامس و لوک ذوبدن پاک اولمده
 استرک احوال صالحی کثبات بوسد دنیا و اهل و نیاز
 کلیاً اخلاص یقین ولایت را حتمه قولا بمر دینه سور لمر که

ظهور بی بر طریق شیخ ابوالحسن عالی شان لدی قدس سره العالی شو
 و بهرله تبشیر جو رساورد. (بقیده مذهبه خفیه اوردده محمد بن
 ناصبه لامل و صالح برکنج ظهور ایدده جلد قرمز بی مائل بیاض و نگه
 اولوب صباغ بناخنه برنی وارد. و کوز لری شریلا در نیم و فقیر
 اولوبه یور ندن صکره طریقه اعظمیان بنجیسی اولوب.
 حضرت محمد حساب سیرک فی الحقیقه بیانه یور قاری جمیع اوصاف
 حاضر اولوب کی سلسله طریقه شیخ نادر الیه اللطیف عین شیخ
 شهاب الدین عزیز یاقوت العرش عزیز شیخ ابوالعاسی لریسی
 عده خفیه سراسر اهرم خفیه سراسر صکره شیخ محمد شمس الدین
 الخفی اعظم طریقه بنجیسی در امام شعری لطیفات
 و سطرالینده شان اولوب زجر عانی بر قیصل تحریر جو رساورد
 اصملاً بعضه نقل اولوب جو رساورد که شان الریح الخفیه
 خفیه کرامات خفیه مقامات باهره صباغ ایدله و شایع
 بخاری علامه عینی خفیه یانچله یور رساورد که یور جو رساورد
 کرام خفیه لیل طبع اندین مطالع ایتیم غنی کیلوف و امام شان اولوب
 و اهر الفاسی الیدی هده صکره محمد شمس الدین الخفیه حاصنه احسن
 جو رساورد کرامات و غزه و جاده و رفعت و قدرت کثره بقیه جمیع
 برکتیه نام فطر اولوبی کورم

اعظم مومند ندن اولان شیخ ابوالعاسی سیمی قدس سره نقل
 اید که خفیه شان اندرا ارموده مکتبه رفیع شیخ الاسلام
 حافظ ابره حجر العسقلانی خفیه برتر قرآن عظیم الشان حفظ بعده
 کتاب خفیه حایوسه کتاب خفیه خفیه خفیه اولوبده ایتیم برکون
 یانسه رجال آلهون بر ذات کلوب (ای محمد دنیا ایچده خلو اولوبون)
 دیو کندوش ماضی لری اولاده معارف الیه ایدم شغول اولوب
 اشارت الیه در حال و کاندن انوب نسی و ابراهیم اصلا
 تقریره ایتیم خفیه و رساورد و ایتیم خفیه خفیه
 الیوم مدقون لوب قاری (سوفقه السیاحیه) نام عده کاتبی زیویه لویه
 بر خفیه خفیه و ایدده نام بدی سنه عزت و خلوت ایدله
 صلاه جمعه و جمعه الیه صلا ندن ماضی خفیه خفیه
 فموت و مولودده اولوبه درت یانسه اید شیخ حلال الدین
 بلقی شیخ الاسلام علامه عینی شیخ باطنی المکی خفیه برکون
 حضرت شیخ محمد برکتیه المسلمین حاضر اولوب خفیه شیخ سوره فخران
 تقریر یانسه فخر دهان ایدله لری خفیه و خفیه ایتیم خفیه
 شان الریح حلال الدین بلقی یور رساورد (تقریر سیرت دن قره نوعدن
 زیاده آثار اولوب مطالع ایدم بوفز و خفیه ایدله شیخ برکون
 کورم) در شیخ (۸۶۷) نه کورم سنه وفات ایتیم قدس سره

(شیخ جلیل مرشد صاحب تکمیل محمد و فایز محمد بن نجف الدین المغربي)
 تم الکسندری المهری المالکی الشاذلی قدس سره (۱۰۸۹)
 تا یخیزه وفات شیخ احمد (نوان السعاده الایدیه تبرع الساده)
 الوفاثیه) نام اثر برده محمد و فایز المهری اسکندریه تولد المهری
 کبر شیخ تاج الدین بن عطاء الله اسکندری حضرت مریدانه بر
 شیخ تاج الدین بن عطاء الله اسکندری حضرت مریدانه بر
 شیخ تاج الدین بن عطاء الله اسکندری حضرت مریدانه بر
 قتل اولی ربه حضرت شایه الیه کتو لکه کمال شفق لیس
 سوره حاضر بولانه مریدانه خطایا دیو بولود مبارک بنم علوم
 حقایق بنی جامع در یوسلورد امام عرفی قدس سره السجانی
 حضرت شیخ محمد علی و فایز حضرت بنم نقل ایدر که بدیم شیخ محمد
 و فایز اولی ربه مریدانه حضرت اسکندریه ایدر که علوم
 لدیه و لدیه جمع بن اولی ربه علوم و معارف الیه بیا سده
 بر غیب سانه مالک ایدر و بدو والی ربه (قصیده ثانیه)
 لریدن بعضی بنی شیخ یوسلورد و فایز حیا اولی ربه سوره
 به الی مقصد بنی الکلا مقدر عاجز بنم کند بن خاص بر ساقی و
 احضار و در بنم کیدر برسان اجنبی کیدر شایه الیه محمد و فایز
 حضرت امی اولی ربه حلاله آنا منوره و منظوم لریده بره قمر و نور
 و اشارت و ارد که زمانه قدس لکسه الی حل و فایز ایدر و

معانی دقت بنی فخر المهری ساهر و از محمد ادره توحید
 تعلیم نظم نور و قدری و فیه بدیده (موسحات) نامی و فایز
 منظوم لریدن بر مثلثی و یا نظریه میانه قیومه دیگر بر کتب
 میر و لماسک حضرت محمد (۷۰۷) سنه وفات ایدر تاج الدین
 بن عطاء الله اسکندری حضرت بنام نظریه اثر بر مظهر اولی ربه
 شیخ تاج الدین بن عطاء الله اسکندری حضرت مریدانه بر
 حضرت بنم بالذات اخذ طریق احمد و حضرت شیخ محمد و فایز (۷۶۵) سنه
 لکسیر سنه وفات ایدر مظهر فایز قدس سره مدونه
 محمد بن شیخ علی الوفا (۷۵۹) تا یخیزه تولد (۸۰۷) سنه وفات ایدر
 و دیگر محمد بن الوفا اسامی احمد بن الدین الوفا (۷۵۶) سنه
 تولد (۸۱۴) تا یخیزه وفات ایدر بر لری یانج مدونه لریده قدس سره
 (استاذ اعظم شیخ الوفا محمد الیکبری الشاذلی قدس سره)
 شار الیه سبه عالی بنی سوره حضرت صدی اعظم علیه
 اقصیه و فصله شیخ الوفا محمد الیکبری ابن تاج العارفیه شیخ
 الوفا محمد ابن ابی البقا جلال الدین ابن عبد الرحمن جمال الدین
 بن احمد بن الدین بن محمد ناصر الدین بن احمد بن محمد ابن
 عوض بن عبد الوفا نظریه بن عبد النعم بن محمد الحسن
 ابن موسی ابن کبری به یعقوب بن محمد الدین ابن عیسی ابن

سبحان ابن عوض بن دود بن محمد بن لوح بن طحی
 ابن عبدالله بن عبدالرحمن ابن ابوبکر الصديق رضي الله عنه
 عنهم وشمس الزمان سلسله لطيفه پير لری شيخ الوالحسن
 محمد الکرى عمه والده الشيخ جلال الدين عمه والده الشيخ عبد الرحمن
 جمال الدين عمه الشيخ محمد الوفا عمه الشيخ ياقوت العرش عمه حضرت
 پير سيدنا ابوالحسن امام علي الشاذلي قدس سره اسرارهم
 شيخ محمد الکرى حضرت پيرى (۹۳۰) سنس دى بچى سنس اوله زنجى
 جلاله شمس کچیس تولد ايديب يدي ياشنه حفظ قرينه کريم
 موفوره وسکزياشنه خبره خوده الفيه يي وادوياشنه آلاله
 فقه شافعيه ده شيخ الواسع او شيرازي (الثنيه) نام
 کتابي ده حفظ ايديوب علماء مصر لکابرندن شيخ
 ابوالعباس احمد الرملی الشافعي شيخ ناصح الدين لقاضي
 مالکی وقاضي القضاة شيخ ابوالحسن الطرابلسي فقه حنفی
 اسرارهم حضرت صاحب بولنفي حاله او مجلس عظيمه
 کتاب فقهی ايرده تلاوته المکتمد بعده پير لری
 مجلس درسه حاضر اولورده علم تفسير وحديث
 کتب سنه وفقه وسائر النواحي فوني رويته ودرينه

اخذ و تلقى العلم کدر و جميع تحصيل و تفقيه معونى بدر لری
 اولوب بشقه بکسکس نان تربيه سنه محتاج اولامدر اوله
 البى ياشمندنه تضيفه شروع ايديوب فقه شافعيه دن
 (الاختصاص) نام اسرى شرح ايلسد (۹۴۸) تايجنده
 تدريس به يري طرقيده ماذونه اولوب (۹۵۱) ده جماع
 اينض نام جامع شريفه تفسير وحديث وفقه ايمستغول
 تدريس اولاملرد (۹۵۹) ده يدرى ذفات اعلم جماع
 اذهرده کرمجلس تدريس به يري مامور اولاملرد (۹۶۴) سنس
 حضرت فخر بنده در دغى جعکچیس غارم معارف قدس اولسد
 قدس سره اسم شريفه محمد ولقبه يري زبده العابدین وکثيره
 ابوالطاهر

عالم را باقى عارف صمدنى ابوالعباس شهاب الدين احمد بن محمد
 ابن عيسى البرنسى الفاسى المروفي شيخ زروق قدس سره
 (و خطيفه زروقيه) ديومسلرد اولور اولامبار کرم لری شرح
 ايدنه شيخ عبد الرحمن عياشي حضرت پيرى (انوار سنه) نامده که
 شيرازي زجهير حال حضرت شيخى بر تفصيل تحرير يوسلرد

حضرت شیخ سریعت و حقیقت جامع بر کرمه قادری (الضیحة)
 الطائفة و قواعده لقصود کتب بک جهوده آثار مریده و وارده
 (نور و قد) لقصای مانی کوزلی و عکدر اهدانده بری مانی
 کوزلی اولوب یوقه شیخ مسارله مانی کوزلی دکل ایکی والده کی
 شریفه النسب اولوب جناب شیخ تودلی (۸۶۶) سن محرم
 الحامض اودله یخ کوزلی و قویج بولسه ایسه ده اوجیجی کوزلی
 والده سی و بیه کوه حکم یدری وفات ایتکم جناب حقدله
 بقعه استاد کاهی اودجه بر فرد افریده سی فالما بیه
 ایدی جناب حافظ حقیقت حفظ و همانیله بوجوب
 اولیا مایه اولمدر (۸۹۹) سنه ارحال دارعیم
 ایلرک بغاری ولای و ایلده (مصلط) نام بلده ده
 و فیه خان عظمای اولمدر خدیج شیخ جامع نسبت
 طریقه علمیه در فادیه دسوفه بدویه مدینه چشمه
 شاولیه طریقین شیخ سید الواسطی علی التبتی هیزرنده
 اهدانمدر اندره بد شیخ عمر التبتی هیزرنده
 اندره شیخ محمدیه صالح بن موسی الدراودی علیه
 السلام ابو عبد الله احمد بن محمد بن مخلص الطیبی علیه

السلام برادره المعتمدی علیه السلام ابی بکر المغربی علیه السلام
 علیه السلام ابی علیه السلام شیخ حقیقین الواسطی علی التبتی
 و فیه طریقه سیران طریقه علمیه در فادیه دسوفه بدویه مدینه چشمه
 قطب الطائفة و سند العارفیه ابو عبد الله محمد امیر سیمانه الخواری
 قدس الله سره العارف هیزرنی طریقه شاولیه و بدویه اعظم صاحب خنده
 اولوب شاولیه مشهور افاده اولمدر اولمدر اولمدر اولمدر اولمدر
 علی شرف الخانات نام ارحال بلدی نام ارحال بلدی نام ارحال بلدی
 محمد فاضل المکی هیزرنی تزوج ارحال هیزرنی سوزدری ثبت
 و تحریر ایتمه ابو عبد الله محمد قدس سره الیحد فاضل بربریه
 (سوزدری) ده ساکنه اولمدر خیزدری و سملام قسطنطین شریف
 اهلایسندیه اولوب (فاسط) بدیه مشهوره سنه تحصیل علم
 اعلیاب تالیف ظهور برین اوده تصنیف بوسلدر بعد
 فاسطه بلاد ساهل عزمیت ایتکده شیخ محمد علیه الله اعفاه
 صغیر نام شیخ صاحب کرامات (ارمور) ساهلده (کلام)
 ناهیه سی توابنده (عبد القدر) نام ترمیم و کانه (نبط) خاتمه
 سرنفنده ملاقات ایروب کند و سنده اقد طریقه ایلدر
 اوده درت سنه اختیار خدمت ایلدر عبادت و طاعاته شغول

اولی حضرت شیخان فطرت القات سعیدی اولی امام جعفریه
اولی فخر ممالک اسلامه ده استو دلائل الخیرات نام اثری
مقبول امام اولی حصار حضرت (۸۷۰) سنه سی
بیج اولی و لدی کوفی صباغ نمازیه ایحال و ارتقا بحکم
ایا کرده لی اولی در کاهک اورد سنه وفیه اولی
و وفای نه نیمه بدی سنه حکم جسد مبارک (مکتبه)
نقل و اورد (ریاض الغری) نام علم و فیه علم اورد کرد
تیره شا اولی قبر باقبرنده اخراج ایدلکری وقت
وفیه ایستد کی رحله اصلا مقبره عامه اید قبر مبارک
مراکده اولی زوار دما قبره و دلائل شریف تدار
ایدلر بخدی ایدلله محمد اید عبدالله افعال البی
حضرت اولی شیخ ابی فید عبدالرحمن الرحرا جی عمر
الشیخ ابوالفضل الهندی شیخ عمر بنوس البی شیخ
احمد القلی شیخ عبدالله محمد المغوی و اسطیس فیه
طریض حضرت بنی الوفس علی الشا اید حضرت فیه
قدس الله اسرارهم شایع اسلام جزیره جناب سبط
بنی اعلم حصه المحدث رضی الله عنه حضرت زید سلاله طاهر

باله هاشم از زید در زمانه فلی و حضرت فید
عاشق بالله و اصل الله محمد حسن ابن حمزه خلافت المدنی
قدس سره العالی حضرت (۱۷۷) سنه هجری سنه خلافت
مدینه منوره در غرب اقصاء قدر اوزده برسا هشتاد
و نه جوده شایع لرا علم ملاقات و انورده اقد نبت اقد رکت
انورده بری فاسه قریب بوری نام محمد راب سنه اختیار
خلت ایدلر شیخ احمد الدرقاوی حضرت (۱۷۷) سنه
صفر بیزل فکری ایدلر کوفی شایع حضرت شرف ملا فایم
مصرف اولی و بوباده کند و ریک جوده فیهات یوز
کوستر سه و طقوز سنه هکدر لوعو و عالا و ده تجر
ایده رک سیر سلوک افسه و طقوز نیمه هشتاد شیخ حضرت
شایع محمد صده مدنی حضرت خطایا یا مدنی سلک اید
بند براتیل فایم مدینه منوره به خود تا اید بوا و یوز
کی سا و ایشاد و صیدان تیره و سلیم اجار سا و اع
مورد لای شایع مدینه منوره به خود و کال دهر و تقوی و یوز
و تمکیم الله کاهده جهاد مستقره اولی فیه هالده جرم
سریف حضرت نبوی به ملا و صا اید لرا اید بومده آسان

شيخ كامل عالم سيد احمد به اديس طهرين ملاقات
 ايجل شينيه اول شيت اتاعنده فو العاده هدرت
 و سار به نركا كند و رنه انايت ايدله شارالم محمد هيدر
 طهرين بنووه ده افاتت ايلداري مدق طهرين بعضه مريد
 اجازت طلبه بولند ايس ده شين اعي به درسه تاد با
 مريدانك بومطالنه اجازت لوسته مزل ايدى شو و قه قه
 بركونه محرمه مطهره ده (ذكر خان الذكرى متفع الويه)
 طهاني و اصل سمع صاكارى اول قه بولطه مطهرين لوى ايله
 و هدره طهره كلرك طهاني طهرين هان شينى ثانبه صباب شى
 و شازنه ارشاده مازونيت اعطاسه حمل ايل امتثال لاره
 صبه فوره ده الشيخ عيرال والسيد به الرافعى والسيد محمد سمور
 والسيد عبدالله بافقيه و شيخ ابراهيم برد قس الله اسرارهم
 هطخا كى بره فوره ذوت كرمه طهرين اسابور ديلر دبول
 متافقا شيخ عيرال طهرين صبه فوره ده برقه ربه اصل
 اسناد و مريد طهرين اول شيخ احمد ده قاي طهرين كورمك
 انجوه فاس مماله عودت و صاكارى طهرين حقيقه قه

عود صبه سياه سروريت ايجل برقاى صلاه ورقاوى
 طهرين ايجل آخرت بوراى و مدينه فوره عودت مقصيده
 طهرين عوده مواصله مزل بك جوفه كير انا انقارى اوزنه
 اسو طهرين شيرت اروه طهرين صبه فوره فو ايلدى كير
 طهرين عودت كادله نك فو ايلدى شيخ محمد طهرين
 و اسطه سم و ها كس و هت ايدرك و شيخ شارلم اولد
 و اعفان نك و هت سم و هت ايدرك و شيخ شارلم اولد
 شاهان نك اكر ملا ديني فو ايلدى قايلا و سدر
 سيد طهرين مدينه طهرين
 الشيخ السيد مولاي العوي به احمد الدقاوى عبد الشيخ السيد على
 ايجل العوي الحسى عبد الشيخ السيد عيرال احمد به عبد الله الهانى
 عبد الشيخ السيد قاسم الطاهر عبد الشيخ السيد محمد بن عبد الله القاسى
 عبد الشيخ السيد عبد الرحمن عبد الشيخ السيد يوسف القاسى عبد الشيخ
 السيد عبد الرحمن المجذوب عبد الشيخ و دار سيد على الصيرافى
 عبد الشيخ السيد ابراهيم افحام عبد الشيخ السيد احمد الفو و ربه المجردى
 عبد الشيخ السيد احمد به عقيه الطهرين عبد الشيخ السيد عيرال القادى

قَدْ رَأَى اللَّهَ يَوْمَ يَخْلُقُ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله وسبحم على عباده الذي اصطفى له الله وسبحهم على عباده
على النبي يا ايها الذين آمنوا صلوا عليه وسلموا تسليما اللهم صل على النبي
السيّدنا محمد النبي المصطفى والحمد لله الذي اصطفى له الله وسبحهم
على عباده الذي اصطفى له الله وسبحهم على عباده الذي اصطفى له الله
وسبحهم على عباده الذي اصطفى له الله وسبحهم على عباده الذي اصطفى له الله

نظم

بسم الله وسبحم على عباده الذي اصطفى له الله وسبحهم على عباده
على النبي يا ايها الذين آمنوا صلوا عليه وسلموا تسليما اللهم صل على النبي
السيّدنا محمد النبي المصطفى والحمد لله الذي اصطفى له الله وسبحهم
على عباده الذي اصطفى له الله وسبحهم على عباده الذي اصطفى له الله
وسبحهم على عباده الذي اصطفى له الله وسبحهم على عباده الذي اصطفى له الله

هذه صلاتهم على نبيهم صلى الله عليه وسلم
بودت ههنا بنسب ودری بنسب صبا وعلیه عدله وصدقت
اولا عاری بود ودری اولی مظهر خلقه غرضه اولاد ودری
سبانه سبانه المالیف

اول سبانه بود ودری بنسب ودری بنسب صبا وعلیه عدله وصدقت
بودت ههنا بنسب ودری بنسب صبا وعلیه عدله وصدقت
اولا عاری بود ودری اولی مظهر خلقه غرضه اولاد ودری
سبانه سبانه المالیف

لمن دعى ولا يخلف الميعاد
يا لهبة سعد فرقت مجدوم

[illegible]

بنام حضرت محمد

مضافات و مضاعفات
نفسی تعقل و التوفیق مضیق الم حشره تکرر آیت اولی ال غیب
الم ظهیر و انضائی اعتباریه حضرت غیب مضاف الی حضرت غیب
دفنوی اعتباریه حضرت شهود مطهر اسماء و مضاعفات و افعال
و برلری ذات کندی مصفیة لولیعنی اعتبار حضرت مطهر آثاره
صفاته عالم خیریت افعال عالم ملکوت آثار عالم ملکوت دیوار
و افعال آثار بانی الاولی صفاتیه ذات عالم افعالیه اسماء و اجزیه
حساب همه ذات مطهره یحیی شریعاً و عقلاً ذات صفات و اسماء

ائمه ائمه اولاد اولاد خرم سرمدك احباب نقشبندك قبول
 سرفرازي دايان و خولك شيخ ممتازي العالم اعامل اهل
 التقي شيخ عبدالله المكي قدس الله به (نظم) جمل در اول نماز
 شيخ ائمه مير غفر انا بر خاندان صحتي اولاد نيزد
 نقشبند و نقشبند الوهاب جلد سر بردار صدقلم ايدي ب
 خدمت الوهاب كنعي سر بردار

عبدالمؤمن بالله ادم درای عثمانك نه مکنده مویاره ای
وصفاه سلیمانك

[illegible]

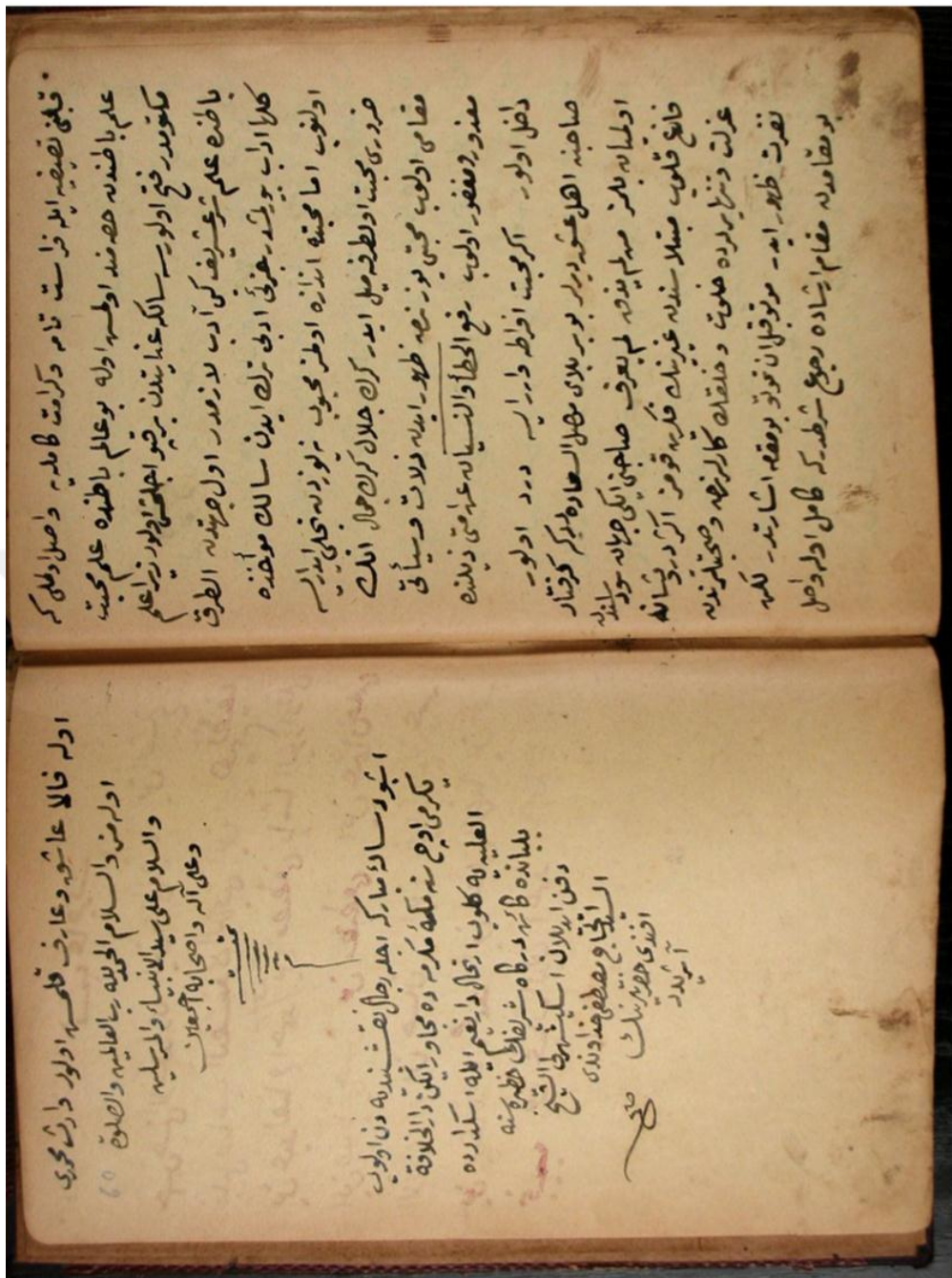
انه ضوالا للوجود لانه لا يسلط الا على نفسه ولا ينظر الى الغداء بحسب
طرقه فانه كذا قصود من عموالم قبول اعلاياتها بل
هو ما لا بد من تحفظ عا فانه على نظر برضا نفسه وروحه

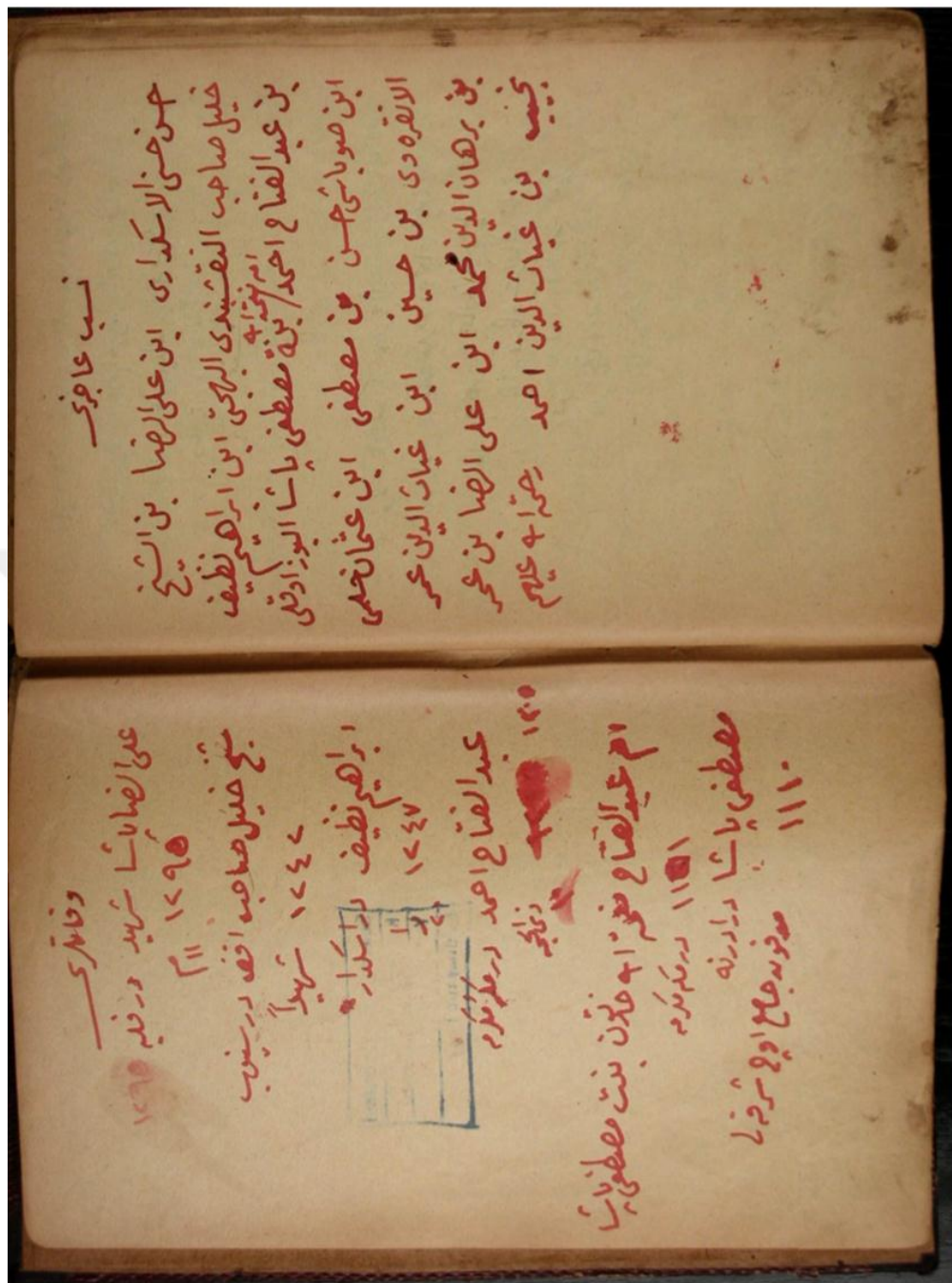
هیت شریفه بنای زرا بر طوق اصل سلوک خیزه بلبله در خیزه
 بداء و صولدر دایم اولو ایس حال اولو کلک اولم ایله سالک
 اختیاره کیرسه مقام اولور خیزه سی اولیادارک سلوکار
 دخی اولور کیندر قیوعارض اولوب یولور فالولور و مقصود
 ذلله نال اولورلر جواهر محجریه به یخن و نال تلخیص لایزیه
 اولای خلیفه اول رسول خدا و فاکتم محراب مصطفی اغنیایه
 العتیر ابوبکر الصیدیه رضی الله عنه خیزه شریفه اولای بر طوق
 ابتدای طریقه علیه نیک انتراسی بولج انشایه که اندره خیزه حال
 و مقام سلوکار نیک نراغه طریقی طریو ایدر بوجاهم بو طریقه حاله
 حضرت صدیقته کلور

بیایه علم الباطنه

و دخی سلوک علم باطنه علم باطنه نفسی بلبلر اعمال اقوال و افعال
 و اعتقاد و معادلاتنه رضا معجزانه متعلقه اولای اخذ ایله
 خلاف رضا اولای نزل اولدر بوقدر حکم باطنه علم خیزه
 مؤفوره اولدی اول سیدیه امل جویسلار که کل باطنیه
 خیزه قیوع باطل رضا و عدم رضا شریفه کز معتمد
 ایدر بلندی فرضه واجب سنته مستحبه مذنب مباح
 مکروه حرام اتی ایدر عمل رضایه موافقه ایلکسندن اخذنه

لازمدر بولورن مقصدا اریله عامل اولوب علمنه مخلصی
 اولان کس تنکیم نفسی پیدا ایدر لکمه تعقیقه قلب حاصل ایدر
 اولای بولدی بر آدم جمده خیراتی احاطه دهر بری الله عمل
 ایدر من زرا بعضی که حیل نفس ظهیر ایدر حرامی فرض
 صورتی کویستور سلا بر عالم برضانه و عوتم اولنس
 اجابت ایدر کس کندی عادت بلبله خلافت الیمده نقصات
 واقع اولس او عالم کندی کیرنه ناشی صاحبخانه مه
 سوء ظنه ایدرک استخفاف مشلشنه ذله اولوب فی الحال
 صاحب و عوتم و او ایدر بولاندازه طعمه و تعرضه ایدر
 باسلر بولای حرامدر بوعالم متکبر فرضه صورتی کویستور
 علم تنظیم فرض علمایه الیم و جیدر دیو جوب و سرور
 سوری طریقیه لکمه برنق قصد اولوریه اگر سخلده و ما
 سهودله اکراده نقصانه ایلدایب طعمه و سوء ظنه اقتضا
 ایتمن هطاس کندوسم عالمدر انقراض المصهر خانه
 نظر خور الله حدیث شریفی مفری اوردنه نصیحت ترکیه و





**EK-III: Hasan Hüsnü Efendi'ye Ait Olması Muhtemel Mezar
Taşının Fotoğrafi**



Resim 1: 1-Hâzâ kabru nâili'l-feyzi'l-hafiyye ve'l-cehriyye

- 2- Mazhari'l-esrâri'l-Celvetiyye ve'n-Nakşbendiyye
- 3- Dâhili'l-mecâlisi'l- irfân ve'l-ihsân
- 4- Nişân-i seccâde-i rehtumâ-yı
- 5- Dervîşân-ı ez-berây-ı rûhu'l-Habîb
- 5- es-Seyyidin'n-neseb Hasan Hüsni Efendi nevrallâhu
- 6- Kabrehû ile'l-haşri'l-mîzân el-Fâtîha.

1- هذا قبر نائل الفيض الخفية والجهرية

2- مظهر الاسرار الجلوتية و النقشبندية

3- داخل المجالس العرفان و الاحسان

4- نشين سجادة (ذ-ؤ) لت رهنماي

5- درويشان از براي روح الحبيب

6- السيد النسب حسن حسني افندي نور الله

7- قبره الى الحشر و الميزان الفاتحة

EK-IV: Balaban Tekkesi Bahçesinde Yer alan Mezar Taşlarının Fotoğrafları



Resim-2: Soldan sağa; 1- Mescidin bânisi Balaban Ahmed Baba'ya ait mezar taşı. (ö. 1047/ 1637)

2-Eskişehirli Mustafa Hüdâvendî Efendi'ye ait mezar taşı. (ö. 1310/ 1892)

3- Tekkenin ikinci bânisi Mehmed Âşir Efendi'ye ait mezar taşı. (ö. 1323/ 1905)

4- Tekkenin ikinci yapılışında maddî kaynak sağlayan Âişe Sıdıka Hanım'ın (Mehmed Âşir Efendi'nin zevcesi) baş taşı.

5- Âişe Sıdıka Hanım'ın ayak taşı.